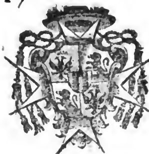

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
4 C
35

LEGATVS.

Opus

CAROLI PASCHALII

REGIS IN SACRO CONSISTORIO CONSILIARII ET APVD Rhætos Legati.

Altera editio non paucis locupletata.

PARISIIS,
E' Typographiâ PETRI CHEVALIER, in monte Diui Hilarij.

M. DC. XII.

Cum Priuilegio Regis.

INCLYTÆ SAPIENTIÆ VIRO
NICOLAO BRVLARTO
SILLERIO GALLIÆ CANCELLARIO

CAROLVS PASCHALIVS S. P. D.

AMICI iamdiu monuerant, Nicolae Brularte Silleri, togatæ militiæ decus, ac typographus rogauerat vt legatum meum, qui ferè nusquam compareret, recognitum luci redderem. Iamque operi manum admoueram, & quidem rebus turbidis, quæ me in hanc legationem missum derepente exceperunt. Nec enim clam te est, quot motibus res Rhætica per id tempus ageretur. Bene tamen erat quod gens diducta regiæ maiestatis prouisu & munificentia coalescere, eàdem ego vacuus propemodum esse cœ-

peram, cùm ecce tristissimus de improuiso casus. Immani parricidio Rex nobis eripitur. Vt omnes bonos hæc tanta clades compulerit ad vltimos metus, ipse, fateor, totis artubus contremui, totus obbrutui. Ex hoc infausto cæspite repullulare negotia, & curæ congeminari cœptæ. Inter quas cùm studijs meis vix vnquam perennibus, veriùs quàm subcisiuis locus antea fuisset peranguftus, tunc quidem cœpit esse nullus. Enimuero legatum meum ijs oculis intueri cœpi quibus parentes charissima pignora miserantur quoties laborantibus opitulari nequeunt. Supprimi opus doctis & experientibus iamdiu probatum, non par arbitrabar. Attentatum, nec penitus retractatum rursus in conspectum dari, hominis erat nihil suam existimationem, nihil cunctorum iudicia verentis. Denique ipse mihi vim facio, ipse explico æstum meum. Hac potissimùm fiducia librum in manus resumo, quòd penes me erant non pauca huius argumenti, quæ post huius scriptionis editionem è plurima antiquitate conquisitè excerpseram. Hæc dispertita pristinis agglutino. Quæ-

dam attondeo; hîc muto; alibi emendo. Hactenus hanc curam extendo. De ornanda ne cogito quidem, non Hercule fuga laboris, sed quòd mihi id per ea quæ dixi, negatum. Quin & satis esse duxi si hæc politica distinctè & explicatè, non etiam comptiùs & sublatiùs traderentur. Ergo nudum opus, multisque commendationibus destitutum diuulgatur, prorsus cuiusmodi sunt metalla iam eliquata, nondum elaborata. Pro omni apparatu hîc diligentia elucet, & fides eminet. Illam in enarratione, hanc me in præceptorum veritate præstitisse puto. vt effigiei additi colores veritatem magis exprimunt, ita ipse præcepta, quò sint exploratiora, exemplis illustribus, & nisi fallor, congruentibus communiui. Si quid præterea quisquam à me exigit, ab huius seueritate prouoco ad publicam æquitatem. Est mihi ab sæuitia doloris insanabilis, est à molestissimis occupationibus contractum nescio quid situs, qui limā refugit, & illud, quicquid est, quod lima non fit syncerius, sed speciosius. Hæc & pristina & recens opera mea, planè nouum, & ex se reparatum opus,

in tuo nomine apparet, vir ampliſſime, vt exſtet publicum, & ad aliquam diuturnitatem ſtabile monumentum obſeruantiæ in te meæ. Huc me impulit & beneuolentia in me tua, & magnitudo virtutum tuarum, quarum nemo prudens non eſt admirator, nemo facundus non eſt buccinator. Hæ, nimirum, illæ ſunt quæ te in iſtud faſtigium ſublimarunt, vt eſſet qui rem Gallicam in hac ſua ſiue orbitate, ſeu viduitate ſubleuaret. Sed quòd tuas laudes audire non tui pudoris, nec de quoquam apud ipſum dicere eſt ſatis probi moris, hoc tantùm ago, vt legatum meum qui allegatu meo adit amplitudinem tuam, in clientelam accipias. Id ſi abs tua humanitate impetratum abſtulero, ipſe verò legatus pulchrè proceſſerit, & me tu quidem non exiguo beneficio deuinxeris. Scripſi in Pago Aluonouo Rhætico. Anno Domini MDCXII.

INDEX

CAPITVM QVÆ HOC LEGATI

Libro continentur.

Tempore

LEGATVS.

OPVS CAROLI PASCHALII,

REGIS IN SACRO CONSISTORIO Consiliarij, & apud Rhætos Legati.

CAPVT PRIMVM.

Legatus definitur & eligitur.

EGATVS est is qui lectu missuque publico publicum negotium peregre agit, non militari manu, sed eloquio & viribus ingenij. Cùm enim legare sonet mittere, dictumque sit à legendo, legatus vtrumque signat & lectus & missus. Lectum accipio non è medio sumptum, cuiusmodi sunt ij qui primùm publicis muneribus admouentur, sed hinç excerptum, nempe è pluribus lectis vnum aliquem curatiùs enucleatum; eum qui sit † τῶν ἀρίστων ἄριστος, καὶ πρώτων πρῶτος. E' talibus cõstare Senatum Areopagiticum testis est apud Xenophontem Socrates. Hippias ille sophista ventosa lingua magis quàm vlla solida eruditione clarus hinc se censeri vult, quod vnus ex omnibus, scilicet, primoribus eligitur in eas legationes quæ mittuntur ad ciuitates.

Varro l. 4. de ling. lat.

† Optimorum optimus, & primorũ primus siue princeps.

Plutar. Sylla 870.

Xenoph. memorab. lib. 3. 618. 40.

Plato Hipp. mai. 281.

Qui honos ille ipsus est quem agnoscit Neoptolemus cùm hæc Philoctetæ dicit,

Sophocl. Philoct. 428.

† καλὴ ἡ 'πίκτησις, ἐλλήνων ἕνα κεκτῆσθ' ἄριστον.

† Pulchra possessio (est) vnum è Græcis iudicatum fuisse præstātissimū.

Xenoph. de instit. Cy. lib. 8. 159.

Cyrus vt ad maxima imperia, sic ad legationes illos eligebat qui essent ipsa rerum columina. His aiebat se muniri sicuti & muris & propugnaculis suæ felicitatis. Prior ille qualiscunque delectus, suffragante gratia & facilitate, sæpiùs admittit virtutem speratam veriùs quàm spectatam. At hic posterior periculosè aliam agnoscit quàm eminētem & exploratam. Eadem prope cùm sit ratio iudicum, meritò M. Tullius laudat Pompeium, quòd in causa Milonis delegerit è florentissimis ordinibus ipsa lumina. Ergo tota vita illius quem hæc electio desloret, censorio lumine est collustranda, mores acumine penetrandi, fama identidem interroganda, omnis res sollerter est exputanda. Tantæ molis est eum bene eligere, cuius virtuti & felicitati creditur negotium vniuersorum. Non ergo sine euidente ratione inclytus ille conditor Iliados Aiacem & Vlyssem legatos Agamemnonis nominauit, † κλητούς, hoc est, vt huic voci Eustathius interpres est, † ἐξονομακλήδην ἐπιλέκτους, siue, † ἀριστίνδην ἐπιλελεγμένους, ac si dicat, impensiùs quæsitos, & è quæsitis lectissimos. Certè lectæ huius appellationis prærogatiua veluti digito demonstrat excellētiam pulcherrimi muneris. Neque enim quicquam desideratur àb legato nisi vt hoc sit quod esse dicitur, & in suo nomine probet esse omen. Id quod huc pertinet, vt is cùm peregre est, præbeat se principem, nempe sapientia, & ministrum principis, nempe fide & industria. Hîc prætereunte manu piandus Plutarchus. Nequeo enim comminisci cur homini † πολιτικωτάτω collibitum fuerit rem maximè seriam & seueram facere iocularem. Nam legationem cupienter petitam & ambitione extortam ijs dandam censet, quos hoc munus arguat impares ac minores. Qui ij-

Cic. pro Mil.

† vocatos. † nominatim electos † viritim adlectos.

† publicarū rerū scientissimo.

Plutar. in Polit.

dem ita ſint ſarcinati, vt rideantur ſicuti impediti ac dehoneſtati. Nullus eſt hîc ioco, nullus ludificationi locus. Parum idoneus & indignus, palam & nullo circuitu eſt reijciendus. Abſurdè ridentur vulnera, quibus properè eſt opus medico. Obſecro num ſic ornatus dimitti debet ille qui, vt ait Cicero, ſecum peregre affert faciem & autoritatem Reipublicæ? Hic quoque mihi compellandus eſſet Eprius Marcellus fidenter firmans legatos priſco æuo non electos, ſed ſorte ductos, ſi non eſſet manifeſtus vanitatis, dum plus ſeruit affectui quàm veritati; atque eâdem plus tribuit fortuitæ & inexpectatæ felicitati, quàm virtuti exploratæ. Sed fac rem, quod fieri potuit, variaſſe, Priſcus ille Senatus priſca ſeueritate legi ſolitus. At iſte in quo ſedit Marcellus, aulico ambitu, & artibus captatricibus, & feminarum libertinorumq; potentia, imò impotentia. Illa fuit ſoboles Romana, & fruticetum virtutis feraciſſimæ. Iſta, colluuies & quiſquiliç prope totius Orbis. Inter vetera illa ac tam generoſa nomina, totque inter lumina nulla ſors errare potuit. At in Senatu tam diſcolori pronum fuit ſorti deerrare ad parum idoneos. Ipſe quidem nondum legatos ſorte ductos inueni; quia † κλῆρος προνοεῖ οὐδέν. Fateor ſpeculatores, aut nuntios infauſtæ rei. Niſi legatis libet annumerare Homericum illum Eurylochum cum viginti ſocijs. Speculatorum lectorum ſpecimen eſt Sophoclæus ille, qui nũciat Creonti iuſta Polynici fuiſſe facta. Adde quod aliud eſt ſors, aliud fors. Hæc eſt temeraria. Sed illius æquitas renuntiat electos ab ipſo ſummo numine. Ergo & in ipſis iudicijs nonnunquam ſorte res diſcreta. Hinc eſt quod ſortium & auſpiciorum eadem prope eſt ratio, par fides, æqualis autoritas. Ipſa imperia, ipſumq; adeò principatum fateor aliquando fuiſſe munus ſortis, etſi plerumque parum vtiliter. Sed enim etſi Deus præeſt ſorti, non tamen hinc conficitur, excludi humanam prudentiam, cuius ſalutaris effectus eſt ſa-

Cic. philip. 8.

Tacit. hiſto. li. 4.

† ſors præcogitat nihil.

Philoſtr. vita Apol.

Odyſſ. κ.

Sopho. Antig.

Plat. li. 6. de leg.

l. ſed cùm ambo. D. de procurat.

piens electio. Quis, qui modò sit suæ mentis, probet iudicem, medicum, architectum sorte electum, non experimento probatum? Sors alibi sit domina. At hîc nullæ sunt eius partes. Non loquor de illa sorte quam supra dixi errare non posse quòd quocunque cadit, in optimum quemque cadit. Hoc ipsum Plato sensit, vbi vult è numero Censorum suorum legi eos qui mittuntur ad communia sacrificia & spectacula Græcorum. Nestor, Homericus ille sapiens, iussu, vt credibile est, Agamemnonis, eligit eos quos mitti oportuit ad Achillem; principem quidem legationis Phœnicem, altero loco Aiacem, tertio Vlyssem, quorum, scilicet, in personis esset summa dignitas; quiq; idonei essent illi persuadendo & expugnando, cuius implacabilis animus ipsi Agamemnoni & cuncto exercitui pertimescendus fuit. Certè reges è fidissimis amicorum plerunq; legatos eligunt. *Bocchus*, inquit Sallustius, *ex omni copia necessariorum quinque delegit, quorum & fides cognita, & ingenia validissima erant. Eos ad Marium, ac deinde, si placeat, Romam legatos ire iubet. Agendarum rerum, & quocunque modo belli componendi licentiam illis permittit.* In Republica leguntur è Senatu, nimirum ipsi principes Senatus, quamlibet ibi populus rerum potiatur, vt apud Demosthenem quinio ille Atheniensium. Quæ electio sic demum rata est, si confirmatur decreto populi. Cuius rei exemplum præbent Aristophanæi illi in Lysistrata legati; etsi ad rem turpiculam missi, nec satis dignam quæ hîc memoretur. Qui tamen locus signat hunc, de quo agimus, morem eligendi legatos. Huius generis fuit electio Scopeliani, qui à quibusdam populis mittebatur ad regem Asiæ in hoc, vt is sicuti alter Orpheus, alterue Thamyris ab regia munificentia retinendæ apud se plantandæque vineæ facultatem impetraret. Legati in veterum monumentis frequentissimè dicuntur eligi. Tales sunt isti apud Didonem missi.

Plato li. 12. de leg.

Iliad. 9.

Sallust. Iug.

Demosth. de cor.

Aristoph. Lysistr.

Philostr. Scopel.

—— cunctis nam lecti nauibus ibant *Virg. 1. Æne.*
Orantes veniam, & templum clamore petebant.

Sequentibus seculis frequens sanè mos. Quo exemplo missus fuit Mezaberus ad Abaros, Nadoes à Chosroe ad duces Romanos vastantes Armeniam, Elpidius ab Senatu ad Chaganum. Nempe adhuc sub principib9 Senatui ius fuit eligere legatos. Eumque lectum denique princeps firmum habebat. Anxium hîc, si vspiam, æquum est esse principum iudicium; ne alijs tantum munus imponant, quàm vnis illis, quorum erga se fidem multis magnisque documentis perspexerint. In hoc delectu id potissimùm aduerti solet, an is cui legatio datur, sit illi gratus ad quem mittitur. Et verò Cæsar Numerium ex amicis Pompeij Brundusium misit, cùm id ageret, vt Pompeius ex æquo rem transigi pateretur. Vix quisquam, opinor, vsque eò effrons est, vt se ipse ad hoc munus eligat. Hanc tamen tantam impudentiam Demosthenes Æschini exprobrat, cùm ait, ipsum † αὐτοχειροτόνητον πρεσβευτὴν isse ad Philippum. Hanc ipsam audaciam Dinarchus obijcit ipsi Demostheni. Vbi iste, inquit, audiuit Philippum post Chæronensem pugnam in nostra impressionem facturum, ipse sibi legationem decreuit, vt hoc nomine velaret fugam suam. Paulò post addit; Cùm domi pugnandum fuit, iste verò suo sibi suffragio legationem dedit; & hac specie vrbe cessit. Quoties cum hoste ferro est cernendum, est custos domus; videlicet, inter eos qui domi manent, legatus; inter legatos fugitiuus. Quidam tamen interdum reperti, quos nec vocatos nec electos ingenita suorum charitas coëgit sese ingerere huic muneri, nempe re in summum discrimen adducta. Id quod & bono exemplo, & prospero euentu sæpe fieri illa exempla docent quæ memoro suis locis. Sæpe fit, vt is quem aditura est legatio, disertim nominet illos quos sibi mitti vult. Hic frequens est tumor illorum quib9 alti sunt atrocesque spiritus; qui-

Menand. ecl. legat.
Theophy de legat. Rom. ad gen. cap. 2.
Prisc. ecl. leg.
Plut. Pomp.
Demosth. de fal. legat.
† à se electũ legatũ.
Dinarch. in Demosth.

que sibi supplicari æquum censent. Hoc ingenio fuit Attila, cuius mandatu Maximinus dixit Romanis ijs qui erant apud se, Velle regem eam legationem quæ ad se destinetur, dari Nemo aut Anatolio, aut cuipiam è senatoribus. Neque enim, inquit, noster est admissurus alios.

Prisc. ecl. lega.

CAPVT II.

Legatus dicitur Orator, Minister & Nuncius.

Legatos Græci vocant πρεσβευτὰς & πρεσβεῖς, ab eo, credo, quod eosdem opôrtet esse senes, id est, senili prudentia præditos. Sæpe audiunt oratores non semper ab orando, quod valet precando, quasi semper orator precator adsit. Etsi persæpe mittitur qui hoc aut illud roget, vt in his Ouidij versibus,

Ouid. lib. 4. Metam.

Ergo tam placidas orator missus ad aures,
Vt propior patriæ sit fuga nostra roga.

Virgilius quoque eos legatos qui quidpiam rogatum mitterentur, proprié vocauit oratores,

Virg. 11. Æne.

Iamq; oratores aderant ex vrbe Latina
Velati ramis oleæ, veniamq; rogantes
Corpora per campos ferro quæ fusa iacebant
Redderet, ac tumulo sineret succedere terræ.

Plut. probl. 45. Non item verisimile est dici eos ἀπὸ τοῦ παρορμᾷν ab hortando & incitãdo, quod est inuentum Plutarchi planè inrito acumine. Ne à prisco quidem verbo Adorare, hoc est, Agere. Nam quilibet tabula cathedrarius hoc pacto sit orator. Non vt Festo somniare libuit, & quidem insomni ἀπὸ τοῦ ἀρατῆρεσ, quòd orator reges obtestetur, sed verisimilius ab hac ipsa voce ἀρητὴρ quà signat sacerdotem, cuius munus est supplicare Deo,

Fest. Adorare. *Fest. Oratores.*

Homer. Iliad. primo.

— † ὀλέκοντο δὲ λαοὶ
Οὕνεκα τὸν Χρύσην ἠτίμησ' ἀρητῆρα.

† peribant populi eò quòd Chrysam

Ἀτρείδης. ὁ γὰρ ἦλθε θοὰς ἐπὶ νῆας ἀχαιῶν
Λυσόμενός τε θύγατρα, φέρων τ' ἀπερείσι' ἄποινα.

sacerdotē inhonorauit Atrides Hic enim venit celeres ad naues Achiuorū, liberaturúsque filiam, ferénsque infinita dona.

Lubet hîc sequi M. Varronem, qui hanc vocem deriuat ab oratione, quæ cùm sit acerrimum telum legationis, nimirum ad res arduas vnus ille legatur qui sit, vt Ennius ait, *Varro li. 6. de lin. lat.*

Flos delibutus populi, Suadæq́; medulla. *Vers. Ennij relatus à Gellio li. 12. c. 2.*

Enimuero legatus, vt alibi dico, est perlator verborum & sermonis. Huius, videlicet, suasu durities aut ponitur aut frangitur, iræ mitigantur, odia detumescunt, clementia suadetur, animi versantur ac tractantur. Ex hac ingenij & eloquentiæ perennitate sæpe manant triumphi legationis. Hoc ego puto esse melleum illud vocis modulamen, quo aures Getarum bellè tactas, & feros animos flexos ait Athenæus. *Athen. li. 14.* Hoc est lepidum illud susurrum, siue sirenes illa verborum, quæ Græcis est † ψυχαγωγία, siue † τῆς ἀκοῆς ἐπαγωγὸν, & † μελιχρὸν τῆς φωνῆς. Nec sanè absurdè traditum est Deorum sermone gigantes, ferox genus, esse victos. *Phornut. in Pallade 71.* Et Lacedæmone suauiloquentia seditionem sedatam aiunt. *Plutar. Lycur. 97.* Vt verum sit priscum illud † ἕρπει ἄντα τῷ σιδάρῳ τὸ καλῶς κιθαρίσδειν. Equidem sic puto, † τὸν λόγον dictam fuisse † εἰρήνην, pacem, eam, scilicet, quam progignit victoria legati. *Phornut. in Hor. 76.* Verè & argutè Antipater dicebat, sibi populum Atheniensem, cuius Demosthenes esset legatus, non esse antagonistam, sed Hercule Demosthenem. *Lucian. in encom. Demosth. 916.* Quòd si cuipiam alij Athenienses legationem darent, facilem sibi victoriam spondebat: Sed præsente Demosthene querebatur se nequicquam mittere legatos, quibus nulla esset facultas contra huius eloquentiam erigere trophæum. Ea re quo seculo, quibusque in vrbibus eloquentia vigebat, in illis vix cuiquam dabatur legatio, qui non idem omnium consensu disertissimus haberetur. Apud Platonem Socrates ait, Gorgiam Leontinum Sophistam Athenas publicè legatum fuisse, non eò tantùm quòd omnium Leontino- *Plato in Hipp. maio. 282.*

† animi illecebra.
† quod attrahit auditum.
† dulcedo vocis.
† succedit pro ferro pulchrè citharā pulsare.
† orationem.
† pacem.

rum præstantissimus haberetur, sed etiam quòd populum luculentis concionibus tenere posset. Cur non homines expugnet hæc sermonum vis, cùm ea Deos flecti constet? Huius generis est illud Homericum,

Homer. Iliad. α. † Οἱ δὲ πανημέριοι μολπῇ θεὸν ἱλάσκοντο. † Hi verò perpetem diem cātu Deum placabant.

Itaque quòd legatus non in hoc mittitur vt perturbationes animi cantu componat, non vt prolectet aures inepta mulcedine; ne quidem vt loquentiæ tympanis cuiquam obstrepat, sed vt armis eloquentiæ domitet animos, meritissimo dicitur orator, vt hac voce subinde admoneatur officij sui; idq; struat, vt è legatione domū remeet saltem auctior vna syllaba, & qui mittitur orator redeat exorator. Hæc enim est operosa gloria legationis. Generali quoque appellatione legati dicti sunt † ἄγγελοι καὶ διάκονοι. Et quidem Mercurius celebris ille Deorum internuntius donatus est proprio epitheto † Διάκτωρ, ὡς διάγων τὰς τῶν θεῶν ἀγγελίας. Hoc quoque munus vocatur † ἀγγελίη. Ergo legatione continetur nuntiatio, & legatus non absurdè dicitur nuntius; Sed non contra; Neque eum qui simpliciter sit nuntius, honestaueris augusta appellatione legati. Munus nuntij est pars quædam legationis, sed non solennis & omnimoda legatio; certè functio legati, non item decus ac splendor legationi congenitus. Hinc est quòd interdum legati per contemptum vocati sunt nuntij, vt in hoc loco Liuij, *Rhodios nuntios in orbe terrarum arbitria belli pacisq; agere. Deorum nutu arma sumpturos, posituros q; Romanos.* Sed enim nuntiorum alij alijs sunt honoratiores. Quidam sunt veluti exscripti quidam legati; certè legatorum dignitati proximi. Et verò apud Virgilium Iupiter hac appellatione ipsum Mercurium honestat, quem mittit ad regem Iarbam,

[Margin: † nuntij & ministri. — *Etymol. διάκτωρ.* — † vt ille qui peragit ea quæ à Dijs nuntiātur. — † nuntiatio. — *Liu. l. 34. 150.*]

Virgil. Æneid. lib. 4. 181. *Nauiget, hæc summa est, hic nostri nuntius esto.*

Et hi quidem sæpe sunt viri honesto loco nati semper industrij, qui à regnantibus mittuntur ad regulos,

aliosque

aliosque omnes quorum opes sunt in excelso quidem, sed ipsi infra culmen, dignitatemque regiam. Hi sunt maiores Duces, quorum magnitudine ac splendore Italia ferè, tum Germania gemmascit. Cum istis vix imperatoria & regia maiestas quicquam agit eorum opera quos vocamus legatos, sed per nuntios quales descripsi, si rem ac munus spectes, reuera legatos, si nomen ac dignitatem legationis, minimè; nisi fortè isti Duces ac principes quopiam conueniant de rebus grauissimis. Tunc enim non ad vnum aliquem, sed ad conuentum tot principum mitti solent legationes. Et quoties tales conuentus legationibus adeuntur, vniuersus ille consessus honestatur ea appellatione, siue titulo, qui est supra fortunam singulorum. Quo exemplo, Patres ij è quibus constat Concilium à legatis ipsis regiis appellantur Sanctissimi, cùm hæc tam augusta vox propriè seposita sit demonstrando culmini Pontificio. Christianissimorum regum peruetustus mos est, vt suas legationes ad eos tantùm destinent qui tituli dignitate ipsis æquantur, quales sunt & reges & imperator, exceptis quibusdam rebuspublicis, cuiusmodi sunt Veneta, Heluetica, Rhætica; idque singulares ob causas. Ad eos qui vocantur Archiduces aut maiores Duces, vix vnquam, vt maiestate impares, & gradu inferiores. Et hi quidem hoc ipsum tam æquo animo ferunt, quàm non indignantur se in eo gradu magnitudinis esse, qui post regum sublimitatem eminet supra cæteros mortales. Itaque nec isti nuntij, quamuis à tantò rege missi, ea pompa & comitatu incedunt, qua solent illi qui sunt circumfusi splendore legationis; illi, inquam, quibus vulgò nomen Ambasciatoribus; cùm illis aliis nomen sit nuntiis, missis, agentibus, residentibus. Hoc discant illi qui simulatque quempiam ab rege Christianissimo quopiam mitti vident, hunc, nullo delectu vocant legatum; tantoque regi audent iniustè dicere, tanquam si non satis

ex dignitate ipsius legationes incedunt. Inspexerunt, credo, isti detriti pudoris homines literas & mandata regia; planeque sciunt an ibi talibus indatur nomen legatis, an nuntiis.

CAPVT III.

Feciales quales fuerint legati.

SEquuntur Feciales, qui erant nuntij populi Romani Quiritium, per quos bella indicebantur. Arietem enim immittebant in fines hostium. Estque adnotatum, inter signa aquilæ & concordiæ arietis simulachrum à signifero gestatum. Id quod etsi rarissimum fuit in exercitu Romano, tamen à Traiano contra Dacos est vsurpatum. Sæpe hi Feciales dabantur comites ijs, qui Romanis exercitibus imperatores præerant. Sæpeque consulebantur ab ipsis Consulibus de forma indicendi bella. Quod autem Fecialis & esset, ac diceretur legatus, liquet ex hoc loco Liuij. *Hæc dicenti Feciali Posthumius genu femur quanta maxima poterat, vi percutit; & clara voce ait, se Samnitem ciuem esse, illum legatum Fecialem à se contra ius gentium violatum; eò iustiùs bellum gesturos.* Paulò post in verbis Pontij ducis Samnitium, *Gerite bellum, quando Sp. Posthumius modò legatum Fecialem genu perculit. Ita Dij credent, Samnitem ciuem Posthumium, non ciuem Romanum esse; & à Samnite legatum Romanum violatum, eò vobis iustum in nos factum esse bellum.* Hi Feciales numero fuerunt viginti; & maximo ipsorum nomen fuit Paterpatratus, rem, vt erat, demonstrante hoc nomine. Nam propriè Paterpatratus is est qui & est patrimus, id est patrem habens, & qui habet liberos. Tantæ homo sanctitatis, vt sæpe depositarius fieret earum feminarum quibus hostica manus pepercerat, quæque adeò vt forma præcel-

Colum. Traiani.
Varro in vita patr. teste Nonio in Feciales.
Liu. lib. 21.
Liu. lib. 9. 532.
Plutarch. Proble. 62.

lentes ſeponebantur. Si qua item deditio, aut liberi corporis venditio fieret, huius manu fiebat. *Quid? quem Paterpatratus dedidit, aut ſuus pater populusve vendidit, quo is iure amittit ciuitatem?* Alteri fuit verbenario nomen. Hic, quoties Feciales mittebãtur ad hoſtes clarigatũ, hoc eſt, res raptas clarè repetitũ, ferebat priuos lapides ſilices, priuaſq; verbenas, & ſagmina à Prætore accepta, id eſt *viuax è ceſpite germen*, ex arce cum ſua terra euulſum. Ea herba noſtris eſt verbenaca, Græcis ἱεροβοτάνη, quaſi dicas ſacra herba, qua, ſcilicet, Iouis menſa verritur, & domus purgantur luſtranturque. Neque tantùm iſti erant aſſeclæ imperatorum, ſed & comites legatorum; vt quæ ab vtriſque aduerſus hoſtes, aut cum hoſtibus acta erant, ipſi pacta, rataque facerent eo ſolenni ritu, quo bella indici, aut fœdera feriri ſolitum. Ideoque Fecialem à fide & faciendo dictum volunt. Quæ omnia continebantur priſco illo iure Feciali, quod dicitur fuiſſe inuentum Heſſi cuiuſdam, aut Sertoris Reſij, aut ab Equicolis Romam tranſlatum ab Anco Martio, aut ab Tullo Hoſtilio, ſiue etiam ab ipſo Numa. Neque enim quid huius ſit, definio, nec ad id quod agimus magnopere pertinet. Ad præſcriptum huiusce iuris iſti Feciales legati, ſiue oratores (nam ſic quoque appellantur in priſcis legibus) cognoſcebant de legatis læſis, pace, bello, inducijs. Nec ideo tamen habiti in numero maiorum ſacerdotum, quamuis electi eſſent è præſtantiſſimis familiis, ipſorumque perpetuum eſſet ſacerdotium. Neque etiam ludis magnis præſederunt, quamuis id quoque tentatum; ac licet alios legatos ſapientiſſima antiquitas & fas gentium circundederit veneratione ſacerdotali.

Cic. pro A. Cæcinna orat. 628.
Plin. lib. 22. cap. 29.
Ouid. lib. 4. faſt.
Varro de vita patr. lib. 20. citat Non. in Feciales.
Dionyſ. Halic. in excerpt.
Varro lib. 4. de lin. lat.
Cic. lib. 1. offic.
Valer. Max. lib. 10.
Plin. de vir. Illuſt.
Fenest. de magiſtr.
Halic. lib. 2.
Liu. lib. 9. Tacit. lib. 3.
Cic. Verr. 3.

CAPVT IIII.

De caduceatoribus, præconibus, aliisque huius generis nuntiis.

HVic fere vſui antiquitus inuenti † Κήρυκες. Quippe horum interuentu bella quoque indici ſolẽnis mos fuit. Qui mos totus manabat ab illa priſca fide, quæ nemini bellum inferri patiebatur, niſi cui id priùs prædictum eſſet, aut indictum. Ideoque prudenter adnotatum eſt ab Ariſtide, callidè caduceatoribus Philippum non vti, nempe ea mente vt incautos opprimat. Eorundem miniſterio pacta ſolennia duorum pluriumve imperiorum, adhibito ſacrificali apparatu, ijſque ritibus qui eò pertinebant, peragebantur, vt in hoc loco,

Ariſtid. συμμαχ. 45.

† Κήρυκες δ' ἀνὰ ἄστυ θεῶν φέρον ὅρκια πιστὰ,
Ἄρνε δύο, καὶ οἶνον εὔφρονα καρπὸν ἀρούρης
Ἀσκῷ ἐν αἰγείῳ. φέρε δὲ κρητῆρα φαεινὸν
Κῆρυξ Ἰδαῖος, ἠδὲ χρύσεια κύπελλα.

Ea propter Græcis κήρυκες erant ἑρμηνέες σπονδοφόροι, ἐκεχειροφόροι, ἄγγελοι, paululùm diuerſi ab ijs qui dicebantur † θεωροὶ καὶ πρέσβεις, ſed tamen his proximi, vt ſupra dixi de nuntiis. Coniunguntur enim, inquit Pollux, caduceator & legatus. Quæ verba Pollucis hoc ſignant; Caduceator ſiue præco ſæpe dicitur legatus; ac reuera talis eſt. Ipſe Ariſtides illa quæ caduceator expoſuit non dubitat vocare πρεσβείας legationem. Hanc quoque interpretationem aſſerit locus Platonis, Ei qui nondum, inquit, attigit quadraginta annos nullo modo peregrinari liceat. Priuato quoque nemini; at publicè † κήρυξιν ἢ πρεσβείαις, ἢ καί τισι θεωροῖς. Iſti etiã quoties quopiã mittenda eſſet legatio, præmittebãtur ad impetrandum

Pollux lib. 4. cap. 12. 154.
Pollux lib. 8. 317.
Ariſtid. παραπρ. 13.
Plato de leg. lib. 12. 950.
Polyb. in ecl. legat. 41.

†Caduceatores.

†Præcones per vrbem ferebant, quæ ad fidũ fœdus ſanciẽdũ pertinent Agnos duos & vinum lætificans, fructũ terræ in vtre caprino. ferebat verò cratera ſplendidum Præco Idæus & aureas pateras.

†Interpretes, pactorũ & induciarũ latores, nuntij.

†Legati qui mittebãtur ad conſulẽda oracula & legati.

†Caduceatoribus aut legationibus, aut theoris.

legatis aduentum & securitatem. Talis fuit Æthalides ille, quem Argonautæ donatum virga Mercurij parentis sui eduxerunt è naui. Hic ipse propter commercia, itiones, inquam, & reditiones dictus est ἑτερήμερος, id est, nunc esse inter viuos, nunc inter mortuos. Apud Æschylum ille rex Argiuorum miratur Danaidas ausas esse ingredi ditionem suam non præmisso caduceatore, aut aliquo duct ore. Sæpissimè à victo mittebantur ad victorem, primumque reddebant literas † τοῖς στρατηγέσι. Hæc omnia vt enucleatiùs tradantur, sciendum est, fuisse tria genera caduceatorum siue præconum. Nam vtramque vocem pro vna vsurpamus. Primi generis fuit † ὁ τις τῶν μυστικῶν, & renuntiabat eos qui in sacris certaminibus essent victores. Altero loco fuerunt ij quorum munus versabatur circa pompas, id est, ad hos pertinebat cura ordinandæ publicæ & solennis alicuius pompæ. Hi erant è genere Euinidarum. Tertij generis numerantur illi qui in foro venalia proclamabant, hosque vocabant ἀστυβοῶντας, vrbanos ac vulgares præcones; cuiusmodi est Mediolanensis ille apud M. Tullium. Primi illi etiam vocabātur legati πρέσβεις. Inde verbum illud peruulgatum, † τῷ κήρυκι καὶ πρεσβεία χρηματίζειν, Inde ἐπικηρυκεύεσθαι hoc est † διὰ κήρυκος πρὸς συνθήκας τινὰς ἢ πρεσβείας ποιεῖν. Ipsi dicebantur κήρυξαι, res ipsa κήρυγμα; Horum munus ἐπικηρυκεία, nempe quoties id agebatur vt cum hostibus iniretur amicitia, aut illis quidpiam denuntiaretur. Certè isti, vt Feciales, mittebantur clarigatum, atque ad edendas legationes cuicuimodi essent. Horum ore ipsa dicta terriloqua sæpe pronuntiata, & minæ tumidæ intentatæ. Talis fuit legatio Cyri missa ad principem Armeniorum, Tomiris ad Cyrum, Xerxis ad Græcos. Isti hac denuncitatione peracta, plerunque nullius responsum morabantur, exemplo Iridis quæ ab Ioue ad Iunonem missa, expositis mandatis, illico redijt. Huius generis

Marginal notes (left): † magistratibus. — † qui sacra tractabat aut de sacris iudicabat. — † caduceatori & legationi operā dare. — † ministerio præconis ad pacta aut ad legationes venire.

Marginal notes (right): Apollon. Rhod. Arg. lib. 1. 3. — Aeschyl. Supplic. 315. — Pollux lib. 8. 317. — Pollux lib. 8. 319. — Etymol. ἐπιμελητής. — Etymol. ἀστυβ. — Cic. in L. Pisonem orat. 38. 205. — Pollux lib. 8. 326. — Etymol. ἐπικηρυκεύεσθαι. — Zonar. in Cyr. — Herodot. lib. 1. & 7. — Homer. Iliad. 8. 295.

est Virgilianus ille, cuius ministerio Turnus prouocat Æneam ad singulare certamen,

Virgil. 12. Aeneid.

Nuntius hæc Idmon Phrygio mea dicta tyranno
Haud placitura refer, cùm primùm crastina cælo
Puniceis inuecta rotis aurora rubebit
Non Teucros agat in Rutulos, &c.

Atque vt omnia essent comparia, ad id muneris eligebantur vocalissimi, qualis fuit præco Agamemnonis, cui ea re inditum nomen Εὐρυβάτης † ἀπὸ τοῦ εὐρὺ βάζειν. Itaque apertè, alta, inquam, & clara voce omnia loquebantur, vt profitetur iste apud Æschylum,

† ab late loquendo.

Aeschyl. Supplic. 33.

† Ἀλλ' ὡς ἂν εἰδῇς, ἐννέπω σαφέστερον.
Καὶ γὰρ πρέπει κήρυκ' ἀπαγγέλλειν τορῶς
ἕκαστα.

† Sed vt scias dicam apertius. Etenim oportet præconem renuntiare valde singula.

Talis in ore præconum legatio fuit simplex ministerium; ea re potissimùm quòd caduceator nihil addebat de suo, sed illa ipsissima verba pronuntiabat quæ ipsi essent mandata & indita. At sequutis temporibus ipsi legati hoc munere sunt functi. Cuius rei exempla etsi toto hoc opere sunt diffusa, tamen hæc paucula hîc excerpere visum. Legatos Senatus censuit mittendos, *qui protinus*, inquit Liuius, *eant trans Alpes, & denuntient Gallicis populis, multitudinem suam domi contineant. Alpes prope inexsuperabilem finem in medio esse. Non vtique iis melius fore, qui eas primi peruias fecissent.* Cùm C. Cassius *ausus esset suam prouinciam relinquere, & in alienam transire; exercitum nouo & periculoso itinere inter exteras gentes ducere, viamque tot nationibus in Italiam aperire, ob id verò patres indignari. Ergo frequentes decernunt, vt C. Sulpitius Prætor tres ex Senatu nominet legatos, qui eo die proficiscantur ex vrbe, & quantum accelerare possent Cassium Consulem, vbicunque sit, persequantur. Nuntient ne bellum cum vlla gente moueat, nisi cum quo Senatus gerendum censuerat.* E quo loco illud aduertendum, non solùm id quod supra dixi, penes Senatum ius potestatemque fuisse eligendi

Liuius lib. 29. 439.
Liu. lib. 33. 107.
Liu. lib. 33. 107.

legatos, sed eam ipsam facultatem ipsum Senatum quandoque permisisse maioribus magistratibus, vt hic Prætori. Superioribus legationibus adnecto illam quam Senatus misit in Macedoniam ad res repetendas, renuntiandamque amicitiam regis. Neque enim aliud quàm hæc ipsissima verba legatis fari licuit. Istis annumerantur illæ quæ mittebantur expostulatum hanc aut illam iniuriam. Sæpe præcones vesaniente bello mittebantur ad petenda illa quæ essent iuris gentium, vt corpora ad sepulturam, ad redimendos captiuos, ad petendam pacem sequestram, ad dirimendos pugnantes, vt Hectorem & Aiacem apud Homerum. Isti plerunque è plebe, sed priores illi prisco more è Senatu legebantur. Omnes caduceatores religiosa antiquitas vel inter medios armorum flictus præstitit inuiolabiles respectu iuris gentium. Illos primos etiam ob hoc potissimùm quod credebantur diuinæ stirpis esse. Nam à Cerco, siue Ceruo, qui ipsus Mercurio prognatus esset, & Pandosia filia Cecropis orti perhibebantur. Indeque nominati Κήρυκες, † γένος ἱερὸν Ἑρμοῦ, quod genus à regio differre Plato tradit. Huius stirpis perhibetur fuisse Andocides vnus ex illis decem rhetoribus qui nominantur à Plutarcho. Hinc est quod Homerus vocat Eumedem † κήρυκα θεῖον.

Liu.lib.32.60. *Iliad.7.* *Demosth.de cor.mil.332.* *Pausan.lib.* *Pollux lib.8. 319.* *Plato in polit. 10.2.280.* *Plutarch. Andoc.1533.*

† sacra progenies Mercurij.

† præconē diuinū, hoc est, diuinæ stirpis hominem.

CAPVT V.

De caduceo: & legationibus ijs quæ signis plura demonstrant quàm verbis.

RESTAT caduceum clarissimum legationis insigne. Nam à Mercurio Deorum nuntio caducifero posteris suis mortalium nuntijs traditum

Homer. Iliad. 1.

Odyss. 9. præcipua veneratione conspicuum. Et verò Vlysses cùm mitteret qui noscerent Lotophagos, & lustrarent loca incomperta, his addidit caduceatorem † διὰ τὸ ἄσυλον, ait Eustathius. *Eustath. in lib. 1. Iliad.* Nempe & in media barbarie † τὸ κηρύκειον cum caduceatore sanctum erat. *Caduceatori*, inquit Cato, *nemo homo nocet*, nisi fortè quispiam Læstrigon, aut Cyclops, aut Hercules ille, *Pausan. lib. 9.* cui ex atrocitate facti inditum nomen † ῥινοκολούστης, aut Ægyptij illi Memphitici. Caduceum (nam hoc quoque etsi tritum, non parsi scribere) antiquitas vocauit virgam Mercurij, siue baculum mediocris longitudinis, qui esset niuibus concolor, cui lubricis amplexibus supernè inhærerent angues duo minimè cristati, mas & femina in speciem literæ Φ. postea que additum cornu Amaltheæ vtrinque surgens. *Etymol. κῆρυξ & κηρύκειον.* Cæterùm Mercurius autor & lator eius signat os suauiloquum, vt ait Ennius, ipsamque adeò dicendi facultatem piperatã & artificem. Albedo ab se læta omnia; serpentes prudentiam; vterque sexus omen soluti Herculanei nodi, hoc est, felicem fœcunditatem comitem, testemque pacis; Cornua Amaltheæ bona otij & altæ pacis, quæ est finis legationum. *Macrob. lib. 1. Sat.* Hinc est quod sanctitas caducei extenta est ad genituras hominum, & religionem concubitus. Quippe matrimonium censetur sobole, propitijsque laribus, vnde quies & omnia vitæ commoda. Hinc illud de caduceo, quod sinistra Osiris tenebat,

Iuuenal. Sat. 6.

Ille petit veniam quoties non abstinet vxor
Concubitu sacris, obseruandisque diebus.
Magnaque debetur violato pœna caduceo.

Plin. lib. 29. cap. 3. 87. Plinius quonam spectet caduceum his verbis interpretatur. *Hic complexus anguium, & efferatorum concordia causa videtur esse, qua exteræ gentes caduceum in pacis argumentis circumdata effigie anguium fecerint. Neque enim cristatos esse in caduceo mos est.* Aduersus iniurias ita muniti caduceatores eò penetrabant quò legatis aut illicitum fuit, aut intutum. Cuius vsus quòd

† propter asylum siue securitatẽ, i. ne violentur.
† caduceũ.
† narium amputator.

quòd vel in illa florida nouitate mundi fuit necessarius, eodem prope partu editum est cum gente mortalium. Nam primæuum illud genus hominum natum in aruis,

Durius, vt decuit, tellus quos noua creasset, — *Lucret. lib. 5.*

Ideoque nullis adhuc neque legibus, neque moribus conciliatum, cùm sibi quisque valeret, sibi quisque prædam auferret, arietare cœpit, pugnisque rem agere. Quibus non satis virium iræ suppeditantibus, cõtinuò manus fragminibus iniectæ; simulque hinc inde certatum

Missilibus saxis, & magno pondere claua.

Dein gliscente auaritia cædis minutatim plures hinc inde conglobari cœpti. Hinc procusa bella. Hæc excepit lassitudo ac tædium. Fortè & subiit pœnitentia, & rediit humanitas, cuius suasu concordiæ iniecta mentio, nempe sermonis conciliatu, & ministerio alicuius internuntij. Ab hoc quicquid obuij periculi erat propellebat caduceator, sicuti † Διὸς ἄγγελος, haud secus quàm hodie à lictore submouetur magistratui. Ea re prisco æuo in publicis tabulis aiunt scriptas fuisse leges latas de † Deliastis ad hunc modum, Caduceatores duo sunto, ex caduceatorum fecialium stirpe. Atque adeò caducea ferrea atque ærea in priscis Lauiniatum adytis fuisse scripsit Tymæus. Et caduceum aureum in illa solenni pompa Ptolemæi Philometoris ab Sileno petasato circumlatum; itemque alium Mercurij, siue, vt loquitur Apuleius, Mercurialem, rursusque alium inauratum cubitorum quadraginta quinque tradit Athenæus. Nempe caduceum magnitudinis tam enormis inuentum puto vt procul aspici posset, ac proinde obuius quisque iniuria sibi abstinendum intelligeret. In æde Anubis numinis Ægyptij aureum fuisse caduceum, autor est Lucianus. Atque hac quidem ratione antiquitas legatorum securitati prospexit. Hoc fuit priscorum caduceatorum munus. Illis vix

Marginal notes:
- † Iouis nũtius.
- *Athen. lib. 6.*
- † Deliastæ dicebantur ij qui Delum mittebantur ad consulẽdũ oraculum.
- *Dionys. Halic. lib. 1.*
- *Athen. lib. 5.*
- *Apul. Metam. lib. 11.*
- *Lucian. Toxari, 625.*

quemquam hodierno die assimilare possum extra eos qui nobis sunt Araldi, regesve, quos vocant, armorum, qui sunt solennes nuntij regnantium. Qui quoties violantur, eâdem iuri gentium vim fieri constat. Vtrique insigniuntur veste picta & versicolori, nempe eius imperij à quo mittuntur, insigniis segmentata. Hæc vestis quia successit in locum caducei, ipsis videlicet, est pro munimento. Istis annumero tubicines, æneatores, tympanistas, tabellarios, aliosque militares nuntios & libelliones, quos iura belli, vel ipsa inter hostium agmina tutos præstant. Horum ministerio hinc inde mittuntur literæ, tesseræ, dicta quandoque arcana & occulta, quandoque publica & solennia; sæpe ita tecta & obscura, vt illi vni quos inter commeant, quid ijs signetur, sciant, non etiam illi quorum aut ori aut manibus creduntur. De hoc genere fuerunt illa quæ nuntius Periandri exposuit Thrasybulo, & Tarquinij Sexto filio. Ille altiores spicas, hic sũma papauera baculo dedecussa renũtiauit. Etsi apud Laërtium legitur epistola hac ipsa de re missa Periandro. Vt literæ victoris imperatoris, sic tales nuntij sæpe missi sunt laureati per prouincias, vt in ipso aditu ex habitu aduenientis præsumi posset lubentia & iucundissimus affectus. Id quod accidit in obitu Maximini. Horum ministerio nuntiorum siue caduceatorum obitæ sunt legationes, vt ita dicam, mutæ, & plura signis quàm verbis demonstrantes, nimirum per quædam obscuritatum & ænigmatum inuolucra. Tale fuit Scythicum munus Dario missum, quod constitit ex mure, rana, aue, quinione sagittarum; ad cuius siue coniecturam, siue interpretationem vnus Gobrias callidè euasit, illud minitantis esse donũ, vt erat, interpretatus. Huius fermè generis fuerunt ficus à Patroclo missæ ad Antigonum. Propemodum simili modo Clemens Alexandrinus, vbi interpretatur quædam Ægyptiorum ænigmata, ait, quosdam in nauigio, alios in cocodrilo solem de-

Herodot. lib. 5. Aristot. lib. 3. polit. cap. 9. & lib. 5. cap. 10. Liu. lib. 1. Laërt. lib. 1. in Biante. Herodian. lib. 8.

Herodot. lib. 4. Athen. lib. 8. Athen. lib. 8. Clemen. Alex. lib. 5. Strom. 242. 30.

monstrare. Additque in Ægyptia Iouis vrbe, in æde cui nomen Pylo, infantem esse figuratum, quod est symbolum generationis, vt senex interitus siue corruptionis. Dei item symbolum ait esse hieracem, vel accipitrem; odij piscem. Adumbratus hic legationum sensus interdum significantior & efficacior fuit illis quæ verbis & accurata oratione peraguntur. Eaque re illa loquendi ratio in legationibus diu retenta à rudi illo seculo manauit ad sollertiora. Nam & Scythæ ad magnum Alexandrum miserunt donum quod hoc loquebatur, acciperet vtrum mallet pacem an bellum. *Dona,* inquiunt legati eorum, *à nobis data sunt, ne Scytharum gentem ignores, iugum boum, aratrum, & sagitta, & patera. His vtimur cum amicis & aduersus inimicos. Fruges amicis damus, boum labore quæsitas. Patera cum his vinum Diis libamus. Inimicos sagitta eminus, hasta cominus petimus.* Hoc ferme exemplo ab ipso Senatu Romano hasta & caduceum Carthaginem missa, facta Pœnis potestate accipiendi vtrum mallent. Hasce Pomponius nominat tesseras, quas ait à † Q. Mutio Carthaginiensibus prolatas. Qui mos in Græcia fuit antiquissimus, vt docet Polybius hisce verbis, † βουλόμενοι τὸ δὴ λεγόμενον ἅμα καὶ τὸ δόρυ καὶ τὸ κηρύκειον πέμπειν πρὸς τοὺς Βυζαντίους. Quippe hæc vox iam prouerbio increbuerat. Vt quoque ista ab Aristide vsurpata, vbi signat eos, qui siue est pugnandum siue loquendum, in vtrumque sunt parati, † καὶ ἅμα τῷ κηρυκείῳ καὶ τῷ σιδήρῳ χρωμένους. Hanc legationem, quam obijt M. Fabius non Q. Mutius apud Carthaginenses Silius Italicus describit in his versibus,

Q. Curt. lib. 8.

Zonar. lib. 2.

Pompon. l. 2. ff. de orig. iur.

Polyb. lib. 3. Iornand. in lib. successor. & Zonar. lib. 3.

Aristid. κοι. ἀπολ. 151. 6.

† legendũ Fabio vt in-sia dico

† volentes, quod tunc dicebatur, simul & hastam & caduceũ mittere ad Byzantios.

† Et simul caduceo & ferro vtentes.

Bellum se gestare manu pacemque profatus
Quid sedeat, legere, ambiguis neu fallere dictis
Imperat. Ac sæuo neutrum renuente Senatu,
Ceu clausas acies, gremioque effunderet arma,
Accipite infestum Libyæ, euentuque priori
Par, inquit, bellum; & laxos effudit amictus.

Sil. Ital. lib. 2.

Menand. eccl. legat. 98. Simili locutione Romanus imperator vsus est aduersus Chosroem. Paratus, inquit, sum quocunque is ducet, sequi, siue gladium eligat, siue otium. Hasta, nimirum, & gladius nihil signabant nisi bellum. Ergo Herodes ille satrapes legatus ad duces Romanos in ea concione quam apud ipsos habuit, ait, † δόρυ ϗ ξίφος ὡς γεγηρακότα χαιρέτωσαν, perinde ac si dicat, pro bello amplectimini pacem, vt ipse in sequentibus interpres est. *Theophil. in hist. legat. 56.* Hinc est quod apud Aristophanem Spartanus caduceator interrogatus an homo sit, an † Conissalus, respondet, Caduceator sum per Deos Lacedæmone profectus pacis & fœderum gratia. Id quod si non nouum, at certè parum in vsu erat, vt caduceator de pace & fœderibus mitteretur. Nam plerunque ad indicenda bella proficiscebantur. Probulus Atheniensis respondet, † K' ἄπειτα δόρυ δῆθ' ὑπὸ μάλης ἥκεις ἔχων. Id, scilicet, quod erat verisimilius. Ideo caduceator addit, Minimè, Iouem supernum testor. *Aristoph. Lysistr.* E' superioribus conficitur, latè patere appellationem legati. Nam etsi propriè demonstrat illos, qui honestantur hoc tanto nomine, quique sunt circumfusi illo splendore qui legationis proprius est, tamen & illos quoque amplectitur, quos sola huius ministerij fidelitas commendat, cuiusmodi sunt feciales, caduceatores, tubicines, alijque publici nuntij, qui, antiquitate non renuente, quodammodo dici possunt legati, sed me Hercule minores, multumque infra dignitatem illorum, quorum de personis & munere potissimùm hîc agimus.

† Hasta & gladius vtpotè quæ iamdiu cõsenuerunt, valeant.

† i. Dæmon.

† Ac deinde hastam. i. signũ hastæ sub axilla ferens.

CAPVT VI.

Legatio est inuentum necessitatis.

Legationem nulla curiositas, nulla voluptas inuenit, sed sola necessitas. Imbecillitate, scilicet,

& forte humana regnãtes eò mittunt legatos quò se ipsi capessere nequeunt. Horũ diligẽtia in rem præsentem, quamlibet longinquam perducuntur; alieno ore cogitatè loquuntur & commodè. Denique aliena sapientia, vt ait columen sapientiæ, subducunt se ingentibus periculis. Ea re Mardonius haud inscitè irridet deliramenta Græcorum, qui quamlibet † ὁμόγλωσσοι, malunt sese bellis collidere, quàm mittendis vltro citroque legationibus coalescere. Quod homini est loquela, hoc sunt imperijs legationes. Nempe quarum ope perferuntur hinc inde preces, questus, denunciationes, consilia, & quicquid illud est quod ratio amat vsurpare ne res deducatur ad manus. Hoc sanè consilio, vitando, scilicet, bello Agamemnon legationem dedit Vlyssi & Menelao ad Troianos. Neque enim ad aliud missa, quàm vt Helena viri penatibus redderetur. Similiter Sylla Archelao præfecto Mithridatis, Si regi, inquit, iniuria facta est, æquius fuit questum mitti legatos ad Senatum, quàm impetu iri in aliena, & sæuitiam intendi in iugulum tot innocentium. Verbum est nugatoris, sed ipsum haud meHercule nugatorium, *Omnia prius experiri quàm armis sapientem decet.* id est, humanitati multo magis affine est lites verbis finiri quàm armis. Itaque siquid vspiam scissum est aut lacerum, continuò hæ conciliatrices aduocandæ vt remedia, quibus quidem nihil esse medicamentosius tam prisca quàm hodierna experientia cognitum. Atque ideo planè immanibus & efferis annumerantur illi, quibus nullus est vsus neque præconis, neque legationis. Neque verò hæc remedia semel aut iterũ, sed quandocunque res postulat implorari debent. *Impatiens sensus est*, ait Cassiodorus, *ad primam legationem protinus arma mouere.* Nec Darius dubitauit tertia legatione Alexandri animum explorare. Quod ad exemplum Periander ad Lycophronem filium, Heraclius ad Chosroem, Iustinianus ad Gili-

† vnius linguæ.

Salom. Prou. cap. 25. v. 14.

Herodot. li. 7.

Homer. Iliad. α.

Appian. Alex. Mithrid.

Terent. Eun. actu 4. sc. 7.

Pollux li. 1. 31.

Cassiod. Var. 3. ep. 4.

Diodor. Sic. lib. 17. bibl.

Herodot. lib. 3.

Zonar. Heracl.

Procop. lib. 1. belli Vandal. merem semel missas legationes alijs insuper cumularunt. Verba sunt Philippi ad milites seditiosos, *Q. Curt. lib. 10. 185.* *Mementote rem esse cum ciuibus, quibus spem gratiæ citò abrumpere, ad bellum ciuile properantium est. Altera* *Prisc. ecl. legat. 58.* *legatione an mitigari possint, experiamur.* Marcianus cùm à Gezericho nihil eorum quæ petierat impetrasset, ei alteras literas, & Bledam Episcopum misit legatum. Apud Euripidem chori alloquentis ciuitates hæc sunt verba, & quidem Euripidæam sapientiam repræsentantia; atque adeò exprobrantia calamitates quæ vitari potuerunt, † Πόλεις *Euripid. Supplic. actu 3. 291.* τ' ἔχουσαι διὰ λόγου κάμψαι κακὰ Φόνῳ καθαιρεῖσθ' οὐ λόγῳ τὰ πράγματα. Meritò ergo Cyrus legationem *Xenoph. de instit. Cyr. hist. lib. 8. 167.* ponebat inter eas res quæ sunt maximi omnium momenti, nimirum vt sine bello impetretur id quod suadet æquitas, & postulat necessitas. Quòd si omnis hic labor disperijt, tunc verò irritanda est virtus animi; minimeque committendum, vt quæ primò fuit sapientia sensim fiat stulta patientia; & odiosa cessatio prodat animum tenuem & infirmum. Quin semper tali re, pectus peracet his qui *Procop. lib. 2. belli Pers.* sciunt quid regnum sit, quid principatus. Animosè Bellisarius legato Chosrois, Siquid, ait, à conterminis gentibus desideratur, id postulatum ijs mittitur per legatos. Si ab iniustis iusta obtineri non queunt, manus, scilicet, conserenda. In hanc sententiam edita est illa legatio apud Euripidem, quæ præconi data est ad Cadmæorum tyrannum, *Euripid. Supplic. actu 2. 284.* † Κἂν μὲν θέλωσ' αἰνέσαι, παλίσσυτος Στεῖχ'. ἢν δ' ἀπιστῶσ', οἵδε δεύτεροι λόγοι. Κῶμον δέχεσθαι τὸν ἐμὸν *Sallust. bel. Jug.* ἀσπιδηφόρον. Proh fidem! Impiumne fratricidam, eundemque audacem corruptorem perfecisse vt pro legionibus legatio ad se mitteretur in Africam? ô fortuna quantum infelicitatis iam tum parturiebas. Tuque adeò libertas vt iam tum mor- *In orat. Philip. Coc. post Sallust.* tiferè ægrotabas. Nescio quid tale Philippus Consul exprobrat patribus conscriptis. Talem legationem

† Cum possent ciuitates declinare mala, cædenon verbis rerum procellas amolimini.

† Et si quæ petitis annuat, verso pede redeas. Si verò abnuat, hic sit alter sermo, armatā iuuentutē vt expectet meam.

M. Tullius ad M. Antonium iteratò missam non immeritò stomachatur. *Iterum legatos? Quid? ille faceret inducias? ante Consulis, oculosque legatorum tormentis Mutinam verberauit. opus ostendebat, munitionemque legatis; Ne punctum quidem temporis, cùm legati adessent, oppugnatio respirauit. Ad hunc legatos? Cur? an vt in eorum reditu vehementius pertimescatis?* In eodem luto hærebat Theodosius decernenda ad Maximum Gratiani interfectorem legatione. Sed hominem Iustina artificiose reduxit in viam. Iustinianum aduerto nihilo magis Romanum; potiùs timidum gelidumque cunctatorem. Ea, nimirum, erat fruticatio rugosi rancidique imperij, cuius cùm omnis prope vigor iam diu esset decoctus, non mirum si tunc torpor fuit pro sapientia. Quid, obsecro, minus regium fuit aut Imperatorium, quàm ad Chosroëm violatorem fœderum, vrbes Romanæ ditionis expugnantem missitare legatos? Quid aliud est, palam fateri, se defectum viribus, aut animo, imò vtroque? Mihi non alius rex est, quàm is vnus quem hinc trabeatæ, hinc paludatæ laudes circumsistunt. Scriptores adnotarunt, ridiculè Valerianum misisse legatos ad Saporem de pace cum opulentis donis, scilicet, seriùs quàm oportuit, cùm Persa iam rescisset ea mala quibus Rom. exercitus conflictabatur. Et verò hæc legatio irrita, vt meruit, dimissa est. Huiusmodi plures inutiles ac superfluæ legationes omissis necessarijs, mittuntur à regnantibus, vt animaduersum est à Plutarcho. Regiè Artaxerces, qui, spretis literis Alexandri Principis Romani. Non verbis, inquit, rem geri oportet, sed armis. Hac laude etiam viget Stilicho.

Iam non pratumidi supplex Orientis ademptam
Legatis poscit Libyam, famulosue precatur
Dictu turpe suos, sed robore freta Gabino
Te duce Romano tandem se vindicat ira.

Cic. Philip. 8.51.453.

Zosim. lib. 4.

Petr. Patric. ecl. legat. 20.

Plutarch. εἰ πρεσβ. πολιτ. 147.

Herodian. lib. 6.

Claudian. li. 3. de laud. Stilich.

Hinc liquet, rebus arduis, & Repub. ancipiti vtendum duplici spe, mittenda legatione, atque interim expediendis armis, vt cum prudentia virtus paria faciat.

CAPVT VII.

Quidam obeunt legationes nullo nomine. Consilium non mittendæ legationis, ac tamen rem peragendi.

HVc vsque multa genera legatorum vnà cum suis appellationibus mihi sunt memorata. Superioribus annumerari debent illi, quibus, quamuis nullo legationis, publicæue curæ nomine, tamen adest vis & illud quod in munere legati præcipuè spectari debet. Hoc genus legationum non ambulat via regia aut militari, sed subrepit deuijs tramitibus. Obitur, scilicet, ab illis qui cultu priuato tegunt multam calliditatem, cuius ope negotia publica latenter transiguntur. Huic muneri mercatores existimantur idonei. Nam obtentu quæstus delati ad longinqua neque ne deprehendantur, timent, neque deprehensi erubescunt. Non nesciuit hanc technam Annibal. Cùm enim ab Antiocho legatio Carthaginem apertè mitti non posset, ipse Aristonem quemdam Tyro mercatorem dilegit. Hunc Carthaginem misit ad illos quibuscum sibi erat communis rerum tessera. Hos monuit vt simulatque rescissent ab se impetum factum in Italiam, Carthaginenses apertè impellerent ad defectionem. Etsi non sum nescius hoc negotium aliter memorari à Iustino. Hoc ipso astu Pelopidas est vsus, cùm ad Sfodriam Spartanum misit quemdam mercatorem cum pecunia & mandatis magna de re. Nam de Piræeo in potestatem

Appian. Alex. Syr.

Iustin. li. 31.

Plutarch. Pelop.

potestatem reducendo tunc quidem agebatur. Ergo admodum prudenter Honorij ac Theodosij rescripto cautum est, *Ne mercatores tam imperio Romano, quàm Persarum regi subiecti vltra ea loca, in quibus fœderis tempore cum memorata natione Imperatoribus conuenit, nundinas exerceant; ne alieni regni (quod non conuenit) scrutentur arcana.* *L. mercatores, C. de cōmerc. & mer.* A' COSS. qui erant in Africa missus est Sextus Quæstor in oppidum Iugurthæ Vaccam fidei causa. Sed huius rei species fuit acceptio frumenti priùs imperati. *Sallust. Iug.* Ergo quod hic Sextus præ se ferebat & palam, inuentum fuerat ei rei tegendæ quæ verè agebatur. Quo astu sæpe occuluntur rerum maximarum consilia. Dicitur Domitianus ad auertendam suspitionem belli, quo nec opinantes Germanos opprimere voluit, *Profectionem suam censu obtexuisse Galliarum.* *Frontin. lib. 1. Stratag. cap. 1.* Hasce quoque legationes non frequentiùs obeunt alij, quàm immanes quidam lupi, qui cultu pastorū euertunt disiectantq; hædilia, vt oues deglubant. Nam quò pertinent tot itiones ac reditiones, cursus & recursus, quibus negotium religionis aut pacis impiè obtenditur? cùm interim ob sæuos horum laniatus Christiana Respub. iamdiu lacera aspiciatur ac deformata? Dantur quoque hæ legationes ipsis exulibus, ipsisque adeò captiuis, ijs qui putantur esse gratiosi apud suos. Autore Guicciardino Ludouicus XII. ad Genuenses legauit Michelem Ricciū Doctorem Neapolitanū exulem, qui ibi ortam seditionem sedaret. Huic ipsi postea idem rex dedit legationem ad Florentinos. Carthaginienses legarunt Regulū non quidem exulem, sed captiuum ad Senatum Romanum. Cui, vt hostium legato, Senatus extra vrbem datus. Hoc exemplo Totilas cuidam captiuo remisso Romā literas dedit ad Senatum. *Procop. lib. 3. be. Goth.* Ad similes legationes sicuti ad præfecturas destinantur quandoque homines principibus ijs quorum hæ legationes sunt, inuisi, sed ad longinquas, & odiosas. Nēpe isti honesta hac specie quopiā

Cic. pro do. sua. terrarum proijciuntur. *M. Cato inuisus quasi per beneficium Cyprum relegatur. Ejciuntur duo quos improbi videre non poterant, alter per honorem turpissimum, alter per honestissimam calamitatem.* Similiter Suetonius ait, *Sueton. Cal. cap. 1.* Germanicum fuisse expulsum ad componendum Orientis statũ. Quidam hoc colore eripiuntur præsenti exitio, aut saltem odio; veluti Scipio Nasica, vt *Plin. de vir. illustr. Valer. Max. lib. 5. cap. 3.* inuidiæ ob mortem Tiberij Gracchi subtraheretur, per speciem legationis missus est in Asiã. Hac eâdem ratione P. Lentulus in Siciliam secessit. Sic ab Tiberio Germanicus in Orientem, ab Nerone Otho in Lusitaniam amotus. *Jn catal. vet. poet.* *Cur Otho mentitus sit, quæritis exul honore? Vxoris mæchus cœperat esse suæ.* Cicero dicit, non *Cic. ad Att. lib. 15. ep. 6. 483.* dubitare quemquam prudentem quin suus discessus desperationis sit non legationis, id est se, qui nomine futurus sit legatus, reuera adductum desperatione rerum publicarũ, simulatam eam legationem suscepisse. Legationibus odiosis prudentes vt abstineant; censeo, ne & ipsi hinc sibi & odium & perniciem contrahant, vt illi legati Rhodij quorum in Senatu *Liu. lib. 35. 204.* Romano hæc sunt verba, *Ex sordido diuersorio vix mercede recepti, ac prope hostium more extra vrbem manere iussi in hoc squalore venimus in Curiam Romanam Rhodij:* Talthybius & Eurybates, illi præcones Homerici inuiti adierunt Achillem, quamuis missi ab Agamemnone.

Jliad. 1. †Τὼ δ' ἀέκοντε βάτην παρὰ θῖν' ἁλὸς ἀτρυγέτοιο.

Et paulo post,

†Τὼ μὲν ταρβήσαντε, καὶ αἰδομένω βασιλῆα
Στήτην.

† Hi autẽ inuiti iuerunt iuxta littus maris infructuosi.

† Hi quidẽ timentes & reueriti regem Steterunt,

Quidã à regnantibus peregre mittuntur hac lege, ne prius assumant nomen legati, quàm hoc aut illud, quale sit, explorauerint. Id quod sibi ab Ludouico vndecimo iniunctum fuisse Gaguinus memorat. Postremò & illud sciendum, exquisitũ prudentiæ genus esse, non statim mittere legationem quò negotia postulant, si est vt alia ratione cõmodè confieri possint,

ſed calidè id agere vt ſimus implorati magis quàm implorantes. Adeò vt quæ ſupplicãdi noſtræ partes fuerant, hæ transferantur in eos, qui, dẽpta hac arte, precibus adeundi erant. Exemplum eſt apud Polybium multis verbis, quæ recidere viſum, & in hæc coarctare. Bello Cleomenico Peloponneſus vrgebatur. Ibi Aratus Achaicæ libertatis vindex acerrimus etſi ſciebat in ſocietate Macedonũ ſuę genti multum eſſe præſidij, tamen ſuper ea re veritus eſt mittere legationem ad Antigonum, ne ex eo & Cleomeni, & Ætolis hoſtibus audacia accederet, ſuis metus multiplicaretur, tanquam ex vltima rerum deſperatione alienę opes circũſpectarentur. In hoc æſtu tutiſſimus ei conſiliorum portus hic eſt viſus. Non erat neſcius Megalopolitanos Spartanis conterminos belli malis eſſe circumuentos; neque ipſis quicquam opis eſſe in Achæis, qui eodem bello diſtinebãtur. Ergo Macedonum auxilia imploraturos iure eius fœderis quod eſſet inter vtramq; gentem. Ideo per Nicophanem & Cercidã vtrumque ciuem Megalopolitanũ occultè tenuit, vt ipſi ciuitatis allegatu adirẽt Achęos, petẽtes vt ipſorum cõceſſu iter ad Antigonũ ſuſciperent. Re impetrata ac peracta, profecti ad regem legati, editis mandatis, de negotio quæ ab Arato edocti fuerant cum rege diſſerunt. Hæc eò pertinebant, vt rex certior fieret quantum momenti in eo eſſet, ne Cleomenes & Ætoli rerum Peloponneſi potirentur. Id ne eueniat, Peloponneſios iuuãdos auxilijs. Si enim deſerantur, enimuero Ætolos eo ſucceſſu tumidos ab ipſa Macedonia minimè temperaturos. Ne multa, Res ita acta cum Antigono eſt, vt is Arati prouiſu collaudato, ſe ad omnes euentus paratum reſponderit. Dedit inſuper literas ad Megalopolitanos, quibus literis pollicitus eſt, prõpta fore ab ſe auxilia, ſi id modò Achæi permitterent. Megalopolitani, re cognita, iteratò per legatos petunt ab Achæis vt induant ſocietatem Antigoni. Hem conſilium & *Polyb. li. 2.*

quidem catum. Nam quod Achæos necessitas subigebat vt ab rege summa ope peterent, id ipsum vt vltro sibi offerretur Arati prouisu, sollertiaque perfectum. Hoc, scilicet, est, vt ait Afer poëta, nihil promerendo id agere quî alienum benefactum gratiæ adponatur sibi, siue, vt ait Seneca, rem sibi præstare, alijs imputare. Non desunt qui à nullo, vt supra dicebam, missi, tamen seipsi magnis negotijs interponunt. Hoc interdum licet summa hominibus autoritate, pari in patriam charitate, pari prudentia. Id quod tunc nulla exceptione laudatur cùm negotium è publica vtilitate feliciter conficitur. Hoc docet fabula Promethei. Is enim quamuis non missus ab hominibus hominum causam nihilominus apud Iouem egit.

Senec. de benef. lib. 6. cap. 12.

Aristid. de rhet. orat. 2. 121. 6.

CAPVT VIII.

Vnus duas pluresve legationes obire non potest exceptis municipalibus. Legatus domesticos titulos præ se ferre debet. Paritas & concordia legatorum.

Legationes municipales, quamuis plurium, vni simul dari posse constat, si sumptus & itineris compendium suadet. Eadem est ratio clientiũ, quorũ par causa cùm sit, ab vno eodemque peragi potest siue apud Principem, siue apud Senatũ. Sed eæ legationes quæ peregre mittuntur ad negotia imperij, vtique sunt singulares, nec alias magis admittunt, quàm vxor pellicem; nisi illorum sint, quorum pari sorte imperium cùm administretur, duo bisellium implẽt, vt illo paria, aut quandoque ternio principũ Romanorum. Neque enim hi duplici aut triplici maiestate sunt cõspicui, sed vnã eandemq; augẽt, non geminato aut multiplicato principatus numine, sed nomine. Ita quoq, confœderatorũ vna sæpe eademq; legatio-

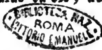
Modest. l. 15. ff. de leg.

eſt. Sed qui & loco & imperiis, & rebus diſcreti ſunt, horũ legationes ab vno eodemq; ſimul obiri poſſe, id pernego. Hoc præcipuè deſideratur ab legatione, vt aſſerat iura, tueaturque maieſtatem illius cuius eſt. Id quod nequicquam tentet is, qui induit duas perſonas, quarum neutra ita concolor eſt, vt alteræ non ſit vſpiam diſcolor. Ergo vtramque legatus non magis ſuſtinere poteſt, quàm eodem momento eſſe duobus locis. Quinimo duæ legationes vt ſeſe aſpiciunt, fermè arietant, & mille cauſæ eas quotidie collidunt. Ne hiſtrio quidem, niſi mutata perſona concinnè mutat partes, nedum vt legatus poſſit. Non vno fonte, vt eſt vetus verbum, plures meatus repleri ſimul poſſunt. Eſt igitur cuilibet legationi attributa quædam proprietas; indeque eſt multa diuerſitas ordinis, loci, rerũ. Hæc vix vnquam miſceri ſine iniuria eius, quod proximum eſt, poſſunt. Sua, vt eſt in prouerbio, ſunt cuique ſacra, nec idem Cereri quod Libero, etiam ſub iiſdem cultoribus. Suus cuique locus, ſuaque dignitas & ſemper & vbique obnixè tuenda eſt. Simulatque legatio incipit collidi aut labare, eâdem quoque dignitas eius, cuius eſt, atteritur, aut collabaſcit. Narratum eſt mihi, legatum à quodam rege ad Cæſarem miſſum recenti memoria, claritate natalium inſigni, ſed dexteritate diſpari. Hunc poſtquam ediderat mandata, Cæſar inuitatione, aliaque humanitate, vt mos eſt, proſequebatur. Exacto triduo, cùm vterque conſediſſet, Habeo in mandatis, ait Cæſari legatus, ab Cardinale N. eodemque Epiſcopo N. vt quæ oppida is poſſidet in Germania, ea ego ſolenni ſolitoque ritu agnoſcam eſſe in ditione Maieſtatis veſtræ. Cæſar hominis imprudentiam miratus, quaſi alias res ageret, hac certè diſſimulanter excepta, eum nullo reſponſo dignatus, continuò aliam orationem inſtituit. Cùm ſequenti die iterato eadem legatus, Nihil, ait Cæſar, detrimenti in mora eſt. Sed de hoc aliàs. Neque etiam tunc quónam tale

Auſon. Paulo, edy. 2.

respōsum pertineret, legatus aduertit. Seque non esse intellectum Cæsar intellexit. Nam tertiò instanti, quanquam mœrens, concessit. Et cras, ait, si huc veneris, quando isthuc tam cupidè cupis, negotium peragetur. Non sibi defuit legatus ineptè sedulus. Quippini qui dies illum diem excepit, eo venit ad regiam vix ab vllo salutatus, nedum exceptus ab aulæ primoribus, quibus curæ sunt ea munia. Ita cunctabundus, & nouitate rei perculsus perrexit ad illud cubiculum, quod interiori Cæsaris cubiculo proximum. Ibi rogat nuntiari Cæsari, petere se vt introeat ad eum. Vix impetrat. Respondet nuntius & quidem subductis supercilijs, iubere imperatorem inibi eum subsistere, quoad operæ sit ei operam dare. Attonitus paret, ac limis circumspectat, frontem obducit. Omnia congruere videt; ac nihilo magis se in illo cubiculo quàm in atrio excipi, aut præcipuo, vt antea, honore esse. Tandem & mirando & expectando fessus à quodam cubiculario intromittitur. Trepidus ingreditur. Tunc, quia ibi noua omnia, ipsi quoque accessit nouus metus. Nempe aspicit Cæsarem & cultu & aspectu, & composito in grauitatem vultu venerabilem, eaque sede sedentem quæ decus tribunalis præ se ferret. Ante pedes Cæsaris haud modico interuallo videt puluinar humi positum. Ibi à Cæsare maiestate manus vtrumque genu flectere iubetur. Mox præeunte scriba, ea verba concipere, quibus clientes & vasalli vetere instituto adiguntur in verba patronorum ac dominorum. Peractis eius sacramenti solēniis ritu supplicum, ad postremum nutu ac digito vt erigat se in pedes à Cæsare iubetur. Dein infit Cæsar, proprio nomine non legatum eum compellans; Nunquam credidi fore, vt qui esses legatus tanti regis, sustineres partes illius agere, qui ipsus, si coram adesset, etiam dubitarem annon illi præferendus esses, & superiori loco quàm ille consisteres. Dissimulaueram & distuleram, ne id cōmitteres, si modò

intellexiſſes, id quod equidem ægrè vidi, Te, qui illuſtris legationis munus ſuſtines, quaſi ea eiurata, egiſſe nuntiū clientis mei. Quid? tibi volēti à me prope inuito mos geſtus, vt nō de me, ſed de teipſe queri poſſis. Ea res, ne quid mirere, me tibi immutauerat. Qua peracta, tecto capite, (eâdē legato ſedile afferri iuſſit) cōſide, & mecū reſume priora inſtituta. Hîc mihi Cæſar videtur culpam legati vertiſſe ad ſuum decus; qui tantùm prudentiæ prompſit, quantum legatus incogitantiæ. Enimuero in hunc legatum priſcum illud ſcomma conijci meritò potuit, ſimilem eſſe earū ſtatuarū quas Rhodij ponunt ſimiles hiſtrionibus, qui modò has, modò illas partes agunt. Legati nomine abſtinui, cuius etiam poſteri manent. Ac ne Cardinalem quidem nominaui hominem magnæ, dum vixit, claritudinis. Legatum ſedulò moneo, ne, dū obit hoc munus, cuiuſquā mortalis, quicūque tandē ille eſt, mādata accipiat aut ediſſertet ijs apud quos legatione fungitur. Nam quandoque reperti ſunt primores, aut maiores magiſtratus, ſumma inquam, & potentia & gratia homines, qui iis de rebus, quæ ad ſuā fortè curam pertinent, nullo cuiuſquā iuſſu auſi ſunt literas dare ad illū quē legatus adijt, eâdemque agere cum legato vt illi eas literas reddat, & quæ mandata ijs literis cōtinētur, exponat. Ego verò aio, cōprimēdam eſſe audaciā illius, qualicūque dignitate eſt, qui nullo principis aut Reipub. mandatu, auſu, inquā, priuato publicis negotiis apud extraneos inſerit ſuū nomen; & principi ſubiectus, ibi vbi minimè par eſt, agit partes principis. Vt huius improbo temeritatē, ita eū legatū fugit ratio, qui nullo principis aut Reipub. iuſſu ſit perlator literarum & mandatorū illius, cuius eſt ſilere, vt ſit quod princeps aut Reſpub. loquatur. Nec refert illa ſuper quibus aut ſcribitur, aut mandata dātur, pertinere ad promouenda negotia principis. Nam regula eſt, quicquid pertinet ad legationem, non niſi iuſſu illius cuius ea eſt, ac per legatum

curari oportere. Cæterùm vt legationem supra dixi esse impatiëtem pellicis, itâ hîc addo superioris. Neque hoc munus amat honestari maiori titulo quàm suo. Et legatus quia est viua principis effigies, ac sustinet publicam personam, non suum, sed imperij aut Reipub. animum gerere debet; talique animo prætendere quicquid apud se est honestissimum. Quapropter etsi domestici tituli, & decora maiorum legationi propiùs admota splendore eius hebetantur, ac dignitate quodammodo deteruntur, tamen autor sum legato vt priuata virtutis insignia, siue sunt vetera, siue recenter parta, nunquam non præ se ferat. Quippe vtrinque auctum & geminatum nomen si in ipso, vt ita dicam, aditu præscribitur, profertur, ac prope dixerim, ostentatur, immane est quantum dignitatis legationi conciliet. Nam quò singula fortasse non potuissent, horum vnitas haud dubiè vt cuneus perrumpet; præsertim si in legationem electus est is qui in patria ad amplissimos honores euectus est. Nam qui adeuntur, audito qualis quantusque sit legatus, statim intelligunt quantum instar in ipso sit. Id quod aduenienti & appropinquanti legato submouet quicquid sinistræ opinionis in hominum animis latere posset. Atque adeò hinc est & expectatior & gratiosior. Enimuero siue precibus siue rerum tractationi accedente gratia precantis, vix vlla seueritas, vix vllus obstinatus animus non inclinatur ac mitescit. Talis fuit legatio Symmachi, cuius laudes non alius dicere quàm vnus Symmachus possit, ad Valentinianum, Theodosium, & Arcadium Augustos. In qua edēda is vtramque dignitatem attemperatè nominauit, præfecturam scilicet vrbis munusque legationis. *Gemino igitur functus officio*, inquit, *vt præfectus vester gesta publica prosequor; & vt legatus ciuium mandata commendo.* Hîc noto, illum qui in Repub. duo munia sustinet vbique locorum præ se ferre debere illud cui è maiori & eminentiori cura maior dignitas

dignitas accedit. *Ita eras Lupercus*, inquit Cicero, *vt te esse consulem meminisse deberes*; ac proinde gerere te è dignitate Cõsulis, nõ Luperci. Ergo aio Legato summa ope connitẽdum esse, vt in ipsa legatione magnis pluribusque animi & corporis dotibus censeatur; atque hinc multam sui admirationem in animis eorum excitet quos adijt. De animi dotibus alibi, & ferè vbique dico. Corporis etiam alicubi eas memoro quæ vulgo probantur, & à quolibet mortalium suspiciuntur. In hanc ferè sententiam memorat Plinius rem non solùm in legatis, sed in reliquis mortalibus perraram, eoque magis suspiciendam quòd in persona cuiusdam legati insignis fuit, & prope omnem fidem egressa. Quasdam ait in Cypro fuisse familias Psyllorum, Marsorum, & qui Ophiogenes vocantur. Ex hac familia legatus, inquit, *Exagon nomine à Consulibus Romæ in dolium serpentium coniectus experimenti causa, circummulcentibus linguis miraculum præbuit.*

Cic. philipp. 2. orat. 45. 376.

Plin. lib. 28. cap. 3. 11.

CAPVT IX.

Vna legatio pluribus datur. & de multis legatis.

VT vni plures legationes dari nequeunt, ita vnam eandemque plures obeunt. Numerum non definio. Est enim arbitrij siue principis siue Senatus. Neque item loquor de legatis prouincialibus & municipalibus, qui edicto Vespasiani, ne nimijs sumptibus ciuitates onerentur, nõ plures esse possunt quàm terni. Numero legatorum multum splendoris inest ac dignitatis; fortasse etiam nonnihil dignitatis, præsertim quoties æquantur percutiunturque fœdera, alia imperiorum pacta sanciuntur, & solennia transiguntur. Virgilius centum fecit.

Præterea qui dicta ferant & fœdera firment
Centum oratores prima de gente Latinos

Marcian. lib. 4. ff. de leg.

Virgil. 11. Æneid.

Ire placet, pacisque manu prætendere ramos.

Totidem occiso Iuliano Senatus misit ad Seuerum; Totidem missi à duabus quibusdam gentibus ad Alexandrum, omnes curru vecti. A' Sambastis, gente Indica, ad hunc ipsum Alexandrum quinquaginta, & ab Amphictyonibus Græciæ nomine quindecim, à Scythis viginti, Totidem ab Senatu ad Maximum, Senatores omnes; à Carthaginensibus ad Scipionem, victo Annibale, triginta; ab Ægyptijs ad Senatum, qui Ptolemæi Auletis reditum impedirent, vltra centum; Ab Atheniensibus ad Philippum de pace decem. Ea re Tigranes solitus, credo, adiri numerosis legationibus, despecta paucitate militum Luculli, exercitum eius vocauit legationem. Si hi, inquit, sunt legati, multi sunt, si hostes oppido paucissimi. Et verò quia frequẽti legationi multus honos ei haberi creditur, qui aditur, dicitur Demetrius questus esse de Lacedæmonijs quòd vnũ legatum ad se misissent, sicuti spretus. Cui Spartanus, Nõ satis si ad vnũ vnus? Id puto inter pares ferri posse, aut si legatio missa est ad minorem. Ad maiorem verendum est vt vnus sit satis. Qua tamen de re consilium capiendum ad hanc formam. Nam aut negotium, quod aiunt, exasciatur & incipitur, aut peragitur & perpolitur. Tentando ac tractando vnus, meo quidem animo, satis est. Cõsummando plurium interuentus desideratur, vt solennium testium ac signatorum. Si plures materiam, quod dici solet dedolant, vtique metuẽdum est ne res reddatur multiformis & portentosa; minimùm deformetur non informetur ab ijs, qui quòd fortè sunt discordes animis, variant sententiis & quidem pertinacibus. Huc accedit, quod in hoc illisu dissidentium opinionum res ipsæ plerunque eliduntur aut eludũtur veriùs quàm auspicatò instituuntur. Eo plerique sunt ingenio, vt omnia pertrahãt ad suã sententiã, dũ plus fauent propriæ laudi quàm student publicæ vtilitati. Hinc est quod publica causa tã sæpe aut laceratur aut deseri-

Q. Curt. lib. 9.162. Spartian. in Seu. Diodor. Sic. lib. 17. bib. Q. Curt. lib. 4. Capitol. in Maxi. & Bel. Liu. lib. 20. Liban. in arg. orat. de fal. legat. 192. Appian. Mithrid. Plutarch. apophth. Lacon.

tur. Ergò nisi me animus fallit, hęc sentētia probanda est, vt prouida mēs vnius rebus prima, vt aiunt, manu deformandis destinetur; vt vnus nemini discors, secum feliciter cōcors, hoc ipso indissolubili cōcordiæ vinculo negotiū constringat. At verò cùm omnia inibi sunt vt claudātur & obsignētur, quę semel decursa sūt irremeabilia, plures, videlicet, adhibentur; vt cuius vnius inuēta rudia manerēt ac trunca, ea plures expoliāt ac perficiāt. Qua de re aliquid infra dico, cùm ago de illustribus legationibus. Solent esse lautiores cœnæ & vnctiores, inquit Aristoteles, quæ ex plurium symbolis in cōmune collatis, quàm quæ parātur sumptu vnius. Neque verò nisi insani & impudētes credūt quicquam suo singulari ingenio consummari posse. Hanc laudem Deus in plures dispersit. Ad excludendum hinc æmulationem, qui aculeus multos inquietat, aduocandum puto numerum marem, sicuti potētiorem, pleniorem, magisque faustum. Certe diutina felicitatis obseruatio quæ est ex eo, in cōsuetudinem iamdiu adducta est. Nam & augures numero fuerunt impares, *numero Deus impare gaudet.* Et in aperienda fossa imparem numerum pedum obseruari Vegetius tradit. Adde quod imparem numerum esse mundum tradunt autores iuris canonici. Atque adeò ab religione & militia hic mos translatus est ad iudicia. Iupiter cum Rhadamantum Asiaticis, Europæis mortuis Æacum iudicem constituisset, his tertium addidit Minoem, vt in quo inter alterutrum disconueniret, huius iudicio starent. Etsi hortor legatos vt suas sentētias potiùs expendāt, quàm numerent; ne, vt fit, pars maior vincat meliorē. Id quotiescunq; accidit, quæ culpa est plurium, ea dicitur esse omnium; Quia quod plures fecerūt, id omnes tueri necesse habent. Ergo hæc singulorū debet esse cautio, vt quod necessitate tuētur, id vti tale sit quod libēter tueātur & laudabiliter. Nā quāuis lege cautū sit vt ne cessatio vni⁹ legati ei, qui munus vt oportet, obijt, noceat, tamen

Aristot. lib. 5. polit. cap. 7.

Virgil. in Ceiri.

Veget. lib. 3. de re milit.

C. nuptiæ 32. q. 1.

Plutarch. in orat. Cons.

singuli summa ope adniti debent, vt salutariter censuisse dici possint; Ne quibus æqualitas potestatis data est, in his deprehendatur inæqualitas virtutis. Hæc concordia non solùm spectat vnitatem sententiarum in ijs rebus quibus legatio continetur, verùm etiam omnia similia in ijs, è quibus conijci qualibus viris legatio data sit, possit. Notati fuerunt inæquales illorum legatorum mores, qui quoties conuenirent, alij pedites, alij in equis sedentes de negotijs consultabant. Qua re quid non modò inæqualius, sed ineptius & indecentius fingi potest? Si tamen vnus aliquis è legatorum numero fortè spe pretij oblata, & præsenti pecunia inductus suis collegis discors absurdissima & pessima quæque amplecteretur, huic alij firmum quisque pectus obijciat. Sæpe enim legatorum pars muneribus & corruptioni obnoxia reperitur, pars minimè. Tali re, qui integri manserunt corruptos ac deprauatos in patriam reuersi accusare debent, exemplo Leontis Atheniensis. Is enim Timagoræ diem dixit, cùm quadriennium in legatione cum ipso fuisset. Nî faciat, bonus & syncerus legatus inibi est vt in praui collegæ ipse insons culpam incidat. Propter istorũ corruptelas etiã peculiari meo honore sum priuatus, cùm vos cunctæ legationi succẽsseretis, inquit Demosthenes; vbi Æschinẽ seorsim ab alijs legatis corruptũ ait. Id verò ne dubiũ quidẽ est, quin legatos, licet in patria dispares, hoc munus coæquet. Etsi in hac ipsa æqualitate eminet princeps legationis, hoc est is, cuius nobilitati ac domestico splẽdori, ætati aut facundiæ cæteri cõcedũt, nimirũ cuius ore editur legatio. Hic enim cæteros solo ordine anteit, non potestate. Cæterum legati vix erunt concordes sententiis si discrepant animis. Ideo Aristides etsi Themistocli discors erat, tamen cùm vtrique data esset legatio, Visne Themistocles, inquit, inimicitias relinquamus in finibus? De integro enim reuersi eas, si visum fuerit, resumemus. Vide vt

Prisc. ecl. legat. 35.

Demosth. de fal. leg. 221.

Demosth. de cor. 317.

Plutarch. in Pol.

illa diſcordiæ ſequutæ concordiæ gloriam auxerit. Quanquam hoc paulò aliter memorat Polyænus. *Polyan.l.b.1.* Neque enim legationem, ſed bellum fuiſſe dicit, & ducatum vtriuſque. † ἡ δὲ τῶν στρατηγῶν ὁμόνοια μάλιστα δὴ πάντας τοὺς βαρβάρους ἐνίκησεν. Multò ſanè *Ariſtot.pol.* præclariùs iſti quàm Spartanus is legumlator, qui *lib.2.cap.7.* regibus ijs legationem dedit, inter quos non erat neſcius eſſe ſimultates. Vt vincere nequeunt illi qui priuſquam pugnent, diſcrepant, ita legati diſcordes multo tractatu & intempeſtiua pugnacitate negotia ſuffocant & lacerant. Hæc tam fœda legatorum diſcordia manat ab nimio amore ſuſpectuque ſui, Vnde oritur contemptus collegarum. E' tali contemptu fit, vt vnus ſeorſim ab alijs ea ſuſcipere audeat non quæ habet in mandatis, aut quæ in commune conducunt, ſed quæ ipſi aut auaritia ſuadet, aut perfidia. Æſchini Demoſthenes audacter obijcit, *Demoſth. de* eum noctu viſum egredi è tabernaculo regis, ac die *fal. legat.* & nocte, alijs digreſſis cum eo ſermones habuiſſe. Id *223.* quod ait fieri contra legem, qua cautum eſt, Ne quis legatorum ſolus veniat ad arcanos cum rege ſermones. Alibi quoque idem Demoſthenes firmat Æſchinem viſum fuiſſe ſolum cum exploratoribus. Xenophon autor eſt, Athenienſes Timagoram illum de quo ſupra dixi, capite multaſſe, accuſatore Leonte, quòd is ne quidem eodem contubernio ſecum vti voluiſſet, & omnia conſilia cum Pelopida communicaſſet. Enimuero nunquam non eſt ſuſpicioſum, atque adeò periculoſum hanc vnum è legatis licentiam ſibi ſumere, vt è cæteris excerptus ſermonem inſtituat cum illis ad quos itum eſt. Cuius rei exemplum dedit Edecon legatus Attilæ ad imperatorem. Hic ab Chryſaphio eunucho ſeorſim ab Oreſte, alijſque collegatis ſuis ad prandium inuitatus cùm eſſet, ibi ad Attilam occidendum ingentibus promiſſis ſollicitatus fuit. Si in cæteris omnibus diſcordia legatorum opere tanto vitanda eſt, quid in edēda

Demoſth. de cor. 332.

Xenoph. hiſtor. Græc. lib.7. 486.

In ecl. legat.

† at ducum concordia maximè barbaros vicit.

legatione? Annon fustuario digni sunt qui ab vno de vna eademque re missi edunt discordia mandata? Id tamen accidit Diaphoni & Lycortæ principibus cuiusdam legationis Achæorum. Hæc dici possunt de ea legatione quæ pluribus datur, ac de pluribus legatis siue collegatis.

Liu. lib. 28.

CAPVT X.

De legationibus diuinis.

SVpra de origine legationis multa dixi, cùm eam necessitate prognatam ostendi. His addo ipsam quoque diuinitatem fuisse præmonstratricem huius muneris. Illa quæ pueros nutricat, vt quotidie videmus, sæpe conquiniscit, & gradum sensim explicat veriùs quàm promouet; tum blanda inuitat conatum puelli, vocem tenuat, teneroq; palato instillat verba non quadrata, sed liquata, propemodum vt meri lactis dulces guttas. Ad hunc ferè modum summus ille rerum sator agit nobiscum. Nî faciat, væ nobis. Ille enim vnus est,

Cælum & terras qui numine torquet.

Æneid. 4.

Num nos tantuli pares sumus excipiendæ tantæ maiestati, qui icti vnico eius radio prosternimur? Ergo summa illa bonitas huc demittit suas legationes, nequaquam sua causa, sed certè nostra. Atq; adeò subleuandæ tenuitati nostræ compellat nos verbis non sublimibus, sed hîc tritis, dum per internũtios nostri similes redigitur, vt ita loquar, in mortalem, à quo edoceamur viam immortalitatis. Etsi enim,

Iupiter est quodcunque vides,

Lucan. lib. 9.

Etsi beneficus spiritus Dei omnibus mundi partibus insertus est nuntius testisque ipsius, tamen concretæ circa mentem nostram nubes lucida tela diuinitatis haud magis ferre queunt quàm obtutus radiantem

Plato lib. 10. de leg. 899. B.

solem mero meridie. Cæcis nequicquam lucet, surdis frustra canitur, edentulis cibi solidiores inludunt. Hinc est quod arcana salutis nostræ sæpe edita sunt ab Angelis, assumpta, scilicet, humana specie, à priscis illis Patribus, Patriarchis, Prophetis, Apostolis, alijsque qui *Immortalia mortali sermone notarunt.* *Ante omnia,* inquit Lactantius, *scire nos conuenit, & ipsum & legatos eius prædixisse quod plurimæ sectæ & hæreses haberent existere.* Paulus item non vno loco legatum se Christi profitetur. Atque adeò eloquentissimus theologus ipsum Christum non dubitat vocare legatum & nuntium Dei. *Quæ legatio*, vt quidam ait, *non minorat filium, sed declarat; quia non mittentis potestas hic intelligitur, sed missi charitas.* Michaël Syngellus vocat Petrum & Paulum † θεοκήρυκας. Pro vita quam diligitis; legatione apud vos fungimur, inquit Eucherius. Itaque mihi quidem non venit in mentem quid illi somnient qui præcipti confidentia negant tales fuisse legationes; eosque qui eas obierunt, legatos dici indignantur. Num ipsi magis propriè, aut significantiùs loquuntur quàm tot ecclesiæ lumina, ipsique adeo Apostoli, Christiani dogmatis columina? Quis magis solennes missus, quis certiora mandata edere potest, quàm illa organa Spiritus sancti? Tamen non deest hic quoque qui audet

— *argutos inter strepere anser olores.*

Antiquitas nullo tincta lumine cælesti commenta est illum Deum,

A latis qui cruribus æthera carpit,

ideoque aliorum cælicolarum nuntium & renuntium, cuius signo ea gratia inditũ caduceum. Quali ornatu amens dicam, an temulentus Alexander ficto numini aut inlusit, aut sese æquauit. De hoc ferme genere erant illæ potestates spatio aëris intersitæ, quibus nomen est dæmonibus, quæ dicebantur

† diuinos præcones.

Lucret. li. 5. *Lactant. de ve. sap. li. 4. cap. 3. 388.* *Paulus 2. ad Corinth. c. 5. Et ad Ephes. cap 6.* *Lactant. lib. 4. cap. 25. in princ. & ca. 29. in fi.* *Petr. Chrysol. serm. 84.* *Mich. Syng. in encom. Dionys. Areopag.* *Eucher. in ep. par.*

Virgil. ecl. 9.

Athen. li. 12. *Plato in cõu. 202. E. & in Epin. 984. D.* *Philo in* [illegible] *146.*

commeare à ſuperis ad inferos, & ab his ad illos; eædemque vehere fideliter hinc iuſſa, hinc preces, hinc petitiones, illhinc ſuppetias; hinc vota ferre, inde munera referre. Piget memorare tot numinum interpretes de rebus diuinis balbè loquentes neſcio quid, qualis fuit Pythia illa Delphica, & is

Auguſt. de ciu. Dei li. 8. cap. 24.

Cui peculum fibræ, cæli cui ſydera parent.

Virgil. 10. Æneid.

Et ille ſeu verus, ſeu fictus Orpheus, augures, illisque viliores vicani aruſpices, de circo aſtrologi, Iſiaci coniectores, interpretes ſomniûm, & illa

Interpres legum Solimarum, & magna ſacerdos
Arboris, ac ſummi fida internuntia cæli.

Iuuenal. Sat. 6.

In hanc ſanè cohortem audacter admitti poteſt ſaga Marij & Sibyllæ. Has è veſtigio conſequitur ingens agmen mulierum fatidicarum ſimul & phanaticarum, quas noſtri diuinas dixerunt. Cæterùm res gradatim ſicut à fictis Dijs ad homines, ſic ab hominibus deuoluta eſt ad feras. Hinc

Petr. Arb. Satyr.

Iouis altiſoni pennata ſatelles.

Cic. lib. 1. de diuin.

De qua Callimachus,

† Θήκαο δ' οἰωνὸν μέγ' ὑπείροχον ἀγγελιώτην
Σῶν τεράων.

Callimach. hym. 3.

[† Poſuiſti verò auem præſtantiſſimam tuorum augurriorum.]

Indidem ſunt aliæ alites, & oſcines, vt paſſeres Homerici, pulli, corui Apollinis, columbæ Ægyptiæ & Acarnanûm; illa apud Matienam vaticinari ſolita, priſcorum Aboriginum auis illa † θεόπεμπτος, læuus picus, vaga raucaque cornix, cerua Sertorij, hoſtiæ conſultoriæ, exta, oſtenta, aliaque ariolantia, & fata fantia; poſtremò quicquid illud eſt vnde ſuperſtitio ſiue religio ſagit diuinam voluntatem, ſibique permittit

[† à Deo miſſa.]

Iudicia occulta diuûm percurrere mentis.

Lucret. li. 6.

CAP.

CAPVT XI.

Inter quos propriè legationes commeent.

† eo quod qui legabatur quopiā exibat.

† peregrinā Reipub. administrationem.

DIxi legatum peregre mitti. Hunc missum Græci vocabant ἐξεσίαν † ἀπὸ τοῦ τὸν πρεσβευόμενόν ποι ἐξιέναι. Certè Plato vbi instituit quatuor species peregrinorum, primo loco ponit mercatores, altero Musarum cultores, tertio legatos, quarto morum exploratores. Ergo & propriè & significanter prisci Græci legationem vocarunt † ἔκδημον πολιτείαν, ác proinde laboriosam, negotiosam, periculis obnoxiam, cuius effectus suo loco memorabuntur. Ire aûtem peregre legatio dicitur si commeat inter eos, qui quòd summum rerum fastigium insident, pares & censentur & dicuntur. Neque enim æstimo hanc parilitatem magnitudine opum, modóue finium, sed forma, & sorte siue conditione regnandi. regnandi, inquam, non è præscripto cuiusquam, sed suis auspicijs, proprioque nutu. Nempe hi illi sunt quibus adest illa quæ Platoni est αὐτεπιτακτική, dignitas quæ ab se, & per se imperat; quæque nullo cuiusquam, sed suo arbitratu arma sumit ponitque, leges condit & abrogat, vt infra dico. Hæc nostris proprio vocabulo est *Souueraineté*, quasi dicas ius & potestas supremi loci. Certè qui ad id fastigij euecti sunt quamuis opibus dispares, fortuna, loco, excellentia pares asseuero. Ea re Alexander, etsi multò angustiùs regnabat quàm Darius, tamen cùm animo maxima agitaret, atque adeò & rex & victor esset, impatientissimè tulit à Persa sibi inscriptas literas tanquam non eiusdem fastigij viro ad hunc modum, *Darius rex Alexandro*, *non addito*, *Regi*. Ergo hanc superbiam ipse nihilo

Etymol. ἐξεσίαν.

Plato lib. 12. de leg. ti. 3. 953.

Pollux li. 4. cap. 3. 142.

Plato in polit. 260. E.

Q. Curt. lib. 4.

minori fastu vltus est. Rescripsit enim, *Rex Alexander Dario.* Et hæc, *Cùm mihi scribes, memento non solùm regi te, sed etiam tuo scribere.* Nimirum, Darius barbarica insolentia eas literas inscripserat, Persis vsque eò familiari, vt eam vel ipsos contra Romanos imperatores exercere interdum non erubuerint. Specimen huius tantæ impudentiæ hæc sunt, Regi Romanorum Chaganus magnus dominus, septem gentium dominus; dominus † climatum vniuersi. Similis tumoris parisque væcordiæ est illa Chosrois † προσγραφὴ, qua is tantum sibi tribuit, quantum imperatoriæ magnitudini hinc se detrahere putat. Diuinus, bonus, ipsa patriæ tranquillitas, summus principum Chosroes, rex regum, felix, pius, beneficus, cui Dij præter fortunam magnum quoque regnum dederunt, gigas gigantum, qui est formatus ad imaginem Deorum, Iustiniano Cæsari fratri nostro. Quantò maiori cum dignitate Romanus Imperator, qui ne tumore & fastu cum illa tanta barbarie certaret, ijs literis quibus cum Persa pacem firmat, nullum præscripsit culminis imperatorij titulum. Certè hoc ipso augustior & maior, quod modesta taciturnitate suam magnitudinem commendare, quàm nimia prædicatione deuenustare maluit. Ipse quidem quantum est regnantium ac dominorum, quantumque est earum ciuitatium quæ aliena iussa non morantur, pari sorte compono. Inter hosce tantùm legationes propriè commeare dico. Nam statim vt extra fines illorum, à quibus mittuntur, manent, dicuntur esse peregre. Sed quinam hodierno die verè tales dici possint præter reges & gentes liberas, non est dictu pronum. Quippe aduerto in Europa magnam cohortem illorum qui ita dicunt, se summam fortunam adeptos. Cui rei documento esse volunt potestatem extinguendi crimina, quod idem dicitur ius vitæ & necis, tum promulgandi

Theophyl. in legat. gent. ad Rom. cap. 12. 70.

Menand. ecl. legat. 114.

† siue regionum.

† inscriptio.

edicta, condendarum legum, creandi magistratus, cogendi generale concilium, imperandi tributa, cudendi pecuniam, concedendi ius natalium. Hinc audacter vsurpant quicquid monstrando rerum fastigio inuentum. Huius generis sunt florescentia diademata, magnificentia tituli in quo tument hæc verba, *Dei gratia*, postremò cultus regius. Sed me neque cassa species, neque inania capiunt. Quin, quo magis rem introspicio, hoc mihi maior cunctatio. Video istos, ne illis quidem exceptis quibus dati sunt vicariatus imperij, primis in spatijs sui dominatus propemodum vt beneficiarios, adigi in verba summorum nominum; vetere ac præscripta formula se suaque omnia illorum potestatis facere; ius quo se ipsi, populusque teneat, imperium quod venerentur, iussa quæ suspiciant, prærogatiuas sedendi in publicis conuentibus, leges loci quibus obtemperent, accipere, & quidem genubus minores. His auspiciis dominatum ingredi. Horum singula satis constat fidem facere, summum imperium esse non penes eum cui data sunt, sed vtique penes datorem illumque quisquis est, cuius concessu vsurpantur. Neque enim illa tantum addunt accipientibus quantum detrahunt hæc, maiori adgeniculari, potentiori sacramentum dicere, adigi in verba solis clientibus vsurpata, alienis cultibus tributarium esse, denique non in sua manu bellum, non pacem habere. Hæ, scilicet, sunt notæ hinc interminæ, hinc finitæ, hinc datæ, hinc acceptæ potestatis. Postremò hoc est regnari veriùs quàm regnare. Vt enim quidam verissimè dixit, *Regna superstat qui regnare iubet.* Tales ergo dominantes, eosque adeò omnes à quibus exprimitur confessio, ipsos dedere se suaque omnia in ditionem atque arbitratum alienum, ipse quidem ferè assimilo ijs quos Roma, dum fuit Martia & domina gentium, aut locauit in regio fastigio, aut receptos in cliente- *Sidon. Apollin. in paneg.*

lam, ac reges disertim nominatos donauit insignibus regijs. Ea erat aurea corona, aurea patera, sella curulis, scipio eburneus, toga picta, sagulum purpureum, tunica palmata, latus clauus, equi phalerati, arma equestria, supellex militaris qualis Consulibus præberi solita. Huius fermè generis fuerunt illa sequentis ætatis, thronus, sceptrum, gladius, vestes regiæ, diademata, aliaque regnorum insignia. Horum acceptor satis sciri volebat se suum datorem bonum sibi propitiumque inuocare. Hisque muneribus demonstrabatur hinc si non dominium, at tutela dominio imminens, quam vulgus protectionem vocat; Illinc si non seruitium, at obsequium seruitio proximum. Res tota instar habebat hodiernæ inuestituræ, vt docent hæc Halicarnassæi verba, Quemadmodum & nunc Romani sceptra & diademata dant regibus, firmantes ipsis potestates. Hac lege intraque hos cancellos regnatum est à Massanissa, Eumene, Attalo, Antiochis, Tiridate, Ptolemæo, cui à profugo Senatu, cùm is esset in Epeiro,

Liu. lib. 10. *Dionys. Halicarn. lib. 3.*

Cingere Pellæo pressos diademate crines
Permissum.

Lucan. li. 5.

Ipse Pompeius filium Ariobarzanis, cuius in caput pater descendens è curuli sella in qua cum Pompeio, illius iussu sederat, diadema transtulerat, filium & regem appellauit, & diadema sumere iussit, & in curuli sella considere coëgit. His addo Herodem cui Augustus diadema imposuit, regemque totius Iudææ promulgauit, & Agrippam regem itidem Iudæorũ, cui Tiberius sua manu caput euinxit insigni regio. Hac mente Zati regi Lazorum Iustinianus prisca Romana consuetudine dedit auream coronam stellatam lapillis, vestem talarem, calceos rubros, mitram auro insignem, tum lapillorum splendoribus ignescentem, chlamydem candidam auro intertextam, tum fimbrijs baccatis. Huc addo quod sicuti talium insignium datione firmatur, ita ademptione adimitur & abrogatur impe-

Val. Max. lib. 5. cap. 7. *Niceph. lib. 1. cap. 6. & 9.* *Paterc. lib. 2.* *Agath. li. 3.*

rium. Quod ad exemplum Constantius Britannioni detracta purpura, & capiti decusso diademate, quiescere eum & priuatum esse iussit. Hac ergo traho eos qui hodie sunt maiores Duces, iamdiu inuersa vi nominis vt functionis; item principes, passim vulgata appellatione maiestatis Augustæ, tum Marchiones, Comites, & si qua alia dominantium vocabula Gottica vis peperit. Præter eos quidem populos qui libertatis nomen vsurpant, cuius bona ignorant. Hinc excipio reges, & liberas gentes, eas quæ aut proprijs tantùm, aut proprijs simul & socialibus viribus nituntur. Itaque si quis rem recta via reputat, penes illos tantùm summum imperium esse fatebitur, penes quos manet arbitrium quid dent, quid adimant; qui nullius rei alios iudices patiuntur quàm seipsos. Et horum quidem in Europa breuissima est enumeratio. Hæc imperantium inæqualitas vt æstimari posset aliqua opus habuit lucis aspergine, ne quis hanc vocem peregre aliouorsum atque ego sentio interpretetur. Nam vulgari opinioni haudquaquam diffidens, equidem legationes tunc peregre proficisci dico, cùm ab vna ditione, quamlibet talium quales descripsi, mittuntur ad aliam similem, propriis tamen finibus circumscriptam; quando ille qualiscunque summatus est pro summo apice rerũ. Hoc sensit Amata,

Niceph. lib. 9. cap. 32.

Tacit. lib. 13. Annal. 252.

Omnem equidem sceptris terram quæ libera nostris
Dissidet, externam reor, & sic dicere diuos.

Virgil. lib. 7. Æneid.

Hinc liquet quinam sint ij ad quos mittuntur legationes. Qua de re infra quoque aliquid dico. Interim moneo, ne principe superstite, ad alium legatio decernatur quàm ad ipsum. In quo erratum est ab Alarico, qui legatos misit ad Stiliconem quasi ad principem, cùm mitti debuerint ad Honorium.

Zosim. lib. 5.

CAPVT XII.

A subitariis dominis, atque adeò ab ipsis latronibus quandoque legationes missæ ad legitimè imperantes.

HANc vocem peregre non solùm porrigo ad regiones, ditionesque exteras & longinquas, verùm etiam ad qualemcunque cœtum hominum qui illius ductu coaluit, cui est in se vno præsidium, ac proinde vbi nouum nascitur, germinatque imperium. Quid hoc sit, paucis dabo. Paucissima regna, dominatusve memorari possunt quorum initijs libera gentium suffragia causam dederint, qualc fuit Deiocis primi regnatoris Medorum. Plura imperia vis enixa est quàm electio. Plura fundauit felix temeritas vnius, quàm incoactus consensus plurium. Nimirum, in medio magnitudo est, pretium huic, siue armata audacia est, siue improba spes, siue impetus generosus subnixus virtute feruida & accensa. Quicquid est, sub quouis sydere est, in quolibet pectore nascitur, insperatam occasionem arripit, obuijs rebus nititur & erigitur. Et verò virtutis & fortunæ disijci conspiratio quî potest, quarum singularum conatus sunt insuperabiles? Illa obscuris dat claritudinem, si digni sunt; hæc etiam indignis. Neutra quærit quibus parentibus ortus sit Spartacus, quæ sit prosapia Molonis, Mathonis, Spendij, Viriati, Cilicis piratæ, Tacfarinatis, Eugenij, Tamburlani, Castrucij Castracanis, & similium. Insperatò producuntur in scenam rerum; dumque suam spem secant, florentissima quæque lacessunt, validissima labefactant, firmissima concutiunt. Vt nihil sit infra globum lu-

næ quod non subito ludibrio conflictari possit.

Vsqueadeò res humanas vis abdita quædam
Obterit, & pulchros fasceis, sæuasque secureis
Proculcare, ac ludibrio sibi habere videtur.

Lucret. lib. 5.

Sæpe relicto aratro rustica manus tractauit sceptrum. Sæpe fortitudo nata sub culmo perrupit atria. Quippe hæc est natura rerum, vt, dum vetera putrescunt, noua concrescant; Illa sua moles obruat, hæc sua paruitas erigat, felicitas roboret. Hic est ille volubilis orbis quo circumagimur. Hos ludos inconstantia pertinaciter ludit. In priuatis quidem rebus

propria telluris herum natura neque illum
Nec me, nec quemquam statuit. Nos expulit ille,
Illum aut nequities, aut vafri inscitia iuris,
Postremùm expellet certè viuacior hæres.

Horat. lib. 2. serm. sat. 2.

Ergo scitè admodum Cicero ait, Prædiorum nullam esse gentem. Quid multa? mortales prima adeptos fallax fortuna sæpe ignominiæ, sæpe calamitati reseruat. Virgæ ac tintinnabulum, additamenta currus triumphalis, quid aliud fuisse censes quàm monitus refluæ infelicitatis? *Hominem se esse*, Tertullianus inquit, *etiam triumphans in illo sublimissimo curru admonetur. Suggeritur enim ei à tergo, Respice post te, hominem memento te.* Sic sors trudit sortem eorum quæ videntur summa. Assyrios, videlicet, Medi & Parthi euerterunt; hosce Alexander; Alexandrum perfidia; Roma omnia imperia; Romam omnes gentes;

Cic. in. orat. pro Corn. Bal.

Tertul. Apolog.

Et magnum infelix nil nisi nomen habet.

Hi sunt cursus & recursus. Itaque prima ferè fundamenta imperiorum sunt turbæ & factiones. Hæ si vsque ad bellum eualuerunt; certè hinc turbatori multum claritudinis. Ne te morer, Qui dum opprimi potuit populator fuit & latro, statim vt circumiectos oppressit, audit tyrannus. Huic

si manum fortuna porrigere pergit, si diutiùs cum illo stat, à præsentibus dicitur princeps, in quem omnia sponte cedunt, A' posteritate, propter viri admirationem, conditor & formator imperij, proximum numinibus nomen. Isti ergo statim vt se subduxerunt veteri imperio, iamque rem gerunt suis auspiciis, nihil dubitant mittere legatos ad legitimè imperantes; A' quibus hasce legationes vix vnquam reiectas legimus; quamuis talium conditio, & iniuriæ hinc profectæ, videantur esse infra dignitatem publicæ iracundiæ. Sed certè omnis potentia à Deo est, inquit Apostolus. Neque enim tantùm legitimam signat Paulus, sed & quamlibet quæ in locum legitimæ successit permissu Dei. Et verò ab ijs quos paulò ante nominaui, itemque ad similis audaciæ homines legationes constat esse missas, vtrasque vtrinque admissas, vt ab Alexandro magno illam quam ad eum misit validissima latronum manus. *Cùm Alexander*, inquit Q. Curtius, *obsedisset viginti millia latronum, inter promptissimos dimicans sagitta ictus est, quæ in medio crure fixa reliquerat spiculum. Illum quidem mæsti & attoniti Macedones in castra referebant. Sed nec barbaros fefellit subductus ex acie rex. Itaque postero die miserunt legatos ad regem, quos ille protinus iussit admitti; solutisque fascijs magnitudinem vulneris dissimulans crus barbaris ostendit. Illi iussi considere, affirmant, non Macedonas quàm ipsos fuisse tristiores cognito vulnere ipsius.* Hìc ego, vt quod sentio liberè eloquar, miror quid ita Q. Curtius ijs nomen indiderit latronibus, quorum numerus tantus esset, vt iusti exercitus non speciem tantùm sed & vim præberet; quorumque legati ab tanto rege sunt considere iussi. Vt vt est, disertim Cæsar ait, fugitiuis è saltu Pyrenæo, & prædonibus licuisse legationes mittere. Neque ideo non æquum est, eos qui composita turbant, ex vinculis causam dicere si res eò perduci potest. Legationi Asculanorum, aliorumque rebellium responsum est, si factorum pœniteat, liciturum ipsis

Paul. ad Rom. cap. 13.

Q. Curt. lib. 7. 110.

Cæs. lib. 3. bel. ciu.

ipsis mittere legatos. Si minùs, minimè. *Ideo cùm paulo ante bellum ciuile dicerentur à nonnullis sententiæ, vt legati ad Cæsarem mitterentur, qui voluntatem Senatus ei proponant, omnibus his resistitur.* Non eadem constantia postea seruata, cùm ad M. Antonium obsidentem Mutinam decreta legatio est, nequicquam contranitente M. Tullio.

Cæs. lib. 1. de bel. ciu.

Cic. Philipp. 5.

CAPVT XIII.

Cæteros memoro inter quos legationes commeant. Libera legatio. Votiua.

Res postulat vt cæteros memorem inter quos legationes commeant. Itaque Repub. & oculatissima Reipub. parte, hoc est Senatu discordi, à primoribus mittuntur legationes ad homines eiusdem loci, vt ab Syracusanis ad Andronodorum, à C. Manlio vno ex coniuratis Catilinæ ad Q. Martium regem, à Bruto & Cassio ad Antonium & Lepidum. Hîc audio istos, qui tales quoque negant esse legatos, & hac appellatione indignos. Ergo Sallustio mens aut manus vacillauit cùm hæc scripsit, *Dum hæc Romæ aguntur, C. Manlius ex suo numero legatos ad Q. Martium Regem mittit cum mandatis huiuscemodi.* Neque solùm ab singulis, sed ab vna parte Reipub. ad aliã, vt à plebe quę secesserat in Auētinũ, ad patres, à multitudine catholica, & ex omnibus fermè prouincijs ad Liberiũ vrbis Romæ, & ad Hilarium Pictauorũ episcopum cùm essent exules. Rectè Nero aboleuit ambitiosas illas sæpe eblãditas, sæpe emptas, sæpiùs extortas, quæ à prouincijs mittebãtur ad Senatũ in hoc vt agerẽt apud eũ grates Procõsulibus, & Proprætoribus, quãlibet prouinciarum voraginibus, nempe lingua laudes, animis odia, voto imprecationem gestantes. Prouinciales & municipales mittuntur ad regnantes. De istis cùm

Liu. lib. 14.
Sallust. Catil.

Seu. Sulpit. sac. hist. lib. 2.

Tacit. lib. 15.

agam idoneis locis, plura dicere supersedeo, nisi hoc, *Ne ab vniuersis quidem Curialibus posse mitti legationem, nisi priùs intimetur earum præfecto, isque suo examine rem omnem perpenderit.* Id quod Honorij & Theodosij rescripto cautum est. Certè prouincialium non maior habetur ratio quàm earum quæ à subiectis mittuntur ad principem, aut ad Senatum. *Quarundam coloniarum legatos*, inquit Liuius, *recusantes imperata facere Consules ex S.C. Romæ manere iubent*, id est, ante veniam impetratam vrbe non excedere. Municipalibus & prouincialibus annecto illas quæ ab aliquo legitimo cœtu aut corpore destinantur ad principem. Huius generis fuit illa quæ ad Cæsarem Augustum, cùm is esset Corinthi, missa fuit à piscatoribus, vt leuarentur grauitate cuiusdam tributi. Drachmas enim centum & quadraginta ab se exigi firmabant, è quibus vix possent pendere centenas. Ab Senatu quoque vt olim ab Synodis, frequentissimè legatio decernitur ad principem. De hoc genere fuit illa quæ ad Seuerum detulit congeriem honorumne an adulationum? Iussa quoque principis, ne quid eorum venerationi detrahatur, mittuntur ad Senatum, maioresque magistratus per honoratissimum quemque. Talis fuit inspectrix illa legatio Senatus missa ad Scipionem, cùm is esset in Sicilia. Triginta legati Carthaginensium missi fuerunt ad Amilcarem, qui cogerent eum, cæterosque duces, positis simultatibus, vnanimes rem gerere. Ad hanc prope formam Dominicus & Maximinus ab Iustiniano legationẽ susceperunt ad Belisariũ. His adnecto legationẽ eam, quæ veluti comes addi solita fuit Proconsulibus, aut Proprætorib9, adiutrix, nimirum, regendis exercitibus & prouincijs administrãdis. Tales legati sequutis tẽporibus fuerũt iudices & magistratus, vt liquet è Vegetio, & è rescripto Cõstantini. *Legati*, inquit, *nõ solùm ciuiles, sed etiam criminales causas audiant.* In superiorum legationum comitatu sunt omnes illæ, quæ diuersis

L. fin. C. de leg.

Liu. lib. 39. 551.

Strabo lib. 10. 467.

Herodian. lib. 2.

Polyb. lib. 1.

Procop. lib. 2. de Goth.

Veget. lib. 2. cap. 9.

de causis à principe mittuntur ad subiectos. Nostri commissiones vocant. Huius generis est illa qua functus est Cornelius Prætor, qui Setiam missus fuit cum quinque legatis ad quærendam & opprimendam coniurationem. Talibus legatis datos fuisse alios legatos discimus è Strabone in hoc loco, In prouinciam Cæsaris, inquit, mittuntur legati duo, Prætorius & Consularis. Prætorius secum habet legatum qui ius dicit. Et hinc quoque discimus legationẽ interdũ esse similem simplici alicui curationi serij alioquin negotij; cuiusmodi fuit illa quam Agamemnon misit ad deligendos nautas. Cui annumerari possunt illæ, quas Aristide authore, Rhodij missuri erant ad ciuitates in hoc ne ipsas misereat Rhodiorum. Nec enim vobis, inquit Aristides, patrium est, cùm sitis Rhodij, lugeri magis quàm tales esse quos alij imitari necesse habeant. Hinc prodijt rarus & elegans significatus huius vocis legatio. Nam dare alicui legationem ad aliquam rem, est ei dare in mandatis vt eam rem pro sua fide curet, vt in hoc loco Seueri Sulpitij; *Hunc ego* (librum de vita Martini) *in eremo à quodam sene vidi legi. Cui cùm me familiarem tuum esse dixissem, & ab illo, & à multis fratribus hæc mihi iniuncta legatio est, vt si vnquam terras istas te incolumi attigissem, ea te supplere compellerem quæ in illo tuo libro de virtutibus beati viri professus es præterijsse.* Fuit & genus legationis cui nomen Liberæ. Hanc impetrabant illi qui priuati priuatum ad negotium exibant, atque, vt ait Cicero, exigendi causa. Eaque re non publico sumptu alebãtur isti legati, sed suo. Neque item Reipub. causa abesse censebãtur. Libera ideo dicta, quòd cui data erat, nemo fuit mõstratus quẽ adiret; non ei prę̃scriptus modus eundi, non loquendi, agendi, manendi, redeundi. Ac tempus quidem quinquennij quod M. Tullius vocat infinitum, ipse fecit annuum. Quinquennale priùs fuisse, ipse docet his verbis. *Et habent opinor, liberæ legationes diffinitum tempus lege Iulia; nec*

L. vnica C. de off. Procons. & leg.
Liu. lib. 22.
Strabo lib. 3. 158.
Aristid. fol. 7.76.
Seuer. Sulpit. in dial. 273.
Cic. in orat. pro L. Flacco.
L. Reipublica, & l. nõ vere ff. ex qui. can. ma.
Cic. de leg. lib. 3.
Cic. ad. Att. lib. 15. ep. 6. 475.

facilè addi potest. Idque adeò genus legationis, vt cùm velis introire, exire liceat. Quod nunc mihi additum est. Bella est autem huius iuris quinquennij licentia. Quid igitur, inquis, impetrabat effigiatus hic legatus? An solum nomen? Minimè, sed securitatem legationibus indiuiduam. Qui mos verè fuit partus magnitudinis Romanæ; vt, scilicet, Senator qui res suas inuiseret, semper aspiceretur circumdatus insignijs sanctitatis & maiestatis. Talem legationem ipse Cicero videtur expetere his verbis, *Clodius ergo, vt ais, ad Tigranem? Velim Syrpiæ conditione. Sed facilè patior. Accommodatius enim nobis est ad liberam legationem tempus illud, cùm & Quintus noster iam, vt speramus, in otio consederit, & iste sacerdos Bonæ Deæ cuiusmodi futurus sit, sciri possit.* In epistolis quoque familiaribus idem Cicero ait, C. Anitium negotiorum suorum causa legatum esse in Africam legatione libera. Liberam quoque legationem, voti causa dari, ex eodem Cicerone notandum. *A Cæsare,* inquit, *valde liberaliter inuitor in legationem illam sibi vt sim legatus. Atque etiam libera legatio voti causa datur.* Voti causa, id est, ad adeunda fana & sacra loca. *Ego me à Pompeio legari ita sum passus, vt nulla re impedirer quin, si vellem, mihi esset integrum; aut si comitia Censorum proximi Consules haberent, petere posse, aut votiuam legationem suscipere prope omnium fanorum ac sacrorum locorum.* Hîc animaduertendum, eum, qui rerum suarum causa liberam legationem accepisset, votiua quoque vti potuisse. Id quod ipse Cicero alibi disertim affirmat. *Scripsi ad Antonium de legatione; ne si ad Dolabellam solùm scripsissem, iracundus homo commoueretur. Quod autem aditus ad eum difficilior esse dicitur, scripsi ad Eutrapelum, vt is ei meas literas redderet, legatione mihi opus esse. Honestior est votiua. Sed licet vtivtraque.* De hac legatione alibi scribit his verbis, *Dolabella me sibi legauit ad IIII. Non. Apr. Id mihi heri vesperi nũtiatũ est. Votiua tibi quidẽ placebat. Etenim erat absurdũ, quæ, si stetisset Respub. vouisse, ea me, euersa illa, vota disso-*

Cic. ad Att. lib. 2. ep. 4.
Cic. ep. fam. lib. 12. ep. 375.
Cic. ad Att. lib. 2. ep. 7. 68.
Cic. ad Att. lib. 4. ep. 2.
Cic. ad Att. lib. 15. ep. 5. 412.
Cic. ad Att. lib 15. ep. 6. 475.

lucre. Ipse Atticus liberam legationem putat conuenire Ciceroni ad scribendã historiam. In hos tamen legatos sæpiuscule atque adeò acerbè inuehitur ipse Cicero, vbi firmat nihil esse turpius quàm quemquam legari nisi Reipub. causa. *Legatos nostros homines autoritate tenui, qui rerum priuatarum causa legationes obeunt, tamen exteræ nationes ferre vix possunt.* Et alibi, *Hi enim non maximis opibus neque summa autoritate præditi, tamen auditis profectò quàm graues eorum aduentus socijs vestris esse soleant.* Alio item loco eos deprimit sicut destitutos procuratione & mandatis, & sine vllo Reipub. munere. Meritò id quidem. *Nam rei suæ ergo ne quis legatus sit*, prisca lege cautum est. Atque adeò hoc legationum genus hodie abijt in desuetudinem. Nec ego satis mirari possum, quid ille somniator sibi voluerit, qui scripsit Petrum Ramum sub specie liberæ legationis ingressum esse Germaniam. Qui religionis causa è Gallia profugus maluit flectere in eam regionem, vbi consuetudine doctorum hominum suique similium solari posset molestias & incommoda sui secessus, quàm pergere ad alias gentes. Vt ijs legationes mitti constat qui maximis Reipub. muneribus funguntur, sicuti sunt maiores magistratus, ijque qui præsident prouincijs & exercitibus, sic ipsis idem ius est. M. Liuius & C. Claudius Consules apud Liuium mittunt tres legatos ad Senatum qui nuntient victoriam partam aduersus Asdrubalem. Hoc genus legationum, quæ, siue à præfecto conterminæ prouinciæ ad regem finitimum, siue ab ipso rege ad finitimum præfectum mittuntur, puto eas esse quæ sequentibus sæculis dictæ sunt paruæ legationes, perinde ac si non omnes iustæ legationis numeros impleant, sed solùm ex aliqua parte referant legationem. Cuius generis dici possunt omnes illæ quæ non commeant inter summi fastigij, culminisque potestates, quasi non omnimodæ legationes, sed

Cic. lib. 1. de leg.

Cic. de lege Agr. 120.

Cic. de lege Agrar.

Cic. lib. 3. de leg.

Liu. lib. 27. 462.

Menand. ecl. legat. 97.

exſcriptæ & effigiatæ. Ergo tales legationes hinc inde mittuntur ſuper communibus negotijs, ijs, ſcilicet, quæ ad vtramque iuriſdictionem pertinent. Suadeo tamen iſtis præfectis vt hac tanta poteſtate circumſpectè vtantur; ne inde apud principem oriatur aduerſus ipſos grauis aliqua ſuſpicio, ac talia ipſis commercia infeliciter cedant. Id accidit Priſco, cui Imperator ducatum ſiue præfecturam ademit, quòd quina millia captorum barbarorum Chagano per talem legationem petita conceſſerat. Iuſtinus quoque Imperator grauiter ſuccenſit Ioanni præfecto ſuo, quòd legationem miſerat ad Suanos, ſpe & re irrita. Certè illi ab ipſo legationem violatam fuiſſe exprobrat. Superſedeo memorare plura talium legationum exempla; vt Megabazi ad Amyntam regem Macedonum, Appij Claudij Prætoris ad Hieronymum filium Hieronis, Scipionum ad Syphacem, Africani ad hunc ipſum Syphacem, Luculli ad Tigranem, Marij ad Bocchum, Cæſaris ad Ariouiſtum & ciuitates Galliæ, Beliſarij ad Choſroem. Enimuero eorum qui à magnis regnatoribus præficiuntur prouincijs, nunquam non ea dignitas fuit, vt quas ipſi legationes deſtinarent, hæ eo loco eſſent ac ſi ab ipſo imperio mitterentur. Quid, quod ſola Romani ſenatoris dignitas, quandoque ſe regum ipſorum maieſtate potiorem duxit? Attende hoc factum Catonis. Ptolemæus rex Ægypti Romæ erat, miſitque Catoni qui prænuntiaret ſibi eſſe in animo illum conuenire; non ſine ſpe fore vt ipſe Cato, vbi hoc reſciuiſſet, venturus eſſet ad ipſum. Qua re cognita Romanus reſpondit, Si rex ad ſe velit venire, ei copiam fieri. Venit Ptolemæus, cui neque Cato obuiam iuit, nec ei aſſurrexit, ſed illum, vt quemlibet è vulgo ſalutauit, & conſidere iuſſit. Frequentes leguntur legationes exercituum ad principem. Huiuſmodi fuit illa ad Theodoſium Mauricij filium, quæ id agebat, vt aut ipſe, aut ſocer Germanus renuntia

Menand. in ecl. legat. 127.

Plutarch. Cat. Iun. 1423.

Theophyl. hiſtor. lib. 8. 38. & 40.

returimperator. Huius itém Mauricij extat illa ad militesſeditioſos. Legimus quoque Syllam bello ſociali miſiſſe Albinum ad milites. Poſtremò à regnantibus legationes deſtinatæ ſunt ad priuatos, vt à rege Moabitarum ad Balaam prophetam, ab Dauide ad Nabal & Abigail vxorem eius. Præcipuè ad homines doctrina, aliaue dote inclytos, vt ab Arcadibus, Thebanis, Dionyſio tyranno Siciliæ ad Platonem, ab Alexandro ad Xenocratem, ab regibus Ægypti & Macedoniæ ad Menandrum Comicum, ab Dario ad Polydamantem Scotuſſæum vi corporis inſignem, à Mithridate ad Aſclepiadem, ab Senatu ad Tyrrhenum quemdam mathematicum, ab eodem Senatu ad Sibyllam Herithræam, ab Epiſcopis Palæſtinis ad Origenem, à multis ciuitatibus ad Apollonium Tyanæum, ab rege Balace ad celebrem illum ſiue magum, ſiue mathematicum incolam Meſopotamiæ. Poſtremò admirationis cauſa legationes legimus ad exules miſſas fuiſſe. Certè *Publico Rutilio Aſiam petenti omnes prouinciæ illius ciuitates legatos eius ſeceſſum opperientes obuiam miſerunt*. Sed officioſior illa Reipub. Florentinæ data Ioanni Boccacio, illi qui viuo eloquentiæ gurgite exundat, ad Franciſcum Petrarcham. Id ſciendum, nulli fœderatorum licere propriam legationem peregre mittere inconceſſu aliorum. Inter ſe poſſe. Lacedæmoniorum legationi Romam decretæ intercesserunt Achæi. Quominus eam mitterent ad vrbes Achaiæ, minimè. Victis quoties dantur leges pacis, & interim induciæ, ſæpe imperatur ne quoquam legatos mittant. Si qui ad ipſos venerint, ne eos priùs dimittant, quàm à victore viſi, auditique ſint. Tale fuit imperatum Scipionis poſt deuictum à ſe Annibalem.

Plutarch. Sylla, 832.
Zonar. lib. 1. reg. cap. 25.
Ælian. var. hiſt. lib. 4. cap. 18.
Val. Max. lib. 4. ca. 3.
Cic. lib. 5. Tuſc.
Pauſan. li. 6.
Plin. lib. 7. cap. 30.
Zonar. in Tarq.
Plin. lib. 7. cap. 37.
Nicephor. lib. 5. ca. 14.
Philoſtr. vita Apol. lib. 4. 42.
Philo de vita Moſ. 437.
Val. Max. lib. 2. cap. 5.
Sanſon. in vita Bocc.
Pauſan. li. 7.
Liu. lib. 30.

CAPVT XIV.

In cuius numinis tutela sit legatio, & cui Reipub. parti eam adscribam.

QVòd Mercurius, vt mihi supra dictum est, audit summi numinis nuntius & renuntius, præditus ijs omnibus facultatibus sine quibus ne intelligi quidem legatio potest, non sanè mirum est si hoc numen antiquitas vt certaminibus, ita quoque præfecit legationibus. Nimirum, vt se totum legatus ad illius normam exploret. Nam quò longiùs abscedet à præstantia huius numinis, hoc se huic muneri minùs aptum intelligat. Quo propiùs ad eius excellentiam accesserit, hoc se tantæ curæ idoneiorem sciat. Mercurius censetur fide, pernicitate, diligentia, eloquentia. Ita quoque legatus ijsdem dotibus censeri debet, vt suis locis videbimus. Hinc est quod legationem dicimus esse sub patrocinio huius Dei.

Aristid. in Romam. 84.

Dispiciendum & illud, quem Reipub. locum legatio teneat. Ne te, lector, morer, Equidem legatũ colloco in ea Reipub. parte quæ Aristoteli est octaua. Hunc, scilicet, locum philosophus assignat ijs, qui præter magistratus publica negotia gerunt. Et verò priscæ leges ab imperijs & potestatibus secernunt legationes his verbis, *Imperia, potestates, legationes cùm senatus creuerit, populusque iusserit, ex vrbe exeunto.*

Aristot. polit. lib. 4. cap. 5.

Cic. lib. 3. de leg.

Cæterùm reperio, publicarum curarum, siue publicæ administrationis quatuor omnino esse genera † ἔνδημον, ὑπερόριον, κληρωτὴν, χειροτονητὴν. Et domi quidem legatus nullam habet administrationem. Sorte vix vnquam, vt supra demonstratum est, eligitur; ac ne suffragijs quidem nisi in libera Repub. Restat ergo vt legatio sit, † ὑπερόριος, siue ἔκδημος πολιτία. Hoc ipsum docent effectus legationis, cuius

Æschin. in Timarch. 173.

† quæ domi exercetur, quæ peregre, quæ sortitione, quæ suffragio.

† quæ peregre exercetur.

cuius omnis vis, omnisque laus consistit in ijs tantùm negotijs quæ intercedunt inter duo pluraue imperia, nullum in sola ditione illius cuius legatio est. Isti legationis effectus etsi fusi sunt per totum hoc nostrum opus, tamen collecti numerantur à Polluce his ferè verbis; Rem pecuniariam (scilicet apud exteros) augere, rem facere, acquirere, possidere, fœdera inire, inita seruare, & confirmare, hostes vexare (non armis, sed ingenio, arte, eloquio) placare, perterrefacere, perturbare, docere, pacem componere, ad pacta rem deducere, iusiurandum deferre & præbere, coniunctim causam agere, coniunctim censere, contendere, contradicere, hortari & præstare vt simul pericula adeantur, communis res propugnetur, simul conciones habere quales res postulat, laudare, ornare, illustrare, vituperare, dedecorare, arguere. His traditis, venio ad personam legati eius de quo hîc potissimùm agimus. *Pollux li. 4. 141.*

CAPVT XV.

In legato desidero genus, opes, rerum humanarum peritiam, eloquentiam.

VT legati nomen est augustum, sic munus arduum, cuique excipiendo nonnisi dite pectus, sustinendo nonnisi magnus animus par est. Equidem illum qui omnes numeros huius curæ feliciter obiturus sit censeo tribus omnino rebus, vt sit indigena, habeat rem familiarem, virtutem singularem. Indigenam dixi, quòd nemo homo nisi impensè improbus sibi suisque sciens nocet. Quin potiùs is in quo bonitatis aliqua vena est, se suaque omnia Reipub. haud ægrè condonat. Nempe charitas patriæ totum sibi pectus vacuefacit. Neque verò eligit animos degeneres, aut ingenia sordida; quippe quæ tota manat è purissima perennitate amoris diuini.

Non ergo mirum si eadem semper ingeniosa, semper anxia, semper excubat.

Ouid. epist. Her. Leandro. *Quis enim securus amauit?*

Alienigenis multa videntur aliena & leuia, in quibus ipsis indigena sæpe intelligit quantum momenti lateat, quàm nihil eorum contemni, quàm singula diligenter aduerti & excipi debeant. Sollicitæ huius & anxiæ legatorum fidei Q. Curtius egregium exemplum memorat. Cum Alexander legatis Darij his verbis respondisset, *Aut deditionem hodie, aut in crastinum bellum paret*, *legati responderunt*, *Cùm bellum in animo sit, facere eum simpliciter quòd spe pacis non frustraretur. Ipsos petere quamprimum dimittantur ad regem. Eum quoque bellum parare debere.* Illud item merito tissimò metuitur, ne homo exoticus in tanta licentia suum decus alienæ lubidini, suamque fidem suæ auaritiæ gratificetur. Nam legati, arbitris amotis, capita conferunt cum exteris, æmulis, hostibus. Ibi animus debilis, vah, quã citò inclinatur. Priscus est morbus. Legatos Athenienses extra vnum Xenocratem Philippus quassit. Hoc lubricũ fidei non semel Æschini objicit Demosthenes. Deuio hoc tramite Metellus tentauit salutẽ Iugurthæ. Accedit dignitas Reipub. cuius interest hoc sciri, se ciuilis industriæ non vsque eò egenam, vt necessitate imploret externam, ematque mercenariam. Atque adeò apud se reperiri pectora fœcũda sanctissimi boni. Neque tamen ita floccillo externa, vt fidei, vndecunque est, verear habere fidem, ac virtuti peregrinæ hospite honore interdicam. Vt exotica mala cautè vitari debent, ita virtus peregrina quocunque aduenerit, cupidissimè excipitur. Ibi non solùm hospitalem, sed & honoratam sedem inuenit. Hæc est Homerica sapientia,

Q. Curt. lib. 4. 42. 6.

Polyb. lib. 5. Demosth. orat. παραπρεσβ. Sallust. Iug.

Homer. Odyss. η. 183.

—† μηδέ τι θυμῷ
Τάρβει· θαρσαλέος γὰρ ἀνὴρ ἐν πᾶσιν ἀμείνων
Ἔργοισι τελέθει, εἰ καί ποθεν ἄλλοθεν ἔλθοι.

† ne quid animo timeas. fortis enim vir in omnibus potior rebus existit, etiã si quãdo aliunde veniat, i. sit peregrinus.

Cic. in orat. *Hostem qui feriet*, inquit Annibal, *mihi erit Carthagi-*

niensis Quisquis erit, cuiatis, id habent omnes leue, & semper habuerunt. Itaque & ciues fortissimos vndique asciuerunt, & hominum ignobilium virtutem persæpe nobilitatis inertia prætulerunt. Non inquirimus, inquit Toxaris ille Scytha, vnde sint viri præclari. Ac ne ijs quidem inuidemus, qui cùm non sint amici nostri, tamen præclara facinora fecerũt. Quin eorum facta laudamus, eosque hinc domesticos facimus. Certè ipse Toxaris quamlibet Scytha, &, quomodo prisci loquebantur, cnephosus, tamen ab ipsis Græcis immortalitate donatus, & inter heroas relatus est. Aristippo Atheniensi Ptolemæus Lagi filius legationem dedit ad Lysimachum. Sed quis ciuibus inquilinis doleat dari legationes, quorum capitibus diademata imposita, manibus sceptra sæpe sunt indita? Nerua Traianum sibi successorem destinauit, etsi non Italici germinis hominem. Nempe sibi putauit inquirendũ esse in virtutem, non in patriam. Diepeces Ægyptius primò ab Atheniensibus in ciuitatem susceptus, dein rex est factus. Sed talium totæ cohortes memorari possunt. Neque sanè ignota sunt illa nomina stirpis peregrinæ. Erichthæus, Codrus, Melanthus, Apollodorus Cyzicenus, Heraclides Clazomenius, Cypselus, Numa, Tarquinius, Hormisdas Persa, Demaratus. Isti, scilicet, quò se receptarant veluti ad latebras, ibi eis hospitalis admiratio imperium dedit. Vsque eò verũ est, eminentem virtutem non modò non latêre, sed ne vllo quidem alio quàm eminẽtissimo loco esse posse. Secundo loco rem familiarem desidero in legato. Neq; ideo virtutem subijcio fortunæ. Sed satis scimus auitas opes liberalis educationis fidem facere, partas industriæ, modestè habitas animi fortitudinem demonstrare. Ergo ex modo census æstimatur non quidem animus, sed sanè modus patriæ charitatis quæ ingenuis connascitur. Hinc est, quòd in hominum animis omnino pluris est is quem opes honestant, quàm cui est cum paupertate lucta. Romæ

pro L. Corn. Bal. orat. 36. 149.
Lucian. in Toxari. 594.
Lucian. in Scytha siue Hosp. 344.
Diog. Laert. lib. 2. in Aristip.
Xiphil. Nerua. 228.
Laert. lib. 2. in Arist.
Ælian. Var. hist. lib. 14. cap. 5.
Strabo li. 8.
Zosim. lib. 3.
Strabo li. 8. 364.
Plin. lib. 1. ep. 14.

legibus cautum scimus, honores petituri, horum census inprimis vti spectaretur. *Tiberius edicto constituit ne cui ius gestandi annuli aurei esset, nisi cui ingenuo ipsi, patri, auoque paterno sestertia quadringenta census fuissent.* Leges & oratori, & imperatori iubent, inquit Dinarchus, si fidem à populo haberi sibi velit, vt liberos suscipiat, & fundum intra limites possideat; & omnibus ęquis pignoribus depositis, sic demum populo præesse instituat. Traianus iussit *candidatos patrimonij tertiam partem conferre in ea quæ solo continentur; deforme arbitratus magistratibus Italiam esse hospitium ac stabulum non patriam; ipsosque in vrbe peregrinari, non habitare.* M. Antonius philosophus senatores peregrinos quartam partem bonorum in Italia possidere voluit. Imitatus, credo, Solonem & Carthaginenses, atque adeò T. Quintium Romanum Consulem Thessalię Rempub. constituentem, à quibus omnibus magistratus, iudicesque lecti sunt à censu; vt potentiorem eam partem ciuitatium facerent, cui salua tranquillaque omnia magis esse expediebat. *Census*, ait Seneca, *senatorem ab equite, equitem à plebe discernit.* Non iniuria. Nam studium cuiusque strenuè sequitur quà trahit vtilitas. Studio timor it comes, timori diligentia, diligentiæ fides. Contra, euersione rei familiaris dignitas & fama præceps datur. Hinc subit indiligentia, secordia, perfidia, torpor, stupor. Hinc priscus mos Romanus *non rogandi sacramento capite censos, quorum nimia inopia cùm suspecta esset, his publica arma non committebantur.* Censum tamen non accipio indomitum, diuitias non diffluentes, & inuidiosas, sed ad sanum modum, easque quæ claritudini bonarum artium adiumento sint; denique quales Aristoteles in ciuitate maximè probat. Neque enim è sola opulentia, verùm & ex ei cóngenita dignitate legatum eligi æquum censeo. Quapropter opes cùm dixi, natales quoque signaui. Nam

Plin. lib. 33. cap. 2.

Dinarch. contra Demosth. 101.

Plin. lib. 6. ep. 19.

Capitol. in M. Ant. Philos.

Aristot. lib. 2. pol. cap. 9. & 10.

Liu. lib. 24.

Sen. declam. lib. 2. decl. 1.

Val. Max. lib. 2. cap. 1.

Aristot. lib. 4. pol. ca. 20.

vt diues habet in re quod amittat, ita nobilis in decore quod inquinet. Ne multa; nouitati tantùm antistat nobilitas quantum candidato designatus, aut spei res. Estque fatendum, nobilitatem generis esse primum munus diuinæ bonitatis. Vt virtute eminentem homines existimãtur elegisse, sic nobilem Deus. Simul me & hominem & imperatorem sol vidit, inquit Commodus. Quasi dicat, *Herodian. lib. 1.*

Sum verò æquæua cum maiestate creatus, *Claudian. de 4. Honor. Consi.*

Nullaque priuatæ passus contagia sortis.

Nolim tamen hoc se nimiùm amplecti eos, in quibus præter hoc nomen nihil est additamenti. Neque enim nobilitatem soli natales faciunt, sed virtuti apud hanc locum assignant. Virtute, inquam, non genere nobilitas exploratur. Hac vna cote nouantur bona facta maiorum. Ergo si legato ad alias dotes hæc quoque generis dignitas accedat, haud dubiè hinc eius virtus redditur commendatior & sublimior. Certè *Augustus quosdam legatos generis libertini in Orchestra considere vetuit, nimirum vt homines imi subsellij.* Despecta vilitate barbaræ legationis Valens voluit mitti ad se ex optimatibus idoneos. Tertio loco, vt legatus meus sit homo factus ad vnguem, eum ego quidem primùm censeo probitate, ijsque virtutibus quarum nulli nonnisi in magno pectore locus esse potest. Sæpe regnantes eius legati qui sit adprime probus, virtute moti omnia ei ad quæ venerat, concesserunt. Virtutem cùm dico absolutam industriam dico, hoc est, multis magnisque experimentis adprobatam. Atque hæc quidem nititur vitæ præsidijs, quæ manant non tam à præceptis subtilibus, quàm à salutaribus. Illa dico quibus vita priuata formatur ad probitatem, publica ad prudentiam, vtraque ad exemplum. Huc itur per tramites scientiæ ciuilis quæ eminet inter alias vt domina inter ancillas, quibus singulis dedit sua munia. Hæc item, meo quidem animo, tribus rebus censenda est, cognitione iu- *Sueton in Aug.* *Ammian. Marcell. lib.*

ris, peritia historiarum, eloquentia. Ingenuus fons iuris est ratio. Ratio est radius diuinitatis quo mens collustrata continuò fit sollers discriminatrix fandi & nefandi. Hinc salutares leges præsidia gentium. Quibus accedere æquum est experientiam quæ est formatrix prudentiæ. Experientia cuncata inter angustos vitæ terminos quantilla est, quantillumve potest, si non ope historiæ fruitur liberiori cælo, si non respicit præterita, vt quoties opus erit, longo prospectu aduertat futura? Hoc ergo desidero ab eo cui legatio datur, vt maturè peregrinetur in monimenta gentium, in præterita sæcula, in res alienas, scrutetur suas ac domesticas, hoc est illius imperij Reiuepub. cuius est. Ne impeditum se in disputatione longa & pugnace non faciliè expediat, sed hîc turpiter vacillet, illic periculosè impingat in scopulos. Illum, vt ait quidam, sitis enecat, qui cùm sitit tum demum fodit puteum. Legatus debet esse præcautor & promus pectori fœcundo, & exuberanti multa cognitione rerum, eaque seposita ad omnem vsum. Neque alius promptè agnoscet verum, aut multiplici refutatu conuincet falsum. Huic vni nullus hostis formidolosus futurus est. Hic ipsus militari confidentia meditabitur cominus & eminus, lacessendo, petendo, variandis conatibus in ima, in summa, in vitalia. Æquis locis vincet, iniquis æqua manu discedet. Certè Theodorus medicus quòd erat historiæ consultissimus, Chagani barbaricam ferociam exemplis contudisse dic tur. Postremò, legato volo adesse eloquentiam, eamque promptam & profluentem; qua de re aliquid supra dixi. Hac destitutum legatum, obsecro quid hominis esse dicas? Annon eädem putes dici oratorem, vt prisci loquebantur, † ἄγλωττον; cuiusmodi est Euripidæus ille,

Theophil. de legat. Rom. ad gent. cap. 4.48.

† elinguē?

Τέκτων γὰρ ὢν ἔπταιες ἂν ξυλουργικά.
Λέγειν ἀπείθανος ὢν ἐπρέσβευε.

Plutarch. in polit.

† Fabrum dissimulas fabrilis callidus artis. Infans rem populi legatus & ardua tractas.

Sic Antiphanes,

† Quomodo enim esse possit aut sit, ô pater, orator mutus?

† Πῶς γὰρ γένοιτ' ἂν ὦ πάτερ,
Ῥήτωρ ἄφωνος; Athen. lib. 10.

Rideo legatum qui patrono egeat, inquit Hieronymus. Hieron. epist. lib. 1. ep. 16. 23. 6. Non minùs absurda ratio illorum est, qui in primis Pontificatus, regniue spatiis Romam mittuntur ad id, cui nomen obediêntia. Hi enim in conspectu Pontificis sese ostentant sicuti æreos aut marmoreos, aut sicuti stipites dolatos, quibus iniectæ vestes, locato, qui præstet ipsorum vicem, diserto, & lingua vendita-ria. O quàm dissimiles Cineæ celebris illius legati, qui sibi summæ laudi ducebat, si posset esse imitator Demosthenis, illius, inquã Demosthenis qui se gloriatur in legationibus nunquã cuiquã coactũ herbam dare. *Appian. παρέκβ. legat. 345. Demosth. de cor.* *Epaminondæ eloquẽtia*, inquit Æmilius Probus, *eluxit Spartæ. Quò cùm omnium sociorũ venissent legati, corã frequẽtissimo legatorum cõuentu sic Lacedæmoniorum tyrannidem coarguit, vt non minùs illa oratione opes eorũ concusserit, quàm Leuctrica pugna.* *Æmil. Prob. Epam. 14.* Neq; tamen veto hebeti prudentiæ sociari linguam diserti quamlibet alienam. Hoc exemplo à Pelopida, quòd esset infacundior, Epaminondas assumptus fuit. Ac legatis Tarentinis & Nolanis in Senatu Neapolitano dicuntur affuisse aduocati † (συναγορεύοντες αὐτῶν. *Halicar. in excerpt.*

† Patrocinãtes ipsis.

Lysander homo tam acer, tamque strenuus in incœpto maximi momenti vsus est oratione scripta ab Cleone. *Plutarch. Lys. 818.* Denique ab legato desidero vt habeat illud nescio quid, † νουνεχὴς καὶ πιθανὸν vt ait Polybius. *Polyb. ecl. legat. 164.* Magnus ille Plutarchus ait, eam legationem quæ destinatur ad Imperatorem opus habere † ἀνδρὸς διαπύρου καὶ θάρσος ἅμα καὶ νοῦν ἔχοντος. *Plutarch. πολ. παραγγ. 1440.*

† cordatum & persuadens.

† feruido & confidentiam simul & mentem habente.

E' superioribus conficitur, præter bona corporis & fortunæ illa quæ supra memoraui, ab legato primùm desiderari probitatem. Quid miramur, inquit Æschines, publicè nihil ritè geri, cùm istiusmodi oratorum nomina plebiscitis inserantur? cùm eum qui domi turpiter vixit, legatum extra vrbem mittamus, eique de rebus maximis fidem habeamus? *Æschin. in Timarch. 196.* Discimus quoque probitati æquum esse comitem ire

multiplicem iuris, multiplicem rerum humanarum cognitionem. Hasque dotes eloquendi facultate cumulari oportere, quæ ipsa multo animi robore sit subnixa.

CAPVT XVI.

Externa desidero in legato.

INteriores & proprias legatorum dotes enumeraui; super quas vt non scrupulosè desidero externa & fortuita, ita cui hæc accedunt, huius laudem intendi fateor. Nam etsi fortuna non est neque gubernatrix neque adiutrix virtuti, eam tamen hæc non aspernatur vt fautricem, neque abnegat vt comitem. Ad formandum illum qui cum cura dici mereatur, plerunque vtraque conspirat. Neque ideo carcer Socratis non est honestior ipso Prytaneo. Neque item homines fortunæ, sed vtique ingenij bonis æstimo. Sed hoc adseuero, intimæ virtutis nitore sæpe superficiem perfundi. Inde, veluti diuino quodam lumine ictum corpus totum venustari, animum tali supellectile lacessi atque adeo locupletari. Certè quoties decora species obtutui sese offert, eâdem virtus, quamuis latens, animo sese insinuat. In Elide iudicium pulchritudinis fieri solitum memorat Athenæus. Eandem apud Æthiopas in dandis magistratibus spectari, Aristoteles. Nam augustissimam speciem credebant haustam è cœlo. Denique è vultu ac decore membrorum coniectabant quantus illa cælestis spiritus habitator intrasset. Zopyrus adnotauit, Socratem fuisse physiognomona, hoc est, vt nostri loquuntur metoscopū. Et Pythagoras adolescentes † ἐρωπο-γνωμό ει, prisco, videlicet, instituto, quo primi reges

Et pecudes & agros diuisere, atque dedere

Athen. lib. 13.
Aristot. lib. 4. polit. cap. 4.
Cic. de fato.
Sueton. Tito.
Gell. lib. 1. cap 9.
Lucret. lib. 5.

† faciem attente considerabat.

Pro

Pro facie cuiusque, & viribus ingenioque.
Nam facies multum valuit.

Neque apud barbaros alij existimabantur capaces magnorum operum, quàm quos eximia specie natura donauit. Nimirum, forma corporis animum æstimabant, & in speculo frontis imaginem cernebant ingenij. Hinc iudicium Priami de Agamemnone, quem ex eminenti pulchritudine cognouit. *Homer. Iliad. γ.*

† Ὅς τις ὅδ' ἐστὶν Ἀχαιὸς ἀνὴρ ἠΰς τε μέγας τε
Ἤτοι μὲν κεφαλῇ καὶ μείζονες ἄλλοι ἔασιν.
Καλὸν δ' οὔπω ἐγὼν οὔπω ἴδον ὀφθαλμοῖσιν,
Οὐδ' οὕτω γεραρόν. βασιλῆϊ γὰρ ἀνδρὶ ἔοικε.

† Quisquis hic sit Achiuus vir bonusque magnusque. Certe quidem capite & maiores alij sunt. Pulchrum verò sic ego nondũ vidi oculis. Neque sic venerabilem. Regi enim viro similis est.

Plato custodes Reipub. non solùm vult esse † τοὺς βεβαιοτάτους καὶ τοὺς ἀνδρειοτάτους, verùm etiam † κατὰ δύναμιν εὐειδεστάτους. Neque verò sonat aut vibrat in auribus meis vetus illud, *Raram facit misturam cum sapientia forma. Saturnus quidem Titani fratri inter alia, quòd Titan facie deterior esset ipso, regno non concessisse dicitur.* Sacra adeò historia testatur, Danielem, ob elegantiam vultus inter ministros regios assumptum. Apage ergo istos sagina laxatos, atque vt ait Clearchus, magnos pisces, aut exsuccos & cadauerosos; quales sunt legati illi Aristophanæi missi ad poëtas cultores inferorum; Denique eos omnes in quibus animus, vt M. Lollius de Galba dixit, malè habitat. Nempe hi & corrugandæ naris, & contrahendæ frontis, risus & scommatum occasionem aspicientibus persæpe præbent. Certè apud Aristophanem irridentur illi legati Lacones quos senum chorus dicit trahere barbas. Talis fuit legatio Senatus missa ad faciendam pacem inter Nicomedem & Prusiam. Cùm enim è legatis vnus haberet caput cicatricosum, alter pedibus æger esset, tertius ingenio socors existimaretur, graphicè legationi tam insignitæ illusit Cato, qui eam neque caput, neque pedes, neque cor, vt de Claudio Seneca, habere dixit. Derisus dicitur Leo Byzantinus legatus Athenas missus, homo enormi-

Plato lib. 7. de repub. Petr. Arb. in Sat. Lactant. lib. 1. cap. 14. Seuer. Sulp. lib. 2. sac. hist. Athen. lib. 8. Athen. citat Aristoph. in Geritad. Macrob. Sat. lib. 2. cap. 6. Aristoph. Lysistr. Epit. Liu. lib. 50. & Appian. Mithrid. Sen. in ludo.

† firmissimos & fortissimos.
† quantum fieri potest speciosissimos.

ter obesus. Is cùm editum suggestum tumultui compescendo conscendisset, populus eius prominentem vêtrem conspicatus, totus in risum solutus est. Sed is risus illico cessit in admirationem ob cordatum ipsius legati de hac ipsa pinguedine sermonem. Cæterùm sicuti aliqua insigni nota corporis dehonestatum Deus munere sacrificandi, Persæ regno interdicunt; Atque adeò sicuti nostri negauerunt, eam virginem Vestæ capi fas esse, quæ lingua debili, sensuue aurium deminuta, aliaue quauis labe insignita esset; Vt quandoque claudus non est admissus ad munia publica; Ita quoque ipse ab legatione haud ferè minùs quàm vitia reijciò corpus mutilum, membra vitiata, obtusa, detorta, toruitatem, deforme caluitium, vlcerosam faciem, labrosam, turgidam, nasum collisum, gibbum, aliaque dimidiatorum hominum, quíque ludibrio nati videntur & iniuriæ, non naturæ. Etiam tacitis nobis bilem contrahunt isti chilones & cinones, quos si semel aspexeris, sinistro genio natos intelligas. Quid indicant supercilia sese ad singulos vocis conatus adleuantia, quid lumina trepidantia, quid manus inquietę nisi amentiam? Quid præ se fert os vultuosum nisi hominem egentem pudoris? Quid sima naris nisi audaculum? Quid frons corrugata ac tetra, lurorque buxeus, si non animum furore vecordem, ac districta rabie efferatum? Quid incessus tortuosus si non cor retusum? Quid varicatus si non vtrem veriùs quàm hominem? Antiquissimus ille sapientiæ antistes describens Thersitem illum confidentissimum non omisit vitia corporis, vt totum hominem sui similem ostenderet.

Gell. lib. 1 cap. 12.

Halicar-nass. lib. 5.

† Φολκὸς ἔην, χωλὸς δ' ἕτερον πόδα, τὼ δέ οἱ ὤμω
Κυρτὼ ἐπὶ στῆθος συνοχωκότε· αὐτὰρ ὕπερθεν
Φοξὸς ἔην κεφαλὴν, ψεδνὴ δ' ἐπενήνοθε λάχνη.

Homer. Iliad. 2.

† Strabô erat, claudus autem altero pede. At eius humeri curui in pectore contracti. Cæterùm desuper acutus erat capite rara & inerat lanugo.

Contra, quàm iuuat tueri faciem tranquillam & seriã, gradum clementem, habitum modestum, denique hominem tota specie venerabilem. Adeò vt quisquis

talem aspexerit, bonum virumq; facile conijciat; ingenuũ ac strenuum libenter credat. *Grato & iucundo introitu*, inquit Valer. Max. *Illabitur admirationis prætexta velata maiestas*. Itaque vt castitati puellari ceu præmium, seponitur vir oris decori, ita legationem ipse quidem vereor committere illi, quem nõ species honestet; qui non testetur & offerat, & si in media turba decorem quẽdam senatorium, omni amota ineptia, & fuco & arte. Ne vnà cũ Ceo illo laruali simulachro, qui sibi albedinem infecerat, censeatur. Quid hic sani diceret, Lacedæmonij, ait Archidamus, cui nõ modò animus sed & caput mendax est? Neque tamẽ animus excelsus, qui delegit sibi humile domiciliũ, ea re sordescit, aut vilescit. Quippe

—subiere minores Sæpe casas superi.

Nitescit potiùs ac splendescit. Sæpe magna ingenia amant latêre in corpusculis. Sic ille Homericus

† Δόλων Εὐμήδεος υἱός
Εἶδος μὲν ἔην κακός, ἀλλὰ ποδώκης.

Agesilaus dicitur fuisse breuiculus, facie ignobili, ac, ne quid deformitati deesset, claudus pede. Atque adeò moriens dixit ne aut pingeretur, æreue duceretur, aut saxo incideretur. Etsi nõ sum nescius huic proposito honestiorem ab ipso causam obtẽdi haud absimilem Catonianæ, Ne, videlicet, quicquam post se restaret insignius nomine suo. Nimirum quamlibet † εἰδεχθέστατος τὴν ὄψιν, vt ait Synesius, † βέλτιστος ἦν τοὺς τρόπους, & sub inculto corpore latebat ingenium ingens, & virtus excellens. *Satiusque duxerunt Lacedæmonij*, ait Iustinus, *incessu regis quàm imperio regnũ claudicare*. Si hæc extendi opus esset, hîc ego retexerẽ Philopœmenem, Socratem, inclytũ illũ fabulatorẽ, illum quoque † palmirẽ Ægyptium, Periclẽ qui capite fuit † ἀσύμμετρος, denique illum de quo extant hæc,

Nulla viro species, decorisque & frontis egenum
Corpus, at exiguis vigor (admirabile) membris
Viuidus, & visu magnos qui vinceret artus.

Marginal notes (left): † Dolon Eumedis filius specie quidem erat malus, sed pernix. — † aspectu mirè deformis. — † moribus erat optimus. — † Zenonẽ sic appellatum tradit Laert. lib. 7. in Zen. — † immodicus.

Marginal notes (right): *Val. Max. lib. 2. cap. 5. in princ.* — *Ælian. var. histor. lib. 7. cap. 20.* — *Ouid. lib. 5. Metam.* — *Homer. Iliad. 9.* — *Æmil. Prob. in Agesil. & Iustin. lib. 6. Dio Chrysost orat. 37. & Plutarch. in apopht.* — *Iustin. lib. 6* — *Laert. lib. 7.* — *Plutarch. Themist. 1. 222.* — *Sil. Ital. lib. 6.*

Ecclef. cap. 11. Quid multa? *Nõ laudes virum in specie sua, neq; spernas hominẽ in visu suo. Breuis in volatilibus est apis; & initiũ dulcoris habet fructus illius.* Formę adiũgo duritiã corporis, & vigorẽ mẽbrorũ. Et hæc, scilicet, ad tolerãtiã laborũ. Vt legatus & pedib⁹ insistere, & ambulare, & ardua subire, flumẽ nãdo cõiũgere, ripã insilire, si vsus venerit, possit. Hoc vltimũ accidisse memorãt Pontio Comino, qui dimissus per saxa Tarpeia, tranato Tyberi, Veios peruenit, & perpetrata legatione, similiter ad suos rediit. Quidã legatus Mediolanẽsis flagrãte bello nullũ in Padi ripa nauigiũ nactus, sese dedit fluuio, & enauit. Haud absimile factũ siue Cęsonis, siue C. Claudij eiusq; serui qui ei comes vnus aderat. *Nam pastorali habitu, agrestibus telis, falcibus, gęsisq; binis armati intrauerũt Ciminios saltus. Et cùm ad Camertes Vmbros penetrassent, Roman⁹ introductus in Senatũ, cõsulis verbis egit de societate amicitiaque.* Alij fortè ridiculũ, alij superstitiosum dicẽt esse id quod mox dictur⁹ sũ. Dicã tamẽ vt res est. In nomine illius cui data legatio est, sæpe esse omen. Id potissimùm aduerti solet, cùm ea de re mittitur legatio, in qua tractanda legati fide statur. Leutychides principẽ legationis Samiorum sic fertur interrogasse, Hospes Samie quî vocare? Hegesistratus, ait ille. Accipio, ait Leutychides, pro augurio Hegesistratũ. Et verò hominẽ placiti nominis attinuit dimissis aliis. Fausta & bona dicũtur hęc nomina, vt cognomẽ frugi vel ab ipso inimico datũ Pisoni; tũ Basilidis, quẽ in sacra sede Serapidis pone tergũ Vespasian⁹ respexit. Socrates apud Platonẽ gratulatur Demodoco quòd filio suo indiderit nomẽ Theages. *In lustro tum exercitus, tũ populi, bonis nominib⁹ qui hostias ducerẽt eligebãtur.* Quod idẽ in delectu *Cõsules obseruabãt, vt primus miles fieret bono nomine.* Virgo Plautina cùm dixisset, Lucridi in patria sibi fuisse nomẽ, tũ Toxilus, *Nomen atq; omen quãtiuis est pretij.* Cõtra, illa ominosa dicũtur & inauspicata, quę sũt formidolosa dictu, vt Epidãnũ, quod postea fuit Dyrrhachiũ, & Maleuolẽtum quod Beneuolentum. Huc pertinet iocus ille Plautinus,

Frontin. Stratag. lib. 3. cap. 13. Procop. bel. Goth. lib. 2. Liu. lib. 9.

Herodot. lib. 9.

Cic. pro M. Fonteio. Tacit. lib. 4. histor. Plato in Theag. 122. Cic. lib. 1. de diuin. Vide Platonem in Cratylo. Plin. lib. 3. cap. 4. Fest. Segesta.

Vosmet nunc facite coniecturam cæterùm
Quid id sit hominis, cui Lyco nomen siet. *Plaut. in prologo Pæn.*

CAPVT XVII.

E quo ordine eligi legatus debeat, vt reperiatur præditus ijs dotibus quæ domi militiaque Rempub. tutam præstant.

TRadit Aristoteles, in creatione magistratuum dispici tria, A quibus creentur, quomodo, & ex quibus. Hisce ego ferè vestigijs insistens, dixi à quibus ad quos legationes mittantur, tū quid in delectu legati spectari debeat. Nunc restat hoc postremum, ex quo ordine talis educi possit qualem descripsi, An ex togatis, an ex militibus, an ex illis qui amiciuntur curta, quod dici solet, toga. Verum vix potest responderi nisi offendendo, falsum nisi erubescēdo. Ipse quidem vtrumque tam studiosè vito, quàm sanguis viperinus, vt ille ait, oliuum. Certè non parum dolerem si quis offendi vellet nulla mea culpa. Sed spero mihi illum fore æquum qui rem cognouerit, neq; quod vulgo solent, redditurum veritati odium, libertati contumeliam. Id quod eò æquius est, quòd profiteor me hæc mea non contumeliosè promere, sed officiosè, non animo maledicendi, sed solo studio iuuandi. Scio veteres morbos & publicos non nisi efficacibus remedijs depelli posse. Hæc faciunt dolorem, sed eadem valetudinem reuocant. Nunc quidem impugnandum suscipio vetus institutum, non, inquam, nascens aut adolescens, sed roboratum longa serie sæculorum. Hoc magis adnitar vt aduersus ingrauescentia vitia remedium quæsisse, non quemquam videar notasse. Tria desideraui in legato, ex quibus vt hoc aut illud in singulis reperiri fortassis procliue sit, ita omnia simul, Herculis labor est.

Aristot. lib. 4. pol. cap. 14.

Vsque eò vnitæ hæ dotes vni videntur inconcessæ. Quid? numquid hîc est in quo accusem naturam quæ nos priscis deteriores genuerit? & quod illis elargita est, nobis non possit, aut sicuti nouerca nolit aut liueat? Minimè gentium. Vt in nobis ipsis vitium est, sic & à nobis. Nam singuli id vitæ genus insistimus, quo, si quid est egregij naturalis impetus, reprimitur veriùs quàm excitatur aut iuuatur & promouetur. Et quidem qui rem populi tractant, ex his alij pacis artibus instruuntur, alij belli, plures neutris, certè vix quisquam vtrisque. Cùm tamen singulos ciues ita se comparare æquum sit, vt quem Respub. hostibus armatum opposuit, eundem, pace parta, regendæ multitudini togatum imponat. Siue illo, siue hoc opus est, nunquam non ex eius copi pectore promptæ vim consilij, denique habeat eum planè vt præsens numen, & insigne, firmumque præsidium. At nos ista seiungimus, & vnum aliquod deligimus, tanquam vnum patriæ debeamus, non omnia. Et quidem hodiernæ nobilitatis ita se mores habent, vt ipsa nihil se aliud esse putet quàm seminarium militiæ. Cur non & magistratuum vrbanorum? Quam enim Rempub. armis protegendam suscipiunt, hanc priùs necesse fuit fundari legibus, iisdem roborari atque æternari. Ipse princeps, quod est caput Reipub. telis & brachijs inserit bona auspicia, hoc est, fortia consilia. Neque solùm armis honestatur, sed & legibus armatur, vt in ipso aditu iura clamant. Palladem sollers antiquitas & Mineruam vnam fecit, quanquam duplici functione. Quippe natales eius, olea, triplex vestis, noctua, hæc inquam, omnia sunt aliud nihil nisi documina sapientiæ artiumque pacis. At galea cristata, hasta, ægis, Gorgon laudum bellicarum. Hæc tam altè sunt compacta, vt altero
Athen. li. 13. labefactò, vtrumque ruat. Hinc est quod prisca sapientia Maia nato simul & Herculi statuas posuit, illi quidem vt rationis & orationis præsidi numini;

huic vt roboris viriumque Deo. *Aedem Herculis & Musarum in circo Flaminio Fuluius ille Nobilior ex pecunia censoria fecit; non id modo sequutus, quod ipse literis & summa poetæ amicitia duceretur, sed quod in Græcia cùm esset imperator, acceperat Herculem Musagetem esse, id est, comitem, ducemque Musarum. Idemque primus nouem signa, hoc est, omnium camœnarum ex Ambrasiensi oppido translata sub tutela fortissimi numinis consecrauit; vt res est, quia mutuis operibus & præmijs iuuari ornarique deberent; Musarum quies defensione Herculis, & virtus Herculis voce Musarum.* Signum Apollinis in Delo dicatum dextera arcum, læua Gratias, & quidpiam tenebat instrumenti musici. Arcus labores signabat & negotia. Gratiæ & Musica fructum laborum. Archilochus hoc se pulcherrimo conciliatu censeri in gloria numerat, his verbis,

In orat. Eum. rhet. pro schol. instaur. paneg. 272.

Plutarch. probl. 69.

Plutarch. in Mus.

† Εἰμὶ δ' ἐγὼ θεράπων μὲν Ἐνυαλίοιο ἄνακτος
Καὶ μουσέων ἐρατὸν δῶρον ἐπιστάμενος.

Athen. lib. 14.

† Et clueo cultor Martis, fortisq; satelles. Atque artes Musæ me docuere scias.

Apud Lucianum statua Toxaris læua manu tenet arcum, dextra librum. Plato vt societ, † τὸ θυμοειδὲς καὶ τὸ φιλόσοφον vult gymnasticam & Musicam in eo qui sit custos ciuitatis, coniungi; ne illa tandem animus nimis efferetur, hac plus æquo molliatur. Hoc ipsum signauit illa statua quæ fuit ante ædem Castorum Q. Marcij Tremuli equestris togata. Quippe quāta societas est earum vtilitatum quæ sunt è bello & pace, tanta debet esse cōcordia armorum ac togæ. Ideo prisci ante periculum sacrificabant Musis; nempe vt hac Martis Musarumque coniunctione cōsulta prospero exitu terminarentur. Inter laudes Liberi patris eminet hæc,

Lucian. in Scytha siue hosp. 345.

Plato lib. 3. de Repub. 411. C.

Plin. lib. 34. cap. 6.

† Cōfidentiam & sapientiam.

Plutarch. Lac. apopht. 391.

idem pacis eras mediusque belli.

Horat. lib. 2. Carm. od. 19.

Atque hanc quidem ob causam causa nulla est quapropter illi, quos vetus prosapia tumidos facit, togam tantopere fastidiant, vt degenerem; togatos tam contemptim habeant vt homines nulli rei; cur denique numerent inter argumenta generis hoc,

quod & literarum adiumenta, & politicas artes, vt ignauiæ documenta posthabent, tanquam nobilitas polluatur statim vt togatæ militiæ stipendijs merere cœperit. Quin hoc sciant, & qui nesciunt, discant, primam cohortem, quæ eadem miliaria dicta, quæsisse viros genere atque institutione literarum electissimos; nempe ne otioso, feriatoque ferro animus otiaretur. Talem Alcibiades apud Platonem memorat fuisse Socratem. Cæterùm quid stolidius cogitari, quid item absurdius dici potest, quàm ad magna genitos tam angustè, tamque iniquè suam sortem expendere, vt solam profiteantur feritatem, truculentiam, atrocitatem? *Non solùm scientia*, ait è Platone Cicero, *quæ est remota à iustitia calliditas potiùs quàm sapientia est appellanda, verùm etiam animus ad periculum, si sua cupiditate, non communi vtilitate impellitur, audaciæ potiùs nomen habeat quàm fortitudinis.* Tam stultis cogitationibus inflatos effigiauit Aristoteles cùm dixit, eos qui neque duram militiam, neque pericula consueta habent, seruitutem seruire illis qui rem manu gerunt; tanquam illi seruili, hi ingenio prædíti sint herili; Illi imperare, hi obsequijs teri possint; Illi sint optimates, hoc vile vulgus. Equidem non video quomodo equestris ordo istum locum validè tueri possit, si non ei virtuti quam profitetur, comites addit eas artes, quibus iudicium alitur, & prudentia roboratur. Quæ eædem ferociam amputent, vim animi intendant, militiam reddant cautiorem, scientiam fortiorem; postremò quæ eos locent in hoc fastigio laudis, vt non solùm sint, vt ait Ennius, *bellipotentes*, verùm & *sapientipotentes*. Qui contra sentiunt Gothicè sentiunt. Nam Gothos Procopius firmatit ita in animum induxisse, literas minime conuenire principi viro, quibus, videlicet, is effeminatur, atque adeò fit meticulosior. Verè M. Tullius ait, *domesticas fortitudines non esse inferiores militaribus; atque expetendam magis esse decernendi rationem,*

Veget. lib. 2. cap. 6.

Plato in Symp. vlt. parte.

Cic. lib. 1. off. 26.

Aristot. pol. lib. 7. cap. 15.

Vers. Ennij apud Cic. li. 2. de diuinat.

Procop. li. 1. de bel. Goth.

Cic. lib. 1. off.

rationem, quàm decertandi fortitudinem. Sed cauendum, inquit, *ne id bellandi magis fuga, quàm publicæ vtilitatis ratione faciamus.* Non minùs compellari debent ij, quorum munus est *iustum gemina suspendere lance* *Pers. Sat. 4.*
Ancipitis libræ. Nempe isti hinc censentur, quòd sunt legum & eloquentiæ consulti. Laudo. Nec laudo solùm, sed & illos præcipua veneratione prosequor, in quibus eminent tam multa præsidia, tam multa decora pacis. Sed hanc vberrimam per se laudem, quod minimè laudari potest, ipsi hoc limite sistunt; nec nituntur ad summum decus; dum prætexta nunquam mutatur paludamento, nunquam toga sago. Teritur ætas in iudicijs. Iudices, inquam, consenescunt in foro sicuti execti experimentis militaribus, ac veluti trũca manu. Quisquis hoc institutum introspexerit, bona quę hinc sunt fatebitur esse mediocria, mala ingentia. Et quidem bona denique euadunt ad callidum versutumque ius, cuius cognitione pollent ij
† actione. qui se se mergũt hac † πράξει. At multa mala persæpe fatendum est iactare se intra ambitum togæ, & inde eluctari in publicam perniciem. Quippe nostro persæpe malo satis est compertum, sensim iudicia fieri mera emolumenta. Quotusquisque, qui modò sedit inter iudices, ea modestia agit, vt non se in æterno imperio locatum putet? Annon videntur isti magis callere ad quæstum quàm ad ius? ac sibi desponsa munia, non mandata habere? prope ad eundem modum quo ille iudicum ordo, qui Carthagine domi- *Liu. lib. 23.*
nabatur. Id quod inde erat, quòd illi iudices erant *135.*
perpetui; quòd omnium vita in illorum potestate erat; quòd qui vnum eius ordinis, & omnes aduersos habebat. Hæc sanè tanta perennisque autoritas siue potentia è diuturno honore collecta sensim flectit maiestatem legum ad studia priuata; mox accitat hinc inde compendia, & sordidos quæstus, dum *Prudent. in*
curuum quod est, id ipsum malitiosa iuris interpre- *præfat. κα-*
tatione rectũ audacter firmatur, *docuit toga, Infectum* *θημερινῶν.*

vitijs falsa loqui non sine crimine. Percunctanti Cambysę an soror in manum fratris legitimè conueniret,

Herodot. li. 3. quàm paratè quos nimio plures ætas nostra tulit, Anaxarchi responderẽt, Nulla quidem lege licitum esse incestis nuptijs penates scelerare, sed aliam extare, qua cautum est, regi licere id quod vult.

Ovid. in ep. Phed. Hippol.

Iupiter esse pium statuit quodcunque iuuaret,
Et fas omne facit fratre marita soror.

Iuuen. Sat. 14. Et vt hinc eximantur sanè illi *quibus arte benigna, Et meliore luto finxit præcordia Titan*, tamen sensim pro habitu ingenuo infert se se personata grauitas, loco prudentiæ subit calliditas, multæque artes inextricabiles inuasere, quibus omnis prope simplicitas detrita. Denique hinc bona pars eius est, quicquid illud est, quo & nescientes premimur. Quin & præsto adest querela acutissimi & antiquissimi theologi, *Plus*, inquit; *togæ Rempub. lædunt, quàm loricæ.*

Tertull. de pallio. Atque vt nihil horum sit, aut quàm minimum, vix tamen aut legationem, aut quidpiam serij muneris lautè illum administraturum puto, qui solùm sit instructus multa supellectile vmbratilium literarum, & forensis calliditatis; neque sit experiens homo, fultusque scientia publicarum rerum; tum is quem acuerit longus vsus tractandorum negotiorum, ipsaque adeò peritia & felicitas versandorum animorum; denique virilis, vtcunque illa est, eruditio.

Aristot. lib. 4. pol. ca. 12. Quæ est sententia philosophi firmantis Rempub. ex ijs tantùm constare æquum esse qui habent manus armatas, id est, vnà cum mente erudita manus bello promptas. Perinde ac si dicat, ex hisce adytis procul arcendum illum, cuius virtute non nititur vtrumque

Ammian. Marcell. lib. 31. tempus & belli & pacis. Quid, quod ait Ammianus Marcellinus, sua tempestate Scythas solitos eligere iudices diuturno bellãdi vsu spectatos? Si tam doctis callidisque hominibus haud temerè credo legationem, multò magis hoc munere, illis interdico qui hinc nomen petunt, quod tanquam deserta vitæ

societate, abdũt se in studia, ibique degunt in segnitiem, torporemque resoluti, haud absimiles priscis illis barbatis, capillatis, palliatis, ignauiæ sectatoribus, qui trahunt, vt quidam ait, † βαθείας ὑπήνας. Isti credi volunt, ab se omnes literarum sinus explorari, & hinc à se percipi eos fructus qui sunt suauissimi; & animum oblectare ea iucunditate, qua nulla verior. Quippe nemini viuunt, nisi fortè sibi; & ideo sibi viuunt vt viuant nemini. Laudarem si doctrinam ex vmbraculis in solem, è latebris in scenam rerum, & in ipsam aciem perducerent; si denique ingenium literis excultum explicarent in negotijs, si est vt omnis laus virtutis consistat in actione. Vtinam hodie obtineret mos Atheniensium, *apud quos inertia è latebris suis langore marcens in forum perinde ac delictum aliquod protrahebatur; fiebatque vt facinorosæ, ita erubescendæ rea culpæ.* Certè quia *considerate agere*, vt ait Cicero, *pluris est quàm cogitare prudenter*, negotia ausim præponere literis. Nimirum, qui has tantùm ostentat meritò assimilatur naui exarmatæ, aut lyræ mutæ, aut arcui non tento. Nempe qui talis sit, ici illo Anaxippi dicto potest,

† profundas barbas.

Aristid. Themist. 144. 6.

Val. Max. lib. 1. cap. 1. Aristot. lib. 7. pol. cap. 3. & Cic. lib. 1. offic. Cic. de off. lib. 1.

† Οἴμοι φιλοσοφεῖς, ἀλλὰ τοὺς τι φιλοσόφους
Ἐν τοῖς λόγοις φρονοῦντας εὑρίσκω μόνον.
Ἐν τοῖσι δ' ἔργοις αἰσθητοὺς ὁρῶ.

† Vah! nũquid fingi potest portentosius illo, Qui sophos in triuijs inflato mugit ab ore; Rebus at in medijs stupet ac velut inscius hæret?

Athen. lib. 13.

Volo me literæ erudiant, non eneruent aut infatuẽt, doctrina, vt ait Horatius, vim promoueat insitam. Quamquam non omnis culpa est in literatis. Est & aliqua in illis, qui sunt rerum potentes, apud quos plus possunt pecuniosi quàm docti. Illi enim præuio argento eò rectà perrumpunt vnde arceantur ab imperitia. Hos sub persona Castoris notat Martialis,

Omnia Castor emis, sic fiet vt omnia vendas.

Martial. lib. 7.

Egregius, videlicet, hic est partus hodiernæ magistratuum licitationis. Nam cùm nullis præmijs prolectentur præclara ingenia, cùm præmia virtutis occupent ambitio & pecunia, quid mirum si multæ

literæ vanescunt in germine, nullamque ad certam frugem perducuntur? Atque hoc quidem clemens genus præ nescio quibus silonicaperonibus, fronte tetrica & moribus cynicis, qui soli profitentur se scire quantum populo viritim dispertiri potest; atque vt

Lactant. de fal. sap.

quidam perelegãter dixit, *mysteriũ suum barba tantùm celebrant & pallio.* Quòd si lubeat id, quale sit, excutere, reperies illud esse quod vtiliùs nescitur. Sic solẽt ægra ingenia, quæ bonum otium conterunt in negotio superuacuo. Atque adeò proditur ineptia vultu insubido, gestu rigente, sermone importuno. Nam pro sua rara sapientia vix vnquam non dicturiunt. Et quicquid fantur, id, scilicet, ita priscũ est, vt è priscorum rosetis sentias operosè collectas spinas à meliorũ ignaris, incuriosis & securis. Interim tumentes opinione doctrinæ se se & sua admirantur, alios audacter contemnunt. Hac literatura non miror si isti, quibus sua felicitas oneri est, mulceri malũt quàm erudiri, vt histrionia, & Græcula loquacitate, & extemporali audacia. Istis illud Theogneti cantari potest,

Athen. lib. 3. & 15.

† Ἐπαείσπερ' ἔμαθες ὦ πόνηρε γράμματα.
Ἀντέστροφεν σοῦ τὸν βίον τὰ βιβλία.

† Vt læuus, qui tot studijs nil discere discis. Cuius conturbãt tam multa volumina vitã.

Non minus in vitio sunt illi, qui nobis sunt succincti aut modicæ curtæue togæ. Isti duplici munere funguntur scribarum & quæstorum. Vtrosque malim rusticiores & probiores, quàm limatiores & nequiores, quales hoc sçculũ plerosq; produxit, quibus nihil quicquã deprauatius, neq; cæteris ordinibus, vt quidem res docet, infestius. In scribis desidero prõptas opes sciẽtiæ & eloquẽtiæ. In istis præter continentes manus, eas artes, quarũ ope industria nitidior apparet & cumulatior vt vtrũque munus sit potiùs gradus virtuti nouitiæ ad maiora nitenti, quàm culmen aut fastigium, quod quisquis semel insedit, ibidem tyrannidem, vt fit, stabiliat; ac tanquam summa adeptus non ingenium, non industriam, non eruditionem, non alias dotes intendat. Vtrosque velim ita.

parare ſeſe, vt ſint idonei iuri dicundo, pugnando, imperando; permiſceri induſtriam cum peritia literarum, cum bellicis artibus, cum rerum experientia, cum eloquentia; toga militiam, ſcientia fortitudinem mulceri. Denique quiſquis publicis muneribus admouetur, hunc opto in inueſtigatione rerum eſſe induſtrium & ingenioſum, in negotijs Vlyſſem, in bello Achillem, pietate Numam, in iudiciis Ariſtidem, ſemper & vbique hominem actuoſum. His dotibus præditus quacunque tandem in ſtatione poſitus fuerit, is vtilem ſe ciuem Reipub. præſtabit. Vix iſta in plures perſonas ordine ſue diſpalantur, quin fiant mutila & euanida. Ea re dicitur Lycurgus ab eo qui ſit amator, ſiue ſectator ſapientiæ, deſideraſſe vt in concionibus ſit diſertus, in prælijs acer & animoſus, in Senatu prudens. Quippe harum dotium miſtura & vnitas pellit vitia ſingularia. Plures, inquam, dotes vniter tendentes cõſona ope plus poſſunt, pollẽtque quàm hæc aut illa. Enimuero adnotatum eſt, Inertia hominum factum eſſe vt vna diuideretur in plures. Quæ nunc plures ſciunt vnus ſcire tenebatur. Perfectos homines, inquit Plutarchus, exiſtimo poſſe politicam facultatem commiſcere philoſophiæ. Super hac ipſa re audi Pindarum,

In vita M. Aur. Imp.
Plutarch. de inſt. puer.
Pindar. Oly. od. 6. 62.

† ποθέω στρατιᾶς
ὀφθαλμὸν ἐμᾶς, ἀμφότερον
μάντιν τ' ἀγαθὸν,
καὶ δουρὶ μάρνασθαι.

† Deſidero exercitus oculum mei vtrumque, vatemque bonum, & ad pugnandum haſta.

Hac item ratione vitatur æmulatio ſingulorum, & ex æmulatione diſcordia, vtrinque impedimentum. Itaque non alios præcipuis honoribus ditari volo, quàm qui ita formati ſunt, vt ſinguli compleant omnes; quilibet vices alternare, quilibet rebus ac temporiconuenientia expedire poſſit. Et manipulatim quidem proferre poſſem ingentia nomina illorum qui & boni militia, ſimulque altiſſima eruditione clari ſæpe, baculo abiecto, ſcutum ſumpſerunt; ſæpe ſcuto ad

postem fixo, pallium resumpserunt; cuiusmodi fuerunt illi de quibus iam dixi, quibus addo illos, quos Nestor his verbis affatur, *Iliad. 1.*

† οἳ περὶ μὲν βουλὴν Δαναῶν περὶ δ' ἐστὲ μάχεσθαι.

† Consilio Danaos vestrum est, armisque tueri.

Etis de quo extat Ouidianum illud, *Ouid. lib. 3. de Pon.*

Nam modò bella geris, numeris modò verba coërces,
Quodque alys opus est, hoc tibi lusus erit.
Vtque nec ad citharam, nec ad arcum segnis Apollo,
Sed venit ad sacras neruus vterque manus,
Sic tibi nec docti desunt nec principis artes;
Mista sed est animo cum Ioue Musa tuo.

Nempe Phœbea chelys ijsdem

Pulsatur manibus, quibus & contenditur arcus,
Illo dulce melos Nereius extudit heros,
Pollice terribilis quo Pelias ibat in hostem. *In panegyr. Luc.*

Extat & hoc Q. Fabij Maximi elogium, *Sil. Ital. lib. 6. 36.*

par ingenium castrisque togaque.

Milo Crotoniates clarissimus ille, hodieque celeberrimus athleta perhibetur fuisse discipulus Pythagoræ. Nam prisca illa educatio spectabat vtrumque tẽpus & belli & pacis. *Non agrediebantur fata praliorum,* inquit Martianus Capella, *priusquam illis contingeret letari cum Musis.* Cui rei documento est non solùm Hercules ille fabulosus, cui antiquitas, vt supra dixi, erexit statuas cum Musis communes, quòd is strenuus iaculator, & acer bellator, simulque citharæ peritissimus esset, sed illos omnes quos hac potissimùm in re Herculis imitatores antiqua monumenta perhibent, quos iam signaui. Illis tantùm lubet addere Scipionem, *Strabo lib. 6. 253.* *Martian. Cap. lib. 9. 313.* *Aristid. Herc. 164. 6.* *Theocr. in Heracl. 175.*

Maior Scipiades Italis qui solus ab oris
In proprium vertit Punica bella caput,
Non sine Pierys exercuit artibus arma.
Semper erat vatum maxima cura duci.
Gaudet enim virtus testes sibi iungere Musas
Carmen amat quisquis carmine digna gerit.

Claudian. in præfat. lib. 3. de laud. Stilich.

Nego Romæ cuiquam licuisse aut seponere sibi per-

petuum sagum, aut togam siue prætextam sibi perpetuam spondere. Non cui prouincia & exercitus sorte obtigerat dicere potuit,

Non ego sum laudi, non natus idoneus armis, Propert. lib. 1. ad Tull.
Bellica non dextra conuenit hasta mea.

Neque item is, cui euenerat iurisdictio inscitiam artis boni & æqui prætendere, tanquam non nisi *castrensibus vtilis armis.* Prout sors iusserat, prætextati erant aut paludati. *Idem bellator,* ait Vegetius, *idem agricola. Genera tantùm mutabat armorum.* Postremò de singulis hæc dici poterant, Ouid. eleg. 6. Veget. lib. 1. cap. 3.

——qui tempora certis
Ponderibus pensauit, eum si bella vocabunt, In panegy. Luc.
Miles erit. Si pax, positis toga gestiet armis.
Hunc fora pacatum, bellantem castra videbunt.

Quæ morum via non solùm in libertate, sed & ipsis principibus fuit, & sub ipsis. Componat nunc qui volet hanc ætatem cum antiquitate, & ad exemplum ambarum vtriusque mores æstimet. In aliam partem nos palmam possidere aduertet. Illic aspiciet omnia excellentiora nostris, hîc omnia deteriora illis. Quid, quod hæc singularia instituta dispalantur in sectas, scinduntur que in alia corpora veriùs quàm membra, & factiones magis quàm partes? Minimùm occurrunt sibi, seseque è diuerso venientes impediunt. Hinc quantum quisque eorum qui eas profitentur, firmatur, tantundem publica res infirmatur. Quippe omnis vis est in istis siue cœtibus, siue collegijs, vbi vix quicquam obedienter fit. Quin audent contra stare, & disceptare cum autoritate publica. Vbi enim quid possint respiciunt, alios despiciunt. Cùm sese numerant eâdem sese confirmant. Conspiratio multorum alit audaciam singulorum, tanquam neque perrumpi, neque disijci possit ille globus audacissimæ consentionis. Nam specie tantùm consentiunt in Rempub. re illam distrahunt; atque illius contemptu in hanc magis particularem, cui nomen dederunt,

conspirant & fœderantur. Sic enim putant, suam partem esse veluti abruptam à cætero populo. Ea re illa veluti derelicta, hanc habent pro vera patria; hanc sibi peculiarem Rempub. faciunt. Sic nesciant vnde prodierint tot Titanes, quibus singulis impune ferocire licet. Neque tamen hîc ego formo tyrannidem, cuius est ingenium dissociare ciues; sed legitimo regno statuo præsidia aduersus lubidinem paucorum, aut licentiam multitudinis. Denique specto vnitatem tantopere placitam laudatamque sapientibus. Neque item seorsim sentio ab Aristotele, & priscis illis publicæ rei fundatoribus, Mose in Iudæa, Minoë in Creta, Sesostride in Ægypto, Druidibus in Gallia, Seruio Tullio Romæ, qui omnes partiti sunt Rempub. in Curias tribusque, tum equites secreuerunt ab agricolis, hos ab opificibus; populum denique retulerunt in censum, digesserunt in classes, collegijs ac decurijs distribuerunt; sua munia singulis ordinibus distinxerunt. Quippe hæc inuenta sunt ordinandæ Reipub. non scindendæ. Neque per hæc nobilitati eripiuntur arma simul & iudicia. Sed hinc fides fit, singulos ciues ijs dotibus esse censendos, quarum ope Respub. domi militiæque geritur, & absolutam vnius virtutem plus vniuersis præstare, quàm mancam, & imperfectam multorum. Neque verò per hæc singularum sodalitatum conspiratio constabilita est, sed id actum, vt hac distinctione quisque iniuncto muneri paratior inueniretur; vtque singulorum promptior esset consensus ad id quo cunctorum securitas continetur. Denique vt metus ferociam vniuersorum sensim verteret in obsequium singulorum. Quod sanè obsequium paulatim reciprocans secum adducit securitatem & stabilimen vniuersorum. In Repub. sic instituta, siue sorte, siue suffragijs, siue in vrbe, siue in castris eligatur legatus, errari non poterit; quia promptè inuenietur si non cumulatus ijs dotibus, quarum singulæ per se indigentes aduocant opem

Aristot. lib. 2. pol.

opem aliarum, at saltem omnia habens eximiæ ac multiplicis virtutis semina; quæ, accedente vsu rerum, vtiliter germinabunt; & quod vspiam egregij dispersum dissidet, in vno ipso cohærebit. Ingenio aderit robur; robori eloquentia & regimen consilij. Consilium nitetur magno præsidio, quod est discrimen eius quod vtile, eius item quod inutile, ipsaque adeo cognitio æqui & boni. Id quod libuit scribere paulò spatiosiùs. Neque enim debui hanc infelicitatem nostræ ætatis tanquam non animaduersam tacitus præterire; vt, & quatenus fieri potest, vitaretur, & remedium esset exploratius. Id frustra, an ob rem fecerim, illis est in manu, quos hæc non nescire interest.

CAPVT XVIII.

Legatio dignis danda, habito priùs delectu ingeniorum. De ætate legati.

IAm propioribus lineis certum est signare legatum meum. Hic enim est rerum arbiter, & quidem maximarum, idemque minister gentium totarum, regnorum, imperiorum, Rerumpublicarum. Hic ipse subit ardua rerum, confragosa complanat, implicita explicat. Hic ille est, in cuius virtute lucet dignitas principis, & maiestas Reipub. vniuersæ. Huius item sollertia & felicitas est pars, sæpe origo, sæpe cumulus salutis & felicitatis publicæ. Eius item secordia & infelicitas progignit ea mala vltra quæ malum nullum est. Hinc datur intelligi, quàm non nouitio ac tyroni tale onus aptandum; sed quàm sollicitè sit quærendus & stipendiosus, & multis exercitiis prætentatus; denique is qui laudes industriæ fideique magnis ex-

perimentis sæpe sociauerit; vt, quæcunque partes ei mandatæ fuerint, feliciter agat. In deligendis conditionibus huius legati, ingeniorum in primis ponendus calculus. Mala protinus reijcienda. Bona ita sunt amplectenda, vt etiam curatè discernantur. Quippe acer & antiqui rigoris homo mittendus ad cerebrosos & vitiligatores. Grauis, cuiusque nulla non ponderosa vox est, ad leues & ingenio mobili; vt e tali diuersitate legationi accedat vis, dignitas, autoritas. Porrò comis & ingenij amœni, promptæque facilitatis ad eos quibus est mite pectus, & hilaritas ingenua, & simplicitas antiqua; vt similitudine virtutum arctiùs constringantur animi eorum ad quos itur. Mihi quidem semper vera prudensque visa est vox Martialis.

Martial. 8.

Principis est virtus maxima nosse suos.

Nam è tali cognitione est proba lectio, haud quaquam laudum minima. Hinc, scilicet, specitur iudicium & sollertia, quam Vegetius tribuit Sertorio sagaci lectori militum, & Plutarchus & alij Alexandro qui dicitur honorasse Craterum, amasse Ephestionem, dexteritatem Ptolemæi suspitionibus aspersisse; denique ab turbidis ingenijs Arrij & Pythonis solerter sibi cauisse. Sic Augustus trutina iudicij principalis singulos amicorum anxiè pensauit. Nam *Lepidum dixit capacem imperij, sed aspernantem, Gallum Asinium auidum & minorem. L. Arruntium non indignum & si casus daretur, ausurum.* Vt enim curiositas priuata plerunque est à malignitate, ita principalis à summa cura summaque prouidentia. Lumina principis inconniuiuæ vigiliæ addici oportet, vt, quacunque patet imperium eius, nemo homo sit, cuius non abdita, intimosque prope dixerim, mentis recessus introspiciat. Certè si habet ad manum omnegenus ingeniorum, oppidò vti eo potest ad omnia genera.

Veget. lib 1. cap. 7.
Plutarch. Apophth.
Aelian. Var. histor. lib. 14. cap. 48.
Tacit. lib. 1. Annal.

negotiorum. Non de nihilo dixi omne genus; quia persæpe principi licet ad id quod intendit ipsam adhibere prauitatem hominum, si modò ipse est probus. Neque ideo ad maiestatem huius muneris admitto vllam sinisteritatem aut obscuritatem. Sed tempora sæpe incidunt cùm malo bonus bene vti potest. Integra igitur manet sententia Iurisperiti, qui respondit, *seruum Reipub. gratia abesse non posse; ac proinde non admitti ad officium legationis, quamuis procurator dari possit.* Enimuero in sacrarium legationis ille tantùm inducendus, cui aliâ claro addita legatio sit nobilissimus campus in quo veterana virtus sese exerat. Certè si cuiusquam spectatæ virtuti deest dignitas, & hanc princeps in honorem legationis eligat, antequam lectus legatus det se in viam, nouo honore honestatur quò conspectior & venerabilior accedat ad exteros. Quo exemplo Zeno Imperator Seuerum virum Senatorium quem destinauerat legatum ad Vandilos, auxit summa dignitate patritiatus. Hodierno die reges Christianissimi haud ferè cuiquam dant legationem, quin priùs eum assumpserint in eum dignitatis gradum quo præfulgent ij quibus in interiori consilio ius est dicendæ sententiæ. Ne multa; dignitati muneris æquum est accedere dignitatem personæ, eam præcipuè quæ multis magnisque sit parta meritis. In hanc ferè sententiam Annibal Scipionem alloquutus, castris vtrinque producto exercitu; *Vestri quoque, vt audio, patres*, inquit, *nonnihil etiam ob hoc, quia parum dignitatis in legatione erat, negauerunt pacem, Annibal peto pacem.* Ac si dicat, Ego ille Annibal toties victor pacem peto. Vide quàm sis consulturus rei Romanæ, si eam non impetro. Nempe ij legati, quibus ex virtute partum est multum claritudinis, aure audiuntur intentiore, & efficaciori petitione oppugnant & expugnant animos

L. vlt. ff. de reg. iur.

Marci. ecl. legat. 69.

Liu. lib. 20.

hominum. Certè talibus nunquam sine rubore denegantur consueta, ipsaque adeò impetratu ardua. Quæ prærogatiua nequaquam illorum est qui etiam latent in numero; quibusque nulla præcedens virtutis opinio submouit suspitiones illorum qui adeuntur. Antipater admirator Phocionis, Omnia, inquit, à nobis tibi præsto adsunt, ea si exemeris quæ teque nosque perdent. Sollerter Antiocheni, atque vt decuit doctos homines. Nam vltimum vrbis suæ fatum, minimùm grande malum deprecaturi apud Theodosium, in eam legationem elegerunt Libanium illum sophistam, cuius ea tempestate facundia clara pollensque fuit, & Hillarium quemdam nobilitatis præcipuæ & eruditionis eximiæ. Horum legatorum admiratio cessit in satisfactionem. Nam Theodosius Antiochenis placatus, si credimus Zosimo; si scriptoribus historiæ Ecclesiasticæ, laus exorati principis tota est Flauiani episcopi. Totilas cùm bello circummurano vrbem premeret, vt cōspexit Pelagium diaconum ab obsessis legatum adse, præcepta oratione, Nemo, inquit, nescit lege barbarica legatos haberi præcipuo cultu. At ego quos virtus eximios facit, qualis tu es, etiam veneror. Haud absimile illud Ioannis episcopi Romani scribentis Iustiniano, *Præterea*, inquit, *serenissime principum, laudamus legatorum vestrorum personas Hypatij & Demetrij fratrum nostrorum, & coëpiscoporum nostrorum, quos clementiæ vestræ gratos fore ipsa manifestauit electio. Nam tantæ causæ pondus nonnisi perfectis in Christo potuisset iniungi. Tantæ verò pietatis, tantæ reuerentiæ plenos affatus nisi per amantes minimè dignaremini destinare.* Romæ in libertate nunquam alijs legationes datæ, quàm ipsis senatoribus. Semel, quod meminerim, equitibus; sed, nimirum, subigente necessitate; & *vt adijcerentur senatoribus in legationes eas, quæ circa omnes populos dimittebantur ad coëmendum frumentum.*

Plutarch. Phoc.

Zosim. lib. 4.

Niceph. lib. 12. cap. 43. Procop. lib. 3. bel. Goth.

L. Inter. in fi. C. de sum. trin. & fi. cath.

Liu. lib. 4.

Enimuero regnantes, vt supra dixi, ad hoc munus eligunt nobilissimos eosdemque præstantissimos. Nam si promiscuè, si ipsis vilibus & parum idoneis legatio datur, & negotium videtur sperni; simulque ij qui mittuntur ludibrijs obijci. Neque mirum si tales legati domum se receptant inglorij. Memorant historiæ sacræ scriptores, *cùm ab Arrianis & Catholicis qui Arimini conuenerant, separatim missæ essent legationes ad Constantinum; à nostris in eo grauiter peccatum, quòd in eam legationem lecti sunt homines adolescentes, parum docti, & parum cauti. cùm ab Arrianis missi essent callidi, & ingenio valentes.* Adnotauit Gellius ex Asia missum esse qui per id tempus magistratum non cœperat, adolescentem pro legato. *Is*, inquit, *in lectica ferebatur. Ei obuiam bubulcus de plebe Venusina aduenit: Et per iocum cùm ignoraret qui ferretur, rogauit num mortuum ferrent. Vbi id audiuit, lecticam iussit deponi: Stuppis quibus lectica deligata erat, vsque adeò verberari iussit, dum animam efflauit.* Sic solent isti nouitij nulla experientia, multa immodestia. Ergo & in danda legatione spectatur ætas illa, quæ longa rerũ experientia subnixa nihil tale audeat quale ausus est iste multę temeritatis, parisque crudelitatis adolescens. Certè Plato in suis legibus instituit quosdam morum inspectores siue vniuscuiusque ingenij exploratores, quos vult esse maiores annis quinquaginta; neque aliter ad publicum munus peregre mitti. *Romæ*, inquit M. Tullius, *erant leges annales; quæ grandiorem ætatem ad consulatum constituebant adolescentiæ temeritatem veritæ. Itaque ætas consularis erant anni tres & quadraginta. Tanta tamen semper fuit prærogatiua virtutis, vt in quibus hæc emineret, horum ætatem non sibi expectandam censerent. Nam & adolescentes facti sunt Consules; vt antiqui illi Rulli, Decij, Coruini, superior Africanus, ac T. Flaminius, multique alij.* Ea re supra adnotabam; legatos dictos fuisse πρέσβεις tanquam πρεσβευτὰς seniores, natu grandiores, si minùs annorum, at ma-

Seuer. Sulpit. sacr. hist. lib. 2.

Gell. lib. 10. cap. 3.

Plato lib. 12. de leg. to. 3. 951.

Cic. Philipp. 5. orat. 48. 415.

turitatis & probitatis prærogatiua. Et hæc de ætate legati mihi obiter dicta sint. Cæterùm quod pertinet ad legati ignobilitatem, supra quod satis est, dixi. Sordium animi eadem est ratio. Certè multa exempla prisca & hodierna historia suppeditat, quibus fides fit, tantam esse legationis dignitatem, vt nihil sibi dissimile admittat. Valentinianus, vt vidit Sauromatum legatos sordidiores, iræ properus, tum ingenti vocis contentione solutis venis, disruptisque arterijs, vitæ concessit. Hæc Valentiniani tanta indignatio hinc certè fuit, quòd is Romano more rem omnem expendens ita censuit, tali missu Sauromatas videri despectare culmen imperatorium, nec tantum principem pro modo Romanæ maiestatis colere. Nimirum ad efferas & inhospitas gentes vix vnquam Romana celsitudo alios mittebat quàm eos quos dixi vocari nuntios, qui potiùs iussa principis expedirent, quàm vlla beneuolentiæ argumenta ad tales perferrent. Quam ad rem maximè pertinet insignis locus in eclogis Prisci. Theodosius miserat Bigilam & Maximinũ suos ad Attilam legatos. Solus Bigilas eius arcani conscius erat quod legationi causam dederat, non item Maximinus, cui literæ ad Attilam perferendæ datæ. Literæ grauem Imperatoris expostulationem cum Attila continebant. Sed is Maximinus, vbi Attila has literas perlegisset, iussus est hæc illi proprio ore edere, Non æquum facis cùm petis mitti ad te legatos maioris loci. Neque enim ea ratio cum maioribus tuis, qui Scythiæ imperarunt, vnquam vsurpata. Quippe eas legationes obuius quisque obire solitus siue miles siue nuntius. Cæterùm quibus postulandi ius non est, prohibentur legatione fungi. Et arena missum non iure legatum esse, diui Seuerus & Antoninus rescripserunt. Si gladiatores, si viles & despecti procul arcentur à legatione municipali, & à sacrarijs huius muneris, multò magis improbi. Et verò Athenis oratores lege

Socr. lib. 4. cap. 26. Sozom. lib. 6. cap. 36. Paul. Diac. lib. 12.

Eclo. legat. Pris. 35.

Marcian. lib. 4. ff. de leg.

Æschin. Timar.

lata repelluntur à legationibus, ij qui patria bona glutierint, quiue sunt infames ob corpus prostitutũ. †Ἄν τις Ἀθηναίων ἑταιρήσῃ, μηδὲ τοὺς πρεσβεύσαντας κρινέτω, μηδὲ συκοφαντείτω μισθωθεὶς, ait Æschines. Syracusani, ait Socrati Herasistratus, Athenas miserunt legatos qui aliqua fraude Athenienses inuoluant. In his ostendit illi vnum, quem firmauit esse omnium Siculorum Italorumque ditissimum. Quali, inquit Socrates, est hic vir existimatione in Sicilia? Hic? respondit Herasistratus, omnium & Siculorum & Italorum magis est pessimus quàm ditissimus. Quemuis Siculum interroga, Non alterum hoc peiorem dixerit. Videant hîc & principes & rerum publicarum moderatores, quali fidei rem suam committãt. Nam quicquid legatus prauitate deliquit haud magis recipit emendationem quàm ipsa aduersa præliorum. Quid ergo cum legatione illis est qui miserrimo famulatu, & flagitiosis obsequijs, & mentitis studijs, quæ obtrudunt pro virtutibus, liguriunt splendidissimas curationes, & negotium omnium maximum? Quid mirum, si initia infelicia consequitur euentus luctuosus? si talium dedecorum haud multo post pudet, piget, pœnitet? Sic lubet istis negligentibus & perperis electoribus pessimis exemplis publicam rem ludificari, vt hanc quoque laudem, si possint, vel illi præripiant Antonino Heliogabalo, illi sacerrimo omnium mortalium, qui sciens volensque odio, inquam, & contemptu Reipub. è summa fece eligebat quos veheret ad summa. Ingemuimus & luximus cùm vidimus legationes & magistratus proijci in impurissimum quemque. Nec falsi fuimus, sed nimium veri, cùm diximus, hinc fore commissa irremeabilia, & vulnera insanabilia. Hæc certè querela nobis tandem relicta est,

†Οὓς δ' οὐκ ἂν εἵλεσθ' οὐδ' ἂν οἰνόπτας πρὸ τοῦ
Νυνὶ στρατηγοὺς λεύσομεν. ὦ πόλις πόλις
Ὡς εὐτυχὴς εἶ μᾶλλον ἢ καλῶς φρονεῖς.

† Si quis Atheniensium quæstum corporis fecerit, neque præconis, neque legati munere fungatur; nec legatione functos ei accusare ius sit, aut calumniari mercede cõductum.

Plato in Eryxia. to. 4. 392. & seq.

† Quos nequidem œnoptas, hoc est cœnæ magistros quidem creassent antea, nunc exercitui præfectos videmus. Heu ciuitas ciuitas, vt fortunata es magis quàm pulchrè sapis.

Herodian. lib. 5.

Athen. lib. 10.

Sic ergo statuendum, legationem non alijs dandam quàm ijs, quos antiquitas vocauit impetrabiles, hoc est, qui vi virtutis, & dignitate personæ causam quãuis arduam, reddant vincibilem. Huiusmodi fuerũt prisci illi plebis reductores in vrbem L. Valerius & M. Horatius; tum Vlysses & Aiax missi ad Agamemnonem. Enimuero quantum momenti sit in meritis ac dignitate illius, cui datur legatio, sciri potest ex eo, quod ipsi magni reges hoc munus quandoque mandant ipsis fratribus suis, vt Cotij Mithridates ad Claudium. Etsi id regi haud prosperè cessit. Nam Cotis violata legatione, & fratre prodito, loco eius factus est Iberiæ rex. Ægypti quoque Rex Comanum & Ptolemæum fratres elegit in eam legationem quam misit ad Senatum. Eumenes Attalum fratrem misit ad eundem Senatum, qui responderet criminationibus Prusiæ. Susiorum Rex ab rege Assyriorum missus fuit legatus ad regem Bactrianorum. Langobardi & Obij fusi fugatique ad Alionbasum Pæoniæ præfectum legatum mittunt regem Ballomarium. Hîc obiter fateor, mirari me, planeq; nescire, quid sibi velit Aristides vbi ait, Mardonium Athenas misisse præconem, qui Athenienses traheret in societatem belli, † ὁ δὲ πρεσβεύων, inquit, ἦν Ἀλέξανδρος ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεύς. Quid? num rex commodauit operam & ministerium suum præfecto Persico? Absurdissimum negotium, si textus esset integer. Ego mutilum aut deprauatum aio. Cæterùm comites principis, quæ apud Imperatores fuit altissima dignitas, sæpe legationes obijsse legimus. Præfectos item Prætorio, viros senatorios, consules, patritios, vt qui essent omniũ † ἐντιμώτατοι, vt supra dixi Attilam petijsse ad se mitti Consularium maximos. A' Decebalo missi sunt † πιλοφόροι ad Traianũ, nempe eminentissimæ dignitatis homines. Ab Augusto Mecœnas & Cocceius ad componendos amicos. Ab Tiberio secũdo Cæsare ad Chosroem legati sunt

Petr. Patric. eclo. leg. 14.
Polyb. ecl. legat. 116. 195.
Xenoph. Instit. Cy. li. 2. 4. 6.
Petr. Patr. ecl. legat. 15.
Aristid. Them. 143. 6.
Petr. ecl. legat. 15.
Horat. lib. 1. serm. sat. 5. 192.
Theophyl. de legat. gẽt. ad Rom. cap. 2. 58.

† at is qui legationem obibat, erat Alexander Macedonũ Rex.
† honoratissimi.
† gestores pileorum.

sunt Ioannes & Petrus, qui cum Persa descenderent ad pactiones pacis, præcipua, scilicet, virtute homines, tum senatoria & patritia dignitate præfulgentes. Chosroes quoque ad Imperatorem misit Sarnachasgarem virum in Persica rerum administratione singulariter eminentem. Cornelius Tacitus ait, in Germania illos qui numero ac virtute comitatus eminēt, expeti legationibus, & muneribus ornari. Hæc de dignitate illorum qui obeunt hoc munus. Non tamen licere debet ei, qui aditur, legatos ab se æstimatos, minusque placentes reijcere aut multare; ne dum nimiùm seruit affectui, cogitque legationem in ordinem, largiter peccet. Lysimachus Aristippo legato Ptolemæi, cuius libertate offensus est, edixit ne post illa eò pedem referret. Huic legatus, Non faciam, inquit, nisi Ptolemæus iusserit. Vt enim quidam ait, *Quem missi præsentia parum mouet, concutiat toto pondere mittentis autoritas.* Si tamen tota legatio indignis modis verbisque concepta esset, enimvero tunc legato imperandum vt properè abeat è conspectu, nec post illa redeat, taliaque mandata afferat. Hac ratione Athenienses exceperunt nuntium Mardonij. Omnino hinc princeps excipiendus est, qui, vt libet, suarum prouinciarum legatos differt, reijcit, multat. Exemplorum vbique affatim est, præter quidem factum Valentis, qui oratores cuiusdam Synodi proscripsisse dicitur.

Tacit. de mor. Germ. 531.

Diog. Laert. lib. 2. in Aristip.

Petr. Chrysol. serm. 140.

Niceph. lib. 11. c. 4.

CAPVT XIX.

Præter illa quæ supra dixi, ingeniorum specimina, in danda legatione vitæ institutum attenditur.

QVali ingenio legatus esse, quæ item decora is ad tantum munus afferre debeat pro virili executus sum. Præter ista legatio suo iure postulat, vt,

cui datur, in eo sequentia spectentur. Primùm (quod iam supra monui) vt eius persona sit illis ad quos mittitur, grata. Rectè Demosthenes adnotauit, eum qui sit odio, atque adeò proscriptus ab ijs qui legatione adeundi sunt, prudenter facturum si ea abstineat. Inspicitur etiam futuri legati institutum & vitæ ratio. Nempe negotium bellicum rectè committitur illi qui sit spectatus bello. Ad negotia pacis prudenter legatur is quem eximiæ pacis artes instruunt. Ad disceptationes iuris, qui iuris reperitur esse consultissimus. Ad terminandas controuersias religionis, quæ in dies magis magisque repullulant, non ista nescio quæ mendicabula genera hominum, non isti argutuli & lingulacæ, qui plus exhibent subtilitatis & calliditatis quàm pietatis, sed homines sanctè pij, & pectoribus altis & eruditis. Ad ardua rerum pastores hominum, quibus populi in tutelam se, suasque spes sæpe credunt. Quo exemplo priscis sacerdotibus frequenter datæ sunt eæ legationes, quibus nomen erat sacris, vt quod humanitas non obtinere poterat, religio id omne auferret impetratum. Vigentibus Ethnicorum ritibus, à talibus persæpe trita est via quæ ducebat ad Pythiam, ad Hammonem, ad alia oracula. Hasce legationes qui obibant θεωροὶ dicti & Deliastæ. Hinc subijt decretum illud Atheniensium plenum fœdissimæ adulationis, vt qui ad Antigonum ac Demetrium decernerentur, sacris nomen esset, perinde ac si adirent numina, non propudiosum par mortalium. Tali legatione tertiò itum est ad Coriolanum. Eam, scilicet, obibant sacrifici, sacerdotes, ædituí, augures insignes ijs ornamentis, quibus res diuina peragitur. Similis fuit illa Eliensium ad Aristotimum tyrannum. Prorsus ad hunc modum à Vestalibus itum est ad Primum Antonium. Prisca Christiana pietas Episcopis nihil quicquam putauit esse conuenientius, quàm ipsos ire deprecatores publicorum malorum;

Demosth. de fal. leg. 216.

Plutarch. de for. aut virt. Alex.

Plutarch. Demetr.

Liu. lib. 2.

Plutarch. decl. mul.

Tacit. hist. lib. 3.

& quantum polleant non concitandis turbis experiti, sed efficacia precum, mitigandis ferociorum animis. Hæc fuit causa legationis susceptæ à Iustino ad Antoninum Pium, à Magno episcopo Berrhææ ad Chosroem, à Reparato præsule Carthaginiense ad Gilimerem, à Sueuis sacerdotibus ad Theodericum; ab episcopo Meliternæ & Archiepiscopo Antiochiæ ad Chosroem; à Flauiano Archiepiscopo ad Theodosium iuniorem; ab episcopis missu Magnentij ad Constantium; à Theophilo Indo iussu Constantij ad gentes orientales; ab Vphila episcopo Gothorum ad Valentem. Ergo sacerdotes & Episcopi eas tantùm legationes obeunt quibus negotium pietatis, & Christianæ miserationis causam dedit. Inter huius generis legationes illa referri potest qua functus est Epiphanius Episcopus Ticinensis missu Theoderici ad Gundubadum, qui Gallijs præfectus erat, nempe ad redimendos captiuos, *quorum innumerabilem prope multitudinem suæ reuerentiæ concessam recepit.* Extat & Athenagoræ legatio obita, saltem scripta pro Christianis M. Aurelio Antonino, & L. Aurelio Commodo Imperatorib. Ad hoc exemplum Theodahadus & Gudelina episcopos de pace legarunt ad Iustinianum. Ipse adeò Agapitus Episcopus Romanus à rege Italiæ Theodato ad hunc ipsum Iustinianum legatus est. Innocentius & postea Leo hoc ipso sacerdotio præfulgentes, ille ad Honorium, qui tunc Rauennæ erat, hic ad Attilam missi. Ioannes Papa cum quibusdam alijs missus est ad Iustinum. Ipse Pontifex Max. prisco more eligit episcopos in omnes ferè eas legationes, quas dimittit per vniuersam Europam. Hoc more Hormisdas misit Capuanum Episcopum ad Iustinum. Idemque Euodium Ticinensem Præsulem cum alijs ad Græcum Imperatorem Anastasium. Neque verò prætereunda celebrata illa Catholicorum legatio destinata ad

Procop. li. 2. bel. Pers.
Procop. li. 2. bel. Vand.
Theophyl. lib. 4 histor.
Iornand. de reb. Get.
Zonar. Valentin. iun. et Theodosio.
Nicephor. lib. 2. ca. 48.
Cassiodor. Var. lib. 10. ep. 19. & 20. infi. & 22. infi.
Paul. Diac. lib. 16. 299.
Zonar. in Iustin.
Paul. Diac. lib. 17. in Iustin. 302.
Zosim. li. 5.
Iornand. de reb. Get.
Paul. Diac. lib. 17.
Gregor. Mag. refer.
Zon. in Valente.

eum, quem dixi, Valentem Imperatorem, quam obijt sacra cohors octoginta sacerdotum; Qui omnes iussu principis Arriani cum ea naui, qua vecti fuerant, flammis absumpti. Meminit & Zonaras inclytæ illius legationis qua functus est Basilius Magnus, & quidem insignitæ ingenti miraculo. Vt ad hasce legationes admitto sacerdotij dignitate conspicuos homines, ita tam venerabiles personas excludo omnibus illis negotijs quæ nihil pertinent ad officia pietatis, cuiusmodi fuit illa legatio quam suscepit Petrus Episcopus, cùm ab Amorceso latrone veriùs quàm principe aut rege missus fuit ad Leonem Imperatorem. Semper hoc genus hominum indecorè, semper fœde obit contentiosas; semper impiè illas quibus composita turbantur, & concordia dissoluitur. Tam sceleстos concitores Martis Procopius memorat fuisse duos sacerdotes Ligures, quià Vitige pretio corrupti, ad Chosroem legatione suscepta, Persam impulerunt in bella Romana. O vtinam soli essent; vtinam laboraremus inopia recentium exemplorum; nec nostra nobis otia eripuissent teterrimi quidam ructus extremi barathri, qui itionibus & reditionibus homines conijciunt in eas turbas vnde emergi non potest. Turpium legationum eadem ratio. Hæ enim non modò non ab Episcopis, sed ne ab vllo quidem cui sit purum pectus, iniri debent. Num quicquam inquinatius legatione illa Smyrnæorum, qui castris apud Sardeis positis, ausi sunt per legatos petere vxores oppidanorum ad stuprum, & abuti sacro munere ad fœditatem?

Ecl. Mal. Rhet. de legat. 73.

Procop. li. 2. bel. Goth.

Plutarch. in parall.

CAPVT XX.

Quandoque necessitas ijs legationes dari iubet qui nullam Reipub. partem attigerunt, ne fœminis quidem exceptis.

INcidunt sæpe tempora cùm hæc otiosè spectari nequeunt, frustraque quæritur is qui nusquam reperiri potest. Tunc, scilicet, ex ijs qui sunt ad manum, properè adsumitur qui a non potis est maximè idoneus, saltem minimè ineptus; si non eximium nomen, at tolerabile. Prudentes neminem sorte æstimant, sed moribus & ingenio. Ipse honor ac dignitas virtutem, vbicunque ei latere lubet, anquirunt; ac vix detinentur apud indignos nisi inuitissimè. Ad hoc exemplum legationis excelsum munus sagaciter odoratur industriam siue medici, siue rhetoris, siue grammatici. Aliquot huius rei exempla referre minimè piget. Rhodiorum Respublica nihil verita est ad Cassium legare Archelaum quemdam, qui Rhodi ludum literarium exercuerat. Euphronius priùs filiorum Antonij spei admotus, postea ab Antonio & Cleopatra legatus fuit ad Octauium. Ioannes Singellus qui rudimentis adfuerat iuuentæ Theophili, ab eo missus est ad Agarenos. Athenienses Athenionem quemdam sophistam, miserũt ad Mithridatem; Attalus rex ad Senatum Cratem nescio-quem grammaticum. Rhodij Molonem rhetorem ad Senatum de suis præmijs dictatore Sylla. Antiochus ad conuentum legatorum totius Græciæ Ptolemæum rhetorem. Inter panegyricos extat is qui Flauensium nomine dictus est Constantino Augusto à rhetore illius ciuitatis; cuius hæc potissimùm sunt verba. *Gaudiorum patriæ meæ nuntium sponte suscepi, vt essem iam non priuati studij literarum, sed publicæ gratulationis orator.* Eumenes Ro-

Appian. Alex. lib. 4. bel. ciu. Plutarch. Anton. Zonar. Theophil. Athen. lib. 5. Sueton. de Illustr. grammat. Cic. Bruto. 614. Polyb. ecl. legat. 147. In panegyr. 218. Menand. ecl. legat. 87. & 140. & 141.

Procop. lib. 2. de. Perf. Theophyl. de legat. Rom. ad gent. cap. 4.

Guagn. in Lud. XI.

mam legauit suum medicum; Tiberius iteratò Zachariam, Sophia vxor Iustini Theodorum, Iustinianus Stephanum ad Persas legatos miserunt aulicos medicos maximis de rebus, hoc est de pace. Ludouicus vndecimus rex Francorum ad Mariam principem Belgarum Oliuerium Danum

Quo tondente grauis sibi regi barba sonabat.

Nempe cautus rex diffidentia primorum sollerter dedit legationem homini fidei expertæ; Qui certè eam non dehonestauit, sed hominem industrium, etsi nouum, nobile munus nobilitauit. Hinc est, quod, vt supra dicebam, & ipsis exulibus quandoque legationes datæ, vt illis Græcis, à Comano & Cineo ad Antiochum; à Perseo rege Pleurato Illyrio & Apuleo Macedoni, ab ipso Perse Glauciæ vni è suis satellitibus. Hinc scire licet, hominibus cuiusuis ordinis & instituti sæpe dari legationes, ijs, scilicet, in quibus elucent præcipuæ legatorum dotes. Certè non dignioribus dari posse constat, quàm sapientiæ professoribus, si eam moribus præstant. Et verò Athenis, vbi tanquam in excelsis cęli mœnibus, habitabant omnis humani diuinique iuris consultissimi homines, grauissimæ legationes philosophis, hoc est sapientiæ præcepta tradentibus, docentibus, morum castitate, & vitæ sanctitate, repræsentãtibus dari solitæ. Scipione & Lælio *adolescentibus*, inquit Cicero, *Stoicum Diogenem, & Academicum Carneadem video ad Senatum ab Atheniensibus missos esse legatos. Qui cum Reipub. nullam partem attigissent; essentque eorum alter Cyrenæus, alter Babylonius, nunquam profectò scholis essent excitati, neque ad illud munus electi, nisi in quibusdam principibus, temporibus illis, fuissent studia doctrinæ.* Adest quandoque tẽpus, cùm ipsas fœminas patriæ charitas excit ad hoc munus. Prodesse enim Reipub. (cautum modò sit pudori & verecundię sexus) non solùm priuatim, sed & publicè possunt, ac nõ fœmineis tãtũ, sed & virilibus virtutibus publicam rem promouere. At, in-

Polyb. ecl. legat. 146.

Liu. lib. 33. 126.

Polyb. ecl. legat. 139.

Cic. lib. 4. quest. Tusc ul.

quiunt, fœminæ publicis muneribus abstinere iubentur. Quis negat? Sæpe tamen talia accidunt, quæ quamlibet fiant contra leges & consuetudinem, tamen salutariter fieri constat, atque adeò non alia mente quàm vt leges & consuetudines suo loco sint. Gentium monumenta legenti talia sæpe sunt obuia. Cùm in prælio aduersus Volscos res Romana laboraret, ibique esset vt terga hostibus darentur, Sex. Tempanius decurio, quamuis Consule præsente, magna voce exclamauit, vt equites qui saluam Rempub. vellent esse, ex equis desilirent. *Sequimini*, inquit, *pro vexillo cuspidem meam. Vadit altè cuspidem gerens. Quacunque incedunt, vi viam faciunt.* Num hic virtute tam feruida, tam prompta & opportuna interrogari potuit maiestatis, quòd præsente Consule, cuius erant & fasces & imperium, tantum facinus ausus sit? An non & illud contra leges, quod Liuio Decius Consul lictores dat, iubetque esse Proprætorem? Non ergo dubium quin quandoque res bona geri possit exemplo salutari, etsi per se non probabili. Pari propemodum ratione sæpe necessitas publicè iubet mitti fœminas ad coniunctas sanguine personas, quarum vix quisquam conciliator esse potest idoneior quàm matres, sorores, filiæ. At non honestantur appellatione legati. Quis hoc dicit, præter vnum te, quisquis es qui hoc negas? cui datur munus, huic nomen aufertur? quid ineptius & absurdius, quid item iniquius?

Liu. lib. 4. 267.

Liu. lib. 10. 622.

Mittite me Danai, inquit Briseis, *dominũ legata rogabo,*
Mistaque mandatis oscula multa feram. *Ouid. ep. 3.*

Huc Cerelia, ait M. Tullius, *missa ab istis est legata ad me.* An non & Virgines Vestales cum literis à Vitellio ad Antonium scriptis solenni ritu missas legimus? An non & ille Sabinarum interuentus & concursatio inter præliantes populos illi sexui parum conueniens omni legatione plus potuit? Quid dico? Quin hîc audimus Halicarnassæum, qui disertim Sabinas legatione functas ait? † γίνεται δὲ μετὰ τοῦτο δόγμα τοιόνδε

Cic. ad Att. lib. 14. ep. 15. 458.
Tacit. hist. lib. 3. 460.
Xiphil. Vitel. 201.
Liu. lib. 1. & Halic. lib. 2.
Halic. lib. 2.

† factũ post hæc decre-

βουλῆς, ὅσαι τοῦ Σαβίνων γένους ἦσαν ἔχουσαι τέκνα, πάσαις ἐξουσίαν εἶναι καταλιπούσαις τὰ τέκνα παρὰ τοῖς ἀνδράσι πρεσβεύειν ὡς τοὺς ὁμοεθνεῖς. Tu hanc negas esse legationem. At Halicarnassæus multo luculentior & prudentior Hercule scriptor quàm tu affirmat. Tu postulas vt tua, homo nouitie, autoritas apud nos potior sit quàm illius? Non publicè, nec publico, inquis, & solenni ritu fuerunt missæ. Quis dici potest solennis missus si non is cuius Senatus auctor fuit? At apud quos missæ? non apud hunc opinor aut illum; sed nimirum apud vniuersam gentem. Hoc enim signat illud τοὺς ὁμοεθνεῖς. Quid item illis mandatum? Nimirum, reconciliatio duarum gentium Romanæ & Sabinæ. Quicquid hîc esse potuit priuati officij, cedit publicæ autoritati. An vsque eò apud te leuia sunt autor legationis, solenne mandatum, causa non speciosa sed necessaria, personæ vtrisque coniunctissimæ? Quin tu potiùs discis propriè cum antiquitate & Latinè loqui, quàm tuis sensiculis elidere sensus verè Romanos? Audi quid de hac ipsa Sabinarum legatione alibi scribat hic ipse Halicarnassæus; Verba sunt Valeriæ alloquentis Veturiam matrem Coriolani. Si filium in vrbem reduxeris, ipsa immortalem gloriam consequere ob ereptam tanto periculo patriam, & nobis apud viros maior erit honos, bello summoto quod ipsi nequiuerunt repellere. Ac censebimur posteritas & progenies illarum quę sub Romulo bellum Sabinum legatione sua submouerunt, conciliatisque ducibus ac populis vrbem hanc ex parua magnam fecerunt. Adsunt ergo duæ legationes fœminis datæ. Etsi scio Valeriam apud Plutarchum dicere hoc fieri nullo decreto Senatus. Qua in re Plutarchus Liuium, Halicarnassæus alios autores sequutus est. Lycophron filius Periandri, Herodoto autore, sedulitate optimę sororis patri tandem reconciliatus est. Vt tibi dem hunc fuisse instinctum genuinę charitatis & sororię veriùs quàm legationem, tamen vtrinque res acta mandatu

tum Senatus, vt quotquot Sabinis essent liberi, his, relictis apud maritos pueris, liceret legatione fungi, siue legationem suscipere apud populares.

Halicarn. lib. 8. antiq. Rom. 512.

Plutarch. M. Coriol. 418.

Herodot. lib. 3.

mandatu, sine quo optima hæc fœmina operam lusisset. Quid expectas solennia vbi ipsa res agitur, & vbi effectus loquitur? Bellerophon intercessione mulierũ Xanthiarum Xanthijs ignouit. Non hæc legata fuit quæ cunctæ ciuitati veniam impetrauit? si quod viri non poterant fœmina præstitit? Hinc lex, credo, singularis, atque æternus honor sequioris sexus apud Xanthios, apud quos filij matrum, non patrum nomina sortiuntur. In hoc albo scribenda illa quam paulò ante nominaui, mater Coriolani Veturia, virgo Pieria, matronæ ad Constantium oratrices missæ vt Liberium pontificem patria pulsum patriæ redderet. Facetè quilibet precator vocatur legatus, siue orator; cuiusmodi est Plautinum illud,

Plutarch. de claris mulieribus.

Theodor. lib. 2. cap. 17.

Nunc ego de sodalitate solus sum orator datus
Qui à patre eius conciliarem pacem.

Et illud Ouidij ad Messalinum.

Ouid. de Pont. lib. 2.

Mandatique mei legatus suscipe causam.

Nec simpliciter precatori, sed quicquid aptum est conciliandis animis, amoribus, voluntatibus, ei rei & scitè & eleganter legati nomen aptatur. Itaque imaguncula lutea apud Lucianum legati munere fungi, aut legatus esse, apud Apuleium Psyche Veneriam legationem apud Proserpinam pertulisse dicitur. Eiusdem ferè lasciuiæ est illa Antonij legatio ad Cleopatram, vtrique lenocinante Atheniensium decreto, cuius decreti ille amator factus est perlator & legatus, postquam scilicet Atheniense ciuitate donatus fuit. Patheticè quoque infantes ad suos missi dicti sunt legati. Hypsipile scribens Iasoni se geminum partum edidisse,

Lucian. philopseud. 537.

Apul. lib. 6. 59.

Plutarch. Ant. vol. 3. 1274.

Legatos, inquit, *quos pene dedi pro matre ferendos.*
Huiusmodi est illud,

Ouid. in epist. Hyps. Ias.

Iuuen. sat. 10.

——meliusne hic rusticus infans
Cum matre & casulis & cum lusore catello
Cymbala pulsantis legatus fiet amici?

Illi quoque qui pro suo grege aut cœtu, quisquis is

est,& communi nomine quidpiam aliquem rogant, apud hunc quodammodo legatione fungi dicuntur. Sic loquitur ille siue satyrus, siue incubus qui obuiam factus est Antonio. Nam ab ipso quisnam esset interrogatus, respondit, *Mortalis ego sum, & vnus ex accolis eremi, quos vario delusa errore gentilitas faunos, satyrosque & incubos vocans colit. Legatione fungor gregis mei. Precamur vt pro nobis communem Deum depreceris.* Non omitto, Eunuchis, quamlibet semiuiris sæpe dari legationes; qualis illa quæ missa fuit ab Constantino ad Honorium. Sed certè illis quibus virilitas adempta, virtus relicta. Quid, quod rexerunt exercitus, & maxima quæque imperij munia istis mandari antiquitus vsitatum? Etsi res indiligentiùs intuenti videtur esse perridicula. Huc pertinet illud,

Hieron. epist. lib. 3. in vita Pau. Erem. 278. 6.

—trabeata per vrbes
Ostentatur anus, titulumque effœminat anni.

Claudian. in Eutr.

Sed certè sic nati præter solitum aduertuntur; vt Dorotheus ille, qui hoc solo quod exectus erat, admissus à Diocletiano in interiorem amicitiam fuit, atque adeò tingendæ purpuræ præpositus. Qui honor ea tempestate magnus. Et Cyrus eunuchos iudicauit esse præcipua fide, ob eas causas quæ memorantur à Xenophonte. Themistoclem memorat Polyænus misisse Sicinnum quendam Eunuchum pædagogum filiorum suorum ad regem Persarum magna de re, quæque victoriam peperit. Magna, inquit Plato, fuit apud Persas eunuchorum dignitas, inde quod id enixè agunt, vt pueri futuri regis membra ita forment, vt is pulcherrimus euadat.

Niceph. lib. 6. cap. 35. Zonar. lib. 1.

Xenoph. instit. Cy. lib. 7. 155.

Plato in Alcib. vol. 2. 121.

CAPVT XXI.

Legatio nititur mandatis. Mandata dantur verbo aut scripto. De vtrisque hîc agitur.

QVod militi arma, & gubernatori clauus hoc sunt legato mandata. Mandatum est anima legationis. Cùm enim legatus definitè dici possit is, per quem commeant sermones imperiorum, cuiusque ministerio publicorum negotiorum hincinde ratio completur, certè ipsi & dicenda & facienda indita esse oportet. Ergo vt intra priuatæ sortis homines mandata domesticis, sic inter principes Resque publicas publicis vsibus inuenta sunt. Inter vtrosque vt sit quò vicaria fides & industria dirigatur. Vulgus trito nomine vocat instructionem. Hæc est aliud nihil, nisi libellus siue Commentarius, quo princeps aut ciuitas rem omnem quæ legationi causam dedit, vt geri vult, aperit. Quippe lecto legato aut retegitur omnis res, aut pars tantùm, aut certè omne tegitur negotium, mittiturque ad aliud dicendum quàm id quod reuera agitur, vt assumpta hâc specie ij ducentur ad quos mittitur. Neque verò hoc facto arguitur dubia aut suspecta fides legati; sed videlicet prudentes subseruiunt ingenio negotij, quod sæpe tale est, vt solam desideret notitiam mittentis, non item eius qui mittitur. Huic enim obtruditur palpum; & innocuo decipulo fides eiusac taciturnitas illigatur. Nam quæ vera esse credimus, in hæc & acriùs & intentiùs incumbimus, quàm in ea quibus nubem obijci suspicamur. Quæ cùm ita sint *sæpe reges eos Per quos fallere alium cogitant, Fallunt.* Huic simulationi vt non ausim assignare locum inter virtutes, ita à malis artibus & obscuris segregandam puto. Illas dico, quas isti doctores satoresque fraudum, qui Sen. Thiest.

principum familiaritatibus adrepunt, eorum animis instillant. Hinc, scilicet, formantur pectora sinuosa & latebrosa, quę non modò non sunt domicilia virtutis, sed mera conceptacula prauitatis. Hinc vultus compositi & laruati, in quibus eminet illud nescio quid aut falsum ridens, aut sæuum renidens. Hinc verba eluctantia, vixque exeuntia, dubia, maligna, documenta eorum affectuum qui vix vnquam veri, vix vnquam non adumbrati. Hactenus mihi probatur simulatio, vt tempestiuè abscondat affectus; non vt è principe ingenuo faciat captatorem, ex Hercule Acheloum. Ergo quicquid princeps ab suo legato apud exteros tractari vult, siue verum, siue simulatum, id omne vult scire eum cui omne negotium apud exteros committit, nempe legato suo. Huic, inquam, is suos edit sensus aut scripto aut verbo. Neque tamen illi est interpres simulationis suæ, sed quod ipse verè simulat aut dissimulat, hoc sicuti verum, nec fucatum aut personatũ expromit & indit legato suo, quem vult esse ministrum huius siue simulatio est, siue dissimulatio. Hoc ergo facit duplici ratione. Nam aut suas cogitationes, id est, quo modo rem omnem peregre tractari velit, commentario quo mandata continentur, credit, aut super ea re nihil scribi vult, sed ipse verbis tantùm sua mandata illi edictat cui legationem dat. Hac ratione vtitur, cùm quædam vsque eò sunt arcana, vt ne chartæ quidem credi possint sed tantùm pectori fido, siue honesta sunt, siue dedecora. Talia quia sine scelere cogitari nequeunt, ne scribi quidem sine rubore possunt. Atque adeò hæc illa sunt quæ non esse exequenda censet apud Euripidem Creon rex Thebanus.

Euripid. Phœniss. 182.

† πῶς; τἀπεσταλμέν' οὐ δίκαιον ἐκπονεῖν;

Ant. οὐκ, ἢν πονηρά τ' ᾖ, κακῶς τ' εἰρημένα.

† Quomodo? mandata nõ æquũ est perfici? non si sint mala & perperam dictata.

Cætera omnia scriptis mandatis continentur. Sæpe tali loco res est, vt super ea nihil certi scripto comprehendi possit, sed, videlicet, mittitur legatus ex

re consulturus. Quod ipsum scripto disertim contineri debet. Id quod huc pertinet, vt legatus intelligat, omne momentum rei arduæ niti sua prudentia. *† summæ potestatis.* Hanc legationem Græci vocant † αὐτοκράτορα; eosque legatos quibus dantur tam libera mandata, *† hoc est omnium potentes.* αὐτοκράτορας, † τοῦτ' ἔστι κυρίους πάντων. Tales legati ferè mittuntur re summa in summum discrimen adducta. Tunc mandatis continetur aliud nihil, quàm vt legatus vti facto opus erit ita agat. Quæ quilibet videt quàm periculosè dentur alijs quam his, qui quantum possunt tantundem sapiunt, & quicquid habent potestatis reddituri sunt intemeratum. Dantur & ad longinqua negotia, quorum omnis procuratio posita est in prouidentia legati, & in celeritate. Ne si ordo amplissimus, aut princeps consulatur, decreta eius è remotis terrarum spatijs post res & occasiones afferantur. Atque hoc quidem mandatum, quantumlibet laxum, hominem pudentem arctiùs adstringit, acrem vehementius irritat, prudentem acriùs expergefacit, strenuum etiam acuit, atque adeò multò magis, quàm si singula ordine ei præscripta sint. Quippe hi sunt ei statuti termini, ingenium principis, cui satisfacere in primis arduum est. Legato enim ad regiæ, publicæue voluntatis interpretationem dirigenda sua sententia est. Adest & salus publica credita suæ virtuti & fidei. Postremò, quod omnium maximum est, sua fama & existimatio, præ qua sapientibus omnia sunt vilia. Sed de hisce mandatis infra dico vberiùs. Quæ mandata scripto continentur, horum alia sunt aperta, alia clausa. Aperta sæpe rem, vt est, eloquuntur; sæpe dissimulanter scribuntur. Illud, si bona fides, hoc si fraus affertur ad exteros. Nam quia sæpe mandata, vt infra dicam, proferuntur; nimirum ita scribuntur, vt quisquis illa inspexerit, huic glaucoma ob oculos obiecta sit. Magnis vtique imperijs parum honestum est talia mandata legatis dare; aut ab suis legatis fraudulenter

edita ita probare; vt appareat eos, quorum legatio est, nulla re magis gloriari quàm artificiosè decepto illo qui cum ipsis res est. Huius generis legationem obierunt Martius & Attilius legati Romani. Dixerunt enim, Regem Perseum adeò *apparatibus belli fuisse instructum, ipsis nulla parata re, vt omnia opportuna loca praeoccupari ante ab eo potuerint, quàm exercitus in Graeciam traijceretur. Spatio autem induciarum sumpto, venturum illum nihilo paratiorem. Romanos omnibus instructiores rebus cepturos bellum. Boëtorum quoque se concilium arte distraxisse, ne coniungi amplius vllo consensu Macedonibus possent. Haec*, inquit Liuius, *magna pars senatus approbabat.* Tunc tamen Romani aliquot senatores *veteres & moris antiqui memores negabant se in ea legatione Romanas agnoscere artes. Et contraria istis protulerunt exempla maiorum.* Talia denique dixerunt esse versutias Punicas, & calliditatem Graecam, apud quos fallere hostem quàm vi superare gloriosius fuerit. Certè hodie parum suae mentis esse censeatur is, cuius tam casta sint consilia, & qui sua ad tam seuerae probitatis regulam dirigat. Nulli se iactantius efferunt, quàm versuti & vulpiones quidam omni fraude fraudulentiores. Mala & captiosa mandata proximo interuallo sequuntur absurda & inepta, de quibus haec M. Tullius; *L. Caesarem vidi Minturnis ad VIII. Kal. Febr. mane cum absurdissimis mandatis, non hominem, sed scopas solutas. Vt id ipsum mihi ille videatur irridendi causa fecisse, qui tantis de rebus huic mandata dederit. Nisi forte non dedit, & hic sermone aliquo arrepto pro mandatis abusus est.* Occultis mandatis arcanum legationis continetur. Haec legatus insinuat, ac nulli mortali oculo subijcit nisi suis. Quandoquidem ne suis quidem nisi certa lege. Talia Hamilcar, cùm classe nauigaret in Siciliam, dedit nauium gubernatoribus, & quidem signata, addito ne quis legeret, nisi vi tempestatis à cursu praetoriae nauis abductus esset. C. Marius COS. bello Cym-

Liu. lib. 32. 84.

Cic. ad Att. lib. 7. epist. ep. 12.

Frontin. c. 1.

Frõtin. Stra-

brico & Teutonico *ad extutiendam Gallorum & Ligurum fidem literas eis misit, quarum pars prior præcipiebat ne interiores, quæ præsignata erant, ante certum tempus aperirentur. Easdem postea ante præstitutum diem repetijt. Et quia resignatas repererat, intellexit hostilia agitari.* Talia acceperunt M. Manilius & L. Marcius Censorinus COSS. missi in Africam ad tertium bellum Punicum. Talia legati ab Senatu missi in Græciam ad dissoluendum corpus Achæorum. Talia in pugillaribus exarata & obsignata Gordianus senior misit Vitalliano. Cæterùm tam aperta quàm occulta huc spectant, vt pernosci possit mens eius, cuius est legatio. Ergo legato, priusquam det se in viam, mandata legenda sunt & relegenda. Atque adeò princeps aut apertè est interrogandus, aut frequenti, quoad eius fieri potest, congressu id electandum quod is fortè altiùs penitiúsue condidit; dum hoc aut illud sibi minùs esse perspectum futurus legatus aut fatebitur, aut dissimulabit. Princeps quidem & Reipub. formidat, & legationem amat, si legato identidem subijcit quid quoque loco ac tempore acturus, dicturusue sit. Iussis & mandatis Agamemnonis Nestor addidit frequentes nutus, hoc est, sedulos fidelesque monitus, quibus sagax Vlysses princeps legationis ab illo sacrario prudentiæ discebat quî animus Achillis flecti posset. Placidè tamen singula sunt rogitanda & simpliciter. Adeò vt emineat studium fidelis obsequij, non molesta & arrogans curiositas; atque appareat illa fidis auribus excipi, non captari animo sitiente nouitatis. Denique nihil est vltra expiscandum, quàm quod gestus & verba extimè monstrant; Aut certè altior intellectus sedulò dissimulandus, si quid est quod princeps abdere nititur. Ergo non est legati scire quid princeps promere velit, quid premere; sed hoc solùm, quid se dicere, quid facere iubeat, vt ex præscripto & animo imperet, & linguæ temperet. Cætera quæ princeps abstrusus vult esse.

Appian. Alex. Liby.

Liu. lib. 25.

Herodian. lib. 7.

Homer. Iliad. 1.

clausa, improbè tentantur, & inlicitè attentantur. Tam impudenter curiosi, tamque sinistrè sollertes id agere videntur, vt onerent simplicitatem atque adeò arguant socordiam principis, à quo ita circummuniri adytum pectoris nequitum est, quin perrumpetur. Huius exprobrationis summa fortuna intolerans est.

Tractari vulnera nostra timent.

Vt enim potentia & opibus, sic opinione sapientiæ principes tument. Chorus apud Sophoclem prudenter ait, se non videre facta principum. † ἃ γὰρ δρῶσ' οἱ κρατοῦντες οὐχ ὁρῶ. Neque tamen cùm occultiora sectatus fueris, ideo adsequare. Cor regum, ait Salomon, est inscrutabile. Atque adeò quàm non sint retegenda illa, quæ princeps vult esse tecta, in ipsis priscarum fabularum inuolucris explicitum est. Nam & Thamyris à Musis, & Tiresias à Pallade excæcati sunt. Marsias ille hispidus & multibarbus ab Apolline excoriatus; & Lini temeritas morte punita. Argus ille totus oculeus iussu Iouis à Mercurio ad necem lapide ictus dicitur. Cupressi filię Eteoclis suo magno malo sunt expertæ quid sit certare cum Deabus. † ὅς κεν ἴδῃ γυμνὰν τὰν πολιοῦχον Τὤργος ἐσαψεῖται πανυστάτιον. Et paulo post, ὅς κέ τιν' ἀθανάτων ὅκα μὴ θεὸς αὐτὸς ἕληται ἀθρήσῃ μισθῶ τοῦτον ἰδεῖν μεγάλῳ. Vni Paridi vidisse Deas impune fuit, quòd iudex electus fuerat. Ion ille apud Euripidem viso nescio quo splẽdore, ait,

† Φεύγωμεν, ὦ τεκοῦσα, μὴ τὰ δαιμόνων
Ὁρῶμεν, εἰ μὴ καιρός ἐσθ' ἡμᾶς ὁρᾶν.

Homerus ait, Deos esse graues cùm manifestè apparent. Actæon ille semel fictus, sæpe pictus quia mortali visu nudam virginis Deæ pulchritudinem temerauit, sensit se stultiuidum, ac

— didicit cum morte Deam.

Nam aut mors fuit, aut quidpiam tetriùs morte, obbrutescere; Contra quàm fuit prioribus sæculis. Nam tunc quidem.

Ouid. lib. 2. de Ponto.

Sophocl. Oed. tyr. 174.

Prouerb. cap. 25.

Homer. Iliad. 2. & ibi interpr.

Callimach. hym. εἰς λουτ. τ. Παλλ. 44.

Lucian. in dial. Deor.

Constant. Cas. lib. 11. cap. 5.

Callimach. hym. in bal. Pall. 42.

Lucian. in iud. Dear. 33.

Euripid. Ione actu 5. 591.

Iliad. 20. 737.

Claudian. de gigantom.

† quæ faciunt potentes non video.

† quisquis Palladem viderit quidam tutelarem Deam, Argos postremùm videbit.

† quisquis quempiam immortalium, nisi Deus ipse velit, cõspexerit, magno ei stabit.

† fugiamus ô mater, ne quid numinum cernamus cùm minùs tempestiuum sit cernere.

Non fuerat nudas pœna videre Deas. *Propert. lib. 3.*

Eadem illorum ratio est qui vident mortales Deos, id est, qui nimis introspiciunt facta principum, mala potissimùm. Ouidius de se.

Inscia quòd crimen viderunt lumina plector, *Ouid. lib. 3. de trist.*

Peccatumque oculos est habuisse meos.

Et antiquitùs si alicui species humana augustior fortè visa fuerat, is pio saltem voto sese expiabat, vt docent hæc verba Senecæ, quæ etsi sunt de diuinis numinibus, tamen & ipsis mortalibus aptari possunt, hoc est regibus & principibus viris. *Si quis viderit hanc faciem altiorem, fulgentioremque, quàm cerni inter humana consueuit, nonne velut numinis occursu obstupefactus resistat, & vt fas sit vidisse tacitus precatur?* Huc pertinet argutia Vitellij ex quo cùm Caligula quæsijsset, an non se reiectum in gremium lunæ, eiusque amplexibus inligatum vidisset, Non alijs, ait Vitellius, quàm vobis cælestibus licet vos mutuò aspicere. Et verò cælestis propemodum dignitas fuit concumbere cum Deabus, pauculisque concessa, videlicet Peleo, Anchisæ, fortè & Alexandro illi pseudomanti qui se apud Lucianum hac felicitate donatum gloriatur. Ne Herculi quidem illi Iouis semine suscepto, quamuis instanti, se Iupiter, qualis est ostendit, sed capite arieti dempto, eiusque villis circumamictus. Sic principes non aliter videri volunt, quàm qua forma se se aspiciendos præbent. Quisquis oculis emissitijs abdita ipsorum recludit, hic suo malo nimiùm vidit. Quædam sapienter nesciuntur. Huic curiositati affinis est temeritas dicam, an stoliditas illorum, qui, sicuti gestent animum tuum, planè sciunt quid velis, priusquam tu, cuius res agitur, eam eloquutus fueris. Prætulerim haberi in percipiendo cunctator, atque, vt ita dicam, marmoreus, quàm cereus. Mihi placet lenta ratio, eademque vera, recta, solida. Ista ingenia rapida, atque vt cursores, expedita deprehenduntur inefficacia. Contra

Sen. epist. 115.

Lucian. Alex. pseud. 559.

etiam vitanda est nimia securitas & indiligentia, veracia signa hominis improuidi, & ingenij segnis & socordis. Cæterùm sæpe fit, vt quod princeps planè & apertè eloquutus est, id velit dissimulanter edi atque astu tractari apud exteros. Tunc tota ironia residet penes legatum. Ad hoc exemplum Iustinianus Alexandrum legauit ad Amalassuntham, vt omnibus apud eam diligenter exploratis, sibi is fideliter quo loci res essent, renuntiaret. Voluit tamen eum aliud prætexere, & ita legationem propalam edere, sicuti nescio quas iniurias questum isset; taliaque non vera, sed in speciem quæsita. Et Sylla Quæstor in Africa legatus à Mario ad Bocchum *pauca se ait coram asperè locuturum; cætera occultè, aut quàm paucissimis præsentibus*. Sic sæpe vera mandata coram fucantur, clam nudantur, vt alibi dico. Porrò futurus legatus non contentus accuratis colloquijs cum principe habitis, postulabit, quicquid id est negotij scripto comprehendi; Eumque libellum per capita distingui, & ea capita perscribi planè & perspicuè. In hoc sit oculatus ne quid verbi dubij, obscuri, perplexabilis ibi inseratur. Quidam principes vt verba callidè expendunt, ita habent ad manum scribas, qui ea more Sphingis ita nectunt, vt ad ardua rerum insuper accedat obscuritas verborum. Quo artificio ipsi, videlicet, sibi cauent; vt, cùm libitum fuerit, & perplexari, & suam autoritatem defugere possint. Nam quid dictum sit, quid indictum, in sua manu semper habent, ex euentu rem probaturi aut improbaturi, prout conduxerit. Quo machinamento speciosè euertuntur illi, quibus auersa principis voluntas dat legationes odiosas, arduas & periculosas, vt hac ratione his fama priùs eripiatur, mox fortè & vita. Quo dolo quicquid immeritis accidit & innoxijs, id ipsi sua culpa sibi contraxisse videri possunt. Nam crebris casibus longinqui itineris obiectantur; ipsorumque facilitas barbaræ ferociæ, cultus rusti-

Procop. li. 1. belli Goth.

Sallust. bel. Iug.

citati, domesticę virtutes exoticis vitijs exponuntur. Quamobrem haud paruum documentum charitatis ei exhiberi scriptores adnotarunt, cui datur ea legatio, in qua obeunda & magnæ, & frequentes, & faciles sunt virtutum occasiones, & gloriæ materia reconciliandis ciuitatibus, & componendo auersos.

† humanitatis plenā.

Talem legationem Plutarchus vocat πρεσβείας † φιλάνθρωπον. In primis moneo legatum, vt ad illa mandatorum capita, quibus subest quidpiam scrupuli, sua manu insertim scribat, Quid, si hoc illudue aut acciderit, aut responsum, obiectumue mihi fuerit? Quibus dictis, quibus factis, quo me pacto extricabo? Quid hæc sibi volunt? Nam etiam parum accipio. Ad singula sibi responderi postulabit; eaque responsa inibi scribi planè & probè. Postremò quicquid in negotio difficultatis latet, euoluet, ne postea princeps mandatorum huc illuc trahat interpretationem, prout libuerit; atque vt prospera agnoscet, ita abnuat aduersa. Mandatis adduntur literæ, quibus asseritur fides & autoritas dictorum factorumque legati. Vulgo sunt literæ fidei & credentiæ, quæ ijs redduntur quia deuntur. Mandata manent apud legatum. Non moneo literis esse subscribendum. Neque enim scripsisse dicitur is qui non subscripsit. Tiberius, *cùm Rhodiorum magistratus literas publicas sine subscriptione ad se dedissent, iussos subscribere remisit.* Sæpe literis tota legatio continetur. Tales Valentinianus misit ad Theodericum regem Vesegothorum, quibus Attila incessitur. Qui mos tunc potissimum vsurpatur cùm legatio mittitur ad querendum & expostulandum; estque & sensibus implexis & verbis perplexis. Tali enim re legatus est ἐπιστολεύς, talium legationum, & quidem scriptarum perlator. Huius generis fuit legatio Vandalorum, Sueuorumque regum. Hi enim Honorio his verbis scripserunt, *Tu cum omnibus pacem habe, omnium obsides accipe. Nos nobis confligimus. Vicimus tibi. Tuæ erit*

Plutarch. in polit. pracep. 6.1446.

Sueton. in Tiber.

Jornand. de reb. Get.

Paul. Diac. lib. 14. 284.

quæstus Reipub. si vterque pereamus. Talium literarum multa extant exempla in publicis monumentis. Nonnunquam pars tantùm legationis literis continetur, pars editur ore legati. Huius generis illa est quam Theodosius iunior misit ad Attilam de qua supra aliquid dixi. Nam literæ imperatoris hoc loquebantur, Non æquum esse, ab Attila violari fœdera, Romanamque ditionem incursari. Perfugas præter eos qui iam traditi essent, septemdecim missos. Nec enim esse plures. Hæc inquam, literis continebantur. At Maximinus legatus suo ore iussus est Attilæ dicere, Ipsum non æquum facere, qui petat ea quæ supra retuli. Præter literas legato traduntur characteres, & notæ quædam, siue siglæ, hoc est figuræ indices literarum, nominum, verborum, rerum, coërcendæ curiositati interceptorum. Quæ scribendi latebra est priscum inuentum; atque adeò imitamentum eorum, quæ veterrimis Ægyptiorum fuerunt hieroglyphica; quibus illi crassâ, quod aiunt, Minerua sensus mentis effingebant. Quippe non deerant qui se peritos ferebant interpretandarum huiusmodi notarum. Tales fuerunt illi Græci, qui inuento signo crucis insculpto saxis, vitam æternam significari dixerunt. Huiusmodi notis vsi sunt prisci Christiani vitandis hæreticorum fraudibus, & conscientia. Sic natus & adultus mos furtiui huius scribendi generis, quæ nostris fuerunt literæ ignorabiles, quandoque Notæ. Harum inuentorem fuisse Mecœnatem tradidit Dio in Augusto. Græcis sunt ἀπόρρητα, quales quædam literæ, vt T quod nomini militis appositum eum superstitem significabat, ϑ verò mortuum. Hanc peritiam Vegetius desiderat in milite tyrone. Huic vsui inuenta † σκυτάλη Lacedæmoniorum. Nam in scutale scribebant quicquid cuique collubitum esset. Hac ratione Spartani magistratus Pausaniæ scripserunt, nisi domum reuerteretur, se

Prisci ecl. legat. 35. *Nicephor. lib. 10. c. 26.* *Nicephor. lib. 12. c. 30.* *Ammian. Marcell. lib. 12.* *Veget. lib. 2. cap. 19.* *Xenoph. hist. Græc. lib. 3.* *Thucyd. lib. 1. & ibi interpre.* *Æmil. Prob. Pausan. 2000.*

† baculus.

eum capitis damnaturos. Fuerunt & pugillares Demarati, sagitta Artabazi, tela Cleonymi, epistolæ occultatæ balteo, pecoribus insutæ, iumentis infultæ, interiora vaginarum inscripta, vtres Luculli, plumbum, & columbę Hircij, Histięi seruus rasus, lac tithymale, *cortex fagorum tiliæ abietis, piceæ, in quo recenti incisæ literæ à succo*, hodie charta fenestrata, & alia nupera inuenta. Harum notarum familiaris est vsus ducibus exercituum, & moderatoribus rerum publicarum. M. Tullius se † διὰ σημείων scribere testatur. Viuacissimum certè institutum. Quod ad artificium summæ solertiæ perductum est. Nam à quibusdam haud minori facilitate soluitur contextus harum siue literarum siue notarum, quàm qua solertia inuentæ sunt. Quæ omnia adeò sunt protrita, vt de his quoque extent libri, & quidem grandes & ponderosi.

† per signa.

Plutarch. in Alcib. & Lys. Herodot. lib. 7. in fi. & lib. 8. Frontin. stratag. lib. 3. cap. 13. Gell. lib. 17. cap. 9. Sueton. in Cæs. Plin. lib. 28. cap. 28. Plin. lib. 16. cap. 9. Cic. ad Att. lib.

CAPVT XXII.

Ad securitatem legationis maximè pertinet, nunquam mitti eam nisi exploratò, priusque impetrata fide publica.

VT in bellum misso duci non satis est delectum properè habuisse, si non rectà ducit in expeditionem, ita nequicquam is cui legatio datur, & accuratè lectus, & mandatis instructus est, si non quo mittitur tempestiuè it. Iurisconsultus respondit, *legato tempus prodesse ex quo creatus est*, vt is intelligat priuilegio adiunctam de repente curam, atque ex quo legatus est, dies legationi impendi oportere. Vt cætera omnia, ita quoque tempus profectionis legati est in arbitrio mittentis, quia statim ire sæpe est rem conficere, tardè, eam habere derelictui. Quoties desidia laxando tempora corrumpit opportunitates, vnà

Scæuola l. 4. D. de leg.

censetur cum perfidia. Hanc tam prauam negligentiam legatis ab Senatu ad Achæos & Lacedæmonios destinatis obijcit Pausanias sæpe querulus aduersus Romanos. Demosthenes ait, nulla re quosdam magis conuinci posse, omnia se pro Philippo agere, quàm ex eo quod, cùm festinandum esset, desederunt. contra, cùm non eundum esset, ante reditum caduceatoris qui præmissus fuerat, redire festinarunt. Legatos ignauos & hebetes & somniculosos Græci, vt hoc obiter dicam, vocarunt ἀγγάρους. Omnino in legato potissimùm commendatur diligentia. Legati missi ad Iugurtham triduò nauim ascendêre. Et Homerus legatos Agamemnonis non pigrè discedentes, sed è tentorio regis proruentes facit.

Pausan. lib. 7.

Demosth. de fal. leg.

Etymol. ἀγγαρεύω.

Sallust. Iug.

† Αὐτὰρ ἐπεὶ σπεῖσάν τ' ἔπιον θ' ὅσον ἤθελε θυμὸς
Ὥρμων τ' ἐκ κλισίης Ἀγαμέμνονος Ἀτρεΐδαο.

Iliad. ι.

† Sed postquam libauerunt, biberuntque quantū voluitanimus, Ruunt ex tentorio Agamēnonis Atridæ.

Prisca lege cautum est, *vt imperia, potestates, legationes cùm Senatus creuerit, populusque iusserit, exeant ex vrbe.* Itaque acceptis mandatis, ponenda omnis cunctatio, & iter ingrediendum. Nisi fortè itur ad hostes, aut fidei incognitæ; ad quos legati socorditer pergunt inexploratò, vt supra monui. Omnino ad tales præmittendi sunt ij, quorum ministerio legationi securitas impetratur. Qui sunt caduceatores siue præcones de quibus dixi; tum viæ ductores, cùm eundum est ad longinquos & ignotos. Cùm legati Candaces reginæ Æthiopicæ negarent scire se quis Cæsar esset, & quà ad ipsum iretur, Petronius dedit illis comites viæ peritos. Fateor, ad quos primùm legati mittuntur, vt Pompeius dixit in Senatu, ijs videri autoritatem attribui, timoremque eorum, qui mittunt, significari. Nempe argumentum est aut iam victi, aut de victoria desperantis vltro cum hoste adire ad pactionem. In hanc ferme sententiam Cicero, *Nemo quæret*, inquit, *quibus cum mandatis legatos miserimus. Nomen ipsum legationis vltro missæ timoris esse signum videbitur.* Sed videlicet, humana Deus artat, laxatque.

Cic. lib. 3. de leg.

Strabo lib. 17. 778.

Cæs. lib. 1. bel. ciu.

Cic. Philip. 5.

Ea re necessitati sæpe applicanda consilia. Atque inter tot ludibria præstat precando seruari, quàm ferociendo perire. Magnis crebrisque vicibus humana variantur. Ideo quæcunque sors obtigerit, hæc læto vultu excipienda. Ezechias Rex Iudæ nihil sanè veritus ne suus metus hosti esset occasio audaciæ atque sæuitiæ, non prius legatos misit ad eum populantem omnem agrum Iudaicum, quàm facultate eius rei per caduceatores impetrata. Hac ipsa de causa Homerus legatis tribus ad Achillem missis addit caduceatores Odium & Eurybatem. Idem prope Athenienses vsurpasse memorat Demosthenes, Psophidios Polybius, alios alij. Si hæc est causa legitimè imperantium, videant illi quid agant, cùm ad intentatos mittunt legationes ij qui in hoc tantum ius mittendæ aut excipiendæ legationis venerunt per ingentia crimina de quibus supradixi; vt de Spendio & Autarico latronibus non ducibus memorat idem Polybius. Cæterùm hic est ille ipsus mos qui à priscis reis fuit vsurpatus. Nam à Telamone Æaci filio ad patrem missus est caduceator, per quem is vocem aduersus obiectum sibi crimen impetraret. Supersedeo similibus exemplis, quibus planum fit, omni tempore id actum, vt ne legati ignorarentur; sed si non semper optati, at expectati aduentarent. Ideo quibus præmittendi caduceatores nulla facultas fuit, vt obsidione pressi, signis egerunt. Antenor iussu Priami, non prius iuit ad Græcos cum mandatis belli ponendi, quàm ex muro legationi signum ostendit. Id signi antiquitùs erant elatæ dextræ è pinnis protensæ, quibus pax suppliciter petebatur. Quæ eædem in sequenti ætate inter exercitus mittebantur signa concordiæ. Id vsurparunt Iudæi à Tito obsessi, & Gothi à Belisario. Hoc ipsum significarunt floreæ corollæ, quibus redimiti Allobroges Alpini propinquanti Annibali obuiam processerunt. Quæ montanis hoc fuerunt quod cæteris gentibus caduceum, aut quicquid est loco ca-

Iliad. 9. 313.
Demosth. orat. 2. περὶ παραπρεσβ.
Polyb. lib. 4.
Polyb. lib. 1.
Pausan. lib. 2.
Dictys Cretens. lib. 4.
Xenoph. lib. 6. Cyrop.
Zonar. de bel. Iud.
Procop. lib. 2. belli Goth.
Polyb. lib. 3.

ducei. Signa citerioribus sæculis ferebant ipsi legati, qui sicuti supplices de pace mittebantur. Ea erat ἱκετηρίη, hoc est, ramus oleæ velatus lana, etsi quandoque Græcis ἱκετηρία fuit palma φοῖνιξ.

Virgil. Æneid. 7.

Centum oratores augusta ad mœnia regis
Ire iubent ramis velatos Palladis omnes.

Tanquam impium esset hoc cultu duritiem hominum non frangi, aut non sæuitiam mitigari, qui numina placaret. Nempe hic erat ornatus illorum qui facturi rem diuinam accedebant ad aras Deorum.

Lucret. l. 5.

Nec pietas vlla est velatum sæpe videri
Vertier ad lapidem, atque omnes accedere ad aras.

Similiter Tibullus,

Tibull. lib. 2.

Cernite fulgentes vt eat sacer agnus ad aras,
Vinctaque post olea candida turba comas.

Et Statius,

Stat. lib. 12. Theb.

Ipsa manu ramosque oleæ, vittasque precantes
Tradit, &c.

Et Lucanus.

Lucan. lib. 3.

——Cultuque insigne verendo
Vittatæ laurus, & supplicis arbor oliuæ.

Et alibi,

——hostemque propinquum
Orant Cecropiæ prælata fronde Mineruæ.

Et hæc quidem fuit ἱκετηρία gestamen legatorum supplicantium. Cuius loco ij qui à maximis imperiis mittebantur ad minora & inseruientia, qui nihil rogabant, sed veriùs omnia iubebant, prisco more centurionum more quādoque gestarunt vitem; vt de Popilio memorat Polybius. Ipsa quoque legatorum capita moris fuit coronari verbenaca, vt monui in Coronis. Talisque legatio, vt ait Herodes, inter ipsos hostes erat veluti quædam pacis sequestra. Nempe hostem exuisse creditur is, qui, quòd se conciliatorem pacis profitetur, tam venerabili cultu procedit. Legatis Romanis data est vestis candida, vt infra dicam, præter annulos aureos. *Credo*, inquit, *Plinius quoniam ita*

Polyb. in ecl. legat. 159. Coron. lib. 4. cap. 19. Hegesipp. lib. 2. cap. 36. Plin. lib. 22. cap. 2. Plin. lib. 33.

ita exterorum honoratißimi intelligebantur. Quæ omnia, videlicet, successerunt in locum caducei. Eaque re latinè etiã dicta cerycia. Hodie vt multa præclara, hæc quoque desueta; quorum, scilicet, omnium vicem præstat testimonium fidei publicæ, quod diplomate continetur. Nostris est saluus conductus, qui omni tempore sapienter petitur, vt iter & tutò & commodè, & ex dignitate explicari possit. Adhibetur & autoritas communium amicorum. Et id prisco more. Nam Cæsar ait, se *P. Vatinium misisse ad ripam fluminis Apsi, qui ea, quæ maximè ad pacem pertinere viderentur, ageret; & crebrò magna voce pronuntiaret, liceretne ciuibus ad ciues de pace legatos mittere; quod etiam fugitiuis ab saltu Pyrenæo, prædonibusque licuisset*. Porrò hæc facultas mittendæ legationis petenda ab ijs est qui proximas prouincias obtinent; vt à Mario data est regi Boccho, à Pæto Varsaci. Ætolorum legatis denuntiatum est, *vt si qua deinde legatio ex Aetolis nisi permissu Imperatoris, qui eam prouinciam obtineret, & cum legato Romano venisset Romam, pro hostibus omnes futuros*. Vt enim hostilis legatio inexploratò missa non violetur, tamen ægrè admittitur. Non admitti eam, aut admitti legibus iniquis, ingens dedecus est, parque damnum. Certè vtrinque asperantur animi, vtrinque denuntiationibus agitur, mox armis. *Cùm legati Iurguthæ Romam aduentarent, Senatus à Bestia consultus est, Placeretne eos recipi mœnibus. Patres decreuere, nisi regnum ipsumque deditum venissent, vti diebus proximis decem Italiâ decederent. Consul Numidis ex Senatus decreto nuntiari iubet. Ita infectis rebus illi domum discedunt. Q. Fuluius Gillo legatus Scipionis Carthaginienses Romam adduxit. Quibus vetitis ingredi vrbem hospitium in villa publica, Senatus ad ædem Bellonæ datus est*. Legati Ætolorum hostium *infecta pace dimißi, vrbe eodem die, Italia intra quindecim dies excedere iußi*. Hac ratione hostium confidentiæ constantia sapienter opponitur; eripiturque eis occasio triumphandi

Marcian. l. 8. ff. de diuis. rer.

Cæs. lib. 3. bell. ciu.

Salluſt. Iug.
Tacit. lib. 15.
Liu. lib. 27.

Salluſt. Iug.

Liu. lib. 20.

Liu. lib. 27.
Dio in ecl. legat. 377.

ex aliena socordia. Hinc priscus mos non intromittendi legationes hostium in vrbem, tanquam ad speculandum veriùs missas, quàm ad præstandam bonam fidem. Hoc exemplo legati Carthaginiensium iussi sunt manere extra vrbem. Et legati Persei *renuntiare regi COS. Pub. Licinium breui cum exercitu futurum in Macedonia. Ad eum si satisfacere in animo esset, mitteret legatos. Romam quod præterea mitteret non esse. Neminem eorum per Italiam ire liciturum. Ita dimissis*, inquit Liuius, *P. Licinio COS. mandatum, intra vndecim dies iuberet eos Italia excedere. Et Sp. Caruilium mitteret, qui, donec nauem conscendissent, custodiret.* Pari seueritate Athenienses dimiserunt Persicam legationem. Abstinendum hoc tanto dedecore, & irritamentis cladiũ. Estque sciendum, legationem nunquam esse mittendam ad hostes, aut suspectos, dubiosque, aut odia malignè occultantes, nisi priùs impetrata fide publica ea ratione quam supra dixi. Quòd si de communi negotio adeunda est gens fera & fallax, non solùm fide publica, sed hercule, & acceptis obsidibus sibi cauendum; Ne specie aliqua fraudi præmissa retineantur legati; eorumque intuitu cogamur ad iniquas conditiones. Exemplum tantæ perfidiæ perfidiosissimi Arabes ab se peti voluerunt. Ad horum principem Aaronem Irene & Constantinus legatos miserant, qui cum ea gente, quæ imperij quietem sollicitabat, de pacis conditionibus agerent. Barbari barbara fraude cùm nondum obsides, vti conuenerat, dedissent, legatos in custodiam tradiderunt. Quæ res adegit imperatorem & matrem ad eas leges quæ Aaroni placitæ sunt, quantumlibet iniquas. Nam otia deceptis vendidit quanti libuit.

Appian. in Liby.
Liu. lib. 32.
Aristid. παναθην. 15.
Zonar. in Ir. & Constant.

CAPVT XXIII.

Qui legati propriè violari dicantur, qui non.

QVæstio peruulgata magis est quàm decisa, An qui legatum, quem lex nominat sacrosanctum, euntem aut redeuntem pulsauerit, rerum fidem rupisse videri possit; ac proinde lege Iulia maiestatis, ac de vi teneri. Huius quæstionis pondus facilè excipiet is, qui illa distinguet quæ indistincta rem turbant. Inscienter factum est, aut scienter. Si inscienter, inscientiæ culpa penes ipsos est, aut residet penes legatum læsum. Penes ipsos est, si legatus prænuntiato se transiturum, aut etiam, quod caput est, impetrata fide publica dedit se itineri. Nam licet is ab latronibus, infimæue sortis hominibus in itinere circumuentus fuerit, ab vniuersa gente iniuriam dicetur accepisse, à qua ei & irenarcha & securitas præstanda fuit. Si inscientiæ culpa penes legatum est quia tacitus transit & occultus, ipse palam iniquus est, si ius gentium à nescientibus læsum queritur. Si scientes, hoc est eo animo fecerunt vt legationi impedimento essent, huius item facti rationem discrimino. Nam aut sunt socij, aut hostes, aut neutrum; sed aut sociorum, hostiumue nostrorum socij, aut hostes. Si cùm se socios profiteantur, nihilominus hostili animo tam prauum facinus fecerunt, haud dubiè sacra legationis & fas gentium, & illa ipsa iura quæ fœdus & amicitia arctiora fecisse debuit, violata sunt. Si sunt hostes, iniquè queritur is, qui ab hoste hostiliter excipitur. Quippe hostis nihil hostile sanctum putat. Si sociorum nostrorum socij sunt, neque tamen socij aut hostes nostri, ac legatum nostrum scientes violarunt, nobis ius est grauiter expostulandi aduersus illos, vnde id, quicquid est, ortum est. Nam

L. muneru. ff. de mun. & honor.

qui eos à quibus nulla re læsi sunt, ipsi vltro lædunt, horum iniurijs generosos acui par est, vt vltione illarum nouis obuiam eant. Quod si hostium nostrorum socij sunt, etiam distributiùs quæstio tractanda. Aut enim eo fœdere comprehenduntur quo dictum est, eosdem vtrisque amicos & hostes fore. Isti excusantur, si impedimento fuerint ei legationi quæ venit ab hostibus suorum confœderatorum. Sibique legatus imputare debet, vt qui parum placarit lares viales, si quorum perniciem molitur, horum vltioni obijcitur. Si eo fœdere super ea re nihil expressum est, tam violentis hominibus, & propensis ad lædendum sua vis & iniuria loco reponenda. Cæterùm de legatis hostium dupliciter censeo. Aut enim ab hoste nostro ad nos mittuntur; aut legationes inter ipsos nostros vltro citroque commeant. Si legatus hostis ignoratus læsus est, nonnisi de se queri debet, qui ausus sit absque ijs tentamentis, quæ supra dixi, hostile solum ingredi. Si adgnitus, à quo pulsatus est, is haud dubiè peccauit in ius gentium. Quia legati habentur sacri & sancti. Vbi lustralia circumgestata fuerint, inquit Æschines, & pro patria vota peracta, ante omnia (lex) iubet sacrorum præsides primùm statuere de patrijs sacris, & caduceatoribus, & legatis, & περὶ τῶν ὁσίων, de sanctis (rebus) Sic enim malo interpretari, quàm sequi interpretem, qui vertit de publicis negotijs. Vide vt legatos & caduceatores non solùm constituat sacris proximos, verùm etiam inter ipsas res sacras. *Sic sentio*, inquit Cicero, *ius legatorum cùm hominum præsidio munitum sit, tum etiam diuino iure esse vallatum. Legatus*, ait hic ipse Cicero, *is esse debet qui non tam caduceo quàm nomine oratoris ornatus incolumis vel inter hostium tela versari possit.* Nempe si missus est ad hostem. Quisquis ergo legatum læsit impietatis reus est.

Pompon. l. vlt. ff. de leg.

Æschin. in Timar. 174.

Cic. de arusp. resp. orat. 31. 478.

Cic. de orat. lib. 1. 323.

Plaut. Pan.

Impie siccine oratorem verberas?

Et hostibus, quorum legatio est, prisco more deditur. Nisi fortè illis prædictum fuerit ne legationes mitterent. Tunc, scilicet, qui aduersus edictum peregre missus est non pro legato est, sed pro hoste. Absque hac denunciatione, legato læso læditur ius gentium. Hac tam perniciosa mente factisque fuerũt Gentius, à quo legati Romani coniecti sunt in custodiam; Athenienses, qui Corcyrenses Æginam ablegarunt, & præcones interfecerunt; Tolumnius, tum Mithridates, qui legatos Romanos trucidarunt; Ariouistus, qui legatos Cæsaris catenis onerauit; Veneti, qui legatos eiusdem Cæsaris necarunt; Baianus coniecto in carcerem Vitaliano interprete & Comite legato; Persæ legatis Turcorum veneno absumptis. Theodahadus, qui legatos Iustiniani carcere clausit; Abari, qui Mezamerum occiderunt; alijque quorum enumeratio & nomenclatorem delassare valeat. Cum hostium legatis vnà censeo illos, qui cùm ad eam diem aperti hostes fuerint, animo hostili aut fluctuante amicitiam simulant. Quanquam si contemnendi magis, quàm timendi sunt; suasu humanitatis non pro vanis hostibus, vt merentur, sed accuratè ac liberaliter haberi possunt. Quo pacto legati Bocchi à Sylla accepti sunt. At qui legati inter hostes nostros hinc inde commeant, ne dubitandum quidem est quin excipi, & sub custodia retineri possint, donec res omnis palam fit, ipsique nobis prospexerimus. Quo exemplo legati Philippi in Italiam ad Annibalem missi à M. Leuino Prætore intercepti sunt. Cui cùm callido mendacio à Xenophane principe legationis os esset sublinitum, eoque astu diremptis, quibus attinebantur, plagis, *ij redirent ad Philippum, ab classe Romana excepti, & ad Valerium Flaccum classis præfectum retracti cum literis Annibalis Romam sub custodia sunt missi.* Meritissimò. Nam ridiculè postulas, vt illud ei sit sanctum & inuiolabile cuius in perniciem paratum est. Hostili

Liu. lib. 34.
Thucyd. li. 3.
Aristid. panath.
Cæs. lib. 1. bel. Gall.
Menand. ecl. legat. 86.
Malch. ecl. leg. 59.
Sallust. in Iug.
Liu. lib. 13.

fraudi rectè opponitur & strenuitas & solertia, tuendæ scilicet, saluti. Factum quoque Latinorum Senatui probatum, *qui comprehensos Volscorum legatos Romam duxere, nihil sanè veriti speciosum nomen legationis. Ibi traditi sunt Consulibus; indicatumque est, Volscos Hernicosque parare bellum Romanis.* Extat & aliud simile exemplum apud Liuium his verbis, *Dum hæc in Lucanis, atque in Hirpinis geruntur, quinque naues, quæ Macedonum atque Pœnorum captos legatos Romam portabant, à supero mari ad inferum circumuectæ prope omnem Italiæ oram cùm præter Cumas velis ferrentur, neque hostium an sociorum essent, satis sciretur, Gracchus obuiam ex classe sua naues misit. Cùm percunctando inuicem cognitum esset Consulem Cumis esse, naues Cumas appulsæ, captiuique ad Consulem deducti, & literæ datæ. Consul literis Philippi atque Annibalis perlectis, consignata omnia ad senatum itinere terrestri misit. Nauibus deuehi legatos iussit.* Et paulò post, *Captiuos in vincula conditos comitesque eorum sub hasta* venditos ait. Quod si hostili legatione neque res nostra subruitur, neque salus tentatur, vt ei fauere ius non cogit, sic ei parcendum humanitas suadet. Neque enim iura belli dirimunt ea vincula quibus mortalium mentes natura constrinxit. Philippi, licet hostis, ad vxorem literas interceptas Athenienses non resignarunt, veriti Deos coniugiales, eaque iura quę non in ære legislator, sed animis natura insculpsit. Hæc eadem moderatio aduertitur in illis ipsis, quorum in euersionem missæ fuerant legationes; vt in Alexandro & in Scipione. Nempe ille, capta Tyro, hic cùm Carthaginienses aperti hostes essent, eorum legatis vterque pepercit; *addita tamen denunciatione belli quod præsentium rerum necessitas moraretur.* Pari clementia Belisarius, capta Carthagine, ignouit legatis Vandilorum. Vterque sanè præclariùs quàm Sylla, qui, captis Athenis, Aristionem legatum Mithridatis, qui confugerat in ædem Mineruæ, vi ex-

Liu. lib. 2.

Liuius.

Plutarch. in Polit.

Q. Curt. lib. 4.
Eutrop. lib. 3. 229.
Procop. li. 1. belli Vand.
Pausan. li. 1.

tractum interfici iussit. Hæc licet in re dispersa, ac prope infinita vno velut fasce complexus sub vno aspectu posui. Quæ, si non me animus fallit, vera agnoscent ij, qui vsu rerum exerciti, simulque lectitandis gentium monimentis eruditi rebus humanis, vt se se habent, reputandis idonei sunt.

CAPVT XXIV.

Legatio & is cuius ea est, violatur dictis, responsisque ferocibus & contumeliosis.

QVia de violato iure gentium in persona legatorum cæpi dicere, cætera quæ huic pertinent exequenda sunt. Læduntur legati dictis, factis, vtroque. Dictis, si inclementiùs appellantur. Inde enim immane quot, qualesque surgant dolorum aculei. Ob solam contumeliam verborum imperia ad vltionem acerrimè exardent, vt est vetera scrutanti notum. Veiens bellum motum est ob superbum responsum Veientis Senatus, qui *legatis repetentibus res, ni facesserent propere vrbe finibusque daturos quod Lars Tolumnius dedisset, responderi iussit.* Corinthus fuit euersa ob legatos duriùs appellatos. Hanc verborum contumaciam delicia illa Romana descripsit his verbis, Liu. lib. 4.

Hæc vbi Telebois ordine iterarunt quos præfecerat
Amphitruo, magnanimi viri freti virtute & viribus
Superbi nimis ferociter legatos nostros increpant.
Respondent, bello & se & suos tutari posse; proinde vti
Propere de finibus suis exercitus deducerent.
Hæc vti legati pertulere, Amphitruo è castris illico
Producit omnem exercitum.

Plaut. Amphitr.

Bello Dalmatico, cuius Scipio Nasica patrator fuit, caussam dedit immodestia responsi dati C. Fannio legato Romano, præter cædem legatorum gentium Zonar. li. 1. & Polyb. in ecl. legat. 202.

Polyb. ecl. legat. 202.

conterminarum. Certè Dalmatæ non modò sua scelera emendare noluerunt, sed legati sermonem ne admiserunt quidem, prætendentes nihil sibi cum Romanis esse commune. Huc accessit quod nec † κατάλυμα, nec † παροχὴ legatis fuit exhibita. Quin quos equos ab alijs ciuitatibus acceperant, hos ipsis ademerunt; denique inibi res fuit vt legatis manus admouerentur.

† diuersorium.
† præbitio.

Appian. excurs. legat. 353.

Cùm Cæsari ab Tigurinis & Heluetijs missa fuisset legatio, tentamentum an ad aliquas pactiones vtrinque descendi posset, Cæsarque eis obsides & pecunias imperasset, illi responderunt, sui moris esse talia accipere, non dare. Enimuero Romanus huius ferociæ intolerans, misso aduersus Tigurinos Labieno, ipse in Heluetios duxit. Sed vt hoc responsum dici possit veriùs ab animi quadam elatione profectum esse, quàm ab vlla meditatione iniuriæ, moneo summopere cauendum esse ab atrocibus verbis & responsis contumeliosis, quale fuit illud Chosrois.

Theophyl. de legat. Rom. ad gen. cap. 7. 49.

Hic enim cùm se dixisset memoriæ Mauricij parentaturum, ex his, inquam, verbis specie pijs, ipsa re minacibus, scelusque aliquod in persona Mauricij admissum exprobrantibus bellum est exortum. Inde feralis illa tuba clangere cœpit, quæ vtriusque imperij Romani Persicique opes infregit.

Zonar. in Alex. fratre Leon.

Simeon Bulgarus infestis armis ijt in Alexandrum Imperatorem Constantinopolitanum ob suos legatos parum honorificè, atque adeò superbo responso exceptos. Ipsi magistratus, qui sunt infra principum fortunam, & quibus cunque est ingenium magnum & liberum, impatientissimi sunt irreuerentiæ nedum contumeliæ. Testes P. Seruilius Isauricus, & Domitius Corbulo, & Censores illi, *qui de nota eius deliberarunt, qui in iure stans clarè nimis ac sonorè oscitauit.*

Valer. Max. lib. 8. cap. 5. Tacit. lib. 3. Gell. lib. 4.

Ergo quàm regnantibus hic dolor hæreat in alto, quantumque tacitarum irarum præstruat hæc adrogantia, docent ea quæ vbique scaturiunt, exempla. Quod si tumor verborum insuper cumulatur atro-

citate

citate rerum, enimuero accenditur bellum quidem internecinum. Quæ vltio ideo iustissima censetur, quod non est ab libidine irascendi, sed à studio iniuriæ propulsandæ, ac dignitatis tuendæ. Estque vniuersis acceptissima, quòd omnium mortalium causa eo facto propugnari existimatur. Contra, cuius animum tam grande conuicium non penetrauit, talisque vltionis negligens est, is indignum se sciri vult quem humana iura protegant, quæ, scilicet, animo tam communi inulta patitur. Qui clauum tenent seueritate vltionum ostendere debent, quàm non sint aut contemptim, aut contumeliosè habendi. Neque aliud quicquam, opinor, signat Vltio Dea, & Vltores Dij, vt Mars vltor, Iupiter Vindex, Diræ Vltrices, quàm simile esse ingenium inferiorum numinum.

CAPVT XXV.

Quibus factis lædatur ius gentium in persona legati.

OMnia facta quibus libertas legationis impeditur, iuri gentium inimica esse constat. Legationem dico, non etiam ea negotia quæ legationi caussam dederunt. Nam in tractatione rerum cuilibet licet, prout est è re sua, hoc & illud aut amplecti, aut respuere. Neque tamen eo facto quicquam peccat in ius gẽtium. Sed legationi vim facere, hoc demum est humani generis hostem se profiteri. Tam impij facinoris tot ferè sunt genera quot generibus iniurię humana nequitia mutuo se se incursat. Ego tantæ prauitatis aliquot exempla è veterum monumentis excerpsi, è quibus alia omnia, numero quamlibet inexputabili, æstimari possunt. In primis aio, illud ius quod est omni humano generi commune violari in persona legati quotiescunque is conuicio excipi-

tur. Quo genere iniuriæ ſæpe præcones affectos legimus, quorum, ſcilicet, munus ſæpe alicui mortalium odio eſſet.

Euripid. Troad. 421.

—— † τί ποτ᾽ ἔχουσι τοὔνομα
Κήρυκες εἵ; ἀπέχθημα πάγκοινον βροτοῖς
Οἱ περὶ τυράννους καὶ πόλεις ὑπηρέται.

† quonam præcones nomine digni ſunt? nimirum odium publicũ mortalibus, qui cũque ſunt ciuitatum miniſtri & principum.

Iſtis proximi ſunt illi qui indignis modis & contumelioſè habentur. Nobile exemplum huius contumeliæ præbent Zacharias ac Theodorus legati ab imperatore Romano ad Perſas. Quippe hi totum trimeſtre tempus nequicquam tritum in Perſide, omni iniuriæ & acerbitatis genere cõflictati, cum denique dimiſſi eſſent, ac per longiora ducti diuerticula paululum cùm proceſſiſſent, poſtridie per eadem reuerticula per quæ iuerant reducti, ac pluribus ludibrijs affecti denique è Perſide eiecti ſunt. Non meliori loco fuerunt illi qui apertè irriſi, & palam ſordibus ſunt aſperſi. Et quidem quod pertinet ad irriſum, nihil impurius illo quo habitus eſt Manius Acilius legatus Romanus. Hic enim à Mithridate captus, aſino impoſitus, alijſque ludibrijs fuit expoſitus. Paris ſceleris rei fuerunt Corinthij cùm in prętereuntes legatos Romanos ſordes effuderũt. Simili prauitate impulſi Athenienſes Philippi ſtatuas vrina perfuderunt; & Tarentini ſacram legati veſtem ſpurcitie fœdarunt. Adſunt & illi, quibus cùm nulla ſit facultas lædendi perſonas, in ſtatuas iram ſuam euomunt. Talis fuit furor Epheſiorum, qui immani audacia deiecerunt ſtatuas Romanas. Alij iniurioſè perſonas legatorum contrectãt pulſantque. Hæc fuit inſania Aradiorum, qui in legatos Marathenæorum lapides coniecerũt. Alij legatos exarmant, capiunt, detinent, carcere claudunt. Exarmati fuerunt Arabum legati iubente Iuſtino. Aſtutè detenti fuerunt à Lacedæmonijs legati Atheniẽſium, donec ciuitatem cædibus impleſſent, teſte Ariſtide. Exemplum ferè ſimile illud eſt quod accidit Amphilocho, qui de redimẽdis captiuis

Menand. ecl. legat. 145.
Appian. Alex. Mithrid.
Strabo lib. 8. 366.
Dion. Chryſoſt. orat. 37.
Dionyſ. in excerpt.
Appian. πρεσβ. περὶ πρεσβ. 344.
Appian. Mithr.
Diodor. ecl. legat. 327.
Menand. ecl. legat. 80.
Ariſtid. 1. pro Theb. 27.
Demoſth. in literis Phil.
Philip. 4. 62.

legatus ad Diopithem ducem Atheniensem missus, ab eo comprehensus est, nec dimissus nisi prius nouē talentis solutis. Legati Romani ab Carthaginensibus insidijs prope sunt circumuēti. Valentinus cum alijs legatis Romanis detentus à Turxantho, alijsque iniurijs affectus. Baianus Abarûm dux habuit in vinculis Comitem legatū & Vitalianum interpretem. Perses quoque rex Macedonum legatos Romanos ad se missos corripuit & vincijt. Philippus queritur apud Athenienses, Niciam caduceatorem è sua ditione abreptum; Idque illis impune fuisse qui hoc scelus admiserūt. Hancque iniuriam alia cumulatam fuisse dicit, eodē præcone decem mensibus clauso carcere, ijsque literis pro concione lectis quas ab ipso ferebat. Atque hæc quidem omnia videri possunt tolerabiliora barbara illa inhumanitate, quę quandoque ausa est legatos interficere. In quosdam enim veneno sæuitum, in alios ferro. Cùm Persæ negarent expedire sibi amicitiam instituere cum Turcis, præter cætera exprobrant illis quod quosdam legatos veneno absumpserint. Ipsos interpretes quandoque occisos legimus. Et cùm Senatus ad Gallos Senones misisset legatos questum, Quid ita, cùm sint socij populi Romani, militēt hostibus nominis Romani, Britomaris Celta seruans sub pectore veterem iniuriam, nempe patrem suum cùm militaret, inter auxilia Romana cæsum fuisse, eos qui caducea ferebant, inuiolabili veste circumamictos frustatim cōcīdit; eaque frusta per campos disseminauit. Quapropter à Romanis in Gallos multa seueritate vindicatū. Domitianus pro cætera sua pietate interfecit legatos Quadorum, Teuta regina tum Fidenates, & Abari legatos Romanos. Brundusini ab Appulis vrbe sua pulsi, consultis oraculis responsum acceperūt, *locum quem reperissent perpetuò possessuros. Hac igitur ex causa per legatos sub belli comminatione restitui sibi ab Appulis vrbem postulauerant. Sed vbi Appulis periculum innotuit, interfectos*

Dio. ecl. legat. 380.
Menand. ecl. legat. 139.
In eclog. legat.
Plutarch. Æm. Paulo 476.
Demosth. Philipp. 4. in literis Philippi. 61.
Menand. ecl. legat. 86.
Dio ecl. legat. 418.
Appian. Alex. μαχιc. legat. 443.
Dio ecl. legat 378. & 399.
Liu. lib. 4. 245.
Iustin. lib. 12. 108.

legatos in vrbe ſepeliunt perpetuò ibi ſedem habituros. Quam inhumanitatem prædixit Caſſandra apud Lycophronem.

Lycoph. Caſſ. 72.

† Ἔσαι ποτὲ πρεσβεῦσιν αἰπωλῶν φάος
Ἐκεῖ γονηρὸν καὶ πανέχθιστον φανὲν,
Ὅταν Σαλάγγων γαῖαν ἀγκώνων θ' ἕδη
Μολόντες αἰτίζωσι κοιράνου γύας
Ἐσθλῆς ἀρούρης πατρὸς ἔγκληρον χθονός.
Τοὺς δ' εἰς ἐρεμνὸν ζῶντας ὠμησαὶ τάφον
Κρύψουσι κόιλοις ἐν μυχοῖς διὰ σφάγος.
Τοῖς δὲ ἀκτέριστοι σῆμα Δαυνῖται νεκρῶν·
Στήσουσι χωστῷ πρὸς χαλῶ κατηρεφές,
Χώραν διδόντες ἣν περ ἔχρηζον λαβεῖν
Τοῦ κρατοβρῶτος παιδὸς ἀγρέστου κάπρου.

† Illic olim legatis Ætolorũ lux luctuoſa & inuiſa illuceſcet, Cũ ad Salangorum terram & ſedes Angeſorũ Delati petierĩt domini iugera. Bonæ telluris vber hæreditariũ ſoli. At illos in nigrũ viuos crudeles ſepulchrum Abſcondent in cauis hiatus angulis. Ipſiſque carẽs exequijs Daunij monumentum ſtatuent aggeſto lapidũ cumulo contectum, Regionem dãtes quam volebãt Filij apri cerebriuori.

Polyb. ecl. legat. 198.

Leptines qui legatum Romanum interfecerat, ab Demetrio miſſus eſt Romã vnà cum Iſocrate Grammatico, qui fuerat ſuaſor eius cædis. Præter iſta quæ omnem atrocitatem ſuperant, inter eas iniurias quæ legationi fiunt, connumeratur excluſio legati. Nẽpe cùm is, qui ad hoc venit vt audiretur, neq; admittitur neq; auditur. Quæ ſanè iniuria tũc eſt atrocior cũ fit illi ipſi cuius miniſterio ſecuritas legatis impetratur; quique peculiari quodã iure eò penetrat quò legatis illicitũ eſt aut intutum. Hi ſunt præcones, caduceatores, araldi, qui dummodo ſint inſignes veſte ſua, inhumaniter excludũtur. Huius tantæ atrocitatis Ferdinandus Gonzaga reus fuit cùm araldum Franciſci primi anno 1543. in Germaniam miſſum, cõtumelijs exceptum in cuſtodiã condi iuſſit. Quod Ferdinandi factum cumulatũ eſt atrociore Cæſarei cõſilij facto, cuius verbis poſt aliquot dies araldus iuſſus eſt egredi è finibus Germaniç, edicto ne ipſe, aut quiſpiam alius huius notæ homo in poſterum ingrederetur limites imperij, niſi priùs impetrata venia. Obſecro, vbi fãdo auditũ, aut vbi lectũ, caduceatori impetrari veniã & ſecuritatem, qui in hoc inuentus eſt, vt hanc ipſe alijs præſtet? Hac de re idoneis locis vberiùs dico.

Bapt. Adr. hiſtor. lib. 4.

CAPVT XXVI.

Pleraque vltionis genera in eos qui ius gentium violarunt in persona legatorum.

PRimùm dicimus, violare hospitalitatem esse immane facinus † ἔρημος γὰρ ὢν ὁ ξένος ἑταίρων τε καὶ ξυγγενῶν ἐλεεινότερος ἀνθρώποις καὶ θεοῖς, inquit diuinus Plato. Simpliciter violata hospitalitas sæpe violatores multis cladibus afflixit. Legimus propter mercatores & nauiculatores iniuriosius tractatos sæpe bella fuisse exorta. Quid dicendum si hæc ipsa tanta atrocitas pertingit ipsam personam legati? Si Atheniensium vrbem Philippus propter suas statuas vrina respersas impleuit sanguine, cinere, puluere; Si Ephesij deiectis statuis Romanis, malè multati sunt; Si, inquam, in omnes imaginum ac statuarum violatores acerrimè vindicatum est, quo loco par est esse iniurias illatas legato, quæ est vera & viua imago principis? Nempe re tali tam iniuriosis hominibus ita eripienda est iniuriæ factæ voluptas, vt etiam eis dematur vltra faciendæ potestas. *Dubitabat nemo,* inquit Cicero, *quin violati hospites, legati necati, pacati atque socij nefario bello lacessiti, fana vexata hanc tantam efficerent vastitatem.* Memorat Polybius, etsi ad iniurias legatis illatas accedebant aliæ causæ quibus quoque Senatus adductus bellum decreuit aduersus Dalmatas, tamen bello prætextas fuisse iniurias legatis Romanis illatas. Certè regnantes amor tam iustæ vindictæ vsque eò exstimulat, vt alia arma sæpe differant, sępe proijciant, vt hęc sumant, arrecta, prope dixerim, omni mortalitate, quanta ipsis animi magnitudo ad prodenda tantæ vltionis exempla. Enimuero si neque sacrilegi, neque ruptores fœderum suo scelere lætantur in longum, quisquis ad le-

† desertus enim cùm sit peregrinus ab amicis & affinibus, miseratione maiori dignus est apud homines & Deos.

Plato lib. 5. de leg. 729.

Cic. pro lege Manil. orat. 13. 631.

Dion. Chrysost. orat. 37.

Appian. Alex. Mithr.

Cic. in Luc. Pisonem. orat. 38. 215.

Polyb. in ecl. legat. 203.

gationem facto, dicto, nutu, voto violandam accingitur, ab hoc si non homines, at numina, quorum sub tutela sunt iura gentium, grauissimas pœnas expetunt. Inde enim tot acerba funera totarum gentium. Exemplorum vbique tantum est, vt, si coaceruentur, in cumulum ingentem excrescant. Ea re ne & mihi superuacuũ laborem, & legenti è tot tragœdijs tædiũ pariam, ex magno tot atrocitatum aceruo secernam grandiora, ex quibus omnium ratio peti potest. Legati Dauidis ab Annone rege Ammonitarum pro speculatoribus habiti sunt. Iniuriæ accessit irrisus contumeliosissimus. Nam medium cuiusque mentum nudatum est barba, ijsque vestes curtatæ vsque ad nates. Nunc audi euentum rei. Vniuersa gens vna cum Syris auxiliaribus victa venit in potestatem, ditionemque Dauidis. Rabba insuper caput gentis expugnata, iræque militum relicta. Laomedon rex Troianus, propter Iphiclum ac Telamonem legatos Argonautarũ carcere clausos, ab ipsis Argonautis prælio superatus, & ab Hercule fratre Iphicli occisus est. Agamemnon in pugna immitem se præbuit filijs Antimachi, quòd is in concione Troianorum Menelaum ad ipsos legatum occidi iusserat.

Lib.2. Reg. cap.10.&11.

Diodor. Sic. lib.5. antiquit.

† Εἰ μὲν δὴ Ἀντιμάχοιο δαΐφρονος υἱέες ἐστὸν,
Ὅς ποτ' ἐνὶ τρώων ἀγορῇ Μενέλαον ἄνωγεν
Ἀγγελίην ἐλθόντα σὺν ἀντιθέῳ Ὀδυσῆϊ
Αὖθι κατακτεῖναι μηδ' ἐξέμεν ἂψ ἐς ἀχαιοὺς,
Νῦν μὲν δὴ τοῦ πατρὸς ἀεικέα τίσετε λώβην.

Iliad. λ.

† Siquidem iam Antimachi bellicosi filij estis, Qui quõdam in Troianorũ concione Menelaum iussit legatum profectum cum diuino Vlysse Ibidem interficere, neq; dimittere rursum ad Achiuos. Nunc quidem patris fœdam lueretis offensam.

Ergo ne in posteritate quidem illius à quo ius gentium violatum est, hoc crimen impunitum manet. Ob caduceatorem Cambysis, eiusque socios ab Ægyptijs, quos adierat, articulatim concisum, Psammenitus rex Ægypti à Persis victus, viuus mancipatus est Cambysi. Ac natus eius, impube corpus, & cum eo pueri Ægyptij bis mille, quorum vna ætas erat, funesto fune obligati, oraque frenati, vt feræ, ad supplicium longo spectaculo tracti sunt. Quippe

Herodot. lib.4.

iudices censuerant, ob violata sacra legationis, læsasque gentium religiones, vt cædes singulorum Persarum rependeretur supplicio decem Ægyptiorum. Athenienses ob legatos Darij petentes terram & aquam, quà in barathrum, quà in puteum præcipites datos, ac iussos illhinc petere vtrumque elementum, vrbem suam viderunt ruinis deformari & agrum vastari. Etsi dubitat Herodotus an ille fuerit fons tanti mali. Eiusque sententiæ videtur accedere Pausanias, qui ob id factum Lacedæmonios publico, Athenienses priuato malo (neque enim domum Miltiadis egressum ait) infortunium tulisse memorat. Aristotimus Eliensium tyrannus ob sacerdotes Dionysij suo iussu, & nulla verecundia ab suis satellitibus pulsatas, & insuper pecunia multatas, paulò post ab Hellanico, & popularibus coniurationis in æde sacra, quo perfugio vsus fuerat, confossus occubuit. Memorant Plutarchus & Suidas, è Lacedæmonijs, qui Darij caduceatores interemerant, duos repertos tanta vi animi, vt vltro ad Xerxem Darij filium profecti sint, sua pœna expiaturi scelus quod fuerat vniuersorum, & sua morte finituri periculum publicum; propemodum fortia illa pronunciantes,

Herodot. lib. 7.
Vide Aristid. in Panath.
Pausan. lib. 3.
Plutarch. de clar. mulier.
Plutarch. in apophth. Lacon.

† Ἥκομεν οἱ κτείναντες, ἀπότισαι λοιγὸν Ἄπολλον.

Plutarch. Polit.

† Hem tibi vtrumque caput; nos confice Apollo; Ac perde has animas; patriam bonus eripe noxa.

Virtute tam animosa motus Darius eam pari clementia remunerauit, remissa viris fortibus, cui voluntariè sese obtulerant, pœna; vt qui se fato damnauerant, regia virtute seruarentur. Sic & Decij patriam, & ille tantum

Dilexit Thebas, si Græcia, Menœcus.

Iuuen. sat. 14.

Huc pertinuit pium votum Catonis,

O vtinam cælique Deis, Erebique liceret
Hoc caput in cunctas damnatum exponere pœnas.
Deuotum hostiles Decium pressere cateruæ:
Me geminæ figant acies, me barbara telis
Rheni turba petat. Cunctis ego peruius hastis
Excipiam medius totius vulnera belli.

Lucan. lib. 2.

Hic redimat sanguis populos, hac cæde luatur
Quicquid Romani meruerunt pendere mores.

Homer. Iliad. α. Sen. in ludo. Dion Chrysost. orat. 36. Pausan. lib. 7. Lacedæmonij propter violatum Talthybium caduceatorem Agamemnonis, quique adeò fuit creditus nuntius Deorum, diu senserunt iratum Deum. Inde enim delubrum Talthybij, & Talthybiadæ. Huic & Ægienses & Spartanos parentare testis est Pausanias. Certè is Talthybius, siue susceptus est è seminio mortali siue immortali, immortale nomen apud posteros est consecutus.

Plaut. Sticho. *Contundam facta Talthybij, contemnamque omnes nuntios.*

Pausan. lib. 1. Megarenses propter occisum Anthemocritum caduceatorem ad se missum, per multas ætates læsi numinis pœnas dederunt. Solos enim ex omnibus Græcis ne Hadrianus quidem imperator subleuauit. Athen. lib. 12. Sybaritæ illi mancipati voluptatibus à Crotoniatibus missos ad se triginta legatos interemerunt; eorumque corpora è muris deiecta obiecerunt pabulum feris. Huius sceleris ergo à Crotoniatibus excisi sunt ac deleti. Q. Curt. lib. 4. Tyrij, irritata ira Alexandri, ciuitatis exitium maturarunt propter caduceatores contra ius gentium occisos, & in altum præcipites datos. Liu. lib. 1. & Dion. Halic. lib. 2. Rex Tatius ob Laurentium legatos à propinquis suis pulsatos, eiusque negotij neglectam vltionem illorum pœnam in seuertit. Liu. lib. 5. Tolumnius, quo autore legati Romani à Fidenatibus interempti fuerant, ab A. Cornelio Cosso in prælio cæsus fuit. Cossi hæc sunt verba, *Hiccine est ruptor fœderis humani, violatorque gentium iuris? Iam ego hanc mactatam victimam, si modò sancti quicquam in terris esse Dij volunt, legatorum manibus dabo.* Epit. Liu. lib. 128. Et verò dedit. Thebæ & Calcis, vnde auxilia portata sunt ijs, qui legatos Romanos violauerant, dirutæ. Iornand in lib. succ. & Zonar. lib. 8. Legatio Romana Tarentum missa obscœnè à Tarentinis, vt dixi, violata est. Ea re bellum aduersus Tarentinos decretum. Dionys. in excerpt. His certè L. Posthumius princeps legationis, *Ridete*, inquit, *ridete dum licet. Tunc enim*

enim diu flebitis, cùm hasce lachrymas, aut, vt autor est Dionysius, hanc vestem *sanguine vestro eluetis*. Veneti seu Liburni propter legatos Romanos securi percussos à Cn. Fuluio Centimalo domiti sunt. *Et strictæ secures in principum colla legatorum manibus litauere.* Par fuit scelus, idemque exitus Senonum Gallorum, de quibus dixi. Nam signis collatis cæsi sunt ductu M. Curij, cuius legatos interfecerant. Omnem Senatum Venetum Cæsar necauit ob violatum ius legationis. Isocrates ille Grammaticus, qui Leptini fuerat autor occidendi, vt supra dixi, legati Romani, quique oris tam duri fuit, vt firmare auderet id iure fuisse factum, vnà cum Leptine Romanis deditus à Demetrio fuit, & vterque Romam vectus. In istos etsi Senatus pro rei atrocitate noluit animaduertere ob singulares eas causas quas Polybius memorat, tamen ira diuini numinis apertissimè sese effudit in dirum caput huius impurissimi Grammatici. Nam ei, sicuti immani feræ iniectum collare; totusque catena vinctus, nec alijs alimentis dignus habitus quàm ijs vnis quæ mortem arcerent, insuper truci aspectu, vnguium & capillorum immani auctu, totus squalidus, mente mota, fera veriùs quàm homo, præbuit se aspicientibus horribile spectaculum, quod quisquis tueretur, fateri necesse haberet, Nihil homine, siue quà corpus, siue quà anima est, cùm semel est efferatus, esse formidabilius. Cùm Senatus per Massiliensium legatos cognouisset vexari ipsos ab Liguribus, & legatio data esset T. Flaminio, P. Lanato, & L. Popilio, qui Liguribus denuntiarent vt bello abstinerent, Ligures comperto qua de re ea legatio ad se nauigaret, incursu facto eò quò Romani cogitabãt appellere, ne exscensionem facerent, prohibent. Flaminium qui iam exscenderat, cuiusque sarcinæ iam positæ fuerant in littore, corripiunt, iubentque missionem dare ijs magistratibus quos Senatus illi prouinciæ imposuerat. Renuentis sarcinas diripiunt. Pueris & libertis resistentibus vim

Iornand. in success.

Polyb. lib. 2.

Cæs. bel. Gal. lib. 3.

Polyb. ecl. legat. 198.

Polyb. ecl. legat. 208.

faciunt, ijsque manus impias admouent. Interim Flaminium suis opitulantem vulnerant. Duos è familiaribus eius obtruncant. Reliquos vsque ad nauē persequuntur, & quidem tanto impetu, vt vix eorū manus Flaminius euaderet, nec nisi incisis anchoris & funibus. Is Massiliam delatus, ibi multa cura est habitus. Senatus ea re nuntiata, Quinto Consuli bellum mandat aduersus Ligures. Eius belli is fuit exitus, vt Ægitna (quippe hæc ad oppidum Ægitnam, & ab oppidanis acta) solo æquata fuerit. Inde violatores iuris gentium Romam vecti. Senatus ijs motus quæ Teuta regina commiserat in suos legatos, confestim bellum decreuit aduersus eam. M. Antonius Iudæorum legatos interemit. Specta qua deinde sorte vixerit, qua perierit. Heraclius cognita cæde suorum legatorum patrata à Chosroe, vindictæ properus quicquid obuium habuit cædibus & incendijs perpopulatus est. Quidam ex legatis Scipionis Carthagine redeuntes à Carthaginiensibus occisi sunt. Scipio, Annibale deuicto, Punicis legatis pacem suppliciter petentibus disertè tantum scelus exprobrauit, & Carthaginienses nouissima exempla meritos dixit. Quanquam in eo cognita est clementia Romana, quod Carthaginiensium legatis, qui cùm hæc nuntiata sunt, Romæ erant, non aliter vices redditæ, quàm vt dimitterentur sicuti hostes. Atque adeò isti cùm incidissent in castra Scipionis, ab ipso quoque inuiolati sunt dimissi. Ob M. Acilium ea ratione ludibrijs expositum qua dixi, aliosque Romanos legatos interfectos, in Mithridatem exarsit ira Romana. Hoc illud est quod vrget M. Tullius, cùm suadet Pompeio mandandum esse bellum aduersus regem interfectorem legatorum. Stephanus episcopus Antiochiæ quòd Episcopis à Constante pro Athanasio missis insidias tetendit, à Constantio iudice sese eo pontificatu abdicare coactus est. De Maximo hæc legimus, *Tandem in nos oculos Deus retulit, & bonis Orientis intentus ad mala ne-*

Dio ecl. legat. 379. Epit. Liu. lib. 128. Zonar. in Heracl.

Appian. Alex. Liby.

Appian. Mithr. Cic. pro lege Man. Niceph. lib. 9. cap. 23. In panegy. lat. Pac. Theod. Aug. d. Niceph. lib. 14. cap. 2.

stra respexit, & hunc sacrato capiti obiecit furorem, vt fœdus abrumpere, ius feciale violare, bellum edicere non timeret. Tomumberus Sultanus Ægypti propter legatos Selini Turcæ interfectos, posteaquam victus, copijsque suis occidione occisis, viuus venit in potestatem hostium, vitam suspendio amisit. Et historiæ ecclesiasticæ scriptores adnotarunt, à Iuliano detestabilis memoriæ apud nomen Christianum principe, violatum fuisse ius gentium in tribus legatis Persicis, Manuel, Sabel, & Ismael. Est certè Iupiter

Gambini de reb. Turc. lib. 4. Ital. script.

† ἐπιτιμήτωρ ἱκετάων τε ξείνων τε
ξείνιος, ὃς ξείνοισιν ἅμ' αἰδοίοισιν ὀπηδεῖ.

† vltor supplicumque hospitumque qui hospitibus simul verecundis opitulatur.

Odyss. 9. 251.

Hanc sanè tam iustam vltionem non solùm præsumunt ij, quorum læsa legatio est, verùm & illi ipsi ad quos missa est. Legatos Siculos Roma redeuntes in patriam Antiates, instructo nauigio pyratico, interceperant; rebusque direptis eos insuper carcere clauserant. Qua re Romam nuntiata, Senatus eam quoque contumeliam ad se pertinere ratus, non expectatis copijs tyrannorum Siculorum, quorum ea legatio erat, priùs monitis, sed nequicquam per legationem Antiatibus, expeditionem decreuit aduersus eos. Præcipuè expiatur hoc scelus læsæ legationis dedendo eos, quorum manibus patratum est, sicuti victimas peculiares. L. Minutius Mirtil9, & L. Manli9, *quod legatos Carthaginiẽses pulsasse dicebãtur iussu M. Claudij Prætoris vrbani per Feciales traditi sunt legatis & Carthaginem aucti. Et cùm legatos ab vrbe Apollonia Romam missos Q. Fabius & Cn. Apronius Aediles, orta contentione, pulsassent, cõtinuò per Feciales legatis dediti sunt, quæstorque cum his Brundusium ire iussus; ne quam in itinere à cognatis deditorum iniuriam acciperent.* Eandem ferè propter causam Polychares à Messenijs deditus est Lacedæmonijs.

Dionys. Halic. lib. 7.

Liu. lib. 28. Val. Max. lib. 6. cap. 6.

Val. Max. lib. 6. cap. 6. Pausan. lib. 4.

Pausan. lib. 4.

CAPVT XXVII.

Quibus rationibus ipsi legati lædant ius gentium.

INterdum ius gentium læduntipsi legati si perfidè obeunt legationem. de qua perfidia & κακοπρεσβείᾳ alibi dico. Deinde si ferociter, contumaciter, contumeliosè legationem edunt. Id quod bilem, vt ille ait, in nasum conciet; cuius exitus sunt bella & vastitas prouinciarum. Ea fuit sinisteritas & superbia L. Annij Setini; *qui ab Latinis legatus Romam ita in Senatu Romano loquebatur, tanquam victor armis Capitolium cæpisset, non legatus iure gentium tutus.* Tunc certè Senatus bellum decreuit aduersus Latinos. Deinde si autoritate abutuntur ad vim & iniurias exterorum. Neque enim ius gentium protegit legatos vt ipsi, tanquam ex insidijs & quodam munimine, quos lubitum erit destinent ad ictum, sed in hoc solùm ne ipsi lædantur. Nec legati mittuntur vt pugnent, sed vt quidpiam pronuntient, denuntient, minitentur: & hoc ipsum, videlicet, ne pugnetur. *Vrgentibus iam vrbem Romam fatis,* vt scriptores ingenuè fatentur, *legati ad Gallos missi contra ius gentium arma caperunt. Id quod clam esse non potuit, cùm ante signa Hetruscorum tres nobilissimi, fortissimique Romanæ iuuentutis pugnarent. Qui cùm postea à Gallis postulatum esset vt pro iure gentium dederentur, atque id quoque neglectum esset, vrbs ipsa tanti sceleris piaculum facta est.* Ideo Camillus cùm Quirites alloqueretur, *Quid hac,* inquit, *vrbis nostræ clades? Num ante exorta est, quàm spreta vox cælo emissa de aduentu Gallorum? quàm gentium ius ab legatis nostris violatum? quàm à nobis, cùm vindicari deberet, eadem negligentia Deorum prætermissum? Igitur victi captique tantum pœnarum Dijs hominibusq; dedimus, vt terrarum orbi documẽto essemus.*

Liu. lib. 8.

Liu. lib. 5. Dio in ecl. legat. 375. Plutarch. Numa.

Quapropter, ne quid dissimulem, quod Agesilao Xenophon laudi ducit, eius ego rei sum laudator frigidus. Is tradit, nobilem illum regem etiam legationes obeuntem, imperatoris egregij munere fungi solitum. Ac, ne dicto fides non adsit, rem confirmat exemplis nonnimis salubribus. Prius est Autophrahatis, qui cùm Assum Ariobarzanem obsideret, fuga inde se proripuit. Alterum Cotyis, qui cum Sestum, & ipsam vrbem Ariobarzanis circumsedisset, protinus incessu Agesilai soluit obsidium. Ob quas res gestas statutum est ei ex legatione trophęū. Si vterque solo terrore nominis Agesilai destitit ab incœpto, suspicienda est virtus tam nobilis, in cuius sola fama victoria posita fuit. Quòd si Rex, cùm legatione fungeretur, armatus & animo confligendi ad hostes accessit, non magis hanc pugnacitatem probare possum, quàm intempestiuam illam virtutem legatorum Romanorum, qui, posita persona, quam è patria discedentes induerant, se ipsi milites fecerunt. Affirmoque vt milites & hostes armatos militari quoq; ira excipi potuisse. Quanquam haud absimile exemplum est apud Homerum, qui ait Tydeum, cùm missus esset legatus ad Eteoclem, & ingressus regiam, plures illic hostes fortè inuenisset, pugnasse & vicisse; *Xenoph. in orat. de Agesil. rege.*

† Τάρβει μοῦνος ἐὼν πολέσι μετὰ Καδμείοισιν. *Homer. 4. Iliad.*
Ἀλλ' ὅγ' ἀεθλεύειν προκαλίζετο· πάντα δ' ἐνίκα
Ῥηϊδίως.

† Timebat solus existēs multis cum Cadmiensibus. Sed is ad certandū prouocabat Quemlibet autem vincebat facilè.

& quæ sequuntur. Sed hæc, scilicet, fortitudo felicitate commendata est. Verùm vt sanè sunt hodierna equidem aio, in persona legatorum meritò retundi posse immanem barbariem illorum, qui, obtentu legationis, alijs contumeliam impudenter dicere, ac facere, fortè & nec opinanti pericula struere sibi licere putant. Atroci legationi, contumeliosæ, iniuriosæ sapienter opponitur dignitas & constantia: Impudens es maledicendo? Præstabo vt intelligas

mihi non deesse solertiæ animique quantum sit satis retundendæ isti & impudentiæ, & atrocitati. Hostili animo accedis? hostili excipiere. Pugnas? repugnabo. Feris? referiam. Iniuriæ, ac sceleri obtendis legationem? Vtrique eripiam personam, vtrique deteram fucum. Sic neminem lædo; sed iniurium repello. Quadringenti illi legati Persici barbaro ornatu insignes, vt insolenti specie Romanos, sicuti contemptibiles, & meticulosos territarent, iussu Alexandri Seueri sunt comprehensi. demptoque illis, quo paratragœdiabant, Persico ornatu, in Phrygiam sunt ablegati, vt ibi ex oratoribus fierent aratores, fossores, & caprimulgi. Quid? vllusne regnantium, nedum Cæsar Romanus, & quidem Alexander Seuerus, reperiri potuit animo tam demisso, vt legatos tam superba dicta crepantes ferret? Iubet magnus Rex Artaxerxes, Romanos, eorumque principem abstinere vniuersa Syria, Asiaque, eoque tractu, qui est vsque ad Ioniam, Cariamque. denique quicquid gentium mari dirimitur, eorum imperio Persis concedere. Hac tamen de re nihil est neque magis lubricum, neque magis abruptum, quàm præcepta tradere. Quæ sanè sunt fallacia, si non petantur ex ipsa re. Talis, videlicet, vltio in legatos perrarò licita est; perrarò non inlicita. Ergo tali æstu cum rebus ipsis deliberandum.

Herodian. lib. 6.

CAPVT XXVIII.

Violatori legationis an talio reddi possit.

QVispiam fortasse tacitus requirat, An si legatio mea violata sit, huic iniuriæ si talionem reddiderim, ius gentium læserim. Equidem nihil puto socordius illo, qui quem violanda eius legatione exacerbauit, ad hunc ipse suam mittere audet. Quæ si

pari atrocitate excipitur & homini impudēti iniuria reponitur, nequaquam legatio dicetur violata, sed occasio vltionis scienter expectata, & loco captata; nempe illo ipso quo oportuit momento. Hîc mihi præit, ne errem, hic ipse, quem paulò ante nominaui, Alexander Seuerus. Priùs enim ipse ad Artaxerxem suos legatos miserat; quos Persa barbaro fastu contemptos ne admittere quidem dignatus est. Planè barbarè hoc quidem. Sed illud vecordię plenum, quod cuius tam graues arcessijt offensas, ad hunc ipsum suam legationem mittere est ausus. Quam Romanus Imperator vindex contemptæ maiestatis, vt æquum fuit, excepit. Quid, quod interdum meritò legatis eliditur anima? Nempe si venerunt ad serendas discordias, & sollicitandam quietem gentium, ad seditiones, rebelliones, cætera mala Rerumpublicarum; ac si hæ legationes mittuntur à corrupta Reipub. parte ad subruendum eum qui legitimè imperat. Quo loco habitus est Senatus ipse, cuius legatos in hoc missos, vt prouincias impellerent ad defectionem à Maximino, plures gentes interfecerunt. Quædam comprehensos miserunt ad Imperatorem. Si Maximinus non legitimè imperauit, eo sanè facto rupta sunt iura gentium. Si legitimè, illa non fuit sæuitia, sed fides. Siue illud fuit, siue hoc, fatendum est tali remedio morbum etiam irritari. Ergo nihil tale audendum, nisi omni alia spe perdita, & remedijs, quæ vsquam reperiri possunt, inualidis. Postremò, ita res tractanda est, vt appareat non id actum, vt legatio violaretur, sed hoc vnum, vt meritò vindicaretur in eos, qui meditato sceleri sanctissimum legationis nomen obtendunt. Huic haud absimilis quæstio illa est, An retineri legatus ab ijs, ad quos missus est, possit. Et si hoc admissum fuerit, An legati illorum, à quibus id iniurię profectum est, obsidum loco retineri possint. Retinentur legati grauissimis de causis, quæ sunt è re nata; vt si clam hostilia tentarūt,

Herodian. lib. 7.

si quid eos proditoriè moliri constat; si priùs nostri retenti sunt. Sed quia hac ipsa de re infra dico & vberiùs & curatiùs, nunc quidem huius æris alieni facio me debitorem, quod infra dissoluam. nec variabo constitutum. Hoc interim veluti fœnusculo ab æquo iudice impetrabo ampliationem. Nullam ei iniuriam fieri aio quem sua ripa, vt aiunt, sequor. In Senatu Carthaginiense deliberatum est de retinendis legatis Scipionis, donec legati Carthagine Romam missi redijssent. Legati Spartani Athenis retenti, atque adeò in vinculis habiti sunt vsque ad reditum Themistoclis, qui pro Atheniensibus apud Lacedæmonios legatione fungebatur. Astutũ commentum memoratur earum ciuitatium, quæ bello Punico deficere ad Pœnos destinauerant. *Hæ cùm id agerent, vt datos Romanis obsides, priusquam desciscerent, reciperent, simulauerunt seditionem inter finitimos ortam, quæ Romana autoritate dirimi deberet. Ergo ad id missos legatos, velut contraria pignora, retinuerunt: nec priùs eos reddiderunt, quàm suis receptis.* Cæsar Germanorum perfidiam, qui inducias ruperant, sic vltus est, vt eorum legatos rursus ad ipsum fallendum missos retinuerit. Nec Belisarius Gothorum legatos priùs dimisit, quàm Iustiniani oratores ad suos missi dimitterentur. Et verò Syracusanis nequaquam inlusisset Dionysius, si ij legatos eius ad se missos retinuissent. Nam cùm is acie victus Syracusas legatos misisset, *per quos promittebat se depositurum tyrannidem, si modò ad se mitterentur ij, cum quibus de pace conueniret, ipsique in eam rem misissent primores,* eos ipse, quæ tyranni fides fuit, carcere attrinuit. Mihi tamen magis placet moderatio Senatus Romani, quæ est ab ingenti magnitudine animi, vereque Romana. Cùm enim Amilcar amissa classe, nouum exercitum ab Carthagine expectaret, atque intereà loci Hannonem misisset qui senatum frustra haberet, neque deessent qui eum comprehendendum censerent, quod Carthaginienses

Appian. in Liby.
Thucyd. lib. 1. & Diodor. Sic. lib. 11. bibl.
Frontin. Strat. lib. 1. cap. 8.
Cæs. belli Gall. lib. 4.
Procop. li. 2. belli Goth.
Iustin. li. 21.
Zonar. li. 2.

fraude cæpissent Cornelium, his maior pars vtique restitit. Si hoc, inquiunt, feceritis, nihilo vos meliores eritis Pœnis.

CAPVT XXIX.

Quomodo legato iter faciendum.

QVicquid illud est periculorum, quæ supra memoraui, facile legatus repellet, si simulatque dedit se in viam, identidem sibi subijciet, se, posita conditione priuati, publicum onus in humeros suos sustulisse. Id quod eò pertinet, vt mente induat principem, aut Senatum; atque in primis dignitati seruiat, eâdemque securitati, siue it, siue manet, siue redit. Quapropter occultè iter ingredi, & intutum, & sanctissimo legationis munere indignum est. Latebras ignorat legatio; palàm ambulat & aperto cœlo. Amat agnosci, aspici, salutari. Magna mihi copia est memorandi, quibus legatis & inglorium & damnosum fuit, dissimulanter & habitu priuatorum exteras prouincias peragrare. Et verò quantulū distat à speculatore is qui occulto limite graditur? Vsque eò legatio animosa est, vt non protegi velit, sed protegere; non latere pone quemquam, sed ipsa alijs esse tutamen. *Cum indicatum Senatui esset, specie legatorum Illyrios speculatores Romæ esse Perse autore missos, vt quid ageretur, scirent, Illyrij vocati sunt in Senatum. Qui cùm legatos se esse missos ab rege dicerent ad purganda crimina, siqua de rege Issenses deferrent, quæsitum ecquid ita non adissent magistratum, vt ex instituto loca lautia acciperent: sciretur denique venisse eos, & super qua re venissent. Hæsitantibus in responso, vt curia excederent, dictum. Responsum tanquam legatis, vt qui adire Senatum non postulassent, dari non placuit.* Liu. lib. 32. Hem indignitatem, quæ vtique vitari potuit, si isti legati, si modò legationem

S

non sunt ementiti, maluissent censeri dignitate legationis, quàm in proditorio speculatorum ministerio deprehendi. Enimuero cùm legatio hostium ipsorum præsidio sit inuiolabilis, quisquis aut sinisteritate, aut ignauia, aut prauo pauore, abutitur munere tam sacro, quid aliud hominibus suspicandum relinquit, quàm agitari inlicita? Sic, videlicet, ambulabāt legationes illæ gētium Italicarum paulo ante bellum sociale, quibus id agebatur, vt ciuitates aliæ alijs se se obstringerēt mittēdis inuicem obsidibus, alijsq; fidei pignoribus. Talis fortassis fuit illa Bocchi, qua is id agebat vt Iugurtha victus qui ad ipsum confugerat, ab Sylla comprehenderetur. Certè Sylla Romano more hos legatos Numidarum latronum periculo ereptos non solùm humaniter excepit, sed & nonnisi muneratos dimisit. Legationes clandestinę cōmeant quoque inter eos, qui conspirant aduersus potentiores; ac plerunque noctu audiuntur, vt illa quam Perses misit ad Carthaginiēses. Certè legati Romani compertum affirmauerunt, *legatos ab rege Perseo Carthaginem venisse; ijsque noctu Senatum in æde Aesculapij datum esse. Ab Carthagine legatos in Macedoniam missos & rex affirmauerat, & ipsi parum constanter negauerant.* Talem quoque legationem his verbis signat Dion Chrysostomus. Accipio, inquit, & à Phrygibus legatos clam missos si quo modo Philoctetan donis persuasum, pariterque inimicitijs aduersum nos in ciuitatem recipere possent. Neque tamen non interdum expedit, clandestinò legatos iter facere, si per hostilem ditionem ingratijs transeundum est; dummodo tam cautè eant, vt feliciter quoque perueniant. Hoc enim quia non tam in manu prudentiæ, quàm in fortunæ temeritate positum est, vix probari potest sine exceptione felicitatis. Hoc consilium improsperè cessit legatis Persei, quos supra memoraui. Contra, legati Vitigis ad Cosroem hoc modo penetrarunt; & Deiotarus ad Parthos.

Plutarch. Sylla. vol. 2. 827.

Liu. lib. 41.

Dion Chrysost. orat. 60. 284.

Procop. li. 2. belli Pers.

—regem parere iubenti [Pompeio] *Lucan. lib. 8.*
Ardua non piguit, positisque insignibus aulæ,
Egreditur famuli raptos indutus amictus.

Ergo quod ad hanc rem pertinet, neutram in partem decernere audeo. Quod si periculũ nullum est, deuij & occulti tramites omnino sunt vitandi, & aduentus legati publicandus. Nempe & hoc publicæ curæ est, non nescire quis per prouinciã iter faciat, nuntiusne, an speculator, an reuera legatus; num specie legationis valida quæpiam manus hostilis. Hîc verò, ne hoc quoque non dicam, legatus cum comitibus & familia ita se ad modestiam componere debet, vt eum pace aduenire, & incedere cum dignitate constet, non militares copias turmatim ducere. Nam quisquis ornatus in modum militarem proteruè & numeros & arma ostentat in aliena ditione, huius ferociæ simili paratu obuiam eundum; vt si insanire occœperit, & amicitiam verbis prætendere, re pro hoste se gerere, quem decipere studuit, hunc ipsum experiatur hostẽ, & quidem non segnem, neque socordem; sed eum, qui improbis artibus promptam vim, virtutemque opponere potest. Huius constantiæ specimen Georgius vrbi Daræ ab Iustiniano præpositus opposuit Isdigunnæ legato Cosrois. Is quingentos Persas ducebat, lecta robora; vt ea manu Daram improuisò occuparet. Huic Georgius, intellecta fraude barbara, vsque ad conlimitia obuiam ita prodijt, sicuti hospitem excepturus, hostem repressurus; hinc hospitalitatem ostentãs, hinc ferrum: vtrumque in promptu habens. Cæterùm, visa ea turma, veriùs quàm comitatu, impudentiam barbari temp estiua audacia aggressus, illi dixit in os, non more legati venire; neque tot Persas hostes imperij fas esse recipi vlla vrbe ditionis Romanæ. Denique frementem legatũ, stipatũ vnis viginti comitibus in vrbẽ admisit. Ac ne equus quidem Troianus ea fraude fraudulentior fuit, quam frausi sunt bisseni illi ductores Arabum, qui præ se

Procop. li. 2. belli Pers.

Zonar. in Michaele.

agebant ducentos camelos; quibus singulis impositę erant duæ arcæ; singulis arcis inclusi armati. Cui doloso apparatui muneris nomen inditum, quod se imperatori vehere palam iactabant; cùm tamen latens ille militaris dolus vrbi Edessæ immineret. Æquè improbi, etsi non æquè callidi fuerunt illi tres legati Pannonici, qui stipati equitũ tribus millibus, incessu turbido Neapolim proficiscebantur, tanquam ab Imperatore Federico tertio redẽpturi diadema regni Hungarici. Sed isti manere extra portas iussi, vno excepto, cui vt cum ducentis equitibus vrbem iniret, permissum. Ne factum quidem Maiorini homini ingenuo placere potest. Is cùm esset legatus imperatoris Romani, infecto sibi capillamento, & in dissimulationem sui compositus è Gezericho fraudem nullam suspectante ignoratus; & pro amico exceptus, & genus armorum, & quantum militum is sub signis haberet, elicuit. Illa Zopiri fide dicam, an pertinaci prauitate mihi quidem nihil videtur infidelius, lutulentius, spurcius. Neque enim tam sinistrè constitutũ est, vt nõ patriæ, aut regi fides præstari possit sine ope perfidiæ tam portentosæ, & in semet sæuientis. Ergo legationis hoc est ingenium, vt prudentem simulationem quandoque comitem adsumat; at proditionem, & quicquid proditioni adfine est, ne agnoscat quidem. Quapropter non tam seruasse vrbem nescio quam Epirotarum, quam præsidio obtinebat, quàm suam fidem temerasse existimo Milonem illum, qui cùm persuasisset Tarentinis vt se legatum ad Consulem Papyrium Cursorem mitterent; oppidanos in securitatem resolutos ei tradidit. De se tantùm querantur tales vulpiones, si detecta sua proditione, malè multantur. Talis fuit Pelopidas. Is enim *cùm Thessaliam in potestatem Thebanorum cuperet redigere, legationisque iure satis tutum se arbitraretur, quod apud omnes gentes sanctum esse consuesset, à tyranno Alexandro Pheræo simul cum Ismenia cõprehensus in vincula cõiectus*;

Conr. Bran. lib 2. de legat. cap. 14.

Procop. li. 1. belli Vand.

Herodot. lib. 3.

Frontin. Stratag. lib. 3. cap. 3.

Æmil. Prob. Pelop. 145.

est. Cùm Constantinus per quietem audisset Constantium retegentē cædem, autoresque cædis fratris sui, è somno excitatus non dubitauit condere legatos in carcerem, nempe à fratris interfectore missos, & fraude grassantes. Tuxantus quoque legatos Romanos his verbis est affatus, Annon vos Romani ij estis, qui decem quidem linguis, sed vnica fraude viri estis? Non meHercule vulgaris virtutis est, compertas fraudes, detecta falsiloquia, & deprehensa mendacia regerere in ipsos legatos, si ad hoc missos constat vt sua improba dissimulatione nihil tale suspicantes circumueniant. Insignis quoque prudentiæ similisque modestiæ est, tales legatos deprehensos continuò dimittere potiùs, quàm ijs acerbiùs irasci. Tali temperamento habitus est à Lacedæmonijs Themistocles, cùm admissus confestim dimissus est.

Petr. Patr. ecl. legat. 19.

Menand. ecl. legat. 137.

Plutarch. Themist. 221.

CAPVT XXX.

Quos legatus in itinere conuenire debeat, quos non.

QVæri & illud potest, An legatus per quorum ditiones iter facit, hos conuenire debeat. Interdum ipse it; quandoque mittit qui excusationis munere fungatur. Ipse it, si, vt iret habet in mandatis. Quòd si cuius legatio est, ipsemet hæsitauit, & legatus fortuitum iter incœpit, in promptu habenda prudētia, cuius ductu ne in tenebris quidē errare potest. Hæc, opinor, suadebit vt obuij principes, si sunt amici, adeantur, ac salutentur, deuij & abalienati vitentur. Prætextus assumetur necessaria celeritas, quæ negotiorum occasiones ex magna parte sibi vindicat. Excusatione factum probatur, aut coloratur. Vtrobique cauendum ne superbia, eique indiuiduus despectus prodantur. Neque enim alia excusatè fiunt, quàm quæ non malignè fieri palam est. Vt adire

magistratus municipales est infra dignitatem legationis, ita quoque ij scire debent, publicè mitti eum qui illhac iter facit. Ergo simulatque familiares intra portas pedem intulerint, aut diuersorio excepti, & locario fuerint, res minimè dissimulanda; sed sciscitantibus paratissimè respondendum cuius sint. Certè magistratus legatum & salutatione & alijs obseruantiæ documentis excipient. Saltem qualicunque hospitalitate significabunt animum bonum; qui apud bonos inuenit gratiam beneficij. Hanc beneuolentiam legatus expedita comitate & moderatione remunerari debet. Quod si nihil horum est, ac legatus ne vllis quidem verborum officijs dignus est existimatus, ibi verò aut inscitiam & rusticitatem gentis, aut odium, aut quod odio odiosius est, contemptorem animum aduertere potest. Illæ derisu & contemptu dignæ. At hoc vltimum etiam vltione. Quorum omnium ipse tacitus obseruator quæ visum fuerit imo pectore condet; sed non tacitus cùm legationem renuntiabit, præteribit. Talium non equidem suadeo vt quærantur occasiones, sed ne fortè oblatæ posthabeantur; cupidè etiam arripiantur, si in eo, quicquid est, latent semina motuum. Legati Senatus præter alia quæ hostilem Persei animum significabant, retulerunt ei, *nec sibi aut venientibus, aut manentibus quicquam hospitaliter, aut benignè factum*. Prudenter. Nam sequutum bellum regi improsperum. Ergo hæc principi, aut Senatui referri debent cùm is in legati persona despectus, falsusque est, eos amicos putans quos experitur inimicos. Nam modus hospitalitatis est argumentum voluntatis; magnitudo contemptus index odij, & quidem execrabilis. Cynethenses gens inhospita & improba Spartam legatos miserant post vrbem suam completam cædibus hospitum. Isti in quamcunque Arcadiæ vrbem eundo sunt ingressi, ea mox exterminati sunt edicto ne rursus redirent. Certè Mantinienses post illorum abi-

Liu. lib. 32.

Polyb. lib. 4.

tum & vrbem & proxima quæque vrbi loca lustrarunt, sicuti infecta incessu hominum fœdissimorum. Eadem fuit perfidia illorum qui multa humanitate excepti à Mamertinis eos interfecerunt, & coniuges omniaque illorum rapuerunt. Enimuero quædam legationes, eorum respectu quorum sunt, infaustæ habentur, ad eum prope modum quem refert Philarchus. Nempe, sicuti opinio est infortunium aliquod portendi si lac venale in aliquam domum inferatur, ita eam ciuitatem ait necesse esse morbo conflictari, in quam Atheniensium legatio aduenerit. Quod dictum Demosthenes prolatum à Pythone aduersario suo elusit & confutauit. Hodierno die quædam gens est, cuius non modò legationes, sed & ipsos afflatus pestilentes esse, conterminæ gentes suo sæpe malo didicerunt. Cæterùm vt laudo eam hospitalitatem, qua legatus excipitur, ita male odi eorum legatorum arrogantiam, qui non contenti qualicunque beneuolentiæ significatione quæsitissima quæque honorum sibi tribui æquum censent. Ac derepente toti sunt in fermento, simulatque aliena aut cunctatio, aut grauitas non respondet ad spem. Certè sperare debent aliud nihil, nisi vt excipiantur sicuti legati, non colantur vt reges. Honores externi, nimirum, sunt voluntarij. Quæ hodie nobis est ciuilitas, si non est incoacta, suum nomen, suamque venerem amittit. Nam quicquid cogitur seruitus est. At, inquiunt, regnantibus meritò tument præcordia quoties nullo cultu habentur. Fateor apud populares. Ab externis quisquis auidius exigit non debitum, injurius est. Ergo modestia prouocari debent officia: quæ arrogantia proterere non debet priusquàm prodeant. Quod si princeps inusitato honore cultus est in persona sui legati, id sanè continuò rescire debet, ne nesciens non quidem sit ingratus; sed, quod propemodum in æquo est, videri possit. Quæ præter hæc legatus refert suis, quia sunt minuta, & inania, & superua-

Diodor. ecl. legat.

Plutarch. Demosth. 3. 1573.

cua, hominem produnt non diligentem; sed ineptum. Cæterùm legatus quà transit relinquere debet expressa vestigia iudicij, grauitatis, modestiæ. Vitanda temeritas, ineptia, petulantia; atque his affinia, intempestiua profusio, sumptus nepotini, & prodigalitas libidinosa. In ipsius persona potissimùm elucere debet abstinentia. Qua laude M. Tullius se ipse vehementer commendat. *Adhuc*, inquit, *sumptus nec in me aut publicè aut priuatim, nec in quempiam comitum. Nihil accipitur lege Iulia, nihil ab hospite. Persuasum est omnibus meis seruiendum esse famæ meæ.* Cum quibus legatus instituet sermonem nunquam argutandum more muliercularum. Nihil dicendum, quo is, cuius legatio est, nesciens obligetur. Verba decora sanè, & electa, & luculenta hodie talibus locis in speciem hinc inde vsurpantur, si non argumenta mutuæ beneuolentiæ, at imitamenta. Cum alienioribus aut consultò ambigua oratione, aut suspensa vtendum. Odiosa, & suspitiosa quæque dissimulanda; prompta humanitas & beneuolentia promptè agnoscenda. Nemini non potiùs respondendum, quàm is interrogandus. Et hæc ipsa responsa sobria malo & amputata, quàm luxuriantia, ac redundantia. Ita vt legatus aliena potiùs rimetur, quàm sua promat, discatque magis quàm doceat, sermoni temperando sæpiùs quàm indulgendo. Ingeniosior sit reperienda occasione gratias agendi quàm quicquam petendi. Ita se gerat, vt omnes fateantur mores sapientissimi principis & præclarissimæ gentis effictos in persona sua. Adeò vt quisquis legatum viderit, totum principem, omnemue Senatum multa similitudine exscriptum putet. Hinc discedens hospitale munus ne temerè accipiat. Minus grauatè illud, quo æque probatur moderatio accipientis atque benignitas dantis. Tigranes ille qui se ferebat regem regum, magna munera misit Appio Claudio; Quæ cùm is respuisset, alia rex insuper addidit. His quoque repudiatis, denique

Cic. ad Att. lib. 4. ep. ep. 2. 111. & 153.

Plutarch. Lucullo.

vna

vna tantùm phiala Romanus contentus fuit. Ergo si quid legato & opulentiùs & maioris momenti offertur, palam faciat, sibi probari animum autorem muneris: rem accipere non esse pudoris sui. Nulla comitate suam modestiam, nulla benignitate suam continentiam expugnari posse doceat. Animo suo identidem reputet, in tanto munere minimam esse licentiam. Se cæteris esse specimen. Ac nullum neque dictum, neque factum suum magis esse in obscuro, quàm ipsam fortunam principum, qui quòd in excelso ætatem agunt, vt suspiciuntur ab vniuersis, sic vita ipsorum omnium rumoribus obijcitur. Postremò impensè suadeo, vt si legatus bonos mores domo secum extulit, hos ne amittat in via, sed in patriam referat, & quidem limatiores. Ad eius scilicet, exemplum mores vniuersæ gentis æstimari poterunt. eademque statui documentum, quo cæteri legati dein iter faciant. Tam laudabilis legationis exemplum exstat apud Diodorum Siculum in eclogis legationum. Legationem præter alios obibat Scipio Africanus missus ad spectandum regnum Ptolemæi regis Ægypti. Cùm rex magna pompa legatis obuiam isset, eosque prorsus apparatu regio, & splendidissimis conuiuijs excepisset, eos insuper per regiam circumduxit, totus in eo, vt regias opes Romanis ostentaret. At legati, nimirum homines excellenti virtute, regis magnificentia luxuque in leui habitis, veluti quæ animos & corpora simul corrumpunt, illa quæ rex præ cæteris admiranda proponebat ita aduerterunt quasi non inspicerent. Verùm in ea præcipuè versi quæ sunt spectatu digna, impensiùs aspexerunt vrbis & positum, & molem, & pharum, & quicquid ibi eruditos oculos in se conuertere poterat. Inde Memphim nauibus vecti, & vber soli, & opportunitates Nili, tum multitudinem oppidorum Ægypti, & incolarum numerum propè incredibilem, munimenta eius regionis, singulorum locorum reditus potissimùm ad-

Diodor. Sic. ecl. legat. 329.

notarunt. Hinc apud animum quisque suum statuerunt, in Ægypto posse summo ducatui esse locus, si illi regno contingat habere se dignos duces. His tot, talibusque rebus per Ægyptum satis consideratis, transierunt in Syriam; plurimasque orbis partes peragrarunt. Eaque peregrinatione peracta, ipsi temperantiæ sapientiæque laudibus inclyti, omnium sermone celebratissimi, omnique genere honorum culti, denique multis nominibus suspiciendi & celeberrimi sese reddiderunt patriæ.

CAPVT XXXI.

Legatio per partem legatorum, aut per aliquem è comitibus perferri potest.

Videndum an legatio, parte legatorum, si plures sunt, detenta vi morbi aut alio casu, per alium perferri possit. Nempe aliquando accidit, vt non omnes simul, vt missi sunt, sed aliqui tantùm ex his mandatas partes exequi possint. Et verò Strabo memorat, è multis legatis Indicis missis ad Augustum, vnos tres Romam peruenisse, & legationem obijsse; cùm alios & viæ longitudo, & alia incommoda absumpsissent. Et quidem tali re luce clarius, licere legatis non impeditis præteragi, ac perferenda legatione fungi vicem omnium. Cum Callicratem legatum Achæorum Rhodi morbus abstulisset, alter legatus Diæus Romam perrexit. Quòd si nulla subest causa properè eundi, præpropere pergit alter socio relicto: præsertim si legatio tanti est, vt non nisi vtriusque humeris sustineri possit. Semper enim & suspitionibus obnoxia, & periculosa res est, legatum quidpiam negotij agitare seorsim ab suis collegatis; vt è facto Edeconis alibi dico. Ideoque prudentes legati vix vnquam eò deueniunt, nisi extremæ necessitatis coactu. Sergius

Strabo lib. 15. 663.

Pausan. lib. 7.

Prisc. ecl. legat. 25.

Procop. lib. 2. belli Pers.

ab Iustiniano legatus ad Chosroem, cum in itinere Constantianus alter legatus ægritudine attineretur, in Persiam penetrare noluit. Quòd si munus legationis incumbit vni, cui citra petitum locum insperatò impedimentum obiectum est, tunc omne consilium redeundi, subsistendi, mittendæ legationis petendum è loco simul, & ingenio negotij. Nam si legatus eò peruenit, vnde non longus ad suos recursus est, suadeo ne parsit nuntijs, vt quorum interest, hi rebus suis, quatenus licet, consulant. At si iam est ingressus fines exoticos, ac vel pusilla mora omne negotium pessumdat, nihil, scilicet, opus est sciscitari id consilium, quod non potest esse nisi serum. Ergo quomodo in legato electa est fides & industria, ita ipsi eligendus est vicarius honestissimus, & solertissimus è comitibus. Huius opera se excusabit, simulque petet negotio tempus prorogari. Expeditum sanè remedium, dummodo sit impetrabile. Quid, si legato res est cum suspitiosis, & eam ipsam occasionem pro impedimento cupidè arripientibus? Quid, si cum Senatu venali, aut multitudine concitata? Quid, si omne momentum legationis non tam est in arbitrio illius cuius est, quàm in illorum manu qui adeuntur? Nempe ea legatio missa est ad excusandum, ad satisfaciendum, ad promissorum fidem exoluendam: Quæ omnia ne momento quidem differri possunt sine lata culpa, aut suspitione fraudis, aut nota perfidiæ? Enimuero tunc maximè pertinet ad fidem legati maturè præstare fidem suorum; & arcanum legationis continuò promere illius ministerio, quem ipse huic muneri aptissimum dilegit; ne impatientia rei diu expectatæ suspensos abalienet, aliudque meditari cogat. Aut, si compendiosius ducet, rogabit mitti sibi ex omni Senatu delectos viros, quibus ea quæ habet in mandatis edat, amouendæ, videlicet, suspitioni contemptus, inrisus, doli mali. Quia moras & impedimenta haud dubiè in crimen detorquent anxia &

suspecta pectora illorum, quorum commoda legatio respicit; putantque rem agi subdolè. Hoc malo fuit implicitus Tarquinius Superbus ob suspitionem excitatam auctamque *ab Turno Herdonio Aricino, tunc cùm in diem certam ad lucum Feroniæ conuentus indictus est.* Ita quoque aliquot ab hinc annis Poloni existimarunt fingi sibi illa, quæ Vido Pibrachio in itinere atrocissima acciderant, vt in vita eius memoraui. Ergo quoties vel in tantilla mora periculum est, sapienter legatio, aut eius pars præmittitur; ne is, qui aditur, aduentum se legatorum ignorasse prętexat. Sic legati Romani qui ad Iugurtham obsidentem Adherbalem missi erant, *simulatque Vticam sunt appulsi, literas ad eum mittunt, quàm ocyssimè ad prouinciam accedat*; seque ad eum ab Senatu missos. Enimuero tunc legatus experitur quanti sit assumere in comitatum viros bonos ac strenuos, quorum ministerium, si quid tale acciderit, habeat ad manum. Et legibus quidem cautum est, vt possit quis (cogente, scilicet, necessitate) & per alium legationem mittere. Nam etsi Martianus iurisconsultus propriè loquitur de legationibus municipalibus, nihilominus tamen nihil causæ video quapropter hoc ipsum de alijs non constitui vtiliter possit. Qui verò sint alij, nominatim tradit Martianus, dum filios dat vicarios patribus. Qua sanè appellatione seriò monetur legatus, vt in hoc delectu sit attentus, pauidus & circumspectus. Denique intelligat, se non alterius humeris pondus legationis imponere posse, quàm vnius illius, quem natura alterum ipsum esse voluit. Quæ charitas cùm sæpe filios egrediatur, & porrigat se vsque ad illos, quorum virtus haud est minus amabilis, quàm ipsa naturæ pignora, filij appellationem latiùs extendo; eosque contingere puto, qui legato, propter virtutem, filiorum loco sunt. Quod eò magis firmo, quòd id à magnis viris factitari video.

Liu. lib.

Sallust. in Iug.

L. 2. in princ. D. de leg.

L. 4. D. de leg.

CAPVT XXXII.

De comitibus legati.

MEntio comitum admonuit ne hos negligerem. Legatus secum ducit & comites & familiares. Comites voco illos, qui aut à principe, aut à Senatu dantur legatis honestioris notæ homines; quomodo Phœnix ab Agamemnone Vlyssi & Aiaci datus est dux, comesque. Assumuntur etiam ab ipso legato prętεr proprios filios, vt supra dixi, quisquis legationi vsui esse potest, vt Lælius à P. Africano. Magistratibus in prouincias proficiscentibus dari soliti scribæ, accensi, medici, aruspices, præcones. Neque enim sancta cohors comitum vlli seruili, aut familiari negotio implicatur; sunt enim ministri legationis, sicuti neque milites deputantur obsequijs, aut priuatis imperatorum negotijs. Eodem prope exemplo, quo moderatoribus prouinciarum aderant ij, quibus domesticis nomen & cancellarijs. In legationibus, videlicet, arduis & longinquis omnia sunt aduertenda, multa inuestiganda, atque adeò ipsa inania, quorum ductu itur ad seria. Neque legatus semper esse potest in circumspectu omnium. Ergo adiutrice opera, & sensibus alienis vtitur & suis. Homines tam opportunos atque adeò tam necessarios quis non videt censeri oportere Attica, vt ita dicam, fide, & alacri industriæ spiritu, qui sit cumulatus doctrina, laudibusque morum? Sunt enim legatorum vicarij, aut, si mauis, secundarij quidam legati. Et prisca consuetudine adhibentur illis ipsis solennibus sacris, quibus ipsi legati; vt Scythico libamini, quod feris hominibus fuit gentile sacrum. Nonnunquam vnà cum legato interfuerunt epulis regum & Cæsarum, vt infra dicam de interprete. Ne multa, Comites sunt veluti

Cic. Academ. quæst. lib. 2.

Veget. lib. 2. cap. 19.

Cod. de assessor. per to. tit.

Herodot. lib. 4.

affixi custodes legatis, aut eorum, vt ita dicam, Optiones. Denique hinc sumuntur animati traduces, qui postea in Repub. arborescunt. Sic Panætius Scipioni, sic Orobazo legato Arsacis solers ille Chalcidensis; sic legatis Hadriani II. Pontificis Anastasius bibliothecæ præpositus, homo literatus; sic alij alijs comites additi. Fidem certam & sinceram ab istis exigo; ne in quarum rerum conscientiam adhibentur, has infideli loquacitate euertant. Eudulius à Chosroe de pace missus ad Valerianum regendis Armenijs ab Iustiniano impositum à comite, eodemque fratre suo proditus est. Is enim clam congressus cum Valeriano mala Chosrois nudauit, hoc est filij cōtumacem animum, ac dominationi imminentem; super pestilētiam, quæ Persarum exercitum depascebatur. Quæ vt innotuere Iustiniano, mentione pacis abiecta, Valerianus raptim infesto exercitu hostile solum ingredi est iussus. Quid, quod hæc est sæpe factitia fabrica, vt legatione protegantur ij, qui per speciem comitum mittuntur ad circumscribendos incautos, ac nec opinantes? Priscum est vaframentum. Nimirum, Tarquinius cum legatis Latinorum Romam misit corruptores quosdam (tanta illi in auro fiducia) qui egentissimum quemque & seruitia perpulerunt coniurare aduersus patritios. Id quod aut scelus fuit, aut affine sceleri. Tu hanc vocas industriam? Ego certè fraudem, indignam quam legatio recipiat in comitatum. Simili versutia Lælius ad Syphacem profectus legatus quosdam specie seruos, re tribunos ac centuriones, ministerio exploratores secum duxit. Id factum Liuius memorat his verbis, *Scipio cum legatis quos mitteret ad Syphacem calonum loco primos ordinis spectatæ virtutis atque prudentiæ seruili habitu misit. Qui dum in colloquio legati essent, vagi per castra alius aliâ aditus exitusque omnes, situm, formamque & vniuersorum castrorum & partium quà Pœni, quà Numidæ haberent, quantum interualli inter Asdrubalis*

Plutarch. in disp. princ. deb. esse philosoph.
Plutarch. in Sylla.
Annon. lib. 5. cap. 28.
Procop. li. 2. belli Pers.
Dionys. Halic. lib. 5.
Frontin. Stratag. li. 1. cap. 1. & 2.
Liu. lib. 20. 585.

ac regia castra esset, specularentur; moremque simul noscerent. stationum vigiliarumque; nocte an interdiu opportuniores insidiantibus essent. Ab istis fraude confectum est bellum. Id quod haud magis probo quam socordiam hostis, qui eo pacto se ductari passus est. Industriam nulla labe aspersam libentiùs amplector: cuiusmodi fuit Chalcidensis illius ex comitatu Orobazi. Is enim inspecto Syllæ vultu, cæteroque habitu callidè æstimato, viri spiritus & fortunam, quanta quanta postea fuit, præsumpsit. Nempe hic Persa, dum Sylla & legatus sermones cædebant, non fuit otiosus inanium spectator, aut ineptus barbari cultus admirator; sed, hercule, perspicacissimus Syllani vultus inspector, sagacissimus latentis ingenij rimator, subtilissimus principalium gestuum obseruator. Tales velim ab legato adsumi comites; non illos, qui aut sunt nulli rei, aut ijs suspecti, aut etiam inuisi qui legatione adeuntur. Aduentus Appij Claudij, aliorumque quos Senatus mittebat in Græciam, vt Achæos inter & Lacedæmonios cognoscerent, Achæis ægrè fuit. Quia legati secum duxerant Areum & Alcibiadem, quos Achæi hostes iudicauerant. Interdum ad conciliandum fauorem legationi comites legato dantur ab communibus amicis, illius, scilicet, cuius legatio est, & illius ad quem mittitur. Ad hunc modum dicuntur Armenij & Chaldæi comites additi ei legato, quem Cyrus misit ad regem Indorum. Sic *Monobazus Adiabenus testis ijs, quæ inter Varsacem & Patum pacta fuerant, testis adhibitus.* Inter comites plerunque eminet is, quem vocant ab epistolis, aut à secretis. Qui, hercule, non temerè est adsumendus, sed priùs explorato an pluris apud eum sit fides quàm merces; ne, vt trutina, eò propendeat vbi plus positum fuerit. Hunc velim eligi patrij germinis hominem; cuiusque spes omnes claudantur intra charitatem suæ Reipub. Ne locatam fidem non diutiùs retineas, quàm quandiu

Plutarch. in Sylla.

Pausan. li. 7.

Xenoph. li. 3. Cyrop.

Tacit. li. 15. Ann.

Herodot. lib. 3.

dando & pollicendo facis tuam. Sic olim Senatus, sic reges Persarum omnibus prouinciarum præfectis regios scribas dare soliti. Cuius moris hodie retinens est Senatus Venetus. Horum ministerio in rebus arduis & arcanis circumspecti legati perrarò vtuntur; maluntque ipsi, quoad eius fieri potest, arcana sua intra pectus continere, eaque sua manu perscribere, quàm quicquam alienæ fidei & conscientię credere, quod si emànet, ipsos pessimè habeat. Enimuero nonnulla sæpe accidunt quæ prudentiùs quisque pectori suo quàm amico credit. Neque verò à comitibus legati solùm hanc fide subnixam industriam exigo, sed, prope dixerim, ab singulis eius familiaribus. Hos enim cupio esse homines catos & idoneos spectandis, cognóscendis, referendis ijs, quæ legatum non nescire opus est. Eadem est ratio angariorum, cursorum, tabellariorum. Nam si nòn modestia horum oculos, silentium linguas, temperantia manus cohibeat, denique fides totos muniat, legato negotium facessunt.

CAPVT XXXIII.

An uxor in legationem duci debeat.

Restat præcipua comes legati. Vxorem dico. Quæ sanè an comes peregrinationis in externas gentes trahi debeat, non absurdè quæritur. Et quidem non esse ducendam, ideo videri potest, quod fœminæ pro sua impotētia, dum id agunt vt negotia promoueāt, affligunt. Impetus adest; iudicium abest. Accensa studia destituit sapientia; curiositas insidet pectus, inconstantia caput agitat, leuitas soluit linguas. Denique si quid vitij in vniuersa gente est, non alius citiùs denudat. Omitto comitatum, in quo primus sese offert luxus. Quem è vestigio sequuntur

artes

artes effœminatæ, & studia indecora, & vitia non mediocria. Nihilque adeò veriùs est dicto illo Menandri,

† Vxor sumptuosa est permolesta, neque permittit, viuere qui eum duxit, vt vult.

† Γυνὴ πολυτελὴς ἐστ' ὀχληρὸν, οὐδ' ἐᾷ
Ζῆν τὸν λαβόνθ' ὡς βούλεται.

In fragm. Men.

Atque isthactenus loquor de incolumi pudicitia. Quid si ea coinquinetur? Nempe huc demum res redit, vt dum adultero opera datur, vir prodatur. Nam ad huiusmodi adulteria libido quæstuosa prolicit fœminas, ars adulterum. Atque adeò hæ fœditates sunt è præcipuis virtutibus istorum, quibus in aula nihil non arridet. Neque enim solùm excusantur, vt culpa inter viros fœminasque vulgata, sed, quæ est fœcunda laus huius ætatis, commendãtur tanquam ratione commissa. Sic Alcibiadis, cui cum Timæa Agidis vxore fuit consuetudo stupri, sic Augusti impensa libido, sic aliorum adulteria totis familijs & imperijs funesta, vt Seiani, non tam velata sunt, quàm colorata. Solerter Aristoteles inter cæteras tyrãnidis artes numerat quoque γυναικοκρατίαν περὶ τὰς οἰκίας, id est, eam, quæ fœminis conceditur catillandi licentiam. Et mirantur legati, si occulta, quæ cõscientiam fidissimæ comitis egredi non debuerunt, debuccinantur? Paratus quisque est, sat scio, iusiurandũ dare, credere se suam vxorem esse pudicam. Quid mirum, cùm domesticum dedecus vir sciat vltimus? Qui tamen sæpe in sinu gestat propter quæ ipsum aliorum miseret. Sæpe ægrotãt illi ipsi qui curationes obeunt. Cocodrili in aqua perhibentur cæci, sub dio perspicacissimi. Sic multi domi habent oculos noctuæ. Pedem limine extulerunt? momento fiunt dracones, aut aquilæ. tam cernunt acutum, vt vrbem totam peruenentur, & abdita soli aduentãt. Dein quicquid, vt fœdũ, auersantur, alienis malis annumerãt. Vsque eò familiare est hominibus, vt sibi quisque fucum faciat, seque vt Cæneum, & Cygnum perhibent, putet inuulnerabilem. Quæ omnia etsi quandoque

Plutarch. de tranq. an. & Athen. lib. 12. & Iustin. lib. 5. Sueton. in Aug. Arist. lib. 5. pol. cap. 11.

Herodot. lib. 2. & Plin. lib. 8. cap. 25.

Palaphat. in Cygno.

vera sunt, semper verisimilia, tamen & differi contra validè potest. Scythicum planè esse, Vxorem, vt alteram Penelopen, tãquam longo dissidio improbatã, in viduitate, ac solitudine relinqui. Vt dum miseræ implexæ luctu cor guttatim cõtabescit, vtrique coniugũ eripiatur illud ipsum; cuius gratia matrimoniũ inuentum est. In hanc sententiam Agamemnon,

Hom. Iliad. ς.

† Αἱ δέ που ἡμέτεραί τ' ἄλοχοι καὶ νήπια τέκνα
Εἵαται ἐν μεγάροις ποτιδέγμεναι.

† Et nostræ vxores, & imprudẽtes nati sunt in ædibus expectantes.

Sic, scilicet, dissociari coniugia, ac prope obliterari; & castitatem sexus imbecillis exponi cupidinibus alienis. Certè præstare coniugia præsenti custodia manere inlæsa, quam tali diuortio lacerari, mox, subrepente licẽtia, maculari. Stultè metui ne præsens vxor viro in obeunda legatione impedimento sit. In assumenda omnes opes iudicij aduocandas fuisse; ne pro fido solatio incõsultè blandiens aliquod malum induceretur; atque vt cõsideratè fieret quod factum non mutatur. Nam postea vnicuique suam sortem æquo animo ferendam. Verè & hoc Menander,

In fragm. Men.

† Μὴ 'γάμει γάρ· ἂν ἅπαξ λάβῃς, φέρειν
Μύσαντα πολλὴν προῖκα καὶ γυναῖκα δεῖ.

† Ducas caue vxorem. Sed si semel duxeris, ferre conniuẽtem multã dotem & vxorẽ oportet.

Ideoque in honestiorem sententiam inclinandum, Viro, qualecunque munus obeat, vxorem datam esse adiutricem. Hãc in aduersis esse solatium, in prosperis oblectamentum, in arduis leuamen, in dubijs hortamen. Domi prestare sedulitatem, foris dignitatem, vtrobique fidelitatem. Tali comite legatum priuari alienissimo tempore. In eoque plus esse atrocitatis quò legatio futura est diuturnior. Quid, quod non paucæ reperiuntur secretorum capacissimæ, & prudentia longè sexum anteuenientes? Philippus pater Alexandri magni quocunque inferret arma, illuc ducebat vxorem. *Hipsicratea, tonsis capillis equo se & armis assuefecit, quò faciliùs laboribus & periculis viri* [*Mithridatis*] *interesset. Quinetiam victum à Cn. Pompeio per efferatas gẽtes fugiẽtem animo pariter & corpore*

Athen. lib. 3.

Val. Max. lib. 4. cap. 6. & Plutarch. Pompeio.

infatigabili secuta est. cuius tanta fides asperarum atque difficilium rerum, Mithridati maximum solatium & iucundissimum lenimentum fuit. Cum domo enim & penatibus vagari se credidit, vxore simul exulante. Porcia ingentis facinoris Bruto conscia fuisse dicitur. *Augustus de Repub. sæpe sermones habuit cum Liuia sua; eademque comite sæpe in Occidentem sæpe in Orientem meauit.* Pompeia Plotina immane est quanto auxerit gloriam Traiani. M. Antoninus Philosophus Faustinam secum in æstiuis habuisse dicitur; eamque matrem castrorum appellasse. Placilla Theodosio, ob singularem pietatem, fuit ingenti ornamento. Adnotatum est Zemosthenem Charmolcum Massiliensem, cùm legationes pro patria obiret, secum circumduxisse Lydimacham vxorem suam, licet mala forma fœminam. Vxor Tiberij secundi, & Sophia Iustini vnà cum viris imperium administrasse dicuntur. Huc adde, quòd castitas legitimi thalami præcîdit omnes occasiones vitæ salacis, quæ cuilibet ingenuo, nedum legato, dehonestamento est. Inter ea quæ numen amat nihil est neque prius neque potius, quàm cupido sedatus, & propositum animi pudici. Ego meditationi cuiusque legati relinquo an hæc præualeant; talemque habeat vxorem, cum qua & cogitationes intimas, & cætera curarũ partiri possit. Nempe sic dotata ad longinquam & illustrem legationem comes adsumi potest; vt ipsa quoque icta lumine, quod hoc munus radiat, domum cõspectior redeat. Ita Isdigunnas legatus ab Chosroe ad Iustinianum in eam legationem assumpsit vxorem & filiũ. Suæ, scilicet, gloriæ ita fauens, vt non ijs, quos charissimos habuit, societatem eius inuideret. Prope ad eam formam, qua triumphantes imperatores liberos vtriusque sexus vrbem ineuntes secum vehebãt. Quæ mihi quidem eam historiam legenti visa est intima causa. Nam Procopius nugator merus est, & inuentor ignauæ rationis, cùm id ab Isdigunna factum

Plutarch. Bruto. 3. 1811.
Sueton. in Aug.
Tacit. lib 3.
Victor in Iuliano.
Capitol. in M. Anton. phil.
Niceph. lib. 12.
Lucian. Tox. 623.
Menand. ecl. legat. 96. & 131.
Procop. li. 2. belli Pers.

Diodor. Sic. lib. 17. biblioth.

memorat, quo magis honestaretur legatio. Nihil est vulgatius more Persico, omnisque propemodum barbariæ, vbi mulieres trahuntur ad longinqua, atque adeò ad bella, testes & incitamenta virtutis. Postremò, ducant non ducant, peregrinis vxorum criminibus mariti perinde quàm suis plectuntur. *Proconsulem*, ait Vlpianus, *melius esse in prouinciam proficisci sine vxore. Sed & cum vxore posse; dummodo sciat, Senatum Cotta & Messalla COSS. censuisse futurum, vt si quid vxores eorum, qui ad officia proficiscuntur, deliquerint, ab ipsis ratio & vindicta exigatur.* Tu pro Cotta & Messalla COSS. quibus verbis nihil est deprauatius, lege Cotta Messalino censente. Nititur emendatio autoritate Taciti, qui libro quarto Annalium huius S. C. disertè meminit in actis anni V. C. DCCLXXVII. Cornelio Cethego, Visellio Varrone COSS.

Vlp. in l. 4. D. de off. Proc.

CAPVT XXXIV.

De familia legati.

MOdo familiæ non ego esse finitor, sed legati prudentia debet. Familiarium alij habentur ad decorem, alij necessitudine. Huic tantùm paruerunt illa magna pectora, quæ sibi decus ex magnitudine rerum gestarum, non ex longo assectātium comitatu pepererunt. Scipio Æmilianus is, cui immortalem famam circumdedit Carthago excisa & Numantia deleta, ad reges adeundos à Senatu missus tam arto comitatu profectus est, vt præter Lælium amicum, & Panætium philosophum, septem seruos secum duxerit, quos alij tradūt fuisse duos, alij quinos. Totidem Cato senior cùm militaret, habuit. Iulius Cæsar cùm mille nauigijs transfretasset in Britanniam, ternos. Vnde hanc paucitatem fuisse censes, si non à moderatione? Nimirum, vt ait Athenæus † κεκολασμένως ἔζων, τηροῦντες τὸ τῆς πολιτείας. At hodierna ingenia,

Val. Max. lib. 4.

Athen. li. 6. & Plutarch. in Apophth. Plin. de viris illustrib.

† frugaliter viuebāt, seruantes ciuilem modū. Id quod Nazarius vertisse videtur his verbis, *restrictè, côpteque viuebant*, in panegyr ad Constant.

quia stultitiæ fluctibus iactantur, magnitudinem principis, maiestatem Senatus, decus legationis ponunt in longo ordine impedimentorum, in conferto agmine aduorsitorum, deductorum, assectatorum, salutatorum, anteambulonum, manduconum, in multitudine equorũ, plaustrorum, puerorum, cætero apparatu luxuriæ. Adeò vt legati turba quàm dignitate conspectiores videantur missi ad traducendam pompam, ad exhibenda stolidorum oculis spectacula; denique in hoc vt monstrentur digito prætereuntium. Et verò aduertuntur, monstranturque non vt aliquod specimen peregrinæ virtutis, sed vt euidens documentum barbaræ stoliditatis. Nam quo pertinent illa fœminarum propria, totos dies lectica ferri, aut equis vias terere, aut vectari, sicuti vsum pedum amiserint? Quid sibi vult hæc pompa titulorum, aliaque honorum, quæ à principum fortuna isti audacter mutuãtur, & ad suam transferunt, quam ridiculè affirmant esse simulacrum principalis? Quid? eò ventum est, vt hodie ignarus habeare omnium rerum, si legato inscripseris literas ad hunc modum, Viro strenuo, industrio, egregio, docto, prudenti, ac non illustrissimo & excellentissimo (nam nihil egeris si non geminaueris) & siquid potes ineptius & inanius. At, inquis, hæc dantur dignitati eius principis, aut imperij, cuius legatio est. Audio, & scio. Sed apud me pluris est dari mihi submissiores eosdemque veriores titulos, quàm muneri meo subliniores, eosque falsos; quibus, videlicet, sustinendis meæ & animi & corporis qualescunque dotes impares reperiãtur. Pudet referre incessum pompaticum, tum segmenta & aurum illitum, intextumque vestimentis, & colores meretricios, eumque cultum, vbi nihil est serij, nihil seueri. Fateor, artificiosè legatos quandoque nouo, insolitoque ornatu effulsisse, vt ea nouitate curiositatem hominum accenderent, eóque legatio augustior esset. Quo consilio Pythermus qui- *Herodot. lib. 1.*

Hygin. fab. 69.

dam Phocensis princeps cuiusdam legationis, quam Iones, & Æoles miserunt Lacedæmonem, insignem se fecit veste purpurea. Hac mente magni sæpe viri insolito gestamine aduerti voluerunt; vt Polynices is, qui Adrasto respondit, Exuuias leonis esse induuias suas, insignia, videlicet, generis. Et Tydeus cùm se Ceneo prognatum firmaret, & à Calidone genus ducere, pelle aprina, quo tegmine vtebatur, signauit aprum Calydonium. Supra in exemplo eius legationis, quæ fœdè à Tarentinis violata fuit, vidimus legatis dari solitam vestem, cui nomen sacræ, nempe indumentum augustius, dum is obit sacrum munus. Aristagoras Milesius à suis legatus Lacedæmonem, Ionibus postulauit auxilium aduersus Persas, à quibus bello premebantur. Is dum concionem habuit, pretiosa veste circumamictus perhibetur, sed in alijs ostentans luxum Persicum. Huic ergo quidam ex ephoris dixit, † οἴκοι τὰ μιλήσια, ac si dicat, noli inserere istos mores luxuriosos Spartanis rigidis, frugalibus, & seueris. Ego autor sum legatis vt ne temere degenerent in peregrinitatem; vestesque patrias non magis mutent, quàm mores, ne patriorum rituum perfugæ dici possint. Certè legatos exterarum gentium cultu externo, hoc est, suo Romæ sub Nerone spectasse ludos, testis est Tacitus. Denique & habitus, cultusque legati, eiusque familia seueris hominum iudicijs probatur, si in ea agnoscuntur frugalitas & splendor pari libra. Frugalitatem non dico illam nimis anxiam, quæ, vt aiunt, centro & linea omnia sua metitur; sed quæ, abiectis sordibus, apparet culta, & nitens munditia. Splendorem agnosco eum, qui recidit luxum populatorem opum. Neque tamen inficior magnorum imperiorum legationes sæpe circumfundi multitudine comitum, & magnificentia incessus repræsentare opes suorum, dum in eo dignitas conspicua sit, non sese prodat superbia. Ita Constantius cùm propagandæ veræ pietatis, & confir-

ἐν τακτικ. 127.

† domi Milesia (contine).

Taci. lib. 13. Ann.

Niceph. X. l. 10. cap. 18.

mandæ Christianæ fidei gratia legationem ad Orientales gentes mitteret, ambitiosa munificentia eam instruxisse dicitur, electo in eam Theophilo Indo viro insigni, ad conciliandum ei fauorem vniuersorum. Itaque ad ducentos generosos è Cappadocia equos nauibus impositos, aliaque insuper dona perferenda Theophilo dedit: vt illi & liberalitatem suam, simulque animi magnitudinem admirarentur. Cæterùm non alios legatus in vsu habere debet, quàm quos commendat modestia, & gloria obsequij, & probitas morum. Conuicium pascere ignauos. Honestum eos, qui propria industria propulsare valent egestatem. Hos ipsos non sine delectu succenturiatos, sed in patria conquisitos æstimatosque. Et si enim

Viuendum rectè cùm propter plurima, tunc his — *Iuuenal. sat. 9.*
Præcipuè causis vt linguas mancipiorum
Contemnas. Nam lingua mali pars pessima serui.

Atque adeò etsi ipse totus est nihili;

† Δούλου δὲ χεῖρον οὐδὲν, οὐδὲ τοῦ κακοῦ, — *Incerti.*

† Seruo peius nihil ne bono quidem.

tamen, quia sicuti primitijs metallorum adhæret scoria, & iniuria fæculentæ permixtionis, ita vitijs nemo non vrgetur, verendum est, ne familiaris ex ministro factus explorator, & futilis locutor, domesticas maculas ijs denudet, qui malignè rimantur aliena. Nemo etiam est adeò circumspectus, quin inter iocos laxet seria. Quæ si non tutis auribus excipiuntur familiæ probæ, ac tacitæ, haud dubie eliminantur. Nam omnis fama plerunque à domesticis emanat autoribus. Ergo domum legati oportet aspici sine labe, esseque venerabilem, vt cohortem, quam dixi, Prætoris. Adeò vt, quisquis illam aduerterit, accendatur quare cupiat scire cuius sit. Est enim legato familia sua id quod olim primatibus officiorum domestici & cancellarij; qui moderatoribus prouinciarum erant sicuti sponsores probitatis. — *Arg. l. nullus. C. de assess. & dom.*

CAPVT XXXV.

Quibus honoribus, & qua comitate excipiantur legati.

MAioris alicuius imperij legato propinquanti per officium obuiam mittitur. Et hinc incipit paratus is quo magni hospites excipiuntur. A quibus negligitur, in hos meritò oritur suspitio animi auersi. Cum Cæsar, cœpto bello ciuili Romam ductaret exercitum, adnotatum est,

Lucan. lib. 3.

Non illum lætis vadentem cœtibus vrbes,
Sed tacitas vidisse metu. Non constitit vsquam
Obuia turba duci.

Liu. lib. 13. Memorat Liuius, Decium Magium Campanum, qui tantopere inuisus fuit Annibali, obuiam Pœno ire noluisse. Pompeius neminem ab Ægyptio rege sibi obuium, accepit vt omen exitij. Et prima suspitio Octauij in Antonium indidem fuit. Neque mirum si populus ægrè tulit, Tiberium Germanici cineribus non saltem porta tenus obuium. Contra, quem dixi Octauius, vt conspexit milites paternos sibi obuios procedere, omnia dein lætiora sperare cœpit. Magnifica decreta populi Atheniensis super occursu & exceptione Attali regis memorat Polybius. Et qua pompa in Italia obuiam itum sit Pompeio, Plutarchus. Pyrrhus *legatis Romanis ad redimendos captiuos castra sua petentibus, quò tutiùs venirent, Lyconem Molossum obuiam misit. Quò honoratiùs exciperentur, ipse cum ornatu equitum extra portam occurrit, secundarum rerum prouentu non adeò corruptus vt officij prospectum in ijs deponeret, qui tum maximè armis cum eo dissiderent.* Senatus legatos misit qui quàm longissimè occurrerent Galbæ ex Hispania venienti Romam, nempe Narbonam vsque, qui ei verbis Reipub. plurimam

Appian. ciu. 2.
Appian. ciu. 3.
Tacit. Annal. 3.
Polyb. περὶ πρεσβ.
Plutarch. Pomp. 2. 1187.
Valer. Max. lib. 5. in Pyrrho. 192.
Plutarch. Galba.

mam salutem dicerent; rogarentque studijs vniuersorum daret vt quàm primum ad vrbem accederet. Talibus officijs inter pares amicitia & alitur, & firmatur. Principi hic honor delatus est documentum obsequij, eiusque qui cuncta exsuperat, amoris.

† Ζεὺς δὲ ἑὸν πρὸς δῶμα. θεοὶ δ' ἅμα πάντες ἀνέσταν
Ἐξ ἑδέων σφοῦ πατρὸς ἐναντίον. οὐδέ τις ἔτλη
Μεῖναι ἐπερχόμενον, ἀλλ' ἀντίοι ἔσταν ἅπαντες.

† Iupiter in suam domū. Dij verò simul omnes surrexerūnt è sedibus suis patrio buiā. Neq; quisquam sustinuit expectare venientem; sed obuij steterunt omnes.

Homer. Iliad. α.

De hoc officij genere satis copiosè & suo more M. Tullius. Quin & Christum ascendenti in cœlum matri obuium isse tradit Nicephorus, quàm ex fide, ipse viderit. Porrò non est mirum, si boni principes hæc sibi vltro præstita accipiunt pro incorruptis iudicijs; intimeque lætātur, quòd eâdem suas virtutes agnoscunt, quæ ipsos hominum animis insinuant. Qui est suæ bonitatis fructus amplissimus. Hunc & illi ipsi qui seruili imperio populares exercent, exprimunt ab ijs, quibus tantùm sunt inuisi, quantum timentur; vt charitate suorum tuti, non terrore septi videantur. Et tanquam meruerint (quod mireris) amant insignia beneuolentiæ, cùm & beneuolentiam aspernentur, & omnem amorem auersentur; eorumque pectora, quibus tam salubres affectus innasci possent, superbis pedibus calcent. Ad hoc exemplum & L. Posthumius Consul, quamlibet inuisus Prænestinis, & Sylla adhuc cruentus, præmisso edicto, ille Præneste, hic Romam, proceres ad diem certam sibi obuiam prodire iusserant. Eâdem prope superbia Vitellius è Germania proficiscens, vt fuit Lugduni, vniuersum exercitum occurrere infanti filio iubet. Quæ immodestia validè commendat modestiam Pompeij, cui *cum postero die quàm à Cæsare Pharsalica acie victus fuit, Larissam intranti vniuersus populus obuiam processisset, Ite, inquit, & istud officium præstate victori.* Huius modestiæ instar habuit illa sequentis ætatis. Nam quibus prouinciæ decretæ erant, edicto inter cætera cauebant, ne sibi prouinciales neque publicè neque priuatim

Cic. orat. pro Mur.
Niceph. lib. 2. cap. 21.
Liu. lib. 32.
Appian. Mithrid.
Tacit. lib. 2. histor. 402.
Val. Max. lib. 4. cap. 5.
Vlp. in l. 4. D. de off. Proc.

occurrerent. Quia persæpe, vt ingenti studio hæ obuiam itiones, sic pari sumptu peragebãtur. Qui, vt nimius, quandoque & ab ipsis principibus recisus, ac temperatus; vt ab Augusto is qui sibi, & à Traiano, qui Mœsiæ Præsidi tribuebatur. Interdum parcissimè delibatus; vt ingentia in Rempub. merita insuper moderatione cumularentur. Ideo cùm sibi principes nec sinerent effusè obuiam iri, neque à quolibet, Plinius Iunior rogat Traianum vt sibi permittat ei quàm longissimè occurrere. Quippe eo permissu continebatur singularis quidam fauor & munus principis erga illum, cui is tantum permitteret, vt se hoc genere officij percoleret. Neque verò vniuersorum vera & iusta gaudia coërceas intra septa priuatæ lætitiæ. Erumpentis affectus patientia difficilis, mora grauis est. Ergo fertur impetu, atque abrumpit per quæ tardatur.

Zonar. in Aug.
Plin. lib. 10. epp. ep. 53.
Plin. ep. lib. 10. ep. 10.

Obuia progrediar (inquit Liuia) *felixque per oppida dicar,*
Collaque, & os, oculosque illius (Drusi) *ore premam.*

In C. Pedonis elegia ad Liuiam.

Deniquehæc, vt ita loquar, pietas multitudinis in principem, studia exercitus erga imperatorem, litibus orbat forum, domos vacuat, vias complet, eumque diem ingenti & animi & vocis contentione concinit lætum nitidumque. Ipsos imperatores charitas in exercitum sæpe excit palatio & vrbe. Sic mille quingentis militibus è Britannia Romam redeuntibus Commodus obuiam iuit. Et Gaines hortatus est Honorium vt exercitui obuiam prodiret. Affirmauitque vetusto more hoc specimen honoris ab Imperatore militibus haberi. À Rep. hic mos ad priuatas affinitates, amicitias, hospitia deduci cœptus. Cyrus aduentanti Cyaxari auunculo, adsumptis quatuor nationum equitibus, obuiam processit. Quanquam eo comitatu Cyaxares offensus magis est quàm lætatus, ob paucitatem suorum valde demissorum hominum præ illorum præstantia qui cum Cyro aduene-

Zonar. in Commodo.
Zosim. lib. 5.
Xenoph. lib. 5. Cyroped.

rant. Gauendum enim ne rubore manifesto perfundatur is, quem aulico agmine & flore nobilitatis, aut militari manu circumfusi excipimus, ob nimiam dissimilitudinem exprobratricem angustiarum; cùm hinc opes ostentantur, illhinc aspiciuntur omnia longè deteriora. Ergo & hanc esse partem honoris fatendum est, vt non oneret, sed honestet; tenuitatem non deridendam propinet, sed velet; sordes etiã, si quæ subsunt, tegat non detegat. Hoc temperamento vsus dicitur Theodosius erga Athanaricum Gothum à Germanis pulsum, cùm ei ex vrbe Constantinopoli longè obuiam progressus est. Adnotauit Tacitus, Corbulonem, cùm Pæto apud ripam Euphratis cum suis copijs obuius fuisset, *non eam speciem insignium & armorum prætulisse, vt diuersitatem exprobraret*. Hac ipsa comitate excipiuntur à principibus amici tenuiores, si modo ob scientiam, & inlustres artes, claritudinem & admirationem adepti sunt. Cùm idem vsurpabunt hodierni contemptores doctrinæ, nihil facient nouo exemplo. Nam *Platoni Dionysius tyrannus vittatam, id est, coronatam nauem misit obuiam. Ipse quadrigis albis egredientem in littore excepit.* Rex Ægypti Iosepho filio Tobiæ venienti Memphin vnà cum regina, illoque qui suã legationem obierat, obuiam processit: eumque currui suo impositum in vrbem perduxit. Cæterùm hoc officium tunc est consummatissimum, cùm cuiuspiam honori simul obuiã mittitur, ac tutelæ. Vt Volux dixit Syllæ, se à patre obuiam illi simul & præsidio missum. Pyrrhus, vt mihi supra dictum, legatis Rom. aduenientibus obuiam præsidium misit. Hinc mos illustribus legationibus obuiam prodeundi. In quo obseruandum, aduentantibus legatis non alios occurrere debere, quàm honestissimos totius gentis; non qui rhetorissent, aut, vt aiunt, prædicent de Remo & Romulo, sed qui prudentia, & abscissa sermonis grauitate penetrent animos exterorum. In primis nulla odij suspitione asper-

Zosim. lib. 4.

Tacit. lib. 5.

Plin. lib. 7. cap. 29.

Zonar. lib. 1.

Sallust. Iug.

Dion in ecl. legat. 374.

ſos oportet: ne ſicuti tales à regnantibus occurſu prohibentur, vti à Nerone Thraſea, ita eos legati aut intimè rideant, aut palam auerſentur. Romæ in libertate Quæſtor mitti ſolitus; quòd exterarum gentium legatis, donec manebant, ex publico ærario ſumptus decernebantur. Qui mos non ob frequentiam legationum, vt putat vulgus literatorum, inſequenti æuo exoleuit; ſed quia proceſſu temporis Roma victorijs & felicitate facta eſt patria omnium prope gentium; quarum legationes, quoties vrbem inibant, non ſicuti exterorum excipiebantur, qui eſſent prope domeſtici, vt infra dicam. Cæterùm hoc more L. Manlius Quæſtor Maſgabæ legato Maſſiniſſæ, & alius inſuper Quæſtor Muſicani huius ipſius Maſſiniſſæ filio, & L. qui apud Val. Max. eſt P. Cornelius Scipio regi Pruſiæ, & filio eius Nicomedi cum pecunia, alij alijs obuiam miſſi. Legatis Romanis iter facientibus magiſtratus, quibus ab ipſa fūctione nomē † παρόχοις, ſalem & ligna ſuppeditare ſoliti. Horatius cū dixiſſet,

Tacit. lib. 16. Ann. — *Val. Max. lib. 5. cap. 1.* — *Liu. lib. 35.* — *Liu. lib. 21.* — † præbitoribus.

Horat. lib. 1. serm. ſat. 5.

Huc venturus erat Mecœnas optimus, atque
Cocceius miſſi magnis de rebus uterque
Legati, &c.

paulò poſt addidit,

Proxima Campano ponti quæ villula tectum
Præbuit, & Parochi quæ debent ligna, ſalemque.

Hæc erat illa ipſa præbitio, παροχὴ καὶ χάλυμα de qua ſupra dixi. Diſcimus quoque è Liuio, legatos qui repente aliquò mitterentur, ſingula iumenta per oppida, iter quà faciendum erat, imperare ſolitos. Exterarum gentium legatis præter æris munera, vt alibi dico, ædes liberæ, hoc eſt incuſtoditæ dari, ſumptuſque donec in Italia eſſent, decerni benignitatis Rom. fuit. Cæterùm hæc erat maieſtas & magnitudo nominis Romani, vt ipſi reges, filijque regum legatis Romanis obuiam ire ſoliti fuerint. Supra de Pyrrho ſatis dixi. Tiberio legato Romano Antiochus obuiam iuit. Ptolemæus tum Ariarathes alijs Senatus

Liu. lib. 32. 39. — *Liu. lib. 32. 44.* — *Polyb. ecl. legat. 173.* — *Annon. lib. 4.*

legatis. Plerumque reges hoc munus delegant primoribus amicorum. Carolus Magnus misit qui exciperent legatos Aaronis regis Persarum, vt primùm Pisæ terram tangerent. Quæ sanè siue obseruantia, siue comitas est, inde eius affectus, quo animi eorum amant expugnari, qui neque metu terreri, neque viribus frangi possunt. A scriptoribus adnotata fuit comitas Alexandri Magni erga ipsos expugnatarum vrbium legatos. Hîc diligenter cauendum, ne dum alienæ dignitati cōsulimus, obsimus propriæ. Meritò notatus est seruilis, regioque nomine vix dignus Prusias, *quòd pileatus, capite raso, obuiam ire legatis Romanis solitus esset.* Ita demum iuuat honore honestari, si is honos proficiscitur ab animo magno & excelso, eodemque prono in obsequium nostrum, non ab demisso vsque ad seruilem patientiam. Sic Tiridates apud Corbulonem gloriatus est, *ab eo qui supplex sit decus esse, si rebus ipsius prosperis magis quàm aduersis supplex est.* Atque inter vberrima præconia Traiani principis multi laudi natum & hoc est in sublimi illo ore Plinij, & memoriæ æternæ ab eodem commendatum in illo Panegyrico, in quem, vt in sanctius ærarium conditum est quicquid est virtutum laudumque principalium. *Nullam*, inquit, *in eo gloriam ponit, quod sit omnibus maior, nisi maximi fuerint quibus maior est.* Postremo videndum ne inter lætos paratus salus nostra prodatur à nouo aliquo Antonino. Nempe ab illo omnis nequitiæ volutabro Artabanus subdola specie affinitatis & inlectus & inlusus & prope oppressus est, cùm ei, vt mox futuro genero obuiam processit. Simili perfidia Hyrnethô à fratribus Ceryne & Phalce ad colloquium per caduceatorem euocata rapta est. Et Gubazes Rex Lazorum sceleratis insidijs impioque furori ducum Iustiniani incautus obiectus. Qui historias peruolutarunt non nesciunt infortunium Gratiani. Hic enim apud Lugdunum ab Andragathio occisus est, cùm re non

Plutarch. Alex. 3. 1219.

Liu. lib. 35. & Appian. in Mithr.

Tacit. li. 15. Ann.

Plin. in Panegyr.

Herodian. lib. 4.

Pausan. lib. 2.

Agath. li. 3.

satis explorata, crederet se honoris causa obuiam ire vxori suæ. Quibus perfidijs monetur quilibet, ita hospitibus obuiam eũdum, ac sic demum ferri posse, vt nobis quoque honos habeatur, vt honesta specie amicorum clientiumque præsidia circa se quisque disponat. Ad hoc exemplum ipse Iacob pertimuisse, sibique diligenter cauisse dicitur, audito fratrem Esau sibi obuium venire stipatum trecẽtis militibus.

Ioseph. lib. 1. antiq.

Hic quoque mihi monendus est legatus, ne in istis obuiam itionibus magnificentiæ & splendori nimium fidat. Hac enim calliditate sæpe illis oculi fascinantur, qui exteriora nimis intuentur. Hic fuit astus & simulatio Antiochi, qui eo paratu obuiam iuit legatis Romanis, vt ea tanta simulatione ijs omnem suspitionem demeret, quidpiam ab se nouarum rerum agitari, aut esse, vt reuera fuit, animo in Romanos infenso. Hunc fucum alio cumulauit. Nam aula eis, hoc est regia domo, ac propemodum ipso diademate concessit. Cæterùm non omnibus legationibus obuiam itur; non prouincialibus, non municipalibus, non earum gentium, quæ se nobis obsequio probant, non propter obscuritatem, aut longinquitatem ignotis. Ab istis, scilicet, quæri potest illud ipsum, quod Artafernes sciscitatus est legatos Atheniensium, Vnde itis, & qui mortales estis, qui expetitis societatem Persarum? Sæpe hæ obuiam itiones sunt infultæ dolo, atque huc spectant, vt ne legatis liceat vlteriùs, neque aliouorsum pergere, quàm quò, & quà ducuntur. *Antiochus legatis Romanis, ne Pisidiam ad se, vbi bello occupatus erat, venirent, Apameam occurrit. Syracusani legatis Senatus, ne in vrbem intrãrent, extra portam per suos legatos Hippocratem, & Epicidem obuij sunt facti. Et cùm legatis Armeniorum, causam gentis apud Neronem orantibus Agrippina ascendere suggestum imperatoris, & præsidere simul pararet, cæteris pauore defixis, Seneca admonuit venienti matri occurreret. Ita specie pietatis*, inquit Tacitus,

Polyb. ecl. legat. 173.

Herodot. lib. 5.

Liu. lib. 25.

Liu. lib. 14.

Tacit. lib. 13. Ann.

obuiam itum dedecori. Quibus obuiam itum est, hospitio, vt dixi, publicitus excipiuntur. Ei loco Romæ nomen Græcostasis. Sic in Græcia fuit πρυτανεῖον. At singulariter apud Eleos diuersorium magistratuum Romanorum, cui nomen Leonidæum. Quæ hospitalitas quàm Romæ diligenter culta fuerit, ex hisce Valerij verbis liquet, *Rex Ptolemæus*, inquit, *à minore fratre regno spoliatus petendi auxilij gratia cum paucis admodum seruis squalore obsitus Romam venerat, ac se in hospitium Alexandrini pictoris contulerat. Id postquam Senatui relatum est, accersito iuuene, quàm potuit accurata excusatione vsus est, quòd nec Quæstorem illi, more maiorum, obuiam misisset, nec publico hospitio eum excepisset. Eaque non sua negligentia, sed ipsius subito & clandestino aduentu facta dixit. Et illum è curia subitò ad publicos penates deduxit. hortatusque est vt, depositis sordibus, adeundi ipsius diem peteret. Quinetiam curæ habuit, vti munera ei per Quæstorem quotidie darentur.* Ea munera fuerunt esculenta, vt pulli, oua, olera, poma, cæterique agrestes & parabiles cibi, priscis penus, testis continentissimæ frugalitatis simul & hospitalitatis. Et hic quidem mos Romæ viguit. Nam hospitibus primo die ad cœnam vocatis, insequentibus diebus illa quæ dixi mitti solita,

quæ olim nostri iam luxuriosa senatus
Cœna fuit.

Cultior ætas, sed non castior vocauit lautia & dautia, siue lautitias, quales dicuntur fuisse Tarentinæ, hoc est, cibos appariatiores & exquisitiores, quibus quoque nomen cupes aut cupedia additis locis ipsis lautis. Talia propè munera misit Attila legatis Romanis qui ipsum adierant, nempe bouem, & pisces fluuiatiles. Ex hoc genere comitatis surgit quoque non infima laus regum ipsorum. Hinc certè Cleomenes Spartanus rex & amatus, atque adeò celebratus his ferè verbis, Hunc vnum esse Hercule prognatum. Talia vergente re Romana, & sæculo iam

Varro lib. 4. de ling. lat.
Pausan. li. 5.
Val. Max. lib. 5. cap. 1.
Vitruu. li. 6. cap. 10.
Iuuenal. sat. 11.
Iornand. de success.
Fest. in Dacrimas.
Fest. Cupes.
In ecl. legat.
Plutarch. Ag. & Cleo. 3.1485.

remotiore ab illo prisco cultu, curata sunt è re sordida; prorsus vt isti lucriones in qualibet re spurca reperiunt lucrum nitidum. *Nam si damnati*, ait Vlpianus, *aut sardonycha, aut aliam gemmam magni pretij, vel si quod chirographum magnæ pecuniæ in sinu haberent, ea pecunia ad ea seruabatur, quæ iure Præsidum erogabantur. Aut inde dabatur ijs militibus qui fortiter fecerant; vel legationis, vel alterius rei causa venientibus inde munera mittebantur.* Lautijs adiuncta erat cura ægrotorum, legati, scilicet & comitum eius. Postremò legatis sic exceptis perpetua beneuolentiæ series exhibetur; ne laudabile principium dissimilis exitus sequatur. Id quod accidit apud Pyrenæum Thracem tyrannum. Quippe is quod Musas suis tectis excepit, humaniter fecit. Quod sic exceptas constuprare voluit, fœdè & inhumaniter. Quod ex eo punitus, iusta passus est. Non omitto, legatos sic cultos specie honoris satellitio circummœniri; at reuera ne sint incustoditi. Quomodo Adathantem perfugam ab Lucullo habitum fuisse, scriptores memorãt. Hac ratione potissimùm agitur cum legatis suspectarũ, aut etiam hostilium gẽtium. Nam amicæ & gratæ legationes liberis ædibus excipiuntur. His illud addo, Semper magni imperij legatum excipi ab eo qui aditur aut à proxima huic persona, si is morbo aut aliquo grauissimo impedimento destinetur. Iacobus ab rege Persarum legatus ad Iustinum imperatorem; quòd Iustinus æger erat, exceptus est ab Imperatrice, cui literas regis reddidit. Hic honos hodie habetur legatis Pontificis Rom. ab omnibus regibus vno excepto rege Christianissimo, qui Cardinali legato non obuiam it, sed mittit fratres aut aliquem è propinquis qui hoc munere fungatur.

Vlpian. in l. Diuus. D. de bonis damn.

Plutarch. in probl. 42.

Ouid. lib. 4. Metam.

Frontin. Stratag. li. 2.

Liu. lib. 32. 44.

Menand. ecl. de legat. 97.

CAPVT XXXVI.

Hîc dico quibus de caußis sæpe differatur admißio legati.

STatim vt aduenerunt, legatos intromitti ad edenda mandata, negant esse ex dignitate illius qui aditur. Neque etiam sinit humanitas, vt qui ex longinquo veniunt, non detur spatium exigundæ aut sedandæ lassitudinis, aut detergendi, vt ita dicam, pulueris adhæsum, seseque colligendi. Achilles non prius audiuit mandata Agamemnonis ab Vlysse & Aiace legatis eius, quàm ij leuassent laborem itineris comitate epulisque. Et Calypso Dea Mercurium ambrosia prius hilarauit, quàm ad quid venisset, sciscitaretur. Telemachus prius inuitat hospitē ad cœnam, quàm audiat super qua revenerit. Supraque adnotabam ex Vitruuio hospites, quo aduenerant die, ad cœnam vocari antiquis vsitatum. Quæ comitas sic est agnoscenda, vt eâdem abijciatur quicquid est inutilis cessationis. Ergo legatum, dum hospitali lætitia excipitur, nihil prohibet secum meditata requirere, & memoriam firmare, vt, cùm iussa erit, fideliter depositum reddat. atque eâdem id agere, qui ad sacros sermones admittatur, sibiue Senatus detur: aut, si populus aditur, introducatur in theatrum, vt ciuitatibus Græciæ moris fuisse testis est Valerius. Enimuero si non momenta temporis rapiuntur, condunt se toti dies nobis subducti veriùs quàm acti. Neque vnquam prudentes quæ nunc possunt differunt in nouilunium. Quid inscitius, quid etiam infidelius, quàm ex magna properantia solui in magnam tarditatem, ac dies negotiorum terere otio, aut inutili negotio? In quo tamen ab legatis aliquando peccatum, docet locus Sallustij his verbis. Cùm Adherbal Cirrham profugisset, *id oppidū Iugurtha circumsedit,*

Iliad. 1. & obseruauit Athen. li. 4.
Odyss. lib. 5.
Odyss. 17.
Valer. Max. lib. 2. cap. 1.
Sallust. Iug.

vineis turribusque & omnium machinis generum expugnare aggreditur, maximè festinans tempus legatorum antecapere, quos ante prælium factum ab Adherbale Romam missos audiuerat. Senatus postquam de bello eorum accepit, tres adolescentes [nempe quòd celeritate opus erat. Et hîc aduertendum, tali re adolescentibus potiùs quàm senioribus legationem dari] *in Africam legantur, qui ambos reges adeant; Senatus, populique Romani verbis nuntient, velle & censere, eos ab armis discedere. Idque se illisque dignum esse.* Isti legati, etsi, ne mora negotium corrūperetur, maturauerant, nihilominus sibi ab Iugurtha illudi passi sunt; ac re infecta ex Africa discesserunt. Quid maturato opus, si denique res astu & vafritia cuiuspiam delabitur ad indiligentiam? Compositiùs tamen omnia, quàm festinantiùs agenda. Industria celeritate, diligentia maturitate adiuuanda. Neutrius enim probo festinationem. Non legati, vt sicuti gemens sub pondere legationis, illud adhuc anhelus proijciat; non illius, qui aditur, vt prodat inquietem curiositatem audiendæ legationis. Itaque pars hospitalitatis & comitatis in eo cōsistit, vt suum spatium legato relinquatur, si non id inimicum est legationi. Xenocrates Atheniensis missus ab ciuitate ad Antipatrum de redimendis captiuis, ab rege inuitatus ad cœnam sic cæpit,

Laert. lib. 4. in Xenocr. sunt versus ex Odyss. x.

† Ὦ Κίρκη, τίς γὰρ κεν ἀνὴρ ὃς ἐναίσιμος εἴη
Πρὶν τλαίη πάσσασθαι ἐδητύος ἠδὲ ποτῆτος
Πρὶν λύσασθ' ἑτάρυς, ϗ ἐν ὀφθαλμοῖσιν ἰδέσθαι;

† Ecquis sustineat requiem sumpsisse laboris. ô Circe, aut potus atq; tibi meminisse prius quam vincula demātur socijs, videatque solutos?

Qua fide tam anxia rex delectatus, captiuos ei concessit. Neque is qui missu Abraham petebat Isaaco vxorem, priùs quidquam gustauit, quamuis inuitatus ab Laban, quàm mandatum peregisset. Tunc demum epulæ adlubescunt, si iam impetrata & confecta re, atque animo defæcato ijs indulgere licet. Hîc quoque sedulò moneo legatum ne sibi à tali comitate imponi sinat. Certè his artibus Narsæus Sicorium Probum legatum Galerij & Diocletiani diutiùs

Gen. ca. 24.

Petr. Patric. ecl. legat. 20.

quam oportuit, detinuit apud Asprudum fluuium. Sed quia multæ causæ subdolæ huius dilationis multis rationibus colorantur, eas enumerabo quæ succurrunt; vt eâdem legatus secernat comitatem à fraude; illam agnoscat, hanc vitet; promat patientiam, non sit manifestus imprudentiæ; denique habeat in promptu tutamen aduersus futelas. Quæ sanè hinc sunt, quòd legatus nonnisi inhumanè ejci potest; sæpe tamen legatione euertuntur consilia illorum ad quos missa est. Hanc ob causam hi dolosè tempus terunt, & dies ex die prolatant subdola comitate, mendaci excusatione, frustratione, ludificatione, vt interea momenta rerum vertantur, & opportunitates vanescant. denique vt legato sic deluso plus relinquatur pœnitentiæ, quàm remedij. Sic ab Tullo Hostilio os sublinitum est legatis C. Cluilij; sic ab Agatocle legatis Brutiorum; sic legatis ipsis Romanis ab gente Achæorum. Quos Senatus admonuit, ne postea excusatione, qua se tegebant vterentur: *vt legatis Romanis semper adeundi concilium gentis potestas fieret; quemadmodum & illis, quoties vellent, senatus daretur.* Tunc certè legatus eripere se debet callidæ huic moræ, tempusque sermoni orare; promendusque est generosus spiritus par magnitudini rerum, si legatio à validioribus missa est ad pares, multoque magis si ad impares; præcipuè si omne momentum rei arduæ positum est in præsenti opportunitate, quam postilla non indipiscare quadrigis, quod aiunt, albis. Ergò perrumpenda sunt claustra obscurarum artium; Atque ostendendum barbaram calliditatem non esse valentiorem constantia nostra. Denique dolis propiùs admotis, qui negotium pessumdant, opponendus est vigor animi; quo quisquis præditus est, neque timidus est, neque vltra sortem temerarius; sed maturè anteit calliditates. Hoc tam animosum prudensque pectus Dionysius tyrannus meritò desiderare potuit ab suis

Liu. lib. 1.
Iustin. li. 23.
Liu. li. 29. et Pausan. li. 7.
Diodor. Sic. lib. 16. biblioth.

legatis, quos de pace Syracusas miserat. Quos, videlicet, Dion imperator exercitus Syracusani, diuersa causatus, distinuit; donec absoluta, sine impedimento, ea muri parte, quà vrbs patebat, intromissis denique legatis, ac de pace verba facientibus respondit, Vnam esse viam pacis, si Dionysius posita tyrannide certis honoribus cōtentus esse posset. Sic Constantius Oratores Synodi Ariminensis, de die in diem distulit; nequicquam illis eam moram sibi molestam esse querētibus. Tandem per literas hac excusatione apud patres vsus est, necessitate coactum contra hostes ire, eamq; propter expeditionem legatos videre non potuisse. At iussisse vt se remeātem Adrianopoli expectarent; vt ibi à summis tumultibus liber per otium legationem audiret, quæque opus essent, constitueret. Impunè fortasse hac ludificatione ductauit Synodum, togatos patres; cui si cum alio imperio res fuisset, hostile se facinus fecisse scisset. Huic similis fuit astus ille quo oratores eiusdem Synodi in oppido Thraciæ Nica distenti sunt obtentu asperitatis hyemis, & difficultatis itinerum; dum symbolum fidei è Latino Græcum factum mitteretur ad Orientales episcopos. Sic Iulianus cùm legatus Germanorum eum adijsset, tempus consultò extraxit eumque vbi aliquandiu distulit, & spem eidem fecit, fœdus acceptum à Constantio iri, de repente barbaros adortus; ingenti clade eos afflixit, regemque eorum victum ad Constantium misit. Constantius legatus Romanus ad Vandilos ingratijs substitit in vrbe Edessa contermina Persidi, diu multumque à rege Persarum dilatus. Zacharias ac Theodorus legati Tiberij imperatoris ad Hormisdam filium Chosrois, primùm ab illo, qui regi erat à secretis, deinde ab alio quodam Persa ludibrio habiti, ac per diuersa itinera huc illuc circumducti sunt, interim dum rex aduersus imperatorem copias instruit, & omnia bello necessaria parat. Quòd si minoris alicuius

Niceph. lib. 9. cap. 41.

Nicephor. lib. 10. cap. 1.

Prisc. ecl. legat. 59.

Menand. ecl. legat. 143.

imperij legatum, quem ratio demissior magis decet, quàm elatior, hi doli diutiùs excludunt, ibi verò prudentiam expedire debet, cuius ope intentos in se alienos dolos euitet, aut eludat. Tunc, scilicet, diligentia quærendum, sagacia rimandum, mente prospiciendum, quantum sub illa artificiosa cunctatione lateat insidiarum. Neque enim nisi malignè consueta differuntur, aut promissa retardantur. Hac arte Senatus ductauit Carthaginienses; Quibus cùm pollicitus esset se missurum legatos ad Masinissam, tamen omne negotium vsque eò duxit, quoad res eorum ab rege afflictas existimauit. Simili astu Athenienses concionem, quæ postea habita est super postulatis Alexandri missi à Mardonio distulerunt in aduentum Spartanorum; vt interea Lacedæmonijs daretur spatium mittendi legatos Athenas. Sæpe non simulatè sed verè hæsitant, dum nihil non spinosum, & confragosum circumspiciunt ij qui legatione adeuntur. Differuntque admissionem, ne legatus imparatos bene paratus deprehendat. Hoc consilio Maestriani Comitis à Licinio legati ad Imperatorem admissio ad tempus dilata. Hac eadem arte Georgius legatus ad Chosroem per multos dies detentus, nec ad regem intromissus fuit. Demetrius Atheniensium, quibus tamen supra omnes Græcos fauebat, legationem biennium, vt alibi dico, detinuit. Vsque eò regia planè superbia is profitebatur † τὸ δυσόμιλον, καὶ δυσπρόσοδον. Hæc dilatio ferri sanè potest, quoties ei nulla techna subest. *Ita nos cogimur*, inquit Cicero, *reliquis de rebus nihil decernere antequam publicanis responsum sit. Quare etiam legationes* (interpretare prouinciales & municipales) *reiectum iri puto*. Sæpe is est nexus rerum, vt nonnisi quibusdam explicitis, cætera explicari quoque possint. Inter hasce moras, specie officij, missitantur ad legatum homines sagaci naso, qui, vt canes venatici, aut vulturij odorantur occulta; & quò rectà non possunt, per anfractus vagisque sermonibus euadunt;

Appian. in Lybica.

Herodot. lib. 8.

Petr. patr. ecl. legat. 18.

Theophyl. de legat. Rom. ad gent. cap. 6. 52.

Plutarch. Demetr. 3. 1665.

Cic. ad Att. lib. 1. ep. 15.

† difficiles aditus & accessus.

dum astuta mulcedine prolectant aures legatorum: dein sensim electant arcana legationis. Tam callidus secretorum venator fuit Alcibiades, qui perfecit vt legati Spartani, antequam ederent legationem, secum loquerentur. Quorum simplicitas illius technis decepta cùm esset, suasu, inquam, illius, in media concione, contra quàm verum erat, ipsique priùs iecerāt professi sunt se non attulisse libera mādata. Quo responso Nicias, qui legationi fautor aderat, improuisò perculsus est, & populum ea vox asperauit. Ad postremum legati negotium, ad quod venerant, afflixerunt futili loquacitate, aut saltem inconsulta facilitate. Porrò cùm id agitur vt legato dies eant † ἄπρακτοι, saltem is interim signum Minotauri secum deferat, sciatque mandata adeò tecta tacitaque habenda esse, vt illud quicquid est arcani, ipsi extranei reuereantur sicuti rem sacram. Vt contra hos astus taciturnitate legatus, ita contra vim, cui vis adhibetur, constantia munitus esse debet. Vide quàm inconcussus Pompeius. *Is cùm legationis officio fungeretur, à Gentio rege Illyriorum interceptus, cùm Senatus consilia prodere iuberetur, ardenti lucernæ admotum digitum cremandum præbuit. Eaque patientia regi desperationem tormentis quicquam ex se cognoscendi excussit.* Ii quoque qui legatione adeuntur sæpe eius arcana sapienter premunt. *Scipio cum Syphacis legati nuntiarent ei regis sui nomine ne fiducia societatis eius ex Sicilia in Africam transiret, veritus ne confunderentur animi suorum, abscissa peregrina societate, dimissis legatis, rem pressit & famam diffudit, tanquam vltro à Syphace accerseretur.* Quādoque non admittitur legatio, quia contemnitur. Contemptus est ab iusta indignatione. Nempe sic excipiuntur legationes ingratorum, eorumque qui sæpe victi sæpe rebellant: quoties in fidem sunt accepti, toties fidem fregerunt. Neque talis legatus qui mittitur à stolidis, insolentibus, impijs, tanti est vt quid velit, quid non velit, cuiquam admodum curæ

Plutarch. in Alcib. & Nicia.

† nullis negotijs.

Val. Max. lib. 3. cap. 3.

Vide Clem. Alex. lib. 4. strom.

Frontin. lib. 1. strat. cap. 7.

ſit. Iuſtinianus Totilæ legatum neſcire voluit vtrum eſſet albus, an ater homo. Nam eum vetuit ſibi venire in conſpectum. Ac ne mandata quidem ſcire qualia attuliſſet, laborauit, pari contemptu. Id quod ego ita accipio, tanquam is auditus quidem ſit, ſed non ab Imperatore, à quo nihil eorum, àd quæ venerat, impetrauit. Quamuis Procopius diſertim inauditos affirmet Totilæ oratores ab Iuſtiniano dimiſſos. Pari ſeueritate nuntiatum eſt legatis Carthaginienſium, Eorum legationes Senatum admittere non poſſe, quorum exercitus adhuc eſſet in Italia. Interdum dilatio admiſſionis non eſt ab indignatione, ſed à dedignatione, ſuperbia, inriſu. Sic Demetrius, de cuius ſuperbia ſupra dixi, habuit fruſtratui legatos Athenienſium, quos integro biennio nequicquam multo circumductu fatigatos, poſtremò ne admiſſos quidem auditoſue domum remiſit. Vt aulica ſocordia deterrimis poſthabet optima, immane eſt quāta auiditate tam ſtulta, tamque odioſa ratio excepta ſit. Potiùs enim ſimulatur negotium, quàm vt non admiſſio tardè impetretur. Nimirum, ſocors ſuperbia dignitatem collocat in alieno tædio, aut contumelia; neque intelligit quantum moræ additur, tantum gratiæ demi. Inde quantum irarum excitetur, docent quę hanc ſtoliditatem ſæpe conſequuntur, *faces*, vt ait vetus Poëta, *obuoluta ſanguine*. Octauius auerſum à ſe Antonij animum inde ſubodorari cœpit, quòd foribus eius diu adſtitit. Et legati Lacedæmonij miſſi ad Lygdamum, ſæpiuſque putida excuſatione dilati, tandem intolerantes faſtus tyrannici, Faciat, ſiquid facit; non enim huc ventum à nobis vt cum ipſo colluctemur, ſed vt colloquamur. Vt ſic habiti extranei contemni ſe putant, ſic iſti frequentes regum cultores id accipiunt pro argumento imminutæ amicitiæ. Apelles ille tutor Philippi regis Macedoniæ, & princeps amicorum eius cùm, vti conſueuerat, introire ad regem vellet, familiaritatem eius aſpernante rege, à ianitore

Procop. lib. 3. belli Goth.

Zonar. in Scip.

Plutarch. in Demetr.

Cic. lib. 1. de diuin.

Appian. ciuil. 3.

Polyb. lib. 5.

iussus est expectare. Regem enim tunc quidem esse occupatum. Appelles rei nouitate perculsus, hæsitabundus aliquandiu stetit. Mox intelligens eius quod erat, illhinc se duxit ab amicis desertus, neque alijs prosequentibus quàm proprijs pueris. Nempe sic accepit, qui congressus esset, hunc quoque amicitia deiectum. Ideo Vologeses Rex Parthorum, præter cæ-

Tacit. lib. 15. tera veritus ne Tiridates frater suus haberetur pro mancipio populi Romani, id pro eo Corbulonem orauit, ne is complexu prouincias obtinentium arceretur foribusve eorum assisteret. Hac, scilicet, ratione nihil intolerantius. Ideo laudatus ob id potissi-

Val. Max. lib. 4. cap. 1. mum est Syracusanus Dion, *quòd cùm Theodorum principem Megarensem domi conuenire vellet, neque admitteretur, multum diuque ante fores retentus, comiti suo, Patienter hoc ferendum est, ait: forsitan enim & nos cùm in gradu dignitatis nostræ essemus, aliquid tale fecimus.* Me-

Tacit. hist. lib. 4. morat Tacitus, legatis Agrippinensium negatum fuisse coram adire alloquique Velledam, *Arcebantur*, inquit, *aspectu quò venerationis plus inesset. Ipsa edita in turre, Delectus è propinquis consulta responsaque vt internuntius numinis portabat.* His rationibus priùs admissio artificiosè differtur, sæpe eo consilio vt ad notitiam eorum quæ legatus affert perueniri possit; Interdum vt omnino auferatur. In primis ea tunc à solertibus hominibus vsurpantur quæ barbaros, stolidos, nec suæ sortis intelligêtes legatos in suæ stultitię & nequitiæ conscientiã cõpellant. Gens Carporũ eò

Petr. Patr. ecl. legat. 16. liuebat quod Gothis nomine Romani imperatoris dona singulis annis mitterentur; sibi non itidem. Isti ergo super hac re miserunt legationem ad Tullium Menophilum, qui præesset Mœsiæ. Is Tullius cognito ad quid isti venissent, & quo fastu mitti sibi munera postularent, quãplurimis diebus eos non admisit. Interim permisit barbaris otiosè spectare exercitamẽta militum, id agens vt hominum tam socordium cogitata euerteret. Ad postremũ cùm eos admisisset,

ipse

ipse sedit solio excelso, sibique adsidere iussit illos qui maximis in exercitu munijs fungebantur, legatis prorsus contemptim habitis. Quippe dum illi legationem ederent, ipse cum proximis seriò sermonem continuum instituit, sicuti alijs, ijsque maioris momenti negotijs intentus. Illi, edita legatione, hoc responsum abstulerunt, Huc redite post quatuor menses. Tunc dabitur vobis responsum. Iustinus quoque dicitur primò Meboden, post etiam Sebochthen Persicos legatos planè spretos dimisisse. Et hac quidem ratione agi solet cum barbaris, solaque temeritate & impudentia fretis hominibus. Quod si tale quidpiam vsurpatur inter eiusdem dignitatis potentiæque imperia, tunc verò manifestum est rem spectare ad apertam professionem inimicitiarum & hostilitatis. Certè simile factum Persei Senatus accepit pro denunciatione belli, cùm legati Romani in Ætoliam, & Macedoniam missi ad regem, renuntiarunt, *sibi conueniendi eius, cùm alij abesse eum, alij ægrum esse, falsò vtrumque fingerent, potestatem non factam.* Intolerabilior prope fuit fastus Artaxerxis, à quo legati Alexandri Mammeæ de pace missi ne admissi quidem sunt. Postremò decretum ne legati, ne nuntij alicuius regis aut gentis admittantur, est argumentum maximarum irarum. Id quod Achæos aduersus Perseum statuisse memorat apud Liuium Callicrates. Enimuerò si absint illæ causæ quas supra memoraui, non admittere illum, qui Reipub. causa legatus sit, hostile, immane, prorsus barbarum facinus est, atque adeò Attilicum. Nempe Attila pro sua cætera humanitate, noluit ad se intromitti Apollonium legatum, si non sibi mitterentur dona imperatoris. Huic comitati addidit & illud væcordis crudelitatis plenũ. Ni legatus huic petitioni satisfaciat, se ei mortem indicturum. Huic tamen tam efferatæ mentis homini legatus & sapienter & intrepidè respondit. Interdum dilationi admissionis nihil subest fastuosi, nihil etiam

Menand. ecl. legat. 94.

Liu. lib. 32.

Herodian. lib.

Liu lib. 31. 32.

Prisc. ecl. legat. 58.

captiosi. Sed, videlicet, in eo agnoscitur princeps cunctator, cuius ingenio sapienter obsecundant legati clientium & infirmiorum. Tiberius ne sedulos quidem, atque attentos captatores vtilitatum fisci, nisi tardè admittebat, nedum legationes nihil ad sua compendia pertinētes. Veritus ne, si quosdam absoluisset, alij insuper aduentarent. Vah! hominem læuum, qui ex negligentia captaret otia, quæ ipsa aggerat negotia. Legati qui adeunt principes tali ingenio præditos rimari debent:

Zonar. lib. 1.

—quæ mollissima fandi
Tempora, quis rebus dexter modus.

Virgil. lib. 4. Æneid.

Huius solertiæ haud immemor Lucretius orat Venerem vt Martem Romanis placet.

Lucret. lib. 1.

Hunc [Martem] *tu diua tuo recubantem corpore sancto*
Circumfusa super suaueis ex ore loquelas
Funde, petens placidam Romanis inclyta pacem.

vacua bene redde tabellas, ait Ouid.

Ouid. lib. 1. eleg.

Sic Neronem alijs curis intentum, hoc est Reipub. tempora subripientem, eadem libidinosæ vitæ tribuentem Verritus & Maloriges Frisij opperiebantur. Quippe prudentes malunt vitia regnantium modestia expugnare, quàm ijs inutiliter irasci. Ad hoc exemplum Philo Iudæus, cùm pro gente sua apud C. Cæsarem legatione fungeretur, atque à principe irato eiectus esset, neutiquam despondit animum; aut inani querela principem insectatus, inritus ad suos rediit; sed maius ex animo robur sibi promendum intellexit. Interdum dilatio admissionis est ab occupatione eius qui aditur, qui tunc interpellari sine nota extremæ necessitatis, aut etiam sine scelere, prope dixerim, non potest. Veluti, si aduentus legati incidit in ipsum tempus ingentis luctus; ac si is quem legatus adire iussus est interim moritur, vt accidit Chosroi, cùm Zacharias & Theodorus legati Romani ad eum venissent de pace inter imperatorem & Persas fir-

Tacit. lib. 13.

Vide ipsius Philonis de hac legatione librum. Meminit & Zonar. lib. 1.

Menand. ecl. legat. 143.

manda. Tunc enim ipse legatus legitimæ excusationi obuius ire debet; nec sic læuo tempore eum vrgere, cuius dolori adhibenda sunt fomenta. Quis non amet modestiam, prudentiamque Publij Iulij? Is ab Senatu missus ad Antiochum, audito regem filij funere, luctuque attineri, ne ad acerbitatem casus accederet insuper molestia noui negotij, abijt, atque in aliud tempus legationem differre maluit. Armaton legatus Mauricij imperatoris missus ad Chaganum, quòd rex graui ob amissos filios, luctu attinebatur, per vndecim dies non ad ipsum admitti se æquo animo passus est. Duodecimo demum die inductus est in tabernaculum regis. Tunc potissimùm legati se differri æquo animo pati debent, seque componere ad modestiam, cùm legatio sola respicit compendia mittentis. Annon stolidè & legatus Cyri missus ad regem Indorum, & legati Thebanorum ad regem Persarum, & Samij Siphnium, Pyrrhi ad Antigonum, aliosque Asiæ reges, omnes quidem ad argẽtum mutuò arcessendum, hic quoque ad impetranda auxilia, non statim admissi, non statim absoluti irascantur, tumeant, tiniant? Eadem est ratio victi erga victorem. Atque has quidem ob causas, quod sciam, ad quos itum est plerĩque differunt admissionem legati. Istis quilibet potest adnectere suas, si quas habet magis speciales, quas ego neque mente, neque memoria cõplexus sum. Hæc, taliaque cùm sæpe præsentiant ij, quorum legatio est, non dubitant per literas petere ab illis, quorum est interior potentia apud illum qui aditur, vt ipsorum fauore facilis legato ad principem pateat aditus; potissimùm si legatio missa est ad maiorem, validioremque. Hoc ipsum Vitigis Rex Italiæ petijt à Magistro officiorum Iustiniani, cui suos legatos diligenter cõmendat, & à Patricio viro Quæstore; quem rogat, *vt quos sub celeritate destinauit, remota tarditate, quantocius ad principem perueniant.* Ergo legati Romani non dubitant donis eum pulsare à quo

Liu. lib. 25.

Theophyl. de legat. Rom. ad gent. cap. 5. 51.

Xenoph. lib. 3. Cyr. Diodor. Sic. lib. 16. bibl. Pausan. lib. 1.

Cassiod. Var. 10. ep. 33.

Priscus. de legat. 39.

se sperant ad Attilam admissum iri. Id quod vsupari solet cùm solæ preces hîc deprehenduntur esse inefficaces. Huc quoque pertinet sermo legati habitus cum familiari Onegesij, & ipsius legati cum ipso Onegesio. Legatos Plato ait ab se petijsse vt Dionysio scriberet, in his Philagoram & Philædem à Dario missos. Nempe vt ipsos tyranno de meliori nota commendaret. Interdum propter morbum, aliâue impedimēta non admissa legatio, aut etiam semel admissa vberiùs audienda delegatur vni, aut duobus, pluribusue, qui rem principi referunt, aut Senatui. Postea quam legati Romani qui, capta ab Annibale Sagunto, Carthaginem missi sunt, iussa patrum exposuerant in Senatu Carthaginiense, electus est Hanno disceptator patrij iuris cum ipsis. & M. Tullius exprobrat Vatinio, ab illo auditos esse legatos sine S.C. *Quis legatos vnquam audiuit sine S.C.? Ante te nemo. Post continuò fecit idem in duobus prodigijs Reipub. Clodius. Quo etiam maiore es malo mactandus, quòd nōn solùm facto tuo, sed etiā exemplo Rempub. vulnerasti. Neque tantùm es improbus ipse, sed etiam alios docere voluisti.* Senatus eos legatos quos ad ipsum miserat Antiochus quibusdam Senatoribus audiendos delegauit.

Plato ep. 13. ad Dion. to. 4. 363.

Polyb. lib. 3.

Cic. in Vat. orat. 34. 88.

Diodor. Sic. ecl. legat. 315.

CAPVT XXXVII.

Quibus de causis legatus ipse differt suam admissionem.

IPse legatus quandoque mauult differri quàm admitti. Atque adeò quædam legationes ea re tātùm suscipiuntur vt tempus teratur, dum quidpiam subdolè moliuntur ij quorum sunt. Ea fuit solertia Themistoclis. Is, autore se, ab Atheniensibus legatus est ad Lacedæmonios, in hoc solùm vt, dum ipse necteret moras, eâdem perficeret vt Lacedæmonij pariter suos legatos mitterent Athenas;

Thucyd. lib. 1.
Æmil. Prob. in Themist.
Diodor. Sic. lib. 11. bibl.
Æl. lib. 4. Var. hist. cap. 47.

ea, scilicet, gratia; vt ij quoque ibi retineri, si ipse Spartæ retentus esset, possent. Homo sagax rem solerter inuentam perfectam reddidit. Vt enim venit Lacedæmonem, non continuò adijt magistratus, sed palam tarditatis, & indiligentiæ accusauit alios legatos, quorum se aduentum morari simulabat. Quæ res eò denique redijt, vt nequicquam querentibus Lacedæmonijs, Athenæ (id enim agebatur) muro interim & munimento cinctæ fuerint. Ita, quam primò Lacedæmonij crediderant indiligentiam, postremò intellexerunt esse dolum. Haud minùs callidè Cyneas à Pyrrho de pace Romam legatus non statim adeundi Senatus diem petijt; sed primores priuatim conuenit, hosque eorumque coniuges muneribus tentauit, si posset priuata largitate emere publicam pacem. Et munera quidem eius plurima accepta scribit Zonaras. Contra, à nemine admissa, Plutarchus. Id quod sæculo innocenti, ijsque quæ consecuta sunt, conuenientius est. Nam pace negata, autore Senatusconsulti Appio Claudio Cæco, Cyneas illo ipso die iussus est manere extra fines agri Romani. Sic legati Iugurthæ *vbi Romam venere, ex præcepto regis hospitibus, alysque quorum ea tempestate autoritas pollebat, magna munera misere. Vbi satis confidunt, dies est constitutus, quo & ipsis, & Adherbali Senatus datus.* Ad cauendum tales calliditates neque principi, neque Senatui dolus & astutiæ deesse debent. Nam cuius torpedinis est, rectores rerumpublicarum hisce externæ calliditatis artificijs ductari? Potiùs dissimulando intellectu, & simulando studio commodandi legatis, exprimendæ sunt, quas habent literas, & mandata. Denique maturè sciendum ad quid venerint. Quid, quòd Eumenem Senatus, *cùm, data dicendi potestate, nollet dicere, excedere templo iussit; atque interlocutum est, dicendum esse regi? Absurdum esse ignorare regem quid sperans, aut petens venerit. Reuocandum igitur, cogendumque qua vellet, quæque*

Iustin. lib. 2. p. a. fi.
Frontin. lib. 1. Strateg. cap. 1.
Zonar. li. 2.
Plutarch. in Pyrrho.
Sallust. in Iug.
Liu. lib. 27.

sentiret, expromere. Qui reductus à Prætore in templum, quæ antea tacuerat, dixit. Sæpe quoque legatus differt suam admissionem, non quia corrumpit, sed quòd ipse corrumpitur. Ita, videlicet, corruptus remissiùs contendit, rerumque agendarum momenta sibi eripi, subducta ratione, patitur. Hanc tam insignem perfidiam Demosthenes Æschini non semel exprobrat. Sæpe legatus palam fatetur ne velle quidem se admitti ad principem, si is ex illis est, qui tument vltra mortale. Nam qui viri sunt, hi colunt mores ingenuos, pessimè oderunt Persicos, & Persicis detestabiliores illorũ, qui numini inludũt, dum nõ satis habent salutari vt mortales, volunt insuper adorari vt numina, tanquam non humi reptantes, sed cœlum insidentes, non vt casibus obnoxij, sed imperitantes. Certè quoties tales adeuntur, aut maiestas legationis barbaro fastui submittenda est; aut legatus, si non vsque cò blennus, infamisque est, abstinebit cõgressu superbiæ tam dementis. Ergo per internuntios, prætextu verisimilis impedimenti, aut scripto edet mandata, aut rogabit delegari apud quos expromere ad quid venerit, possit. Laudo animosam virtutem Cononis Atheniensis, qui etsi non erat legatus Reipub. suæ, sed exul, tamen aspectu se & colloquio Artaxerxis prohibuit. Denique memor suæ libertatis, reique publicæ, in qua natus erat, maluit per literas & internuntios agere cum rege, quàm suos mores submittere in Persicam seruitutem. Sic Simeones Seleuciæ Episcopus ferreis compedibus vinctus, & post multa verbera introductus ad Saporem regem Persarum, illum adorare noluit, apertè professus id honoris vni Deo conuenire. Tam stultæ siue adulationis siue adorationis exemplum prębere solitus fuit magistratus Genuensis, is quem Podestatum vocant. Quippe cùm is magistratus admittebatur ad imperatoris Constantinopolitani salutationem, bis flectebat genua, nempe cùm primùm ingrederetur ianuam

Demosth. in orat. περὶ παραπρεσβ.

Prob. in Con. & Iustin. lib. 6.

Niceph. lib. 8. cap. 36.

Curopal. 51.

triclinij, & in medio triclinio. Inde accedebat ad imperatorem, eiusque throno insidentis osculabatur pedem & manum. Porrò hanc Genuensium humilitatem mos Lypaili ab hoc multum diuersus, notabiliorem vtique facit. Is enim quo primùm die salutaturus est imperatorem, genua tantùm flectit, ipse, nimirum, & comites eius, sed osculo pedum abstinet. Quo sanè vtriusque facto apparet, hoc esse ciuile, illud seruile. Hac quidem gratia liberi homines vt semper in animo, sic frequenter in ore habent Sophoclæum illud, vltimam prope Pompei vocem,

† Ὅςις γὰρ ὡς τύραννον ἐμπορεύεται
Κείνου 'στὶ δοῦλος, κἂν ἐλεύθερος μόλῃ.

† Quilibet ingenuus simul ac subit ora tyranni, illius inde redit, mutato nomine seruus.

Appian. ciu. 2. & Plutarch. in Pomp. & in Apophth. Ælian. lib. 1. Var. hist.

Acutiùs, sed ignobilius Thebanus Ismenius, qui legatus à suis ad regem Persarum, atq; à Tithrauste admonitus, ad regios sermones admitti neminem, qui non venerabundus genubus eius accidat, cùm nihilominus ad regem duci se iussisset, vt fuit in cõspectu, annulum sibi è digito detractum clanculum abiecit ad pedes regis, eumque inclinatus, specie adorantis, continuò sustulit. Iste pluribus deis vna hostia litare voluit, nimirum, dignitati legationis, & libertati patriæ, eâdemque gratiæ regis. Id quod an ritè fecerit ego in medio relinquo. Et si non difficile est post Areopagitas iudicare, qui Euagoræ mortem indixerunt, quòd regem, dum apud eum legatione fungeretur, adorauerat. Ita quoque non tanti fuit intertrimentum annuli, quàm dignitatis, quam inclinata persona legati haud dubiè inclinauit. Id moneo, magnis regibus ægrè esse, si talibus solennijs non coluntur ab exteris legatis eo more qui eorum, à quibus mittuntur, proprius est. Nam tali re discedere à moribus patrijs propemodum est, irreuerentem se ac despectorẽ alienæ dignitatis profiteri. Certè Persici legati quotiesadibãt imperatorem Romanum, de more suę gentis humi procumbentes eum adorabãt. Vni ex istis cùm pileus, dum sese inclinat, è capite

Athen. li. 6.

Menand. ecl. legat. 94. Theophyl. legat. gent. ad Rom. ca. 42.

decidisset, continuò ij quibus principes adulari mos est, id factum dixerunt esse lætum omen. Atque, vt adulatio fatua est & inaniloqua, Persiam Romano imperio accessuram, satis audacter, ne dicam stolidè & mēdaciter firmarunt. Hæ solent esse argutiæ aulicorum comedonum. Illud iam monui, ad vnum missam legationem ab alio admitti, & excipi posse, qui modò in illius locum successerit, ad quem destinata fuerat. Alexander adhuc puer legatos Persicos, quia fortè ierat peregrè Philippus pater, hospitaliter excepit. Et cùm legatio Romana missa ad Agronem regem Illyriæ eum mortuum inuenisset, à filio eodemque hærede regni, & à nouerca, quæ regimen rerum susceperat, & excepta, & admissa est, licet postea violata. Iulianus legationes à plurimis gentibus missas ad Constantem ipse, adepto principatu, admisit. Legati Leonis Imperatoris missi ad Carolum Magnum, eo morte intercepto, ab Ludouico filio eius excepti sunt, & admissi. Cuius rei quòd à me aliud exemplum allatum est, pluribus hîc supersedeo.

Plutarch. de fort. aut virt. Alex.
Zonar. li. 2.
Zonar. in Iul.
Annon. lib. 4. cap. 100.

CAPVT XXXVIII.

Congressionum & admissionum similitudo.

QVia fortunæ imperiorum plerunque index est forma admissionum, cùm hoc agimus, nō rem inanem, sed maximè seriam tractamus. Quæ vt faciles explicatus habeat, adhibebitur subsidium antiquitatis, ex cuius perennitate fiet deductio in nostra & hodierna. Quippe alia est ratio legationis missæ ab aliquo validiore imperio, alia à pari, alia à minore & infirmiore. Aliter excipiuntur domestici, aliter exteri. Sed admissionum & congressionum mira similitudo est. Hæ ab illis pleraque mutuantur; Quæ si semel distinctè tradita fuerint, facilis quoque

totius

totius rei cognitio futura eſt. Congredi dicuntur pares cùm ex æquo conueniunt ad conferenda capita de re cuiuſque publica; duo, ſcilicet, pluresue Reges; aut hinc Rex, illhinc maioris alicuius regis illuſtris legatus, aut Præſes conterminæ prouinciæ; quem regi parem; fortè & maiorem facio, ſi vices agit eius imperij, ad quod ipſe Rex omnia vertit officia venerantium. Hac dignitate præditi fuerunt omnes Proconſules, Proprætores, Præſides, & Præfecti, quibus ipſa ſe regum maieſtas propalam ſubmiſit. Eumenes in Aſia, Antiochus in Syria, Ptolemæus Alexandriæ conuenerunt legatos Romanos. Ipſe Mithridates tantus rex in congreſſione eius & Syllæ admittitur ab hoc, qui regi dexteram porrigit, ſimulque eum interrogare incipit, vt maior minorem. Huius tantæ prærogatiuæ intelligens Antigonus æquum cenſebat, Eumenem ſibi † ὡς κρείττονι λαλεῖν. Sed animosè huic Eumenes reſpondit, Neminem me præſtantiorem iudico † μέχρις ἂν ὦ τοῦ ξίφους κύριος. Interdum priorem loqui eſt potior dignitas. Id conſpectum fuit in congreſſu Pharnabaſi & Ageſilai. Ibi enim datum ætati Pharnabaſi, qui ſenior eſſet, vt priùs loqueretur. De qua re infra vberiùs dico. Video ſicuti in tabula, pictum Tigranem Armeniæ regem. At quem regem? cui quaternio regum, vt apparitorum, ſemper adſtare ſolitus erat. Hunc ergo aſpicio accedentem ad Pompeium à lictoribus ſubmoueri, ſed ab ipſo acciri. Video regem iam propiùs progreſſum, ſublata capite cidari, eam Pompeio ſubijcere; eique vultu ſupplice, & genu flexo Romanum Romana comitate porrigere illam inuictam dexteram, & fidem, atque ipſum, filiumque eius ſupplices alleuatos, vtrumque ſedi ſuæ circumponere. Video eundem Pompeium iudicantem iudicium inclytum inter Hircanum & Ariſtobulum fratres, reges Hebræos. Inde conuerſum ad reges edicere ne armis diſceptent. Ipſemet Pompeius quanquam deiectus

Liu. lib. 32. 62.

Plutarch. Sylla. 854.

† vt præſtātiori loqui.

Plutarch. Eum.

† quoad fuero gladij dominus.

Xenoph. hiſt. Græc. lib. 4. 464.

Appian. Mithrid.

Zonar. li. 1.

fatis & acie fugatus, tamen fortunam siue suam, siue imperij extulit his verbis,

Lucan. li. 8.

Solusque è numero regum telluris Eoæ
Ex æquo me Parthus adit.

Ergo omnes alij reges Orientales adibãt Pompeium sicuti maiorem, ipsi, scilicet, Romano minores. Video legatos Romanos in hoc ipsum mitti vt cognoscant de controuersijs regum, aut ordinent res prouinciarum. Hos ab ipsis regibus, regumue legationibus adiri. Non ergo mirum si Romanus Imperator deridet Membodem legatum Persicum qui venerit non vt legationem ederet, sed vt iudicaret. Sed vt hosce dicas & victos reges, & seruientes magnitudini Romanæ, aspice Artabanum regem Parthorum, qui vnus prope defuerat triumphis Romanis, tamen talem tantumque vsque eò suspexisse fastigium Romanum, vt miserit legatos ad Germanicum, per quos præter fœdus & amicitiam, pollicitus est se daturum honori eius, vt ripam Euphratis accederet. Quid, quod ipse venit ad colloquium legati Consularis? Hæc exempla addita ijs quæ mox memorabo, discutiunt hallucinationem illorum, qui putant se aliquid dicere, cùm aiunt, non eundem apud exteras gentes legato locum deberi, qui illius est cuius legatio est. Contra ipse firmare audeo, Qui locus est principis aut Reip. eundem esse illius quem princeps aut Respub. ad exteros solenniter legauit. Vnum excipio illum ad quem missa legatio est. Quippe etsi hic est multo infra sortem & conditionem illius cuius legatio est, tamen eum in ditione sua eminentissimo loco esse æquum est. Quem locum ipse me Hercules vni illi personæ concesserit qua se & minorem, & infirmiorem, & inferiorem fatetur, non etiam legato eius. Pontificis, Imperatoris, regum legati nusquam sedẽt superiori loco, quàm is est, ad quem quisque ipsorum missus est. Quòd si aut inuitatio, aut itineris ratio, aut alicuius negotij seria tractatio compulit legatum

Menand. ecl. legat. 84.

Tacit. lib. 2. Ann.

Sueton. in Calig.

diuertere ad illum, qui obsequia & venerationem vertit ad illos quorum legatio est, enimuero ipse tūc concesserit illorum nemini; sed superiori loco consistet, hoc est, illo ipso quo is consisteret, si præsens esset, cuius missu dedit se in viam. Quisquis principum non hoc honore talem legatū honestat, in illo aduerti potest aut animus contumacior, aut auersa volūtas ab illo quem legatus in sua persona exscriptū refert. At, inquis, prærogatiua regiæ, principalis, vniuersorum dignitatis est vera & solida, cùm in legato tātum sit effigiata, aut adumbrata. Nemo negat. Sed is legatus neque stipes est, neque columna, neque statua, ante quas ipsi persæpe reges venerabundi prò cubueruut; sed est viua magni dominatoris effigies, & illius, vt ita loquar, altera siue geminata persona, quam sine magno sensu & acri indignatione alterius nempe originalis & primariæ non demittas in inferiorē, quàm qui ipsi debitus est, locū. Et verò Mithridates de quo paulò ante agebam, non solùm Sertorio cessit, verùm etiā vni è ducibus eius C. Mario. Hoc addō, In illa Repub. quæ in nullius personam cōtulit insignia iuris ac dignitatis suę, sed vbi tantùm eminēt magistratus, etsi multa potestate prædìti, vt in Heluetica & Rhætica, nullum esse tanta confidentia qui legato se, non dico præponat, sed ne æquet quidem. Ratio est, quòd qui ibi legatus est non ad hunc aut illum magistratū missus est, sed ad vniuersos. Horum dignitas, autoritas, maiestas cum in nullius persona exscripta aut collecta sit, sicuti Venetijs in illo qui ibi est Dux, sed per omnes magistratus, perq; cunctorū capita diffusa ita vbiq; sit, vt nullo certo loco, nullaq; persona definita sit, nullus quoque ibi locus legati loco eminentior; nulla item ibi persona est quæ non legato concedat, ne maioribus quidem magistratibus, aut cuncto Senatu excepto. Cæterùm cuius rogatu hæc siue colloquia, siue congressiones habentur, haud ferè multùm distat à victo; saltem censetur

Plutarch. Sertor. 2. 1067.

&minor &inferior. Qui quidpiã, quod eò pertineat, petenti concedit, seque exorari patitur, maior & validior. Hic fuit tumor Ariouisti, cùm Cæsaris legationi respondit, *si quid ipsi à Cæsare opus esset, sese ad eum venturum fuisse; Si quid ille à se velit, illum ad se venire oportere.* Priusquam habeãtur hi congressus, circumscribitur locus, tempus, comitum numerus; totius negotij species præfinitur. Quæ omnia spectant congredientium securitatem, dignitatemq;. Securitatem, quia specie colloquij sæpe fraudi apertum est iter. Certè Attalus & legati Romani perierant, si non prompto effugio expedissent se è plagis Prusiæ regis Bithiniæ, qui pro mille equitibus, vti cõuenerat, vniuersum exercitũ duxerat ad colloquiũ. Simile quiddam de Ezechia rege Iudæ memorant sacri libri, de Iugurtha Sallustius, de Mithridate Plutarchus, de Cotye & Corbulone Tacitus; de Hermia tyranno Acharnensium Diodorus, ac de Valeriano Zosimus. Ergo talibus locis tamque cõspicuis singula anxiè & scrupulosè aduertuntur; ne insidijs implicẽtur qui vi opprimi non potuerũt. Dignitas è multis, potissimũ è præteritis rebus feliciter, aut infeliciter gestis æstimatur, augetur, minuitur. Hãc Tiridates sibi adscribebat cùm colloquio sui & Corbulonis elegit locũ, in quo nuper obsessæ cum Pæto legiones fuerant, ob memoriã lætioris sibi rei. Sibi Corbulo, cùm eũdem locũ non vitauit, vt dissimilitudo fortunæ gloriã augeret. Qua ratione barbarus successum rerũ, Romanus optionem barbari vertit in suã gloriã. Cæterùm ita res, scilicet, peragitur, vt imperio opibus & viribus editior nunquam non appareat cõcedere illud quod minus est. T. Quintius COS. Romanus quia dabat pacis leges Philippo regi Macedoniæ, *vt vẽtum est ad colloquium, rogatu regis dicere cœpit.* Hinc liquet, regem impetrato ab Cõsule vt prior diceret, agnouisse, tali re, sibi conuenire sicuti minori, vt prior loqueretur. Certè Sylla in cõgressu ipsius & Mithridatis disertim regi dixit, Supplicãtiũ esse vt priùs loquãtur, victorũ

Cæs. lib. 1. belli ciu.
Appian. Mithrid.
Zonar. in Ezech.
Plutarch. Sylla. 854.
Tacit. lib. 2. 12. & 13.
Diodor. Sic. lib. 16. bibl.
Zosim. lib. 1.
Tacit. lib. 15.
Liu. lib. 32.
Plutarch. Sylla.

vt taciti horũ preces excipiãt. Hinc ergo cõstat regẽ non ex æquo cõstitisse cũ cõsule, eodẽq; imperatore exercitus Romani, sed suam maiestatem illius amplitudini submisisse. Id quod & Perseo accidit, huius Philippi filio, quod fuit nobile documentum vicissitudinum humanarum, cùm is congressus est cum legatis populi principis terrarum. *Nam postquam in conspectu* (verba sunt Liuij) *dirimente amne, paulisper internuntiando cunctatio fuit vtri transgrederentur; Aliquid regiæ maiestati regiæ; Aliquid legati populi Romani nomini cùm præsertim Perseus petisset colloquium, existimabant deberi. Ioco etiam Martius* (specta prudentiam hominis, qui nõ animi, sed negotij gratia iocatus est; atque ita quidem vt asseruerit maiestatem imperij. Neque iocum longè accersitum, aut diu meditatum, sed è re natum traxit ad rem seriam) *cunctantes mouit. Minor inquit, ad maiorem* (sicuti de ætate loqueretur, accepit Perseus; tanquam de maiestate Martius. Vtrumque verum). *Et quòd Philippo ipsi nomen erat, filius ad patrem transeat.* Quibus verbis maiestatem Romanam condijt priuata comitate. *Facilè id persuasum regi est. Aliud deinde ambigebatur, cum quàm multis transiret. Rex cum omni equitatu transire eum æquum censebat. Legati vel cum tribus venire iubebant. Vel, si tantum agmen traduceret, obsides daret, nihil fraudis fore in colloquio. Hippian & Pantaucum principes amicorum obsides dedit. Nec tam,* ait Liuius, *in pignus fidei obsides desiderati erant, quàm vt appareret socijs, nequaquam ex dignitate pari congredi regem cum legatis.* Vide quàm Liuius nihil detrahat regiæ maiestati. Id quoque dispice, quàm sublimet magnitudinem Romanam, cui denique submittit maiestatem regis. Similiter Crassus in congressu Surenæ, quanquam, re perdita, venerat in discrimen vitæ, saltem videri voluit memor dignitatis, si non re, at verbis. Nam cùm ex equo descendisset, atque ad Surenam tenderet, Surenas barbaro irrisu, vt eum vidit, Quid hoc, inquit? Pedes it Romanus imperator, &

Liu. lib. 32.

Appian. in Parth.
Plutarch. in Crasso.

Tacit. lib. 15. Ann. nos equitamus? Huic respondit Crassus ex necessitate, sed tanquam ex dignitate. Neuter, inquit, peccat, patrio vterque more congredientes. Nam *Parthus* vt ait Tacitus, *equitatu stat, Romanus legionum agminibus.* Sed ego puto, & fato, & vltima desperatione Crasso ademptum fuisse, vt priùs omne consilium belli gerendi, sic postea congrediendi cum vlla aut securitate, aut dignitate. *Plutarch. Sylla & Strabo lib. 13.* Cautiùs Sylla & feliciùs, qui cum Archelao præfecto Mithridatis, in campo circa Delium, vbi est ædes Apollinis, deinde etiam cum ipso Mithridate æquo loco congressus est cum paucis, *Appian. Mithrid.* instructis vtrinque exercitibus, nempe, vt verbis, virisque simul, prout opus esset, velitari posset. *Appian. lib. 1. belli ciu.* Scipio & Syllani in campum ita conuenerunt, vt vtrinque essent terni. *Appian. lib. 2. belli ciu.* Petreius & Afranius in Hispania cum Cæsare congressi sunt, adstantibus vtrinque exercitibus. *Appian. lib. 4. ciu. Lucan. lib. 4.* in eoque Lucanus repperit materiam laudãdi Afranij,

——seruata precanti
Maiestas non fracta malis, interque priorem
Fortunam, casusque nouos, gerit omnia victi,
Sed ducis & veniam securo pectore poscit.

Strabo lib. 12. Lucullus & Pompeius conuenerunt apud Damala. *Plutarch. Eum.* Eumenes & Ptolemæus in campum. *Plutarch. Demetr. 3. 1655.* Seleucus & Demetrius apud Orossum. *Plutarch. Cic. 3. 1620.* Antonius & Octauius, pace facta, vterque suo exercitu pone se relicto, coierunt singuli cum trecentis ad Pontes Lauinij fluminis, nempe apud vrbem Bononiam. Ad id loci vbi peruentum est, Lepidus insula, quæ ibi est, perlustrata chalmyde vtrique signum dedit, quî eos inter se faceret conuenas. Illi, relictis ad pontes trecentis, vnà cum amicis, in medium progressi aperto campo constiterunt; Cæsar quidem (vide quàm singula definita sint) propter imperium, medius. *Appian. lib. 5. belli ciu.* Et cùm hic ipse Octauius, & L. Antonius Marci frater conuenturi essent Gabios, duo suggestus medio campi erecti sunt, vnde vterque, veluti apud iudices, pro se causam diceret. *Plutarch. Ant. 1702.* Sed is cõgressus abscessu Lucij diremptus. Sex.

Pompeius, Antonius & Cæsar congressi sunt apud promontorium Miseni, Cassius & Brutus apud Sardeis; legati Romani & Antiochus Selymbriam; nēpe omnes apud loca nulli ipsorum suspecta aut intuta. Hinc palam est, in loco congressus, siue coitionis eligendo præcipuè spectari conuenientium securitatem, commoditatem, dignitatem. Quas sæpe præcedit maxima super istis concertatio; cuius specimen extat apud Menandrum inter Romanos & Persicos legatos, priusquam conuenirent in eum locum cui nomen Atraclum. Mitiora & rariora talium certaminum exempla præbet antiquitas quàm hodiernus dies. Certè perpaucis & regibus, & principibus, & rebuspublicis est de prærogatiua honoris concordia; cùm maior pars non virtutis experimentis, sed sola animi elatione censeri velint.

Plutarch. Bruto. 1828.
Liu. lib. 23. 129.
Menād. ecl. legat. 98.

CAPVT XXXIX.

De eadem re.

IDemtidem moneo in his congressionibus potissimum consulendum esse dignitati. Ea dignitas quibus rebus contineatur docent ea, quę protuli exempla. Sed quod est arduum stare in loco lubrico, nec prolabi in errorem, vberiùs rem omnem exquiro, cuius omnis ratio præter supradicta colligi, opinor, potest ex ijs quæ sequuntur. Xenophon adnotauit, eos qui à Cyro familiari inuitatione honestabantur, non temerè hoc illóue loco sedisse, sed Hercule ipsius Cyri iudicio. Quem, scilicet is, præcipuo honore dignabatur, hunc sibi iubebat assidere ad læuam. Hanc enim dextra dicebat insidijs esse magis obnoxiam. Ergo is qui hoc loco sedebat, censebatur ibi positus esse veluti tutamen & satellitium regi. Alterum collocabat ad dextram; tertium rursus ad læuam; quartum item ad dexteram. Quòd si fortè plures sibi es-

Xenoph. de instit. Cy. hist. lib. 8. 174.

ſent, eodem omnes ordine ſedebant. Quippe is ita ſtatuebat, vbi is qui virtute eminet, idem quoque loco non antiſtat, ibi verò extingui ad præclara æmulationem. Verùm vbi laudatiſſimus quiſque conditione eſt optima, ibidem omnes ſummo certamine contendere ad præſtantiſſima quæque. Ergo vt ſummus gradus eſt index ſummæ virtutis, illius cui vniuerſi omnia ſua accepto ferunt; ita deinceps gradatim, quanti quiſque ſit, aſſignatus cuique locus demonſtrat. Et quidem in rebus humanis virtus, fateor, diuinum germen ſemper eminet & omnia ſe inferiora ducit. Verùntamen. Sæpe comitem ſibi fortunam adſciſcit. Qua voce omnia externa demonſtrantur. Itaque quoties hominem in perfecta felicitate conſtitutum dicimus, eâdem eum multis virtutis & fortunæ bonis cumulatum aſſerimus. Hinc illa frequentia inter ſummas poteſtates, & acria de loco certamina. Nempe genus, opes, & potentia, horumque vſus & oſtentatio cenſentur eſſe in cenſu virtutis. Cui hæc maximè adſunt, is impromiſcuus, & ſicuti ab ipſa virtute ſepoſitus exiſtimatur. Ergo nobiliſſimum, opulentiſſimum, & potentiſſimum quemque primæ, ſiue ſuperioris ſeſſionis honor demonſtrat. Nec ſanè mirum ſi Arſaces rex Parthorum Orobazum legatum ſuũ miſſum ad Syllam regreſſum necauit, quia Syllæ loco ceſſerat. Romanè Sylla, qui, allatis tribus ſedibus, vnam Ariobarzani, alteram Orobazo dedit; tertiam eamque mediam ſumpſit ſibi. Ita medius audiuit legatum edentem mandata. Atque hinc ſciri voluit, regum Parthicorum maieſtatem eſſe infra magnitudinem Romanam; ac proinde Orobazum legatum ſe legato ac duce Romani exercitus inferiorem duxit. Certè Sylla barbarum neminem tanti putauit, quem non deſpectaret vt imparem. Ea re ſi non alio cultu, ſaltem loco eminere voluit. At medius cenſetur honeſtiſſimus quòd idem eſt tutiſſimus. Ideoque eum Hiempſal Iugurthæ inuidit. Eadem eſt ratio loquendi

Plutarch. in Sylla.

Salluſt. Iug.

loquendi in publicis consessibus. Nempe multum interest, an hoc an illo loco. Nam qui prior loquitur, vt iam mihi dictum, censetur admitti ab illo à quo auditur. Cuius rei etsi aliquot exempla supra memoraui, illis tamen non piget addere sequentia. C. Cæsar ab Augusto in Syriam missus, cum rege Parthorum, æquato vtriusque partis numero coijt. *Sed prior Parthus* (nempe hinc se Caio concedere fassus est) *apud Romanum in ripa Romana; posterior hic apud Regem in hostili epulatus est. Tiridates Rex Armeniæ cùm venisset ad locum suo ipsius, & Corbulonis colloquio destinatum, viso Corbulone, prior equo desiluit. Et cùm paci componendæ* (verba sunt Ammiani Marcellini) *inter Gothos & Valentem principem Romanum conueniens locus esset præstitutus, & assereret Athanaricus sub timenda execratione iurisiurandi, se esse obstrictum, mandatisque prohibitũ patris, ne solum aliquando calcaret Romanorum, & adigi non posset; indecorumque esset ac vile imperatorem transire ad eum, rectè noscentibus placuit, nauibus remigio directis in medium flumen, quæ vehebant cum armigeris principem, gentisque* [Gothicæ] *iudicem, inde cum suis fœderari, vti statutum erat, pacem. Qua re composita, & acceptis obsidibus* (vide quàm non ex dignitate pari, quanquam in medio flumine, transactum sit.) *Valens Constantinopolim redyt.* Propemodum ad hoc exemplum legati Iustini & Cabadis in ipsis conlimitijs Romani & Persici imperij, vt de pace agerent, congressi sunt. Ita sub Carolo Magno, congressu primorum Franciæ Daniæque super amne Egidora, iureiurando vtriusque gentis pax firmata. Hæc ego inlustrium congressionum exempla è multis lecta paginis, ac seposita in gratiam illorum, quorum laborem meo labore leuatum cupio, ideo retuli, quia è congressione in admissionem transferri multa possunt. Quippe legationes validiorum imperiorum eo paratu, quem supra dixi, sunt excipiendæ; exceptæ non diutiùs quàm hospitalitatis officia desiderant, differendæ. Denique tota species

Vell. Pa tere. lib.

Tacit. l. 15.

Ammia Marcel lib. 27.

Procop 1. belli [illegible] Anno [illegible] 4. cap. [illegible]

magis accedere debet ad congressionem, quam ad admissionem. Quasi tales legati ex æquo cum illis congrediantur, ad quos missi sunt. Nempe isti, sicuti cothurnati grandia incedunt; nec ferè loquuntur nisi explicato aulæo tragico, sua magnificantes porrigentesque maiestatem imperij sui.

Horat. lib. 1. serm. sat. 4.

——surgente sole ad eum, quo
Vespertina tepet regio?

vt quod rogant, cogere se posse probent. Talis fuit magniloquentia Pelopidæ legati Mithridatis coram ducibus Romanis. Neque enim dubitauit affirmare imperium Mithridaticum patere in longitudinem stadia viginti millia. Super hæc extulit vicinitatem & clientelas omnium prope gentium conterminarum. Amicitias item quibus validissimis innixus erat. Inde iactauit adfinitatem Togbaris Armenij, & Arsacis Parthi. Sic legati Bocchi, vbi Syllæ mandata regis patefecerunt, copias, fidem, magnitudinem regis sui oratione extulerunt. Talis prorsus fuit magnifica illa ostẽtatio regis Argiuorũ apud Æschylũ in his verbis,

Appian. Mithrid.

Æschyl. ἱκέτισ. 316.

† Τοῦ γηγενοῦς γάρ εἰμ' ἐγὼ Παλαίχθονος
Ἶνις Πελασγὸς, τῆσδε γῆς ἀρχηγέτης.
ἐμοῦ δ' ἄνακτος εὐλόγως ἐπώνυμον
Γένος Πελασγῶν τήνδε καρποῦται χθόνα
καὶ πᾶσαν αἶαν, ἧς δι' Ἄλγος ἔρχεται,
Στρυμῶν τε πρὸς δύνοντος ἡλίου κρατῶ.
Ὁρίζομαι δὲ τήνδε Περραιβῶν χθόνα
Πίνδου τε τἀπέκεινα, Παιόνων πέλας,
ὄρη τε Δωδωναῖα. Συντέμνει δ' ὅρος
ὑγρᾶς θαλάσσης. τῶν δὲ τἄπειτα δὲ κρατῶ.

† Terra geniti ego Palæchthonis (sum) posteritas Pelasgi, & huius terræ dominus. At me rege meritò denominata posteritas Pelasgûm hoc fruitur agro & omni hac terra, perquã Algus labitur. Et quà Strymõ ad occidétem (vergit) solem dominor. Et distermino terram Perræbiorum, eaque quæ vergunt ad Pindũ iuxta Pæonas & montes Dodonæos, vbi terminus est humidi maris. Quæ vltra (sunt) horũ ego sum dominator...

Hæc talium legatorum granditas potissimùm agnoscitur edenda legatione, vt infra dicam suis locis. Appius Claudius ab Lucullo imperatore suo legatus est ad Tigranem, illud ludibrium fortunæ. Hunc igitur, cùm etiam tum graderetur æqualis astris, Appius vt venit coram, sic agitauit; Missu Luculli huc aduenio, vt Mithridatem abducam eius triumpho debitum.

Plutarch. in Lucullo.

Alioquin indico tibi bellum. Qui ſanè cothurnus proprius eſt iſtorum bellatorum, quos frequentiã victoriarum, & fortius quoddam fatum perduxit ad faſtigium rerum. non item aliorum. Nam

Si dicentis erunt fortunis abſona dicta,
Romani tollent equites peditesque cachinnum. Horat. lib. 1. ſerm. ſat. 4.

Tales quoque legati promptè laceſſunt, minitantur, ferociter reſpondent, nempe fidentibus fidenter, ſuperbis ſuperbè: Veluti cùm Craſſus legatis Arſacis per iactantiam dixiſſet, Seleuciæ ſe reſponſum daturum, ex legatis Vagiſes maximus natu ſubſannans, manus ſupinæ oſtenſa vola, Hinc prius, inquit, pili Craſſe exorientur, quàm Seleuciam tu quidem aſpicias. Sic Themiſtocles legatus ad Andrios ſuper pecunia duos Deos in comitatu duxiſſe ſe dixit Suadam & Vim. Num potuit ſublimius? Sed, videlicet, exceptus fuit ſimili reſponſo, vt alibi dico. Vt faſtuoſis, ac tumidis legationibus aſſeritur magnitudo quęſita meritis, ita ratione circumſpectiore haud dubium eſt commendari legationes tenuiorum. Sæpe modeſtia mollit ea quæ nulla vis frangere poteſt. Quam tamen virtutem imperia vix agnoſcunt, dum ſerió alienæ rei, dignitatique detrahunt quod addant ſuæ. Quo fit vt hæc virtus non tam cenſeatur eſſe inferiorum, quàm ſuperiorum. Quia in illis ſubdola creditur, & coacta; in his ingenua & incoacta. Ideo cauendum legato eſt, ne virtutibus intempeſtiuis ſubruat negotium, ad quod fulciendum aut perficiendum miſſus eſt. Sed vt hæc de loci dignitate certamina propriè ſint illorum, quorum legationes ſunt, moneo perſæpe inter ipſos vnius & eiuſdem principis legatos ſimilem æmulationem oriri. Nam etſi is, qui eſt princeps legationis, vt ordine primus domi ſuos collegas forte domeſticis titulis, ac dignitate anteit, tamen is, cuius ore legatio editur, ſemper cæteris antiſtat. Apud Homerum quamuis Vlyſſes in delectu legatorum tertius nominetur, tamen quòd ipſe apud Achillem editurus erat

Plutarch. in Lucullo, & Appian. in Parth.

Plutarch. in Them.

mandata Agamemnonis, primus, ante alios, inquam, ingressus est atrium vbi erat Achilles.

Iliad. 9. 373. †Τὼ δὲ βάτην προτέρω, ἡγεῖτο δὲ δῖος Ὀδυσσεύς. Ante paucos annos ab quodam rege duo lecti sunt in arduam sanè magnique momenti legationem; vnus generis claritudine, alter doctrina & eloquio insignis. Nobilis existimauit sibi ab suo collegato cedi ęquum esse. Cui hic respondit, Tu sane in conuiuio priori loco esto, dummodo ego cùm legatio edetur ore meo priori consistam.

† hi vero progressi sūrvlterius. Preibat autem diuus Vlysses.

CAPVT XL.

Legatorum quidam excipiuntur vt exteri, quidam vt domestici. Vtrique monstrantur.

NE quis fortè dubitet, quosnam vocauerim exteros, quos domesticos, vtrique sunt mõstrandi, ne illis minùs æquo, his ne supra debitum quidpiam tribuatur. Sed quia hæc res hodie non est scirpus, vt sit sine nodo, is ita demum dissolui poterit, si proferatur regula Romana, ad quam quisque sua dirigere poterit. Et quidem quod ad hanc rem pertinet, Romæ nihil fuisse indispositum, sed omnia suis tẽporibus diuisa, hinc discimus, quòd mẽsis Februari9 audiẽdis legationibus attributus erat. Legationes accipe municipales & Italicas, aut prouinciales; non item externas, eorũque qui sui iuris per omnia essent. Sæpe, videlicet, de modo agri, de legibus, ceremonijs, asylis, templis, talibusque totæ ciuitates per suos quęque legatos multa accensis studijs, & prouinciali æmulatione alternabant coram magistratu Romano. Talis fuit contentio Appionis illius, qui accusauit Iudæos apud Caligulam; cui Philo eleganti ssimè respondisse dicitur. Iisque legationibus sæpe transalpinis, sæpe transmarinis, ne frustra

Cic. lib. 1. epist. fam. ep. 4. & ad Q. fratr. lib. 2. ep. 11. 616.

Ioseph. lib. 18. & Niceph. lib. 2. cap. 9.

haberentur si aut maturiùs tardiusue Romam venissent, certum tempus erat præstitutum. Et maiores magistratus, vt legati qui è longinquo venerant, non diutiùs ductarentur, sed absoluti quantocyus dimitterentur, perficiebant. *Priusquam consules in prouincias proficiscerentur*, ait Liuius, *legationes transmarinas in Senatum introduxerunt.* Easque legationes affirmat ab suis ciuitatibus ideo Romam missas, vt de iniurijs Philippi quererentur. Hoc genus legationum audiebat Senatus, credo, infrequens. Id vti sic existimem, adducor verbis M. Tullij in eodem loco quem supra citaui, nempe in epistola quarta ad Lentulum; *Senatus*, inquit, *haberi ante Kalendas Februarias per legem Pupiam, id quod scis, non potest; neque mense Februario toto, nisi perfectis aut reiectis legationibus.* Fatetur non haberi Senatum, ac nihilominus audiri legationes. Id enim pro eo Romæ accipiebatur, ac si omnino non haberetur Senatus, qui legationibus tantùm vacabat. Imò ipse alibi firmat ex verbis Appij Claudij, magistratus cogi ex Cal. Februarijs, & vsque ad Cal. Martias legatis Senatum quotidie dari. Ergo fatendum quoque, non à patribus, cùm frequentes conueniebant, eas legationes audiri solitas, sed à magistratibus, ijsque Senatoribus qui fortè Romæ erant, inductas, dimissas, perfectas; adhibitis, vt est credibile, earum ipsarum gentium, & ciuitatium patronis. Hos enim singulas ciuitates Romæ habuisse docuit me Liuius. *Dati ab senatu*, inquit, *ad iura statuenda ipsius coloniæ patroni*: & Appianus. Horum iudicia fuisse rata, Dionysius Halicarnassæus. De hoc genere fuerunt legationes Diæi & Menalcidæ, quæ memorantur à Pausania; & Lacedæmoniorum, Messeniorum, Segestanorum, Massiliensium, quæ à Tacito, Vicentinorum quæ à Plinio; & aliæ, paulò quidem digniores municipalibus, sed eiusdem ferè generis. Nam quorum erant, externos fateor lingua quidem & natione, non imperio, ac ditione. Quippe quoties

Liu. lib. 29.

Lib. 2. ad Q. fratr. ep. 11.

Appian. lib. 2. belli ciu.
Liu. lib. 9.
Halic. lib. 2.
Pausan. li. 7.
Tacit. lib. 4.
Plin. lib. 5. epp.

hos populus Rom. aſpexit, eâdem ſuos deditios agnouit. Principe Auguſto tribus Conſularibus mandatum vt has legationes audirent, iiſque reſponderent. Tiberius ipſe eas audiebat, iis adhibitis qui illas prouincias rexiſſent quarum ex legationes erant. Hoc tamen principe, quandoque in Senatu ſunt auditæ, ſi de rebus arduis aduenilſent, Cuiuſmodi celebris illa apud Corn. Tacitum miſſa à pleriſque Aſiæ ciuitatibus ſuper iure aſylorum. Tales à Traiano fuiſſe admiſſas & auditas, teſtis eſt Plinius his verbis, *Adeunt ſtatim, dimittuntur ſtatim. Tandemque principis fores excluſa legationum turba non obſidet.* Haud abſimiles illæ, quibus rex Indorum reſponſa dabat, cùm capillum pectebat, ornabatque. Eædem ſimulatque Romam aduenerant, ædem Saturni adibant. Credo, vt ſciretur quo ordine inducendæ; quibuſque ſumptus ex publico decerni, quibus item non præberi deberent; illis vt extraneis, his minimè. Quærendum ergo hoc loco, quinam vigente re Romana, Romæ dicerentur exteri. Paratè reſpondeo, Parthi, Sarmatæ, Scythæ, Indi, aliaque ignota Romanis auribus gentium vocabula. Reliquus quidem citerior orbis, qui, ſi exemeris algida, complectebatur totam Europam, multa Aſiæ, multa Aphricæ, ſub Auguſto totus erat Romanus. Harum tamen gentium legationes quædam eo paratu, quem ſupra dixi, excipiebantur; Aliæ comiter tantùm, vt miſſæ à prouincialibus. Diſcrimen eſt ex diuerſa conditione populorum. Quorum ſunt tria genera; Primum coloniarum, hoc eſt, Quiritium tenuiorum, qui poſtea limitanei milites dicti, quibus ager captiuus viritim diſpertitus, exonerandæ vrbi, & frequentandis, tutandiſque imperij finibus,

ne per vacuum Romano incurreret hoſtis.

Vnà cum his cenſeo illos, quibus ius coloniæ, hoc eſt, ciuitas data cum iure ſuffragij; & quibus, quanquam reſtrictiori iure, ſine hoc priuilegio indulta. Vtrique

Dio Aug. 73.
Dio Tiberio. 105.
Tacit. Ann. lib. 3. 185.
Plin. in panegyr.
Q. Curt. lib. 8.
Plutarch. probl. 42.
Horat. ſerm. lib. 2. ſat. 1.

ciues erant; neque multum distabant ab illa comitiali septem collium plebe. Alterius generis erant vi victæ gentes, quibus suæ leges ademptæ, nouæ datæ. Hæ sæpe ex regnis redactæ in prouincias, nimirum vectigales, ac stipendiariæ factæ à Proconsulibus, Proprætoribus, postea que à Præsidibus & Præfectis regebantur. Vtrarumque legationibus dabatur Senatus, mense vti dictum est, Februario; illis vt ciuibus; his, quibus erat durius seruitium, vt dedititijs ac subiectis; Vtrisque sanè vt suburbanis, propeque domesticis. Hosce demonstrauit Liuius per nomen Circeiensium, aliorumque colonorum, cùm memorat, *eis denunciatum Senatus verbis, facesserent propere ex vrbe, atque oculis populi Rom. ne nihil eos legationis ius externo, non ciui comparatum tegeret.* Vide vt excludat eos priuilegijs legatorum exterorum, ciuesq; nominet non externos. Ergo neutri publico hospitio excepti; neutris lautia mitti solita. Docet Iurisconsultus, qui *ædium nomine legatum damni infecti promittere debere, aut vicinum admittere in possessionem* respondit. Tertij generis erant illi, qui sponte venerant in societatem Romanam, eamue operosis meritis adepti erant. Hi, magnitudine Romana protegebantur tantùm, atque adeò sociorum nomine etiam honestabantur; erantque Græcis ἀπλεῖς, quasi dicas immunes ab omni tributo. At illi † ὑποτελεῖς, quibus videlicet, tributa, & leges, & ius Romanum, vt victis impositum: neque enim solùm protegebantur, sed & tenebantur vt subiecti. Quanquam non pauci quoque proferri possunt, quos populus Rom. quanquam victos, iussit esse liberos, id est tertiæ conditionis. Hoc tanto munere donata est Græcia, licet domita. Ergo qui reges, quæue gentes virtute & amicitia Romana præcellerent, ab alijs culta illa hospitalitate, quam supra dixi, distinguebantur. *earumque legatis id honoris datum, vt in cauea sederent in sedibus Senatorum.* Quod si quis rem magis reputet quàm

Liu. lib. 6.

Paul. in l. 28. D. de iudic.

† tributarij.

Tacit. li. 13. Ann.

speciem, fatebitur istos quoque vi & amplitudine Romana circumfusos membra fuisse eius imperij, cuius Roma caput fuit. Nam & arma, & iuuentutem, & commeatus imperio ministrabant. Denique procurationem regni existimabāt suam, ius & imperium eius fatebantur esse penes populum Rom. Certè tales reges Tacito sunt inseruientes, vt Antiochus, quamuis opibus ingens. Neque enim arma suo nutu aut arbitratu tractare; ac ne socijs quidem populi Rom. sine permissu Senatus auxilia mittere audebāt, vt de Ptolemæo Liuius memorat. Istis assimilo eos, qui hodie sunt maiores duces & principes; licet liberi & regnantibus ferè per omnia similes; sed tamen regiæ, imperatoriæ, Pontificiæ maiestatis veneratores, de quibus aliquid supra, & in meis coronis satis vbertim egi. Quia tamen imago summi fastigij, omniaque insignia summæ fortunæ Senatus aut princeps iusserat manere apud illos, quorum vim sibi ipse seposuerat, non mirum est, si isti Romæ erant exteri, tanquam non circumscripti finibus imperij; atque adeò sicuti cum Romano imperio æqua esset ipsorum factio. Et cùm hi reges Romæ erant, extincta, scilicet, libertate, quantus Consulibus honor erat. Hoc liquet ex postulatis Vologesis pro Tiridate fratre apud Corbulonem. Nam perinde est ac si dicat, id ex consuetudine eiusdem fastigij hominibus concedi. Isti ergo erant in tutela Romana; at alij in ditione. Itaque quoties lego extraneas legationes venisse Romam, hasce accipio. Nisi forte essent remotiorum gentium vt Indorum, Parthorum, Sarmatarum. Ad hæc exempla hodierni quoque regnantes legationes, quibus adeuntur, discriminare possunt. Et cùm, quanti sint ij quorum eæ sunt, æstimauerint, definire modum hospitalitatis, honoris, cultus quo legatos excipiant.

Tacit. li. 18. Ann.

Liu. lib. 21. 18.

Tacit. li. 15. Ann.

CAP.

CAPVT XLI.

Tempore pacis non admittere legationem, cuiuscunque tandem illa sit, Scythicum planè est.

AN legatio sit admittenda, ratio temporis diiudicat. Nam si alta pax alit gentes, equidem nullam video causam quamobrem sit excludēda, quamlibet missa ab illo, qui nobis est inuisus. Dandumque hoc si non illi, si non nobis, at iuri gentium, vt indignatio comprimatur. Quid enim si missa est ad satisfaciendum, ad mutanda priora, de reconciliatione & concordia? At te prehendit suspicio esse speculationem. Quid si falsus es, ac plus scis quàm scito opus est? Sed sit ita sanè. Fac speculationi impositam esse laruam. Tuum est nudatam iubere relegere iter quà venit; ne tibi externæ astutiæ imponant; sed intellectas caueas, contemnas, rideas. Planè regiè ille rex Æthiopum *μακροβίων*. Nempe hunc Cambyses habebat pro frutice, cùm ad eum misit speculatores cum donis, qui se legatos mentirentur. Sed fatuum non inuenit. Neque enim fuerunt exclusi, sed ita admissi, vt directò audirent speculatores nulla circuitione. Vos, inquit, scio non huc missos de amicitia à non desiderante; qui quàm sit homo nihili, vel hinc liquet quod fraude grassatur. Nihilominus vincam animum meum, & quando speculatum missi estis, facio vobis potestatem singula otiosè introspiciendi, quo illi exploratiora renuncietis. Simile est illud apud Tacitum, *Captos Vitellij exploratores, circumductosque vt robora victoris exercitus noscerent, remittendo.* Propemodum sic habita fuit legatio illa speculatrix Illyriorum & illa, quam Brennus Dux Gallorum misit ad Antigonum. Nulla fœdior illa Indica, quâ Cyrus abusus est ad speculandū

Herodot. lib. 3.

Tacit. lib. 19. Annal. 358.

Iust. lib. 25.

Xenoph. li. 6. Cyrop.

castra Crœsi. Nam legati Indici, iussu Cyri, Crœsum adierunt, tanquam ab rege suo ad illum, de societate missi. Etsi hoc excusari possunt, quòd iussi erāt quicquid Cyrus iussisset, exequi. Sed næ ipse rex Indorū turpi beneficio sibi Cyrum obligauit, si suspicari potuit fore, vt sua legatio speculationi lenocinaretur. Par est, nequitia principis qui ad turpia suam legatiōnem dat vendendam, atque eius, qui cuipiam vxorem commodicat aut apiscēdæ dominationi aut pecuniç. Tolerabilior est illa Romana, cui tamen fixa est ruga neutiquam Romana. Cui velandæ addita est honesta species componēdi duos reges auersos Antiochum & Ptolemæum, cùm tamen ipsa re speculandis Antiochi bellicis apparatibus esset destinata, idq; a cura vt Annibal aut Romanis mitigaretur, aut assiduo colloquio suspectus, inuisusque regi fieret. Quāquam, si libero ore loqui licet, ægerrimè retuli hoc exēplum, vt fidei suspectæ. An illa prisca Roma ingens, mansurumque theatrum virtutis humanæ, illa quæ

Polyb.l.3.& Iustin.li.31.

Nunquam succubuit damnis, & territa nullo
Vulnere, post Cannas maior, Trebiamq; fremebat,

Claudian.de laudib.Stilich.lib.3.

artes barbaricas discere potuit? Ille populus victor omnium circa gentium, osor fraudis, cui in sua & virtute & fortuna præsidium, anxiè videlicet, id egit, vt Annibal ab se victus, ac denique factus mancipiū eius regis, qui ipsus haud multò post fuit inter mancipia vrbis reginæ, sicuti metuendus demum tepesceret, & mitigaretur sibi? Retonsa erat † ὀξύτης illa Annibalis. Fortuna eum deseruerat, & ludos faciebat. Fama victoriarum senescebat. Punici astus iacebāt effœti & marcidi. Contra, Romana virtus valescebat, gloria augescebat. Ergo quid minùs Romana magnitudine dignum, quàm cogitare de mittēda legatione seruili per hominē Romanū? Atque m? Illū qui perfecerat, vt dein nulla dissimulatione opus esset; cuius in solo nomine est terror Carthaginis, & rubor Annibalis? Nū Scipio domitor Africç detracto sibi spolio leonis,

† acritas

contegi potuit pelle vulpeculæ? E victore fieri palpator & captor? At cuius? Ab se victi, illius qui

-- in exilium præceps fugit, atque ibi magnus,
Mirandusque cliens sedet ad prætoria regis,
Donec Bithyno libeat vigilare tyranno. Iuuen. sat. 10.

Ignoscat mihi vterq; genius Polybij & Appiani. Nam in tradẽdo hoc negotio vereor ne nimium græcisset. Non moueor eo quod profitetur Polybius, se prope alumnum Scipionum, certè familiarem Æmiliani, ijs interfuisse quæ scripsit. Neque enim qui ipsi rebus gestis interfuerit, vt ipse Polybius Fabio obijcit, ideo sunt minùs indiligentes veri. Sæpe aduerti, nihil ferè minùs attentè scribi quàm rem seriam. Fortè & Polybius famam per liuida Græcorum ora volitantem sectatus errore rei verisimilis, rumorem scripsit pro re. At id ipsum tradit Iustinus è Trogo desumptum homine Romano. Hærerem si non & hæc ipsa eiusdem saporis essent, cuius fons est vnde sunt deriuata. Græcos dico, qui ideo certatim Romana scripserũt, pauculis demptis, in quibus lubet annumerare hunc ipsum Polybium, vt Romanæ maiestati vbicunque, & quodcunque possent, detraherent. Cuiusmodi multa Trogũ in sua quatuor & quadraginta volumina aceruatim retulisse, ex illorum elegantissimo breuiario haud falsò datur intelligi. Ego certè, etsi tot librorũ iactura vehementer commoueor, haud paruam gratiam habeo Iustino, qui recisis superuacuis, nos historia compendiaria, scriptaque ad gustum Romani palati saltem solatus est. In quo tamen ipso vix probo, quòd nimium multa ex ipso Trogo desumpsit huius notæ, profecta à malignis Romanæ potentiæ inuisoribus, eamque allatrare solitis. De hoc eodem genere est illud quod idē Polybius memorat de alijs legatis Romanis, quos dicit in Hispaniam missos ad speculanda consilia Annibalis. Nam ibi quoque claudicat eius fides. Neque hîc ego Romanas artes agnosco. Et verò cætera scriptorum manus eam legationem in

hoc apertè missam firmat, vt ex dignitate Romana Annibalem alloqueretur. Ergo verisimilius est illud quod alij hac ipsa de re scriptum reliquerunt, Id accidisse per occasionem Scipionis Africani, qui ab Senatu missus in Africam ad componendas Massanissæ & Carthaginiēsium controuersias, rediens Romam venit ad Antiochum receptorem Annibalis, specie quidem legationis; sed reuera vt vtrumque ab incœpto deterreret, aliaque cum ipsis ageret, prout ipsi è Repub. fideque sua videretur. Non eo inficias, post aduentum Scipionis aures Antiochi non æquè Annibali fuisse promptas, vt priùs fuerant. Et suspitionem ortam ex vtriusque secretis colloquijs. Vt ne addam æmulationem artis imperatoriæ, quam Pœno maiorem esse quàm sibi, liuebat rex. Sed quicquid hîc fuit artificij nulla fraude notabile fuit; sed ex omni parte laudabile; & ipsum non Senatus, sed Scipionis; neque à Scipione captatum, sed Scipioni oblatum, & à porrigente occasione acceptum. Illud quoque constat, & Scipionem minorem, atq; ætate M. Tullij Cn. Octauium ab Senatu missum ad gentes explorādas, regumque animos perspiciēdos. Vtramque legationem laudo; & aio prudenter factum, licet alia fortasse specie. Olim quidem non modò Prætorem, aut Consulem, sed priuatos etiam missos qui prouincias viserent, & quid de cuiusque obsequio videretur, referrent, Thrasea testis est. Non etiam sum nescius Sex. Antistium & M. Retium legatos Romanos Massiliam vnâ cum legatis Massiliensibus ad res inspiciendas missos. Scio & illud, Senatum Atilio negotium dedisse, vt Ætolis aduersus Philippum auxilia duceret, re vt res Macedonicas exploraret. Neque item inficias eo, ab Senatu missos speculatores in Macedoniam, vt certò sciret, an fama didita de excursionibus Getarum in prouincias Romanas, audita morte Cæsaris, esset vera. Sed in his agnosco effectus prudentiæ, non calliditatis. Quia aliud est,

Zonar. li. 2. *Plutarch. in Apoph.* *Cic. Philip. 9.* *Tacit. li. 15. Ann.* *Liu. lib. 17. 443.* *Pausan. li. 7.* *Appian. ciu. 3.* *Liu. lib. 32.*

ſagaciter ſcrutari atque æſtimare animum cuiuſpiam ſuper communi negotio, Aliud, proditoriè aliena rimari, nempe vultu amico, animo inimico, ſpecie legationis, cùm illa reuera eſſet ſpeculatio. Neque alia gens in priſca Repub. plus odit, contempſitue fraudes, quàm hæc ipſa Scipionũ. Superior quidem Africanus ſpeculatores Annibalis deprehenſos in caſtris, & ad ſe perductos non ſupplicio affecit; ſed vt Æthiops ille, circa omnes manipulos deducendos curauit; interrogatoſque an ſatis ea conſideraſſent quæ ſpeculari iuſſi erant, prandio dato ipſis, iumentiſque eorum, incolumes dimiſit. Hoc tam pleno fiduciæ ſpiritu Xerxes fuiſſe perhibetur, & Ioannes Zimiſces, alijque. Punica ingenia magis decent fraudulentæ hæ legationes, quàm Romana. Nihil Iugurthæ conuenientius, neque Aſpari Numidæ, quàm hunc ab illo mitti oratorem ad Bocchum ſubdolò ſpeculatum conſilia eius.

Val. Max. lib. 3. cap. 7. & Appian. in Liby.

Plutarch. in Apoph. Zonar. in Ioanne Ziniſce.

Salluſt. Iug.

CAPVT XLII.

Tempore belli legationes hoſtium aut omnino excluduntur, aut excipiuntur extra vrbem & caſtra; aut, ſi nihil viſuræ ſunt niſi ipſis terrificum, vtrobique admittuntur.

CVm geminus Ianus apertus eſt, aduentantibus hoſtium legatis obuiam mittitur qui denunciet ne propiùs accedant. Cauſæ qualecunque velamentum ſatis eſt. Priſco inſtituto talibus Senatus dari ſolitus extra vrbem, nempe ad ædem Bellonæ. Sæpeque ingentibus ſtudijs in Senatu agitatum, recipienda, an excludenda legatio eſſet, vt in ipſo exordio belli Punici. Nam Scipionis Naſicæ, & M. Catonis diſſidentes ſententiæ auditæ ſunt. Scipio cenſebat admittendam legationem, & pacem Carthaginienſi-

Liu. lib. 10.

hoc apertè missam firmat, vt ex dignitate Romana Annibalem alloqueretur. Ergo verisimilius est illud (Zonar. li. 2.) quod alij hac ipsa de re scriptum reliquerunt, Id accidisse per occasionem Scipionis Africani, qui ab Senatu missus in Africam ad componendas Massanissæ & Carthaginiēsium controuersias, rediens Romam venit ad Antiochum receptorem Annibalis, specie quidem legationis; sed reuera vt vtrumque ab incœpto deterreret, aliaque cum ipsis ageret, prout ipsi è Repub. fideque sua videretur. Non eo inficias, post aduentum Scipionis aures Antiochi non æquè Annibali fuisse promptas, vt priùs fuerant. Et suspitionem ortam ex vtriusque secretis colloquijs. Vt ne addam æmulationem artis imperatoriæ, quam Pœno maiorem esse quàm sibi, liuebat rex. Sed quicquid hîc fuit artificij nulla fraude notabile fuit; sed ex omni parte laudabile; & ipsum non Senatus, sed Scipionis; neque à Scipione captatum, sed Scipioni oblatum, & à porrigente occasione acceptum. Illud (Plutarch. in Apoph.) quoque constat, & Scipionem minorem, atq; ætate (Cic. Philip. 9.) M. Tullij Cn. Octauium ab Senatu missum ad gentes explorādas, regumque animos perspiciēdos. Vtramque legationem laudo; & aio prudenter factum, licet alia fortasse specie. Olim quidem non modò Prætorem, aut Consulem, sed priuatos etiam missos qui prouincias viserent, & quid de cuiusque obsequio (Tacit. li. 15. Ann.) videretur, referrent, Thrasea testis est. Non etiam sum nescius Sex. Antistium & M. Retium legatos (Liu. lib. 17. 443.) Romanos Massiliam vnà cum legatis Massiliensibus ad res inspiciendas missos. Scio & illud, Senatum (Pausan. li. 7. Appian. ciu. 3.) Atilio negotium dedisse, vt Ætolis aduersus Philippum auxilia duceret, re vt res Macedonicas exploraret. Neque item inficias eo, ab Senatu missos specu- (Liu. lib. 32.) latores in Macedoniam, vt certò sciret, an de excursionibus Getarum in prouin audita morte Cæsaris, esset vera. effectus prudentiæ, non calliditat

sagaciter scrutari atque æstimare animum [illegible] super communi negotio, Aliud, proditorie [illegible] mari, nempe vultu amico, animo inimico [illegible] gationis, cùm illa reuera esset speculatio. [illegible] gens in prisca Repub. plus odit, contemnit [illegible] des, quàm hæc ipsa Scipionũ. Superior [illegible] canus speculatores Annibalis deprehensos [illegible] & ad se perductos non supplicio affecit [illegible] Æthiops ille, circa omnes manipulos [illegible] curauit; interrogatosque an satis ea [illegible] quæ speculari iussi erant, prandio dato [illegible] que eorum, incolumes dimisit. Hoc [illegible] ciæ spiritu Xerxes fuisse perhibetur, & [illegible] misces, alijque. Punica ingenia [illegible] dulentæ hæ legationes, quàm Romanæ [illegible] thæ conuenientius, neque Aspar [illegible] hunc ab illo mitti oratorem ad [illegible] speculatum consilia eius.

CAPVT [illegible]

Tempore belli legationes [illegible] duntur; aut excipiuntur [illegible] aut, si nihil [illegible] cum, [illegible]

CVm gemina [illegible] hostium legatio [illegible] ne propiùs accedat [illegible] tum satis est [illegible] litus extra [illegible] que ingo[illegible] da, an e[illegible] belli Pun[illegible]

lib. 23.

[illegible]ar. in [illegible]stantino [illegible]stante & [illegible]nstantio.

ta excitentur. Quæ cautio etiam tum Romæ ignorata fuit, cùm libertas nondum coalita, legatione Tarquinij prope extincta est. Eadem est ratio obsidentium & obsessorum. Hos enim illi sæpe euertunt, dum velant speculationem sanctitate legationis. Ideo Ezechias legatum Sennacherib. Hierosolyma exclusit. Et Gothi, qui præsidio Vrbinum tenebant, oratores Belisarij non admiserunt in vrbem, prope re illhinc facessere iussos. Contra, si is qui aditur, ingenti specie magni validique exercitus exteros obstupefacere potest, non modò non excludenda legatio est, sed potiùs cupidè intromittenda; dandaque opera vt arbitratu suo singula perlustret; vt de deprehensis speculatoribus supra dixi. Legati Scytharum viginti per castra Alexandri equis vecti, & admissi in tabernaculum, & considere iussi. Sic Constantinum Romanum legatum Pirozes, ac Tullius Menophilus legatos Carporum in castris excepit. Enimuero tunc ferrea illa species socijs amica, suspectis, aut hostibus minax rectè ostentatur, verus vtique magnorum imperiorum paratus. Cyrus cùm Indorum legati admissi sunt ad Cyaxarem, ipsus quidem vili fuit amictu; sed in tali veste prompsit verum cultum summæ fortunæ, nempe instructum exercitum, cuius robur regi bellatori fuit pro ornamento. *Neque enim vestium nitor*, inquit Vegetius, *vel auri, argenti, gemmarumque copia hostes aut ad reuerentiam nostram, aut ad gratiam inclinant; sed solo terrore subiguntur armorum.* Huc pertinent illa Senecæ; *Scilicet minùs beatè*, inquit, *viuebat Dictator noster, qui Samnitium legatos audijt, cùm vilissimum cibum in foco ipse manu sua versaret.* Iam vide Romanos Consules qui Vticæ erant, quomodo legationem Carthaginiensium admiserint. Vterque Consul consedit in sublimi tribunali, adstantibus vtrinque ducibus ac tribunis, & agminibus legionum, fulgentibus aquilis, fixisque vbique signis; vt hinc legati numerum copiarum prope innumerum agnoscerent.

Lib. 4. reg. cap. 18.
Procop. lib. 2. belli Goth.
Q. Curt. lib.
Prisc. ecl. legat.
Xenoph. lib. 2. Cyrop.
Veget. lib. 1. cap. 13.
Sen. de consolat. ad Albin. cap. 10.
Appian. lib. 37.

Iussu

Iussu Consulum tuba silentium indictum. Tum præco, Accedant legati Carthaginienses. Illi per ordines armatorum transeuntes peruenerunt ad locum tribunalis. Locus fuit tensis funibus circumdatus. Ibi legati iussi sunt à COSS. expromere quid petentes venissent. Clearchus Græci dux exercitus, copijs instructis, legatos hostis ad se intromitti iubet. Aurelianus imperator vt legatos Iuthungorum aduenisse audiuit, dixit se ipsis operam daturum super ijs ad quæ venerant. Itaque milites instruxit veluti ad pugnam, vt eo aspectu excitaretur in aduenis Romani roboris admiratio. Ipse in sublime solium excelsus ascendit imperiali paludamento circum amictus. Banadares legatus Chosrois à Belisario admissus est ad hunc modum; Subitaneum tugurium ex crassis asseribus compactum est, (padilionem vocant) sub quo ipse ab omnibus seductior sedit. Alterum latus tugurij claudebant ordines Thracum, Illyriorum, Gothorum. Alterum Eruli, Vandili, ac Marusij, qui lata camporum obtinebant. Anno huius sæculi M.D.LXXVI. apud Andreouiam (oppidum est Poloniæ) conuentus equestris ordinis habitus est, quò multi mortales cõuenerant. Ibi Rosemberghius illustris eques Bohemus à Maximiliano Cæsare legatus ad Polonos per media castra, interque equitum confertissimas turmas, exceptus, perductusque est ad locum (ipsis est Kola) vbi Senatus frequens consederat. Prudentissima gens eò spectabat, vt legatum is intuitus aduerteret; atque is omnem rem, vt erat, apud Cæsarem expromeret. Denique vt ij vanitatis manifesti essent, qui fidenter firmarant, Stephanum Battori ab ea regni parte, quæ impunè contemni posset, designatum esse regem Poloniæ. Cùm tamen longè aliud Rosemberghio compertum. Illud quippe robur nobilitatis Polonicæ, cuius primo fluctuantibus votis Battori oblatus, dein ingenti consensu rex renunciatus est, haud dubiè spem Cæsaris deprimebat. Ergo

Xenoph. de exped. Cy. 2. 219.

In ecl. legat.

legatis hostium, gentiumue suspectarum legiones armatæ catè ostentantur, verum, idemque vnicum præsidium fortunæ principalis. Postremò hîc iteratò moneo, non cuiusquam esse admittere legationem, nisi vnius illius ad quem missa est. Enimuero non desunt vulpiones, vt supra dixi, vel ex ipsa amicitia principis, qui subdolè expiscantur, atque adeò quandoque impudenter audēt quærere ex legatis, Quidnam tam laboriosa & longinqua legatione se assequi posse putent. Talis fuit proteruia, ineptia, impudentia Edeconis, & Orestis, & Scottæ, qui erant mancipia Attilæ. Isti à legatis Romanis sciscitari non sunt veriti, cuius rei gratia eam legationem suscepissent. Verùm legati inconcinnam hanc & planè barbaram interrogationem prompto responso cor futarunt. Ab imperatore, inquiunt, habemus in mādatis ne cuiquam hoc enunciemus nisi vni Attilæ. Id quod multa constantia iterarunt.

Prisc. ecl. legat. 37. & 38.

CAPVT XLIII.

Monentur illi qui legatione adeuntur, vt rem peragant ex dignitate, atque vt caueant externa scelera.

SI legati sicuti amici benignè accipiuntur, veniuntque in faciem pacis, accuratè sunt admittendi, hoc est, non opera & ministerio cuiuslibet, nec temerè, sed cęteris curis ad tempus dilatis, rato tempore, omnium oculis animisque in id vnum intentis. Denique non aliò mentes, non aliò sensus diuidendi, vt res vtique seria agatur ex dignitate. Cæterùm ad illius maiestatem qui aditur, maximè pertinet legatum ita sese componere in modestiam & venerationem, vt non contemptor appareat, sed vtique rei seriæ curator, & illius cultor quicum ipsi res est. Hoc moneo ob illud quod singulari, opinor, exemplo continetur, cuius non aliud simile facilè repe-

rias. *Chalcidenses,* inquit Liuius, *legati in Senatum vocati. Horum legatio ipso introitu ob id quod Micion princeps* (Liu. lib. 35. 114.) *eorum pedibus captus lectica est introlatus, vltimæ necessitatis exempli visa res; in qua ita affecto excusatio valetudinis aut ne ipsi quidem petenda visa foret, aut data petenti non esset.* Hoc dicit Liuius, prorsus rem inauditam fuisse vt quisquam legatus lectica introferretur in conspectum ordinis amplissimi. Sed hoc fuisse facinus singulare, & inuentum illius, cui omnia parent, necessitatis. Nempe cùm iam is legatus fuisset introlatus. Enimuero tali re quædam facta tolerantur, quæ vt fierent, nullus mortalium permisisset. Simile exemplum extat apud M. Tullium, non quidem in persona vllius legati, sed cuiusdam rustici Romani. Is enim debilis factus rem in somnis visam de amicorum sententia senatui enarrauit lecticula in curiam delatus. (Cic. lib. 1. de diuinat.) Apud Persas legati inducebantur à Chiliarcho. (Prob. in Conone.) Apud nostros in libertate, ac paulò post libertatem per maiores magistratus, aut per eos, qui ipsi è legatione feliciter obita redierāt. (Ælian. lib. 1. var. hist.) Patrem Trogi Pompeij sub Caio Cæsare militasse, epistolarumque & legationum simul & annuli curam habuisse, memorat Iustinus. (Liu. lib. 22. 71.) Cæterùm dabatur regum legationibus vt eæ prius audirentur, quàm illæ quæ mittebantur à Rebuspublicis & ciuitatibus Græciæ. (Ioseph. Antiq. lib. 14. cap. 6.) Regum legationes inducebantur à maioribus magistratibus, nempe à Consulibus & Prætoribus. (Iustin. lib. 43.) At Rerumpublicarum ab aliquo Tribunorum plebis. (Cassiod. Var. 10 ep. 33.) Quo exemplo legati Rhodiorum inducti sunt ab Antonio, qui tunc eum magistratum gerebat. (Liu. lib. 25. 231.) Hinc puto deriuatum eum morem qui apud nostros vsitatus, vt illustres Heluetiorum Rhætorumque legationes, nempe missæ ad renouanda, & iureiurando sancienda cum regibus fœdera, non ab nobilitate, id est, equestri ordine, sed à magistratu, iudicibusque Parisiensibus excipiantur. (Polyb. ecl. legat. 264.) Vbique ferè obseruatur, vt amicorum & sociorum legationes prius inducantur, deinde illorum qui fue- (Polyb. ecl. legat. 51. & 215.)

runt hostes. Sub citerioribus principibus inducere, legationes videtur fuisse munus magistri officiorum. Interdum Magistri epistolarum; quem ciuitatum legationes, consultationes & preces tractasse, obseruauit autor eius libri cui titulus Notitia vtriusque imperij. Hodie hosce donatores aulici consistorij video vocari Magistros, seu Præfectos cærimonijs. Certè munus est nō tā pōpatici hominis, quàm illius, cui⁹ defæcatos mores legati cū perspexerint, fateātur nōnisi per talē adiri principē debuisse. Apud Græcos fuit is cui nomē [illegible], ad cuius quoq; curā pertinuit prouidere vbinam legati disceptēt. Enimuero tūc nō tā flictus armorum exaudiri, quàm promi debēt principis, & aulæ decora, documēta magnitudinis & maiestatis. Quarū sectatrix est reuerētia imperij. Ergo omnia cōponuntur in speciē augustā. Locus ipse, omnis ille aulicus apparatus, maiores magistratus, interpretes, stipatores corporis, insignia summæ fortunæ, nobilis illa frequentia adhibetur veluti arbitra honoraria ingentis negotij, quod agitur in propatulo, vt liquet ex ijs quæ paulò ante memoraui exemplis. Illud moneo, quanquam inter aulæ decora collocaui satellitium, tamen grauioribus sæculis, quale hoc est, esse potiùs præsidium, ac munimen aduersus furentem impietatem. Itaque si legatio missa est ab gente inhospita, aut ab hostibus, non solùm princeps prætoriano milite stipatus esse debet, sed insuper ita excutiendus est legatus, vt non ei telum relinquatur. Quidam enim, quibus nihil est perditius, aut eò mittuntur vt patrent ingens ac memorabile scelus; aut sublata spe impetrandi ea quæ petunt, ad mortem adiguntur priùs illius quem adeunt, dein suam. Regnares ille lymphata, vt apparuit, mente, ab Narsete dimissus, vbi in collem euasit, missilem sagittam direxit in Narseten, ictu tamen inrito. Vtinam exempla omnibus cothurnis grauiora non produxisset hæc ætas, cuius sceleribus.

Menand. ecl. legat.

Agat. lib. 2.

—non inuenit ipsa *Iuuen. sat. 13.*

Nomen & à nullo posuit natura metallo.

Vtinam propter talem feritatem nuper non esset & quidem iteratò perfectum

Vt capitis summi præclarum insigne cruentum *Lucret. li. 5.*

Sub pedibus vulgi magnum lugeret honorem.

Narua ille Numida, vt ab se segregaret omnem suspitionem, quod flagrante vbique bello Africano, *Polyb. lib. 1.* cum centum equitibus venerat ad Amilcarem, equũ atque hastam tradidit comitibus; atque exarmatus certo gradu perrexit ad Pœnum. In Senatum nemo ferro accinctus inducebatur. Et ipse nullam video causam, quapropter barbarus homo, quamlibet nomine legationis honestatus, fideique etiam incognitæ, cum telo admitti debeat ad principem. Neque, vt supra monui, legati mittuntur ad pugnam, sed ad colloquium. Non admitto ista; Arma illi sunt ornamento magis quàm præsidio; eaque is aptat non tam ad vulnerandum, quàm ad terrendum. Quia princeps non eo contentus esse debet vt quis nolit enocere, sed, hercule, vt ne possit. Itaque Sarodius dux *Menand. ecl. legat. 88.* Turcorum legatos se nõ admissurum ait, priusquàm arma ponant. cui rei illi paruerunt. Audio legatos eos, qui Turcam adeunt, ad conspectum principis haud aliter duci, quàm captiuos; quorum vtrinque manus tenentur, ac pressantur ab ijs qui legato claudunt vtrumque latus. Id ipsum fere vsurpatur in Polonia. Credo & alibi fieri. Sic specie honoris attenta custodia impediuntur externa scelera. Ne illud quidem non dico, vnà cum legato, saltem cùm is primò intromittitur ad sacros sermones, induci omnem eius comitatum, si non aliud res suadet; nempe ob aliquam singularem causam, cuiusmodi fuit illa Iustini. Quippe is voluit legatum, cui aderant circiter *Menand. ecl. legat. 84.* quadraginta comites, solum admitti ad suos sermones. Nam hoc sic putabat, fore vt legatus eam conditionem recusaret. quandoquidem moris fuerat, vt

castra Crœsi. Nam legati Indici, iussu Cyri, Crœsum adierunt, tanquam ab rege suo ad illum, de societate missi. Etsi hoc excusari possunt, quòd iussi erāt quicquid Cyrus iussisset, exequi. Sed næ ipse rex Indorū turpi beneficio sibi Cyrum obligauit, si suspicari potuit fore, vt sua legatio speculationi lenocinaretur. Par est, nequitia principis qui ad turpia suam legatiōnem dat vtendam, atque eius, qui cuipiam vxorem commoditat aut apiscēdæ dominationi aut pecuniæ. Tolerabilior est illa Romana, cui tamen fixa est ruga neutiquam Romana. Cui velandæ addita est honesta species componēdi duos reges auersos Antiochum & Ptolemæum, cum tamen ipsa re speculandis Antiochi bellicis apparatibus esset destinata, idq; actura vt Annibal aut Romanis mitigaretur, aut assiduo colloquio suspectus, inuisusque regi fieret. Quāquam, si libero ore loqui licet, ægerrime retuli hoc exēplum, vt fidei suspectæ. An illa prisca Roma ingens, mansurumque theatrum virtutis humanæ, illa quæ

Nunquam succubuit damnis, & territa nullo
Vulnere, post Cannas maior, Trebiamq; fremebat,

artes barbaricas discere potuit? Ille populus victor omnium circa gentium, osor fraudis, cui in sua & virtute & fortuna præsidium, anxiè videlicet, id egit, vt Annibal ab se victus, ac denique factus mancipiū eius regis, qui ipsus haud multò post fuit inter mancipia vrbis reginæ, sicuti metuendus demum tepesceret, & mitigaretur sibi? Retonsa erat † ὀξύτης illa Annibalis. Fortuna eum deseruerat, & ludos faciebat. Fama victoriarum senescebat. Punici astus iacebāt effœti & marcidi. Contra, Romana virtus valescebat, gloria augescebat. Ergo quid minùs Romana magnitudine dignum, quàm cogitare de mittēda legatione seruili per hominē Romanū? At quem? Illū qui perfecerat, vt dein nulla dissimulatione opus esset, cuius in solo nomine est terror Carthaginis, & rubor Annibalis. Nū Scipio domitor Africæ detracto sibi spolio leonis,

Polyb. l. 3. & Iustin. li. 31.

Claudian. de laudib. Stilich. lib. 3.

† acritas

contegi potuit pelle vulpeculæ? E victore fieri palpator & captor? At cuius? Ab se victi, illius qui

-- in exilium præceps fugit, atque ibi magnus,
Mirandusque cliens sedet ad prætoria regis,
Donec Bithyno libeat vigilare tyranno. Iuuen. sat. 10.

Ignoscat mihi vterq; genius Polybij & Appiani. Nam in tradẽdo hoc negotio vereor ne nimiũm græcisset. Non moueor eo quod profitetur Polybius, se prope alumnum Scipionum, certè familiarem Æmiliani, ijs interfuisse quæ scripsit. Neque enim qui ipsi rebus gestis interfuerit, vt ipse Polybius Fabio obijcit, ideo sunt minùs indiligentes veri. Sæpe aduerti, nihil ferè minùs attentè scribi quàm rem seriam. Fortè & Polybius famam per liuida Græcorum ora volitantem sectatus errore rei verisimilis, rumorem scripsit pro re. At id ipsum tradit Iustinus è Trogo desumptum homine Romano. Hærerem si non & hæc ipsa eiusdem saporis essent, cuius fons est vnde sunt deriuata. Græcos dico, qui ideo certatim Romana scripserũt, pauculis demptis, in quibus lubet annumerare hunc ipsum Polybium, vt Romanæ maiestati vbicunque, & quodcunque possent, detraherent. Cuiusmodi multa Trogũ in sua quatuor & quadraginta volumina aceruatim retulisse, ex illorum elegantissimo breuiario haud falsò datur intelligi. Ego certè, etsi tot librorũ iactura vehementer commoueor, haud paruam gratiam habeo Iustino, qui recisis superuacuis, nos historia compendiaria, scriptaque ad gustum Romani palati saltem solatus est. In quo tamen ipso vix probo, quòd nimium multa ex ipso Trogo desumpsit huius notæ, profecta à malignis Romanæ potentiæ inuisoribus, eamque allatrare solitis. De hoc eodem genere est illud quod idẽ Polybius memorat de alijs legatis Romanis, quos dicit in Hispaniam missos ad speculanda consilia Annibalis. Nam ibi quoque claudicat eius fides. Neque hîc ego Romanas artes agnosco. Et verò cætera scriptorum manus eam legationem in

hoc apertè missam firmat, vt ex dignitate Romana Annibalem alloqueretur. Ergo verisimilius est illud quod alij hac ipsa de re scriptum reliquerunt, Id accidisse per occasionem Scipionis Africani, qui ab Senatu missus in Africam ad componendas Massanissæ & Carthaginiẽsium controuersias, rediens Romam venit ad Antiochum receptorem Annibalis, specie quidem legationis; sed reuera vt vtrumque ab incœpto deterreret, aliaque cum ipsis ageret, prout ipsi è Repub. fideque sua videretur. Non eo inficias, post aduentum Scipionis aures Antiochi non æquè Annibali fuisse promptas, vt priùs fuerant. Et suspitionem ortam ex vtriusque secretis colloquijs. Vt ne addam æmulationem artis imperatoriæ, quam Pœno maiorem esse quàm sibi, liuebat rex. Sed quicquid hîc fuit artificij nulla fraude notabile fuit; sed ex omni parte laudabile; & ipsum non Senatus, sed Scipionis; neque à Scipione captatum, sed Scipioni oblatum, & à porrigente occasione acceptum. Illud quoque constat, & Scipionem minorem, atq; ætate M. Tullij Cn. Octauium ab Senatu missum ad gentes explorãdas, regumque animos perspiciẽdos. Vtramque legationem laudo; & aio prudenter factum, licet alia fortasse specie. Olim quidem non modò Prætorem, aut Consulem, sed priuatos etiam missos qui prouincias viserent, & quid de cuiusque obsequio videretur, referrent; Thrasea testis est. Non etiam sum nescius Sex. Antistium & M. Retium legatos Romanos Massiliam vnâ cum legatis Massiliensibus ad res inspiciendas missos. Scio & illud, Senatum Atilio negotium dedisse, vt Ætolis aduersus Philippum auxilia duceret, re vt res Macedonicas exploraret. Neque item inficias eo, ab Senatu missos speculatores in Macedoniam, vt certò sciret, an fama didita de excursionibus Getarum in prouincias Romanas, audita morte Cæsaris, esset vera. Sed in his agnosco effectus prudentiæ, non calliditatis. Quia aliud est,

Zonar. li. 2.

Plutarch. in Apoph.

Cic. Philip. 9.

Tacit. li. 15. Ann.

Liu. lib. 17. 443.

Pausan. li. 7.

Appian. ciu. 3.

Liu. lib. 32.

ſagaciter ſcrutari atque æſtimare animum cuiuſpiam ſuper communi negotio, Aliud, proditoriè aliena rimari, nempe vultu amico, animo inimico, ſpecie legationis, cùm illa reuera eſſet ſpeculatio. Neque alia gens in priſca Repub. plus odit, contempſitue fraudes, quàm hæc ipſa Scipionũ. Superior quidem Africanus ſpeculatores Annibalis deprehenſos in caſtris, & ad ſe perductos non ſupplicio affecit; ſed vt Æthiops ille, circa omnes manipulos deducendos curauit; interrogatoſque an ſatis ea conſideraſſent quæ ſpeculari iuſſi erant, prandio dato ipſis, iumentiſque eorum, incolumes dimiſit. Hoc tam pleno fiduciæ ſpiritu Xerxes fuiſſe perhibetur, & Ioannes Zimiſces, alijque. Punica ingenia magis decent fraudulentæ hæ legationes, quàm Romana. Nihil Iugurthæ conuenientius, neque Aſpari Numidæ, quàm hunc ab illo mitti oratorem ad Bocchum ſubdolè ſpeculatum conſilia eius.

Val. Max. lib. 3. cap. 7. & Appian. in Liby.

Plutarch. in Apoph.

Zonar. in Ioanne Ziniſce.

Salluſt. Iug.

CAPVT XLII.

Tempore belli legationes hoſtium aut omnino excludantur; aut excipiuntur extra vrbem & caſtra; aut, ſi nihil viſuræ ſunt niſi ipſis terrificum, vtrobique admittuntur.

CVm geminus Ianus apertus eſt, aduentantibus hoſtium legatis obuiam mittitur qui denunciet ne propiùs accedant. Cauſæ qualecunque velamentum ſatis eſt. Priſco inſtituto talibus Senatus dari ſolitus extra vrbem, nempe ad ædem Bellonæ. Sæpeque ingentibus ſtudijs in Senatu agitatum, recipienda, an excludenda legatio eſſet, vt in ipſo exordio belli Punici. Nam Scipionis Naſicæ, & M. Catonis diſſidentes ſententiæ auditæ ſunt. Scipio cenſebat admittendam legationem, & pacem Carthaginienſi-

Liu. lib. 10.

bus concedendam. Contra Cato neque admittendos legatos, neque quicquam de pristinis conditionibus detrahendum. Nec Melesippus legatus Lacedæmoniorum Athenas missus in vrbem est admissus, neq; ei Senat⁹ dat⁹, quòd ab hoste armato missus erat. Ergo is, autore Pericle, dimissus, extra fines agri Attici eo die manere est iussus; additis insuper ei custodibus, ne cum quiquam homine loquitaretur. Pari denunciatione Senatus dimisit legatos Ætolorum, & Iugurthæ, Coriolanus Romanos, Narses Regnarem Ducem Gothorum. Ego legatis hostium autor sum, propter eas causas quas supra memoraui, vt caduceatorem præmittant ad limites hostilis, tentamentum omnis rei. Qui ipsus forsitan à proximo Præfecto mittetur ad principem aut Senatum. Id quod in tabellario Sauromata ab se vsurpatum esse Plinius Traiano scripsit. *Vt*, inquit, *possis ex Lycorna, & ex regis epistolis pariter cognoscere quæ fortasse pariter scire deberes.* Nimirum, is tabellarius ab ea legatione, quæ à Bosphoro veniebat, præmissus fuerat. Sic præscribetur legato forma incessus & aduentus. Prisco item more Romano, vt dixi, exterarũ ac suspectarum gentiũ legationibus dabatur viæ ductor, nẽpe centurio, aut alius quispiam, qui eas è conlimitijs Romam vsque perduceret. Legati regis Bocchi, permissu Marij, Romam profecti sunt, duce Cn. Octauio Rufone, qui quæstor frumentum in Africam portauerat. Sed quia legati magnorum imperiorum tam fidẽter pergunt, vt etiam inexploratò alienas ditiones ineant, ita scilicet, excluduntur, vt dum hoc agitur, aliud prætexatur, atque exclusioni honestior causa prætendatur. Adest huius doli architecto Annibal. Is cùm Saguntum obsideret, *& ab Roma venisse legatos nunciatum esset*, ipsis obuiam ad mare misit qui dicerent, Nec tutò eos adituros inter tot tam effrænatarum gentium arma; nec sibi in tanto discrimine rerum operæ esse legationes audire. Hoc ipsum Zonaras memorat pau-

Thucyd. lib. 2.
Liu. lib. 27.
Sallust. in Iug.
Plutarch. in Coriol.
Agath. lib. 2.
Plin. lib. 10. epp. ep. 13.
Tacit. lib. 15.
Sallust. Iug.
Liu. lib. 21.
Zonar. lib. 2.

lò aliter atque Liuius. Nam Annibalem ait submisisse quosdam Hispanos, qui tanquam metuentes pericula legatorum, quasique fidem in populum Rom. testarentur, legatis nunciarent, Imperatorem abesse à castris, & quo ierit, nesciri. Ipsos monitu suo prouidenter facturos, si

dum detur, relegant Pontum; Sil. Ital. lib. 2.

ne per castra vulgato rumore de ipsorum aduentu, seditiosis militum vocibus, posthabito iure gentium, flagitentur ad cædem. Specta Punicum astum. Iniuriæ insignitæ ille vulpio beneficij gratiam quæsijt; & facto plusquam hostili amicitiæ nomen indidit. Hac quidem occasione Hanno auidè arrepta, in Senatu Carthaginiense, acerbè in Annibalem inuectus est. *Legatos*, inquit, *ab socijs & pro socijs venientes bonus imperator vester in castra non admisit. Ius gentium sustulit. Hi tamen vnde ne hostium quidem legati arcentur, pulsi ad vos veniunt. Res ex fœdere repetunt.* Liu. lib. 21. Similis propemodum fuit iniuria Gracchi Cluilij Æquorum imperatoris facta legatis Romanis, qui cùm ab Roma venissent questum iniurias, & ex fœdere res repetitum, eos Cluilius quæ mandata habeant ab Senatu Romano, ad quercum iubet dicere: se interim alia acturum. Liu. lib. 3. Quòd si, vt fit, hostium legatio admittitur, locus quoque dispici debet. Nam si is, qui legatione aditur, in castris est, habetque copias hominum opinione minores & inualidiores, certe vbiuis potius quàm in castris legatio est admittenda. Et verò legati Bœotorum, qui tunc essent hostes Romanorum, à T. Quintio in castra non sunt admissi. Liu. lib. 23. 120. Constantius legatum Magnentij, metu speculationis, castris exclusit. Zonar. in Constantino Constante & Constantio. Equidem hostium legatum ne videre quidem velim formam castrorum; ne si, more prisco, sint semirotunda, exiguitatem copiarum; si quadrata magnitudinem; si forma triangulari, numerosum exercitum esse coniectet. Atque adeò ne in vrbe quidem excipi debet, si in vrbe metuendum est ne turbamen-

ta excitentur. Quæ cautio etiam tum Romæ ignorata fuit, cùm libertas nondum coalita, legatione Tarquinij prope extincta est. Eadem est ratio obsidentium & obsessorum. Hos enim illi sæpe euertunt, dum velant speculationem sanctitate legationis. Ideo Ezechias legatum Sennacherib. Hierosolyma exclusit. Et Gothi, qui præsidio Vrbinum tenebant, oratores Belisarij non admiserunt in vrbem, propere illhinc facessere iussos. Contra, si is qui aditur, ingenti specie magni validique exercitus exteros obstupefacere potest, non modò non excludenda legatio est, sed potiùs cupidè intromittenda; dandaque opera vt arbitratu suo singula perlustret; vt de deprehensis speculatoribus supra dixi. Legati Scytharum viginti per castra Alexandri equis vecti, & admissi in tabernaculum, & considere iussi. Sic Constantinum Romanum legatum Pirozes, ac Tullius Menophilus legatos Carporum in castris excepit. Enimuero tunc ferrea illa species socijs amica, suspectis, aut hostibus minax rectè ostentatur, verus vtique magnorum imperiorum paratus. Cyrus cùm Indorum legati admissi sunt ad Cyaxarem, ipsus quidem vili fuit amictu; sed in tali veste promptsit verum cultum summæ fortunæ, nempe instructum exercitum, cuius robur regi bellatori fuit pro ornamento. *Neque enim vestium nitor*, inquit Vegetius, *vel auri, argenti, gemmarumque copia hostes aut ad reuerentiam nostram, aut ad gratiam inclinant; sed solo terrore subiguntur armorum.* Huc pertinent illa Senecæ; *Scilicet minùs beatè*, inquit, *viuebat Dictator noster, qui Samnitium legatos audijt, cùm vilissimum cibum in foco ipse manu sua versaret.* Iam vide Romanos Consules qui Vticæ erant, quomodo legationem Carthaginiensium admiserint. Vterque Consul consedit in sublimi tribunali, adstantibus vtrinque ducibus ac tribunis, & agminibus legionum, fulgentibus aquilis, fixisquè vbique signis; vt hinc legati numerum copiarum prope innumerum agnoscerent.

Lib. 4. reg. cap. 18.
Procop. lib. 2. belli Goth.
Q. Curt. lib.
Prisc. ecl. legat.
Xenoph. lib. 2. Cyrop.
Veget. lib. 1. cap. 13.
Sen. de consolat. ad Albin. cap. 10.
Appian. lib. 37.

Iussu Consulum tuba silentium indictum. Tum præco, Accedant legati Carthaginienses. Illi per ordines armatorum transeuntes peruenerunt ad locum tribunalis. Locus fuit tensis funibus circumdatus. Ibi legati iussi sunt à C O S S. expromere quid petentes venissent. Clearchus Græci dux exercitus, copijs instructis, legatos hostis ad se intromitti iubet. Aurelianus imperator vt legatos Iuthungorum aduenisse audiuit, dixit se ipsis operam daturum super ijs ad quæ venerant. Itaque milites instruxit veluti ad pugnam, vt eo aspectu excitaretur in aduenis Romani roboris admiratio. Ipse in sublime solium excelsus ascendit imperiali paludamento circum amictus. Banadares legatus Chosrois à Belisario admissus est ad hunc modum; Subitaneum tugurium ex crassis asseribus compactum est, (padilionem vocant) sub quo ipse ab omnibus seductior sedit. Alterum latus tugurij claudebant ordines Thracum, Illyriorum, Gothorum. Alterum Eruli, Vandili, ac Marusij, qui lata camporum obtinebant. Anno huius sæculi M. D. LXXVI. apud Andreouiam (oppidum est Poloniæ) conuentus equestris ordinis habitus est, quò multi mortales cõuenerant. Ibi Rosemberghius illustris eques Bohemus à Maximiliano Cæsare legatus ad Polonos per media castra, interque equitum confertissimas turmas, exceptus, perductusque est ad locum (ipsis est Kola) vbi Senatus frequens consederat. Prudentissima gens eò spectabat, vt legatum is intuitus aduerteret; atque is omnem rem, vt erat, apud Cæsarem expromeret. Denique vt ij vanitatis manifesti essent, qui fidenter firmarant, Stephanum Battori ab ea regni parte, quæ impunè contemni posset, designatum esse regem Poloniæ. Cùm tamen longè aliud Rosemberghio compertum. Illud quippe robur nobilitatis Polonicæ; cuius primo fluctuantibus votis Battori oblatus, dein ingenti consensu rex renunciatus est, haud dubiè spem Cæsaris deprimebat. Ergo

Xenoph. de exped. Cy. z. 219.
In ecl. legat.

Dd

legatis hostium, gentiumue suspectarum legiones armatæ catè ostentantur, verum, idemque vnicum præsidium fortunæ principalis. Postremò hîc iteratò moneo, non cuiusquam esse admittere legationem, nisi vnius illius ad quem missa est. Enimuero non desunt vulpiones, vt supra dixi, vel ex ipsa amicitia principis, qui subdolè expiscantur, atque adeò quandoque impudenter audēt quærere ex legatis, Quidnam tam laboriosa & longinqua legatione se assequi posse putent. Talis fuit proteruia, ineptia, impudentia Edeconis, & Orestis, & Scottæ, qui erant mancipia Attilæ. Isti à legatis Romanis sciscitari non sunt veriti, cuius rei gratia eam legationem suscepissent. Verùm legati inconcinnam hanc & planè barbaram interrogationem prompto responso cor futarunt. Ab imperatore, inquiunt, habemus in mādatis ne cuiquam hoc enunciemus nisi vni Attilæ. Id quod multa constantia iterarunt.

Prisc. ecl. legat. 37. & 38.

CAPVT XLIII.

Monentur illi qui legatione adeuntur, vt rem peragant ex dignitate; atque vt caueant externa scelera.

SI legati sicuti amici benignè accipiuntur, veniuntque in faciem pacis, accuratè sunt admittendi, hoc est, non opera & ministerio cuiuslibet, nec temerè, sed ceteris curis ad tempus dilatis, rato tempore, omnium oculis animisque in id vnum intentis. Denique non aliò mentes, non aliò sensus diuidendi, vt res vtique seria agatur ex dignitate. Cæterùm ad illius maiestatem qui aditur, maximè pertinet legatum ita sese componere in modestiam & venerationem, vt non contemptor appareat, sed vtique rei seriæ curator, & illius cultor quicum ipsi res est. Hoc moneo ob illud quod singulari, opinor, exemplo continetur, cuius non aliud simile facilè repe-

rias. *Chalcidenses*, inquit Liuius, *legati in Senatum vocati. Horum legatio ipso introitu ob id quod Micion princeps eorum pedibus captus lectica est introlatus, vltimæ necessitatis exempli visa res; in qua ita affecto excusatio valetudinis aut ne ipsi quidem petenda visa foret, aut data petenti non esset.* Hoc dicit Liuius, prorsus rem inauditam fuisse vt quisquam legatus lectica introferretur in conspectum ordinis amplissimi. Sed hoc fuisse facinus singulare, & inuentum illius, cui omnia parent, necessitatis. Nempe cùm iam is legatus fuisset introlatus. Enimuero tali re quædam facta tolerantur, quæ vt fierent, nullus mortaliũ permisisset. Simile exemplum extat apud M. Tullium, non quidem in persona vllius legati, sed cuiusdam rustici Romani. Is enim debilis factus rem in somnis visam de amicorum sententia senatui enarrauit lecticula in curiam delatus. Apud Persas legati inducebantur à Chiliarcho. Apud nostros in libertate, ac paulò post libertatem per maiores magistratus, aut per eos, qui ipsi è legatione feliciter obita redierāt. Patrem Trogi Pompeij sub Caio Cæsare militasse, epistolarumque & legationum simul & annuli curam habuisse, memorat Iustinus. Cæterùm dabatur regum legationibus vt eæ prius audirentur, quàm illæ quæ mittebantur à Rebuspublicis & ciuitatibus Græciæ. Regum legationes inducebantur à maioribus magistratibus, nempe à Consulibus & Prætoribus. At Rerumpublicarum ab aliquo Tribunorum plebis. Quo exemplo legati Rhodiorum inducti sunt ab Antonio, qui tunc eum magistratum gerebat. Hinc puto deriuatum eum morem qui apud nostros vsitatus, vt illustres Heluetiorum Rhætorumque legationes, nempe missæ ad renouanda, & iureiurando sancienda cum regibus fœdera, non ab nobilitate, id est, equestri ordine, sed à magistratu, iudicibusque Parisiensibus excipiantur. Vbique fere obseruatur, vt amicorum & sociorum legationes prius inducantur, deinde illorum qui fue-

Liu. lib. 43. 114.
Cic. lib. 1. de diuinat.
Prob. in Conone.
Ælian. lib. 1. var. hist.
Liu. lib. 22. 71.
Ioseph. Antiq. lib. 14. cap. 6.
Iustin. lib. 43.
Cassiod. Var. 10 ep. 33.
Liu. lib. 25. 231.
Polyb. ecl. legat. 264.
Polyb. ecl. legat. 51. & 215.

runt hoſtes. Sub citerioribus principibus inducere, legationes videtur fuiſſe munus magiſtri officiorum. Interdum Magiſtri epiſtolarum; quem ciuitatum legationes, conſultationes & preces tractaſſe, obſeruauit autor eius libri cui titulus Notitia vtriuſque imperij. Hodie hoſce donatores aulici conſiſtorij video vocari Magiſtros, ſeu Præfectos cærimonijs. Certè munus eſt nō tā pōpatici hominis, quàm illius, cuiꝰ defæcatos mores legati cū perſpexerint, fateātur nō-nisi per talē adiri principē debuiſſe. Apud Græcos fuit is cui nomē [illegible], ad cuiusquoq; curā pertinuit prouidere vbinam legati diſceptēt. Enimuero tūc nō tā flictus armorum exaudiri, quàm promi debēt principis, & aulæ decora, documēta magnitudinis & maieſtatis. Quarū ſectatrix eſt reuerētia imperij. Ergo omnia cōponuntur in ſpeciē auguſtā. Locus ipſe, omnis ille aulicus apparatus, maiores magiſtratus, interpretes, ſtipatores corporis, inſignia ſummæ fortunæ, nobilis illa frequentia adhibetur veluti arbitra honoraria ingentis negotij, quod agitur in propatulo, vt liquet ex ijs quæ paulò ante memoraui exemplis. Illud moneo, quanquam inter aulæ decora collocaui ſatellitium, tamen grauioribus ſæculis, quale hoc eſt, eſſe potiùs præſidium, ac munimen aduerſus furentem impietatem. Itaque ſi legatio miſſa eſt ab gente inhoſpita, aut ab hoſtibus, non ſolùm princeps prætoriano milite ſtipatus eſſe debet, ſed inſuper ita excutiendus eſt legatus, vt non ei telum relinquatur. Quidam enim, quibus nihil eſt perditius, aut eò mittuntur vt patrent ingens ac memorabile ſcelus; aut ſublata ſpe impetrandi ea quæ petunt, ad mortem adiguntur priùs illius quem adeunt, dein ſuam. Regnares ille lymphata, vt apparuit, mente, ab Narſete dimiſſus, vbi in collem euaſit, miſſilem ſagittam direxit in Narſeten, ictu tamen inrito. Vtinam exempla omnibus cothurnis grauiora non produxiſſet hæc ætas, cuius ſceleribus.

Menand. ecl. legat.

Agat. lib. 2.

—— non inuenit ipsa *Iuuen. sat. 13.*

Nomen & à nullo posuit natura metallo.

Vtinam propter talem feritatem nuper non esset & quidem iteratò perfectum

Vt capitis summi præclarum insigne cruentum *Lucret. li. 5.*

Sub pedibus vulgi magnum lugeret honorem.

Narua ille Numida, vt ab se segregaret omnem suspitionem, quod flagrante vbique bello Africano, cum centum equitibus venerat ad Amilcarem, equũ atque hastam tradidit comitibus; atque exarmatus certo gradu perrexit ad Pœnum. In Senatum nemo ferro accinctus inducebatur. Et ipse nullam video causam, quapropter barbarus homo, quamlibet nomine legationis honestatus, fideique etiam incognitæ, cum telo admitti debeat ad principem. Neque, vt supra monui, legati mittuntur ad pugnam, sed ad colloquium. Non admitto ista; Arma illi sunt ornamento magis quàm præsidio; eaque is aptat non tam ad vulnerandum, quàm ad terrendum. Quia princeps non eo contentus esse debet vt quis nolit nocere, sed, hercule, vt ne possit. Itaque Sarodius dux Turcorum legatos se nõ admissurum ait, priusquàm arma ponant. cui rei illi paruerunt. Audio legatos eos, qui Turcam adeunt, ad conspectum principis haud aliter duci, quàm captiuos; quorum vtrinque manus tenentur, ac pressantur ab ijs qui legato claudunt vtrumque latus. Id ipsum fere vsurpatur in Polonia. Credo & alibi fieri. Sic specie honoris attenta custodia impediuntur externa scelera. Ne illud quidem non dico, vnà cum legato, saltem cùm is primò intromittitur ad sacros sermones, induci omnem eius comitatum, si non aliud res suadet; nempe ob aliquam singularem causam, cuiusmodi fuit illa Iustini. Quippe is voluit legatum, cui aderant circiter quadraginta comites, solum admitti ad suos sermones. Nam hoc sic putabat, fore vt legatus eam conditionem recusaret. quandoquidem moris fuerat, vt

Polyb. lib. 1.

Menand. ecl. legat. 88.

Menand. ecl. legat. 84.

legati ad Iustinianum ingrederentur cum omnibus suis. Neque hunc legatum passurum hunc siue morem, siue prærogatiuam sibi detrahi. Cæterùm priscorum legationes non solùm adstantibus primoribus exceptæ sunt & auditæ, verùm etiam studiosè accersitis ijs ornamentis, quæ sunt documenta summæ fortunæ, opumque & potentiæ ei adnexæ. Legati qui adibant Alexandrum priusquam penetrarent ad tabernaculum vbi sedebat rex, conspiciebant quingentos Persas clauatores, vestibus discolorijs. Post hos mille sagittarios sagatos, quibus antistabant quingenti Macedones scutis argenteis. In meditullio tabernaculi statuta erat aurea sella; Qua sedens rex ius dicere, & legationes audire solitus erat. Extra id tabernaculum, in orbem dispositum erat stratorum agmen elephantorũ, cum mille Macedonibus vestitu patrio. Hos sequebantur Persarum millia decem, & quingenti purpurati, quibus Alexander eum ornatũ indulserat. Nonnunquã huic ipsi Alexãdro in hortis aureum solium statutum fuit, & lecti fulti pedibus argenteis. Ibi sedens cum amicis responsa dabat legationibus. Reges Persarum, cùm ad eos legationes admittebantur, sedebant aureo solio, quod sustinebant columellæ quatuor aureæ, & gemmatæ. Quandoque sub inclyta illa aurea vite cum vuis, quarum acini erant smaragdi, carbunculi Indici, aliæq; gemmæ pretij enormis. Interdum opes astutè reconduntur, ne legati diuitis intuitu inlecti talia suis renuncient, quibus illi accingãtur ad prędam. Ea re dicitur Aripertus rex Longobardorum coram legatis simulasse paupertatem; ac nulla pretiosa veste indui, nullisque subductis pellibus vti solitus. Et quò minus externæ gentes Italiæ insidiarentur, non generosa vina, non eis præbuisse lautitias. Credo, haud immemor priscorum Gallorum, quos vini dulcedo ciuerat in Italiam.

In dubijs tutum est inopem simulare tyranno.

Athen. l. 12. *Athen. li. 12.* *Paul. Diac. lib. 4. hist. Long.*

Adnotata eſt frugalitas Attilæ, qui in ſummo cæterarum rerum ſplendore, coram legatis vſus eſt ſupellectile lignea, nempe lancibus & poculis; cùm alijs aurea & argentea miniſtraretur. Credo vt militaris frugalitatis & moderationis fidē faceret. Veſte item vſus eſt tenui, quæque nihil à cæteris, niſi ſolo nitore differret. Non item fuit ei gladius cæteris ornatior; ac ne quidem ſubligacula calceorum barbaricum in morem; poſtremò nec frænum auro & lapillorum incruſtatione ditatum, ſicuti Scythis mos eſt. Paupertate, hoc eſt, non ſimulata, ſed vera, eademque generoſa, & in publicum vtili non minùs quàm bellica laude quondam tuta fuit gens Heluetiorum; quorum virtutem vereor ne aduentitiæ opes infringant. Nam quantum res auctatur, animi minuuntur. In illuſtribus hiſce legatorum admiſſionibus multa principes vſurpant non ſolùm tuendæ dignitati, ſed & oſtentandis animi dotibus, ſcientia, eloquentia, memoria. Huc pertinuit admirabilis ille aſtus Iuliani, quo is pro tribunali Germanorum legatos rapuit in admirationem ſui. Quæ ſanè principibus non ſolùm licere debent, ſed & honeſtiſſima ſunt, dummodo ſint ad virtutem, decuſque. Talibus locis præcipuè cauendum ne vlla labe aſpergatur negotium tanti momenti. Quid ſibi voluit illa inceſti & parricidi principis digna mater, quæ *legatis Armeniorum cauſam gentis apud filium orantibus, aſcendere ſuggeſtum Imperatoris, & præſidere ſimul parabat, niſi admonitu Senecæ obuiam itum dedecori eſſet?* Ille ipſe cùm parricidium excuſaret, *magno ſuo labore perpetratum firmat, ne irrumperet Curiam; ne regibus externis reſponſa daret.* Nullus hîc eſt locus curioſitati fœminarum. Nullæ hîc editiones, nulla ſpectacula. Tum maximè accerſendum, atque intendendum quicquid eſt virium ſapientiæ virilis; quia tum maximè agitur negotium publicum.

Priſc. ecl. legat. 52.

Zoſim. li. 3.

Tacit. li. 13. Ann.

Tacit. li. 14. Ann.

CAPVT XLIV.

Quando non permittatur legatis vt legationem edant in publico.

QVI legatione adeuntur videntur monendi ne eam patiantur edi publicè, cùm ab illis venit quorum autoritas & magnitudo promissorum aut militem, aut circumfusam multitudinem quatere possunt. Hæc fuit sapiens cautio, licet infelix, consiliariorum Ezechiæ. Quippe isti, audita minaci legatione Regis Assyriorum, qui Iudæum Hierosolymis obsidebat, nequicquam egerunt cum Rabsace legato vt Syriacè loqueretur, non Iudaicè; ne plebs (nam plena erant multitudine mœnia) quæ dicebantur, intelligeret. Sed is quantum voce cõtendere potuit, clamauit, Audite verbum regis magni, regis Assyrij. Sic dicit rex, *Ne imponat vobis Ezechias, quoniam non poterit vos asserere de manu mea.* Hoc ipso consilio Leotychidas præfectus classis Græcorum in nauem præconem imposuit vastitate vocis insignem, vt supra Eurybatem dixi fuisse vocalissimum. Huic mandauit, vt circumuectus oras hostiles subinde intonaret, Ad Platæas debellatum: Persas sibi profligatos; classibus Græcorum omnia teneri; taliaque, quorum scopus sequuta defectio Græcorum. Sic Gobrias à Cyro iussus est propinquare muris Babylonis ad prouocandum regem Assyriorum. Qui si elici ad pugnam non posset ciues hortaretur vt se suaque omnia victori permitterent. Periculo deditionis tentati sunt Aquileiẽses propter legationem Maximini, qua is veniam præteritorum, atque otia oppidanis pollicebatur, si arma ponerent, exauditam à multitudine, quæ muros turresque insederat. Ibi Crispinus propugnator vrbis veritus ne fallacibus tyrãni promissis vulgus

Lib. 4. Reg. cap. 18.

Diodor. Sic. lib. 11. bibl.

Xenoph. l. 2. Cyrop.

Herodian. lib. 8.

vulgus subrueretur, vniuersos hortatus est vt libertatem, seque, patriamque armis tegerent. Vt sapienter Crispinus, ita inconsultè Magnentius, qui passus est Philippum legatum Constantis, spectante, atque audiente exercitu, eam orationem habere, quæ eum pene perdidit. Frustraque secum postea agitauit an Philippus læso iure gentium retinendus esset. Id enim cui rei? Num actum vt non actum retractari potuit? Hoc ei prouidendum fuit, ne legatio ederetur in publico. Ne Belisarium quidem excuso, qui legatos Vitigis admisit, audiuitque coram primoribus Senatus. Hos enim cùm iam labare Gotho compertum esset, ea legatione id agebat vt acriùs concuterentur. Neque hoc vlcus sanat responsum quamuis datum ex dignitate. Enimuero in ciuitate in qua mores pollent, & in exercitu in quo vigent disciplina, & religio sacramenti, hoc institutum constantissimè seruatur, vt publicè nullius vox exaudiatur nisi magistratus, aut imperatoris. *Negauere milites*, inquit Velleius, *sine imperatore suo vlla se audituros mandata*. Non puto hodie reperiri legatos tanta confidentia, vt non admissi à principe, aut ab Senatu studia plebis tentare audeant. Cuiusmodi fuit legatio quædam cuius meminit Diodorus Siculus. Si tamen in statu populari legatus existimat se ea multitudini persuadere posse ad quæ venit, quæ primorum malignitas & auaritia deneganda & impugnanda suscepit, sagaciter ea occasio captari debet imitatione C. Popilij, & Cn. Octauij legatorum Romanorum. Isti enim in Ætolia non apud proceres, sed apud multitudinem legationem ediderunt. Hoc ipsum ego aliquando in Rhætia vsurpaui aduersus paucos qui ibi Rempub. quæstui habebant, & ludificatui. Semper cauendum, ne quos legatus in publico non potuit, hos in priuato & clam aut adulatione pulset, aut muneribus flectat. Talis doli præcautor fuit Iugurtha, cùm legatis

Zosim. lib. 2.

Procop. li. 1. belli Goth.

Paterc. li. 2.

Diodor. Sic. lib. 2. bibl.

Polyb. ecl. legat. 133.

Romanis ne appellandi quidem Adherbalis copiam fecit.

CAPVT XLV.

Monetur legatus, vt cùm res poscit, prudenti moderatione magis, quàm intempestiua dignitate censeri velit.

DE varijs generibus admissionum, deque earum momento quæ necessaria visa sunt, tradidi. Quæ etsi multa sunt, tamen pauciora fateor quàm vellent ij qui speciem & inania rerum magis quàm res admirantur; qui, inquam, rerum fulgori, ne eo præstringantur & hebetentur, obtendunt fumum inanium. Istis autor sum vt ea legant, ad quæ Magistri cæremoniarum, aut reges, quos vocant, armorum cura progressi sunt. Me quidem talium piget, tædetque, vel ea gratia quod in ea non alij curiosiùs inquirunt, quàm isti qui ignauia torpent, quorumq; animos improba Siren, vt ille ait, occupauit. Etiam atque etiam circumspice si quid sit apud istos, quod meritò suspicias. Nihil aduertes, ac ne vestigium quidem vllum alicuius animosæ & experrectæ virtutis, quæ circa alta erigatur; quærat luctantia, atque hæc eluctetur. Isti tamen præ illis ipsis, quos eximia virtus eique adnexa fortuna, locauit in sublimi apice rerum, cuiusmodi sunt magnorum imperiorum formatores, ac validissimarum gentium regnatores, sunt spiritibus intolerabilibus. Ipsorum quoque legati, nihil efflant nisi glorias, nihil loquuntur nisi grandes ac non ferè aliud obseruant quàm quatenus, quamque affluenter sibi obuiam processum sit. A' quo, à quo non: An & numero, & longo comitum spectaculo emineant; quo honore verborum, quàm apparatè excipiatur; quis ingressibus, quis egressibus adhærescat; capite tecto, an intecto dicere; an stare iussi sint, an

confidere; an sibi loco cessum ab hoc illóue sit. Qui sanè honores si sunt obuij, & expositi, modestè sunt aduertendi, non palam aspiciendi; grato animo sunt agnoscendi, non impudenter captandi. Deniq; oculos legati laudo pudentes, odi inanium exactores, & ad singula retortos. Volo appareat, non ipsum venditare se auræ vulgi, sed agere negotium quod legationi causam dedit, quod maximè cõmendant mores ingenui. Agis Lacedæmonius legatus Philippũ adijsse dicitur nullis prosequentibus. Id cùm rex miraretur, sicuti is sine vllo decore veniret, Veni, inquit, vnus ad vnum; Illud signans, comitatu non promoueri negotia; neque spectandum quantum hominum legatus ducat, sed quid afferat. Hanc modestiam quàm sæpissimè sibi indicunt prudentes legati, admonente eos præsenti statu rerum. Neque enim semper reputandum quantus sit, quantus non sit is, cuius est legatio; & hinc modus honorum anxiè æstimandus, morandaque ea species, aliaque quæ supra memorabam, si ea fieri compendi res poscit. Dignitati quandoque in præsentia detrahitur id quod virtuti additur. Sed & hinc dignitas ipsa tandem & auctior fit & cumulatior. Tritum est illud quod memoratur de quodam sene Atheniense „ *qui cùm spectatum ludos in theatrum venisset, cumq; nemo è ciuibus sessum reciperet, ad Lacedæmoniorum legatos fortè peruenit. Qui hominis ætate moti, canos eius & annos assurgendi officio venerati sunt, sedemque ei inter ipsos honoratissimo loco dederunt. Quod vbi fieri populus aspexit, maximo plausu alienæ vrbis verecũdiam comprobauit.* Cæterùm de lata via quandoque decedendum, flectendumque quà compendio itur. Sæpe lentescendum, ne rigidi conflictu obstantium frãgamur. Legati Carthaginienses victo Annibale, missi ad Scipionem, cultũ, vultumq; ad præsentem fortunam compararunt; vt quos contundere nequiuerant, molirent. Nam caduceo in prora posito, atque vt fuerunt in conspectu, sublatis

Plutarch. in Lac. apoph.

Val. Max. lib. 4. cap. 5.

Appian. in Liby.

ad Scipionem manibus,terram genubus submissi petierunt. L. Antonius Marci frater,etsi erat cum imperio,tamen vt vndique obsessus ac propemodũ victus, cum duobus. lictoribus iuit ad Cæsarem à quo pari exemplo exceptus est. Peruersè admodum vidit, & iudicauit Valentinianus, qui cùm ingenti apparatu belli aduersus Sauromatas profectus esset, atque illi graui metu perculsi per legatos pacẽ ab eo petijssent, vbi eos sordidatos aspexit,an omnes Sauromatę tales essent, quæsiuit. Cùm ei responsum esset, optimum quemque, qui modò genere & forma præstaret, ab eis in legationem mitti solitum, tunc ille, Tum pessimè, inquit, agitur cum imperio Romano si tam barbara gens tãque deformis sedibus suis excita nos vltro lacessit. Itaque re nostra publica ancipiti, aut de sueta felicitate exturbata, prudenter legati componunt se ad modestiam, eumq; habitum, qui rebus, vt sunt, cõuenientissimus est. Hæc sane virtus cõspectissima fuit in illis quorum exempla memorabo. Scribit Liuius patres à M. Iunio Consule consultos censuisse nullum hospitale ius in legatis Rhodijs esse seruandum. Tunc ipsum Consulem egressum esse curia. Ibi Rhodios dixisse se venisse gratulatum de victoria [Romanorum contra Persen] purgatumque ciuitatis crimina; ac petijsse vt sibi Senatus daretur. *Ibi Consul*, ait, *socijs & amicis & alia comiter atque hospitaliter præstare Romanos, & senatũ dare cõsuesse. Rhodios non ita meritos eo bello, vt amicorum sociorumue numero habendi sint. His auditis prostrauerunt se omnes humi; Consulemque & cunctos qui aderant, orantes ne noua falsaque crimina plus obesse Rhodijs æquum censerent, quàm antiqua merita, quorum ipsi testes essent. Extemplo veste sordida sumpta domos principum cum precibus ac lachrymis circumibant, orantes vt priùs cognoscerent causam quàm condemnarentur.* Idem factitasse legatos Carthaginiensium memorat idem Liuius; *Sub hæc dicta* [legati Carthaginiensium] *procubuerunt*;

Appian. l. 5. belli ciu.

Niceph. lib. 11. cap. 33.

Liu. lib. 35. 203.

Liu. lib. 32. 59.

stratique humi non sibi magis misericordiam, &c. Alibi quoque eiusdem Liuij hæc sunt verba, *Sacrificio ritè perfecto, primi Alexandrini legati ab Ptolemæo & Cleopatra regibus vocati sunt. Sordidati barba, & capillo promisso, cum ramis oleæ ingressi Curiam procubuerunt; & oratio quàm habitus fuit miserabilior.* Anatolius Dux Orientis, quem Theodosius Imperator legauit ad Vararanem regem Persarum, vbi eò peruenit vbi à rege conspici poterat, non præmisit qui nuntiaret aduentum suum, sed solus, ac tacitus descendit ex equo, pedesque accessit ad eum. Quem rex conspicatus, & qui mortalis esset, sciscitatus, tanto honore obstupefactus habito sibi ab homine eximiæ claritudinis cōfestim aliâ flexit. Hinc magnus ille regnator voluit sciri, quàm non agnosceret hunc tantum sui cultum. Dein in regia legatum excepit multa humanitate; pacemque Imperatori quibus conditionibus Anatolio placitum est, dedit. *Legati Syracusani post ingentes contentiones cum Marcello consule habitas, cùm ab Senatu dimitterentur, ad genua se eiusdem Marcelli COS. proiecerunt, obsecrantes vt quæ deplorandæ ac leuandæ calamitatis causa dixissent, veniam eis daret & in fidem, & in clientelam se vrbemque Syracusas acciperet.* Simile quiddam memorat Zonaras de quodam principe Turcarum, & Alexia Commene. Par prope fuit exitus alterius legationis, quæ ab Iustiniano ad Chosroem missa est. Quamuis in hac adulatio & preces degeneres, cæteraque infra Romanam dignitatem notentur vsurpata. Æneas Euandro se supplicem adesse profitetur;

Liu. lib. 34. 150. *Procop. lib. 1. belli Pers.* *Liu. lib. 16.* *Zonar. in Alex. Com.* *Procop. lib. 1. belli Pers.*

—me me ipse meumque
Obieci caput, & supplex ad limina veni.

Virgil. 8. Æneid.

Legati Saguntini in Senatu Romano

—miserabile visu
Affligunt proni squalentia corpora terræ.

Sil. Ital. lib. 1.

Ipsi quoque legati Decebali supplices & manus post terga vincti petierunt vt Decebalo liceret venire in conspectum Traiani. Postremò ipse Decebalus tali

Petr. Patr. ecl. legat. 14.

habitu hoc ipsum à Traiano petijt. Mebodes quoque legatus Persarum Iustini responso perculsus pronus procumbit humi. Cùm Iulianus ab rege Chamauum obsidem petijsset filium eius, tunc verò ipse rex multo fletu rogauit Iulianum ne quid quod fieri non posset, ipsi imperaretur.

Menand. ecl. legat. 84.
Eunap. ecl. legat. 84.

CAPVT XLVI.

De hac eadem re.

CVm legatio supplex est tempestiuè promuntur eæ virtutes, quibus ira mitigatur, ferocia mitescit, duritia mollescit. Rectè, inquam, premitur omnis ostentatio, recteque conduntur inania titulorum & honorum, quæ omnem miserationem eximunt illorum qui videntur ignorare quonam deiecti sint, qualis fuit Macedo Perses, qui victus & fractus, nihilominus victori ausus est sic inscribere literas, *Rex Perses COS. Paulo.* Et verò si prospera fastus deuenustat, quid improspera? Quapropter equidem non puto deprimi, aut fœdari legationem habitu supplici, sed quæ res legationi causam dedit, eam inde promoueri. Qui contra sentiunt, prauissimè sentiunt. Audi legatos Rhodios in Senatu hæc dicentes; *Legatos eodem tempore & ad vos & ad Persea de pace misimus. Quod infelix consilium furiosus, vt postea audiuimus, orator stultissimum fecit. Quem sic locutum constat tanquam C. Popilius legatus Romanus, quem ad summouendos à bello Antiochum & Ptolemæum reges misistis, loqueretur.* Sic se habent humana, vt in hoc itinere rerum tam priuatarum, quàm publicarum, per ardua sit nitendum, per cœnosa euadendum, inter angustias eluctandum, vt ad ea peruenias quæ per hæc parantur. Quæ fateor esse amara, aspera, grauia. Sed hercule sapientes hanc rebus permixtam necessitatem vt agnoscunt, ita

Liu. lib. 35.
Liu. lib. 5.

quoque animi moderatione sibi faciunt leuem. Tali quoque re ac tempore ipsæ literæ supplicem in modum scribi debent. Nam vbiuis locorum afflictis rebus verba supplicia conueniunt. Chosroës reputans suas res fractas, scribens Tiberio principi Romano, dempta insolentia Persica, profitetur se esse eius & filium & famulum. Non enim, inquit, propter sortem earum rerum quæ acciderunt, aspernaberis conueniens hoc vtriusque nostrum fortunæ vocabulum. Nimirùm Chosroes à Bedem rebelle regno pulsus confugit ad clementiam Romanam; Adijtque Probum Romanum ducem, cuius permissu scripsit Tiberio imperatori has, quas dico, literas. Earum quoque literarum inscriptionem, quia insignis est & aduertenda, hîc scribere visum. Chosroes Persarum Rex [vide vt non possit obliuisci amissæ magnitudinis] illustrissimo Romanorum regi, felici, pacifico, potenti, libertatis vindici, tyrannidis osori, moderato, iusto, eorum quos iniuria prosternit, seruatori, iniuriarum immemori Salutem. Ausim firmare vel hac sola inscriptione commotum imperatorem suppetias illi tulisse. Eadem propemodum Adrastus profitetur apud Euripidem.

Theophyl. de legat. gent. ad Rom. cap. 3. 62.

† ---ἐν μὲν αἰσχύναις ἔχω,
Πιτνῶν πρὸς οὖδας γόνυ σὸν ἀμπίσχειν χερὶ
Πολιὸς ἀνὴρ εὐδαιμονῶν ἴσως πάρος.
Ὅμως δ' ἀνάγκη συμφοραῖς εἴκειν ἐμαῖς...

Euripid. Suppl. actu 1. 280.

† me pudet humi procumbere & tuum amplecti genu, vt qui canus homo iam sim, & olim forsan non minùs quàm tu beatus, tamen nobis necesse est in calamitatibus cedere.

Cæterùm supplices hæ legationes ab ijs obiri æquum est qui sint ijs ad quos mittuntur, acceptissimi, sicuti solent esse affines & propinqui, quales Plutarchus memorat fuisse illos, qui ab Senatu missi sunt ad Coriolanum. Hæc taliaque exempla, & salubria, quæ in his latent, documenta pectori credita, & inde loco ac tempore prompta hodierni legati ad suam, eorumque quorum sunt, vtilitatem conferre debent. Enimuero non tantùm legationis dignitas sæpe talia vsurpauit, verùm etiam & ipsa regum diademata ad pe-

Plutarch. M. Coriol. 1.415.

des Proconsulum sæpe sunt posita. Ipsique manibus precantibus, genubus nixi, vultu cernuo conspecti sunt. Talis accessit Tigranes ad Pompeium, Iugurtha ad Cassium, & cùm Cassio ad Senatum, Deiotarus ad Ciceronem, Herodes ad Cæsarem, Tiridates ad Corbulonem, Decebalus, vt dixi, ad Traianum, alij ad alios. His addo regem Assyriorum, qui victus ab Achaab misit ad eum legatos supplices sacco indutos, resti indita ceruici.

Zonar. in Achaab.

CAPVT XLVII.

Legatio edi debet lingua eius imperij cuius est.

QVæro qua lingua legatio edi debeat. Equidem puto illa quæ ijs vernacula est, quorum legatio est. Neque enim res vllis verbis magis propriè, magisque signatè expresseris, quàm illis ipsis, quibus expressæ sunt ab ijs quorum animos nudant. Hîc loquor de legationibus earum gentium, quibus est propria lingua. Nam incompta, egena, & contorta idiomata quarumdam prouinciarum tædet vocare linguas. Malo linguarum pedissequas; vt singularum quoque dominos nō tam regnantes fateor, quàm multitudinem cauponantes. Vt multitudo statuarum & imaginum fidem facit magnorum autorum, qui diuina mortales attigerunt, ita quoque decor & maiestas sermonis est argumentum rerum; Quæ neque satis amplæ, neque magnificæ creduntur inter eos, quorum lingua cùm non vigeat, eaque sit balbuties veriùs quàm loquela, vtuntur prisca & inducta. Ratio in promptu est. Nulla lingua, vt nata est, opulentiam apta est. Locupletatur experimentis; splendescit vsu rerum, ingenijs nobilitatur. Ea re, vt alibi dixi, quibus gentibus non sunt diuitiæ, neque ornamenta sermonis, ex vix quicquā magnū animo agitasse, aut manu gessisse

gessisse existimantur. Nam ex vsu prudentia: ex hoc fonte optimi sensus; qui exprimi non possunt nisi verbis lectis. Hic delectus à primoribus minutatim diditur in vulgus; atque ita sensim contexitur nobilis ille sermo gentium præclarissimarum proprius. Hinc est quod inter validissima imperia non minor exoritur æmulatio linguæ quàm virtutis; tanquam qui è linguæ certamine victor redierit, huic ipsi quoque de virtute concessum sit. Et verò si qualiscunque sermo est interpres rationis, assertor humanæ maiestatis, conciliator coniugatorque gentium; si hac bulla teneritudo ætatis primùm nobilitatur, illustraturque quodam veluti radio diuinitatis; quid est admirabilius illo, cuius ordine delectaris, suauitate mulceris, vi accenderis, maiestate præstringeris? At perpaucis gentibus datum. Fateor. Quia perpaucæ quoque nituntur per ardua virtutis; pauciores in summum euadunt felicitatis. Ergo quibus numen vsque eò fauit, nō minùs hac se laude censeri æquum censent, quàm virtute belligerandi, & assuetudine vincendi. Roma suam linguam ab nulla barbarie pollui passa est, non hercule magis quàm aut imperium minui, aut imperij insignia dehonestari. Sic enim existimabant, Apud quos lingua imperij vulgatur, censeri assumptos in consortium imperij. Ipsis conterminis populis ius latinè loquendi non aliter datum, quàm pro ingenti munere, vt de Cumanis refert Liuius; *quibus petentibus permissum vt publicè Latinè loquerentur, & præconibus Latinè vendendi ius esset.* At in prouincijs lingua fascium comes & interpres propria quadam maiestate venerabilis sanctaque fuit. Nempe cuius ope retegebantur arcana sacrorum, oracula legum, munia imperatorum, præfectorum, præsidum. Ne multa, latinitati vsque eò comes ibat maiestas, vt simulac quispiam latine loqui cœperat, aut de numine, aut de Reipub. dicturus crederetur. Hinc viuacissimus ille mos iuris dicendi latinè in prouincijs, *quò Latinæ vocis ho-*

Liu. lib. 8.

Val. Max. lib. 2. cap. 2.

nos, vt ait Valerius, per omnes gentes venerabilior diffunderetur; Ac

Horat. in Arte.

Ne virtute foret clarisue potentius armis
Quam lingua Latium.

In Asia & in ipsa Græcia, excussa volubilitate linguæ, gentem disertam per interpretem loqui cogebant, tanquam domitæ linguæ, licet vberes & elegantes, domitrici assurgerent; Illis promiscua rerum, hac seria tantum enunciarentur. Ideo Cato Censorius, quanquam sciens linguæ Græcæ, ne Athenis quidem Atticis, nisi latinè loqui solitus; interdũ adhibito interprete. L. Æmilius Paulus, superato Perse, *denis principibus ciuitatium Græcarum Amphipoli adesse iussis, pro tribunali quæ Senatui, quæ sibi ex consilij sententia visa essent, pronunciauit*, nempe Latinè, *Ea Cn. Octauius Prætor interpretata sermone Græco retulit.* Fatetur Cicero sibi à Verre obiectum esse, quod in Senatu Græco, hoc est Syracusano, verba fecisset. *Quod quidem apud Græcos græcè loquutus esset, id ferri nullo modo posse.* Ipse Augustus *sermone Græco, quanquam alioqui promptus & facilis, non tamen vsquequaque vsus est; abstinuitque maximè in Senatu. Militem quoque Græcè testimonium interrogatum nisi Latinè respondere vetuit*, nempe ob reuerentiam tribunalis. Multò hercule grauiùs & prudentiùs quàm scenicus ille princeps, *qui apud Senatum pro Bononiensibus latina, sed pro Rhodijs atque Iliensibus græca verba fecit.* Non moueor inepta ambitione Grassi illius diuitis, qui cùm Asiæ præesset, *quinque Græci sermonis differentias sic tenuisse se vsque eò sciri voluit, vt qua quisque lingua apud eum postulasset, eâdem ius sibi redditum ferret.* Nam præ iactantia factus est immemor dignitatis Romanæ. Meliùs ij, quos non piguit vti centum triginta interpretibus. Inter cætera Gallicæ potentiæ instituta est vsus linguæ Celticæ, qua exteris, ac longinquis ab Rege omnia perscribuntur. Hoc Moschus, hoc Turca factitant; Sed ille imperitia, hic ratus hunc morem esse documentum magni-

Plutarch. in Cat. Cens.

Liu. lib. 35.

Cicer. 6. Verr.

Sueton. in Aug.

Sueton. in Nerone cap. 7.

Quintil. Instit. lib. 11. cap. 2.

Plin. lib. 6. cap. 5.

tudinis,potentiæ,maieſtatis. Quapropter puto pertinere ad maieſtatem cuiuſque imperij legationem edi eius lingua.

CAPVT XLVIII.

Quando legatus & Princeps vtantur lingua exotica.

QVæ omnia vera eſſe conſtat,in ipſis,ſcilicet, ſolennibus legationis, quæ ex dignitate, eaque ratione quam dixi, aut ſimilibus peragi æquum eſt. Sed quia poſt illa ſæpe legatus inuitatu& accitu principis,aut occultus eũ adit,aut certè amota omni ſpecie,ac ſecretis ſermonibus res tranſigitur, & quòd in tali ſecreto panduntur occulta mandata,certè ſipariũ vtrinque complicatur, vtrinque detrahitur perſona, res agitur non coloratur. Itaque legatus & princeps, ſi quam habent peregrinæ linguæ notitiam,hac vterque arcana tunc expectorat. Et legatus quidem vt principi quod affert altiùs inſerat, illiuſque, vt ſic dicã,præcordia excutiat; Princeps vt ſingula momenta legationis callidiùs penſet,æſtimetque,ac ſua occulta feliciùs promat. Nam facultate viciſſatim loquendi intimi affectus vtrinque repræſentantur. Cui rei impedimento eſt frequens interuentus interpretis & peregrinitatis, quo impetus orationis expugnator voluntatum, frangitur. Quippe interim loquentis calor lenteſcit, acumen hebeſcit, intentio vaneſcit. Calanus ille celeberrimus Indiæ philoſophus Oneſicritum,alioſque ab Alexandro miſſos cùm cogeretur alloqui interuentu & operatrium interpretum,id ſibi ignoſci poſtulauit. Quippe illos dixit meram vocem,non vocis compendia percipere. Id quod perinde eſt ac ſi quis dicat, limpidam aquam labi per cœnum. Omitto opportunitates interfandi, quibus ipſis non parum ineſt & leporis & efficacitatis;

Strabo lib. 15.679.

Quorum vtroque viduantur interpretamenta; Quæ sermoni natiuo tantùm cedunt quantum aut signum, aut tabula corpori effigiato. Satisque constat. Græcum interpretem nullo, quamuis longo circuitu, concinnitatem Catonianam, censoriam verè orationem consequi potuisse. Lentulus Consul cùm Pompeio dissuaderet profectionem ad Parthum, imperitiam linguæ Parthicæ, vt ingens rebus impedimentum, ei obiecit.

Plutarh. in Cat. Cens.

Exiget ignorans Latiæ commercia linguæ
Vt lachrymis se Magne roges.

Lucan. lib. 8.

Cæterùm nihil magnæ fortunæ neque vtilius, neque conuenientius quàm non summatim solum degustare ingenia, vt fit per interpretem, sed tota altiùs inspicere, tota tractare arbitratu suo. Legato quoque nihil optabilius, & in animis illorum, quorum legatio est, nihil validius, quàm si ipsis referantur ipsissima dicta exterorum, indubia pignora rerum. Omitto laudem eam quæ surgit è notitia plurium linguarum, quæ est tā mirabilis, vt olim quot linguas quis tenebat, totidem corda habere crederetur, vt de Ennio traditum. Huc adde, quòd catè popularitas quæritur edenda legatione lingua eius gentis ad quam itum est. Cuidam Lucano, quòd Syracusis legationem peregerat lingua Dorica, Syracusanorum aures ita apertæ fuerunt, animi ita proni, vt ei populus impetratum reddiderit quod petens venerat; super dona quibus munificè donatus, & præconia quibus magnificè elatus. Ergo sapienter principes in dandis longinquis legationibus habent quoque rationem peritiæ linguarum; vt Cambyses qui elegit † ἰχθυοφάγους illos callidos linguæ Æthiopicæ in eam legationem, quam destinauit ad regem Æthiopum † μακροβίων. Rabsaces edidit legationem regis Assirij Hebraicè, vt Iudæorum animos propelleret ad deditionem. Non hìc dico quàm sæpe multis eximia claritudine hominibus saluti fuerit hæc

Dio. Chrysost. orat. 36.

Herodot. lib. 3.

Lib. 4 reg. cap. 18.

† piscium edones.
† longæuorum.

solertia loquendi pluribus linguis; vt Themistocli apud Persas, Alcibiadi apud Pharnabazum, Annibali agenti in Italia, & magno illi Pontico regi in bellis. Nam quatuor & viginti gentium ore loquutus est. Hodie etiam Latinæ vbique loquuntur literæ, loquenturque donec exortu magni imperij in suos libros compulsæ inibi lateant. *Diodor. Sic. lib. 11. bibl. & Plutarch. in Apoph. Athen. li. 12. Plin. de vir. Illustr. & Zonar. l. 2.*

CAPVT XLIX.

De Interpretibus.

PRisco instituto ad res serias Interpretes adhibitos constat, Ægyptio, Persico, Romano. Hoc munere Philotas non solùm vsus dicitur, sed & abusus. Cui, nimirum, exprobratum est, *non erubescere Macedonem natum homines linguæ suæ per interpretem audire.* *Q. Curt. l. 6.* Sed ego etsi ignosco victori exercitui, cui id insolens, & superbum visum est, tamen Philotas hinc excusari, ac prope dixerim, laudari potuit. Nam interpositu interpretis gliscit veneratio; tanquam magna dignitas non adeatur nisi per eas personas, quibus id muneris speciatim datum; vt quarum à principe electi sunt mores, consuetudo, sermo. Vt ad aures simulachri nemo propiùs accedit nisi admotus ab æditua, *Sen. ep. 41.* Ita regnantes ægrè ferunt, à quolibet directò secum haberi sermonem. Audi Plinianum illud de Traiano. *Augebant*, inquit, *maiestatem præsidentis diuersi postulantium habitus, ac dissonæ voces, raraque sine interprete oratio.* *Plin. in Panegy.* Neque verò tantùm à multitudine hic cultus exigitur. Multò magis à summis viris, à quibus regnantes sanè nolunt de improuiso esse interuentum sibi. Amantque adiri cum timida quadam reuerentia, atque adeò adeuntes lustrari quodam pauore, vt qui olim consulebant Amphiaraum, aut Triphonium. *Pausan. l. 9.* Apud Medos Deioces creuit ne cui ad regem *Herodot. l. 1.*

Herodot.l.3. aditus esset nisi per internuntios. Neque Persis licuit in regiam inferre pedem, nisi præmisso nuntio. Interfectoribus Magorum extra ordinem datum, vt inuocatis regiam ingredi liceret; nisi dum Rex cum *Strabo li.15. 677.* regina sibi morigerat. Tradit Strabo, Brachmanas, alteram sectam philosophorum Indicorum cum rege de rerum causis eos sciscitante per internuntios colloqui. Adde quod non soliti adire principes, studio elati longinquum loquuntur; ad capita rerum vix vnquam perueniunt. Horum sermones priùs ab interpretibus excepti strictim referuntur principi. Est enim interpres διδάσκαλος τῶν νοημάτων doctor cogitationum, siue editor eorum quæ cogitantur. *Pollux li.5. 212.* Et Pollux hanc vocem signare ait, conferens linguam, linguam dissimulans, alienæ linguæ sciens. Itaque hoc veluti sepimento summa fortuna vtitur aduersus agmen verborum, à quo sæpiùs obsidione premitur & exsurdatur. Ergo sæpissimè ne verbis quidem adiri vult, sed scripto, in quo, scilicet, nihil *C. de precib. Imp. offer.* desit, nihil redundet. Hinc mos offerendi principibus preces non voce, sed conceptis libellis. Quod ipsum est plenum venerationis. In hoc quoque ipsi *Sueton. in Aug.* solerti corde principes alijs sæpe præeunt. Augustus sermones cum singulis, atque etiam cum Liuia sua grauiores nonnisi in scriptis, & è libello habebat, ne plus minusue loqueretur ex tempore. Notata est su- *Tacit.li.13.* perbia Pallantis, qui sicuti princeps esset, ***nihil vnquam se domi, nisi nutu, aut manu significasse gloriari non erubuit; vel, si plura demonstranda essent, scripto vsum, ne vocem consociaret.*** Nempe hic nebulo simius erat principis, quem satis sciebat, nec velle deprehendi temerario, nec lassari longo sermone, vt pares & familiares qui sanè conueniuntur,

Terent. Eun. *Conueni hodie aduenieus quemdam mei loci hinc atque ordinis.*

Hæc loquendi formula translata est ad legationes; quæ cùm mittuntur à maiori imperio ad minus, tum

verò tales legati non dicuntur adire principem, sed conuenire. Legati Romani ad regem Macedonum missi, his verbis, postquam Romam redierunt, in Senatu loquuti sunt, sibi, *cùm ad regem peruenissent, per multos dies conueniendi eius potestatem non factam.* His cōuenit verbum colloquij quod sequitur paulò post. Adeuntur rēgnātes; & quidem, vti dixi, scripto. Ideo Acroteleutium, *Liu.lib.32. 60.*

—permirum æcastor prædicas·
Te adisse, atq; exorasse. per epistolam aut per nuntium
Quasi regem adiri eum aiunt. *Plaut.mil. glor.*

Plutarchus hoc ipsum disertim tradit. Et ad libros Sibyllinos aditum esse passim legitur apud autores latinitatis. Ergo Adire est verbum venerationis & reuerentiæ, & ferè cùm de numinibus, &, qui secundum numina sunt, principibus agitur, vsurpatum. *Te quidem*, inquit Plinius Vespasiano, *in excelsissimo humani generis fastigio positum religiose adiri, etiam à salutantibus scio.* Et Tacitus de Seiano, *Componit ad Cæsarem codicillos: Moris quippe tum erat, quanquàm præsentem, scripto adire.* Itaque quia liquet, libello preces principali sapientiæ offerēdas, atque adeò principem adeundum esse per interpretem, multò est ęquius eadem ratione excipi atque audiri externas legationes; saltē cùm legatus primū admittitur ad sacros sermones. *Similes sunt Dij*, inquit Cicero, *si ea nobis obijciunt, quorum neque sciētiam, neque explanationem habeamus, tanquam si Pœni aut Hispani in Senatu nostro sine interprete loquerentur.* Et alibi, *In Senatu semper est aliquis qui interpretem postulat.* Et hoc munus esse inter necessaria iudicauit ille quem supra nominaui, Calanus Indicæ sapientiæ antistes. Ergo, *Neque Pœni, neque Hispani, vllæue gentes externæ in Senatu Romano sine interprete loquebantur.* Quod ad exemplum in foro soli aduocati, siue patroni hodie causas òrant apud iudicem, non etiam actores & rei, tanquam illi sint horum interpretes apud tribunal. *Constat Molonem*

Plutarch. Ag. & Cleo. 3.1485. *Plin. In præfat. hist. nat.* *Tacit. lib. 4.* *Cic. lib. 2. de diuin.* *Cic. lib. 5. de fin.* *Cic. lib. 2. de diuinit.*

Val. Max. lib. 2. cap. 1. *rhetorem, qui studia M. Ciceronis acuit, ante omnes exterarum gentium in senatu sine interprete auditum.* Cæterùm interpres principis & senatus, quia legationes responsis cōsociat, estque veluti quoddam vinculum negotij, atque hinc inde inter contrahētes commeabat, verba vtrinque referebat, rem omnem firmabat. Plautus, *quasique ego rei sim interpres*, & infra, *Quasiq; res per me interpretem & tuam ancillam geratur.* eligendus est vnus primorum, magistratuum, senatorum. Neque enim alium æquum est adsumi in conscientiā rerum ingentium. Tribus philosophis legatis Atheniensium datus est Cæcilius senator interpres. L. Æmilio Paulo COS. in Græcia fuit Cn. Octauius Prætor. Regi mea memoria Vidus Fabricius Pibrachius in Senatu Polono. Sed hic mehercule non tam erat interpres alienæ prudentiæ aut eloquētiæ quàm suæ, vt in vita eius memoraui. Cæsar, cùm Diuitiacum ad se vocari iussit, *quotidianis interpretibus remotis, per C. Valerium Troacillum principem Galliæ prouinciæ, familiarem suum, cui summam rerum omnium fidem habebat, cum eo colloquitur.* Sæpe legatus validi alicuius imperij vtitur suo fidei causa, vt legati Senatus in Græciam missi C. Publicio Menandro homine libertino. Iuthungi coram Aureliano imperatore, & legati Romani apud Attilam in edenda legatione adhibent suum. Iustinus literas Turcici legati Scythicè scriptas legit per interpretem. Potissimùm vocatur interpres, si legato res est cum gente perfida; aut si ex dignitate pari congreditur cum aliquo rege, gentisue primoribus, vt fecerunt Scipio & Annibal. Certe Sylla & Bocchus secretò collatis capitibus, vterque suum adhibuit. Hic monendus est quilibet, ne vltro sese offerat huic muneri, neque huc aliter accedat, quàm accersitus, rogatus, iussus. Ne, si quidpiam minimè placens proferendum fuerit, ex interprete fiat odiosus loquutor. Quippe odij aut inuidiæ culpa sæpe assignatur interpreti, vt qui audaciùs aut asperiùs,

Plaut. mil. glor.
Gell. lib. 7. cap. 14.
Liu. lib. 35.
Cæs. lib. 1. belli Gall.
Cic. in orat. pro L. Corn. Balbo.
Dexipp. ecl. legat.
Prisc. ecl. legat.
Menand. ecl. legat.
Sallust. Iug.

asperiùs, aut etiam iniuriosiùs, prᴂterque mentem & sententiam legati loquutus sit. Sæpe etiam regnantes suis obscuris artibus obtendunt inscitiam eorum quæ ab interprete sunt exposita. Tali dissimulatione vfus est Iustinus cùm finxit se ea quæ legatus confidentiùs dixisset, minùs percepisse. Iram quoque è negotio conceptam ij qui legatione adeuntur cùm vereantur in legatum, euomunt in interpretem, tanquam ab illo plus minusue, aut quidpiam aliter prolatū sit, quàm ab legato iussus est eloqui. Certè Attila Bigilam interpretem sæuis verbis increpat, non item Maximinum legatum. Etsi huic quoque meritò succensebat, vt eam historiam diligētiùs legenti liquere potest. Ergo non semper insipidi sunt interpretes, cum rem, vt est, eloqui verentur. Tale quidpiam legimus de Iacobo legato ab rege Persarū ad Iustinum. Is literas sui regis insolentiæ & contumeliæ plenas Græcè scriptas attulerat. Eas imperatrici cùm reddidisset, veritus ipse est interpretari, quamlibet Grææ linguæ scientissimus. Quilibet meritò hîc timet infortunium. Certè Themistocles interpretem legatorum Regis, Græcum, videlicet, hominem, publico decreto comprehensum iussit necari, quòd Græca lingua ad nutum & imperium barbarorum vsus esset. Dicitur & Caracalla, ne vulnera imperij nudarentur, quandoque interpretes neci dedisse. Hodie non alij ferè admonentur huic muneri quàm familiares eorū qui legationibus adeuntur; contra quàm olim vsitatum. Constat enim hanc curam sub principibus sensim factam esse aulicum munus, potissimum apud imperatores Græciæ. Horum princeps vocabatur ὁ μέγας διερμηνευτὴς, magnus interpres. Huius habitus & cultus describitur à Curopalate verbis ijs, quæ latinè hoc sonant; Magni interpretis vmbella & tunica [sunt] vt primi accipitrarij. Palla verò eius induitur [ab vna parte] coccinea tessera quadraria, quæ in summitate habet exiguam † pupam rubtam; ab

Menand. ecl. legat. 84.

Prisc. ecl. legat. 39.

Menand. ecl. legat.

In select. de legat. ex Dione.

† i. puellam

altera [habet] argenteam laminam præferentem animalium formam. Cæterùm quia interpres est arbiter arcanorum imperij, ac sonat nescio quid diuinum, dum mentem suam, prope dixerim, expellit, ac toto pectore se sibi cedere iubet, animum personamque alienam induens, quæsitissimis honoribus aliquando exceptus est, atque adeò post legatum haud magno interuallo. Semper tamen post legatum, cùm legato & legationi detur adiutor; nisi & ipse quoque honestetur nomine legati, vt Bigilas ille qui vnà cum Maximino legatus est ad Attilam, cùm reuera Maximino datus esset interpres, eique postponeretur. Bradunas Isdigunnæ interpres ab Iustiniano etiam mensæ est adhibitus. Id quod tunc primùm relatum est inter exempla, nisi me memoria fallit. Procopius ipse fatetur, Interpretem, licet nullo magistratu inferiorem, nunquam tamen tanto honore honestatum, vt esset regi aut Cæsari † ὁμοτράπεζος. Sed istos vt dixi, antiquitas eligebat summa virtute, dignitateque homines. Hodie vt omnia eunt in deterius, sola peritia exotici sermonis plerunque censentur, non etiam fide, non opibus doctrinæ & memoriæ, non singulari honestate morum. Neque miror si, vt pleraque alia deuenustatum est hoc munus, in quo tamen est ingens momentum, non ob hoc solùm quod is peregrini sermonis sciens est, sed quod summa imperiorum negotia fide eius sanciuntur, & scriptis commendantur; nimirum in omne æuum firma, rata, sanctaque vti sint. Nam ad curam, fidemque interpretis pertinet id præstare vt singula perspicuè & fideliter conscribantur. Id potissimùm cauere, ne publicis pactis, fœderibusque vllum inseratur verbum, cuius occasione subdola irrepat interpretatio, quæ ea quæ acta pactaque sunt primò ad prauos sensus detorqueat, mox euertat & infringat. Id quod quia ne eueniat summopere cauto opus est, publicis negotijs perscribendis interdum plures

Procop. li. 2. belli Pers.

† commensalis.

interpretes interfuerunt, pari hinc inde numero. Cuius rei exemplum extat apud Menandrum, memorantem sex à Romanis, totidem à Persis conscribendæ paci interpretes adhibitos. Ad munus interpretis quandoque pertinuit, paciscentium dextras vtrinque excipere, & hinc inde concipere verba solennia iurisiurandi. Hac ratione se mutuo sacramento obstrinxerunt Eunuchus & Edecon, cùm ille necem Attilæ ab eo stipularetur; hic se id tantum facinus perpetraturum reciperet.

Menand. ecl. legat. 25.

Prisc. ecl. legat. 25.

CAPVT L.

Audienda legationi debetur patientia. Quandoque legatis præripitur oratio diuersis de causis.

AN ciuile sit admisso legato orationem præripi, eumue iam loquentem interfari dicam ad necessitudinem rei. Sæua est impatientia audiendi illum, qui in hoc missus est vt audiretur. A' verbis, ait Sp. Icilius, sumitur initium omnium rerum.

Dionys. Halic. lib. 7.

† Λόγων δ' ἀκοῦσαι τίς βλάβη; τά τοι καλῶς
ἐυρημέν' ἔργα, τῷ λόγῳ μηνύεται.

†Sermones audire quid nocet? Nam præclarè cogitata sermone indicantur.

Sophocl. Oed. Col.

Et verò quibus fari quæ sentiunt non licet, multò minus impetrabunt ea quæ petunt. Immanis, meo animo, Totila, vel ob hoc, quod Pelagij Diaconi legati Romani orationem præcepit truci alloquio; nempe vt ei os occluderet, si pauidum inuenisset. Sed hanc feritatem robore animi retudit legatus. At, inquis, Totilæ, quia is victorem se ferebat, licuit hoc modo ferocire. Ridiculè. Neque enim à quoquam magis exigo modum & modestiam, quàm ab illis, quos fortuna super alios extulit ea re, vt eos humanitate subleuent. Nisi fortè calamitas non immeritos oppresserit. Si enim ab ijs legatus venit, quibus clementia non præbuit voluntatem resipiscendi, sed

Procop. li. 3. belli Goth.

occasionem largiùs peccandi, sapiens indignatio huius dicere cœptantis sermonem intercidit, vt indigni cuiusaut preces, aut qualiscunque oratio audiatur. Senatus legatis Philippi longiorem exorsis orationem breui interrogatione, cessurusne ijs tribus vrbibus esset, sermonem incidit. Quod sane factum haud fuit superbiæ, sed tempestiuæ seueritatis. Nam quò pertinuit audire legatos tergiuersantes, cum momentum negotij illa vna re contineretur? Sic Labatus Lacedæmonius cuidam, cuius multiloquio onerabatur, Quid mihi, inquit, de re pusilla longa texis prooemia? Et Valens legatos Scytharum multa inania & superba blaterantes interrupit, simulque eos arma tradere iussit. Denique eos dispersit per diuersa oppida, vt in ijs libera custodia asseruarentur. Tullij Menophili ducis Mœsiæ exemplum quod supra retuli, huc pertinet. Sic Archedami, Pantaleonis, Chalesi legatorum Ætoliæ à Manio duce Romano, sic Prationis legati Rhodiorum ab Antiocho interrupta oratio est. Similiter Consul Romanus legatos Ætolorum dicere exorsos interfatus, cùm alia sibi præuertenda esse dixisset, redire Hypatam iussit. Hac ratione aut præoccupari sermo legati, aut incîdi & interrumpi potest. Quæ causa quoties non subest, si non omni legationi beneuolentia, at certè patientia debetur. Interdum præfestinare vbi legati partes sint, præloqui, refertur ad genus quoddam singularis humanitatis. Sæpe enim princeps sese hac tanta comitate admirabilem facit, nempe instituendo sermone & collocutione cum legatis, etiam de ijs rebus quæ ad legationem nihil pertinent. Hac insigni facilitate Iustinus est vsus, cùm legatos Turcarum de statu & regione ipsorum sciscitatus est. Quòd si etiam gratiæ exquisitiùs fortè aguntur, quam dati beneficij magnitudo postulat, aliudue magnificentiùs prædicatur, quo pudor eius qui aditur, oneratur;

Liu. lib. 22.
Eunap. ecl. legat. 10.
Petr. Patr. ecl. legat. 16.
Polyb. ecl. legat. 25.
Polyb. ecl. legat. 149.
Liu. lib. 26.
Menand. ecl. legat. 87.

nihil est ciuilius, quam loquentem interfari; statimque occurrere orationi meditatæ; denique ostendere animum gratum maiorem in modum nobis probari; beneficij prædicatione verecundiam nostram vrgeri, eaque cupere nos abstineri. Ad hanc formam Cyrus Gadatem eunuchum sibi gratias agentem interrupit; simulque in eius amplexum effusus est. Par fuit humanitas Latini erga legatos Æneæ; Zonar. in Cyro.

Atque hæc ingressis placido prior edidit ore, Virgil. lib. 7. Æneid.
Dicite Dardanidæ, &c.

Nonnunquam maiestas est præripere orationem legato, aut caduceatori, hoc est anteuortere dictis superbis, atque minacibus, quæ quisquis audire sustineat, non sit patiens sed stupidus. Araldus Caroli Quinti missus ad Franciscum primum, vt fuit in conspectu, propemodum loqui cœptans regis infesto vultu, sermoneque exceptus est. Tunc legato cauendum ne concussus, minorue, quàm aut est, aut esse debet, appareat. Demosthenes orator ille tam animosus coram Philippo perculsus dicitur. Quippe & timidius egit; & eloquentia illa neruosa, sicuti compressa, non tanta apparuit quanta Æschinis. Nam huic rex ab se corrupto pronas applicabat aures. Illum incorruptum audiebat vultu austero. Ælian. lib. 8. Var. hist. cap. 12.

CAPVT LI.

Modus edendæ legationis.

IN edenda legatione primùm exigo ab legato peritiam nominum, titulorum, aliaque indicia dignitatis quam obtinet is, qui aditur. Parasiti est non legati, extraneos palpo percutere, & qui est infra opes, ac dignitatem regiam, huic regij nominis honorem dare. Meritò legato cuidam Lacedæmonio, quòd Antigonum regem nominauerat, indicta multa. Ani-

Procop. lib. 1. belli Goth.

mosius, & ex dignitate imperatoria Petrus legatus Iustiniani, qui Theodahadum Gothum, etsi is ferebat se regem Italiæ, non regem salutauit sed principem Gothorum. Eadem est ratio inscriptionis earum literarum quarum legatus est perlator, de qua supra dixi. Hic enim omnino nihil errari, quoad eius fieri potest, debet. Neque etiam suadeo contemptum, irritamentum iræ. Siquidem inconueniens appellatio profecta ab homine, qui sit compositus in arrogantiam, non tam nominat, quàm monstratum inridet aut despicit. Ipse quoque legatus tunc potissimùm ita se componere debet, vt vitet omnem suspitionem irreuerentiæ, irrisus, contumeliæ. Præ se ferat respectum cum dignitate coniunctum. Cæterùm, redditis lectisque literis eius vnde itur in ipsam manum illius qui aditur, legatio est peragenda cultè, compositè, magnificè. Vitanda verba calcata & protrita, quæ arguunt mentem ignauam, & socordem; aut certè humiles legationis causas. Vtendum lectis & sublimibus quæ repræsentent sensus altius ductos & maiestatem huius muneris, reiecto tamen fastu, & ineptia forensi. Nam, vt est vetus verbum, Alia est oratio Censoris alia Rhetoris. Audi quid de oratione Menelai & Vlyssis legatorum Agamemnonis dicat Anthenor Troianus apud Homerum, postquam, vtriusque staturam & habitum descripsit,

Homer. 3. Iliad.

† Ἀλλ᾽ ὅτε (Μενέλαος) δὴ μύθους καὶ μήδεα πᾶσιν
ὕφαινον,
Ἤτοι μὲν Μενέλαος ἐπιτροχάδην ἀγόρευε,
Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως, ἐπεὶ οὐ πολύμυθος.

Et de Vlysse addit illud:

Ἀλλ᾽ ὅτε δὴ ῥ᾽ ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος ἵει,
Καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίῃσιν,
Οὐκ ἂν ἔπειτ᾽ Ὀδυσῆΐ γ᾽ ἐρίσσειε βροτὸς ἄλλος.

Flosculi item & mulsa dicta, & quicquid putidum est, & illecebrosum, fœminis relinquendum, & effeminatis. Porrò hæc illis tantùm legatis præcipiuntur,

†Sed quando verba & cõsilia omnibus texebant, certè quidẽ Menelaus succinctè dicebat pauca quidem, sed valde acutè, quoniã non multorum verborum. †Sed quando vocem magnam ex pectore mittebat, & verba niuibus similia hyemalibus, non dein cum Vlysse certabat mortalis alius.

quibus non constat regula verborum, atque ipsis permissum vt mandata edant ea ratione & oratione, quę sibi domi nata est; quamque rei, quæ agitur, conuenientem putant. Quòd si legato restrictè verba sunt præfinita, is qui principi est ab epistolis, aut scriba Senatus omnia sic perscripsisse debuit, vt supplex legatio humile, magna magnum sonet. Quanquam tales legationum formulæ, si sunt minaces & odiosæ, prisco more dantur caduceatoribus sępius quàm legatis, qui eas, vt supra dixi, mandant memorię. Nec diffiteor quandoque datas esse legatis, vt Assyriam de qua memoraui, & Romanam, quę fuit missa Tarentum, de qua iam dixi, & fortasse etiam infra dicam; tum Scythicam ad duces Romanos. Cæterùm antiquissimi moris fuit, vt legati suum munus illis ipsis quæ acceperant, verbis peragerent, nulla licentia augendi, nulla minuendi. Qua ratione res agitur cum dignitate, simulque consulitur legato, qui non solùm alienæ voluntatis, sed & alienæ orationis perlator est. Tunc eligitur non tam prudentia legati, quàm ministerium. Huius generis est legatio illa Plautina.

Petr. ecl. legat.

Val. Max. lib. 2. cap. 1.

Vbi primùm terram tetigimus,
Continuò Amphitruo delegit viros primorum principes.
Eos legat Thelebois, iubet sententiam vt dicant suam.
Si sine vi, & sine bello velint rapta & raptores tradere,
Si quæ asportassent, redderent, se exercitum extemplo domum
Redducturum, abituros Argos Argiuos, pacem atque otium
Dare illis. Sin aliter sient animati, neque dent quæ petat,
Sese igitur summa vi, virisque eorum oppidum expugnassere.

Plaut. Amph.

Similis est apud Euripidem legatio Thesei mittentis

præconem suum ad tyrannum Cadmæorum,

Euripid. Supplic. actu. 2. 284.

† Κ' ἂν μὲν θέλωσ' αἰνέσαι, παλίσσυτος
Στεῖχ', ἢν δ' ἀπιστῶσ', οἵδε δεύτεροι λόγοι
Κῶμον δέχεσθαι τὸν ἐμὸν ἀσπιδηφόρον.
Στρατὸς δὲ θάσσει, κἀξετάζεται παρὼν
Καλλίχορον ἀμφὶ σεμνὸν εὐπρεπὴς ὅδε.

† Et si quæ petitis annuant, verso pede redeas. Sin verò abnuant, altera hæc sit oratio, Armatam iuuenturem vt expectet meã. Sedet quippe præsens, & recensetur exercitus decorus scilicet hîc circa sacrum Callichorum.

Huius verborum formulæ, quæ legato præscripta est, extat exemplum apud Xenophontem. Cùm, inquit, illuxisset, Cyrus misit nuntium ad Armenium, cui mandauit vt ad hunc modum cum eo loqueretur. Mandat tibi Cyrus, Armenie, vt quamprimùm ad ipsum cum tributo exercituque venias. Si rogabit vbi sim, vera dicito, esse, nimirum, in confinijs. Si interrogabit an ipse veniam, hîc quoque vera loquitor, Id nescire te. Prisco more hoc fieri sciunt illi qui prisca peruolutarunt. Certè antiquitus referebant ipsissima verba illius à quo missi erant. Talthybius apud Homerum illa ipsa Machaoni dicit quæ iusserat Agamemnon, nulla ne syllabæ quidem mutatione.

Xenoph. de instit. Cy. lib. 2. 49.

Homer. Iliad. 4. 141.

† Ὄρσ' Ἀσκληπιάδη, καλέει κρείων Ἀγαμέμνων
Ὄφρα ἴδῃς Μενέλαον ἀρήϊον Ἀτρέος υἱόν,
Ὅν τις ὀϊστεύσας ἔβαλεν τόξων εὖ εἰδὼς
Τρώων ἢ Λυκίων τῷ μὲν κλέος, ἄμμι δὲ πένθος.

† Surge Asclepiade, vocat te rex Agamẽnon vt videas Menelaum bellicosum Atrei filiũ, Quem aliquis sagittans percussit arcuum peritus Troianorum vel Lyciorum, illi quidem gloria, nobis autem luctus.

Hunc priscum morem video quandoque fuisse renouatum à citerioribus principibus. Quippe talem legationem ducibus Romanis ediderunt legati Abarorum. Quod si oratio permissa est arbitrio legati, tunc verò oportet ipsum vsque eò instructum esse omni instrumento oratorio, vt quamcunque in partem volet, versare possit animos oratione valida & culta. In quo ipso vitanda ei sunt vitia, quæ deprehenduntur esse propria legatorum, etiam eloquentissimorum. In his est frequens vsus eius, quæ Græcis est prolepsis, nobis præsumptio; Quæ sanè omnem rem implet suspitionibus. Has legatus à se se segregare debet; ne purgatione accersita, nimiumque accurata locus difficultatibus quæsitus videatur. Nempe extraordinariæ

Menand. ecl. legat.

Quintil. lib. 9. cap. 2.

extraordinariæ sollicitudini nostræ comes it aliena suspicio. Et insolitus propugnandi apparatus arguit latentem metum. Et ex metu nostro inimicis crescit audacia. Minimùm, nescio quid scrupuli hæret animis, quem demere magis est felicitatis, quàm vllius moliminis. Postremò, hoc nihil est aliud quàm perire suo indicio; & nimis ingeniosè suspicando monstrare obijcienda; neque facultatem nocēdi præripere, sed vltro occasionem præbere. Talia volo esse præuisa, sed premi, quoad sint promenda, hoc est, in occasionibus subitorum responsorum, de quibus mox dicam. Præsumptionibus tunc solùm locus est in prima oratione legati, cum legatio missa est ad excusandum, accusandum, defendendum. Nam quia tunc legatus sumit partes patroni, aut actoris, eius est obijcere, arguere, nudè inficiari, transferre, deprecari, mollire, minuere, auertere, eludere, diluere, taliaq; inserere suæ orationi quæ sunt oratorum propria. Legatum etiam turpe est rixari ac loquaciter litigare. Nā quæ primò fuit disceptatio sensim fit altercatio, & crebris contradictionibus destruitur autoritas legati; ac res per se indubia redditur dubia. Priscæ legis verba sunt, *Serijs iurgia amouento.* Legatis Romanis Hanno fœdus recitare, illudque interpretari incipiebat, cùm illi eam disceptationem, vt alienam à dignitate Romana, atroci oratione reiecerunt. Ergo Sagunto excisa, violatisque fœderibus, Annibalem reum tanti sceleris sibi dedi æquum censuerunt. Id nî fit, Vobis igitur, inquiunt, bellum denunciamus. Enimuero aut planè impudens, aut certè magni & formidabilis alicuius imperij illa legatio est, quæ incipit ab interrogatione. Huius tumoris fuit illa quam Indi miserunt ad Cyaxarem. Nam legati ad regem Cyro præsente, intromissi, dixerunt se iussos esse querere, Quænam causa Medos & Assyrios in mutuam perniciem armasset. Cæterum si quid in edenda legatione subobscurum incidit, quò opus sit lito luce do-

Cic. lib. 2. de leg. Polyb. lib. 3.

Xenoph. de instit. Cy. lib. 2. 46.

ctrinæ, historiarum, & antiquitatis, tunc vero indenauiter protrahendum verum, donec argumentis fides dictis contradatur. COSS Romani, in his L. Martius Censorinus, non sollum Carthaginiensibus exposuerunt decretum Senatus de diruenda Carthagine, sed rationibus probarunt æquitatem eius, & exemplo Albæ cuius ipsa Roma esset colonia. Legati item nihil omiserunt penitioris doctrinæ, & peritię rerum anteactarum, quò Consules flecti & rigor decreti solui posset. Modum orationis non item definio; sed illud tantum moneo, Vitandum esse sermonem laciniosum, qui idem rerumpublicarum moderatoribus plerunque est onerosus. Itaque legatum ita oportet esse breuem, vt nec minus nec plus quàm oportet, dicat; sed vtatur eo dicendi genere quod Græcis est σύντομον, nobis circumcisum. Subinde moneo, legato omnino cauendum esse ne in vlla parte sui sermonis vlloue gestu prodat insolentiam, siue contumeliam. Hoc vitium est duorum generum. Aut enim tota legatio est insolens, qualis est illa Persarũ ad M. Antoninum. Et tunc omnis culpa est in mittente, qui eam sic edi voluit. Huius quoque generis est illa Decebali, quam memorat Petrus Patritius. Si, inquit, vnusquisque Romanus animum inducit Decebalo quot annis pendere duos obolos, tum pacem vniuersi habituri sunt. Si hoc nolint, sese parent bello; Et inde omnia dira expectent. Huiusmodi est illa Chagani, cuius impudentibus petitionibus imperator exacerbatus illius pacta spreuit. Talis illa Carporum missa ad Tullium Menophilum ducem Mœsiæ, de qua alibi egi. Bonus quoque Romanorum dux exprobrat Baiano verba insolentiora, & multum supra vires illius, cuius iussu sunt edita. Omnes impudentiæ modos supergressa est illa Chagani, per quam is petijt ab imperatore sibi instrui & mitti lectum aureum. Alterius generis illæ sunt quæ nascuntur in gestu, aut in tumido ore legati. Talis fuit illa Mebodis missi à

Appian. Liby.

Petr. Patr. ecl. de legat. 14.

Menand. ecl. legat. 96.

Menand. ecl. legat. 91.

Menand. ecl. legat. 95.

rege Persarum Constantinopolim; quam Imperator, vt decuit excepit, vt alibi dico. His annecto illam Rhodij legati, quam alij Rhodo quoque legati ita excusant, vt dicant, verba tumidiora legati offensionem auriũm, non perniciem ciuitatis meruisse. Similis tumoris fuit illa Mezamiri missa ad Abaros. Distinguo tamen libertatem loquendi à tumore & fastu. Vix iram potentioris vitat libertas. Quid insolentia & fastus? Chaganus rex Persarum Comentiolum legatum imperatoris Romani in edenda legatione vsum Romana libertate, in carcerem coniectum ligneis compedibus adstrinxit. Etsi eum postridie, procerum admonitu, vnà cum collegato eius dimisit.

Liu. lib. 45. 185.

Menand. ecl. legat. 79.

Theophyl. de legat. Rom. ad gent. cap. 1. 45.

CAPVT LII.

De vi subitorum responsorum.

DE subitis responsis quod paulò ante promisi, id cœptum pertexo. Quippe volebam legatũ esse præmunitum aduersus quodlibet ictus, & quidem armis adamantinis, & impenetrabilibus: Sed illa tecta habere, neque priùs nudare quàm in occasione subiti alicuius responsi. Quod si est acutum, argutum, è re natum, non solùm diluit obiecta, sed & aduersarium percellit feritque eo telo, quale nullum Mulciber fabricatur. Neque verò tantùm legatum, sed & qui legatione adeuntur, aut aliqua importunitate premuntur, hac responsorum extemporalitate armatos oportet. Legati Vitigis exprobrabãt Belisario, Gothos Siciliа insula opulenta cõcessisse Romanis. Nos quoq; Britanniam, ait Belisarius, sibi Gothos habere permisimus Sicilia longè præstantiorem. Legatus Persarũ, cùm Imperator in ipsum reijceret culpam earum rerum quæ contra animi sui sententiam acciderant, respondit, Domine, Non adsum propugnaturus Sarace-

Procop. lib. 2. belli Goth.

Menand. ecl. legat. 86.

nos, si quid peccarunt, sed vt audiã si quid æqui dicũt. Neque enim id aspernabor. Quòd si iniustè querun- tur, me iudice causa cadent. Themistocles insulas cir- cumnauigabat, & ab earum incolis pecunias corrade- bat. Venit ergo ad Andrios, quibus satis audacter di- xit, se duos Deos secum afferre, Suadam & Vim. Cui illi, Et apud nos sunt duo Dij, atque adeò & magni & violẽti, Paupertas ac desperatio, à quibus tibi quidem pecuniam dare vetamur. Itaque prior laus talium res- põsorum est extemporalitati comes opportunitas in qua est aut veritas, aut imitamentũ veri. Altera est ar- gutia, qua aduersarius percellitur. Et verò cùm nihil sit tam naturale, quàm interroganti respondere, & la- cessentem contra hostire, quicquid salse, venustè, ar- gutè dicitur, multò hercule est efficacius responden- do, quàm orando, aut prouocando. Sed quia huic fe- licitati admixtũ est multũ difficultatis, huic quoque quærẽdũ subsidiũ. Ergo si, vt fit, interrogationẽ è ve- stigio responsum consequi non potest, enimuero qui est subito pauore, aut inexpectata lætitia offusus, eum animi motum vt tũ maximè premat, suadeo. Homini locato in media rerũ mole nihil conuenientius quàm æquabilitas. Hæc quanquã accepto nuncio funesto, aut optabili, excludit impotentiã animi. Quid fœdius quàm legatum, vt vnum è multis aspici vitulantem, & loquace lætitia, ineptiaque subsultantem; aut, au- dita re atroci, notabiliter expallescere, ac sicuti visa Gorgone obdurescere? Tali quidem re, paratè si opus est, respondendum, sed ita cõtentè ac perplexè, vt ip- se Oedipus amittatur incertus; atque adeò vt respon- sum sit notabile propter obscuritatem. Vah, quàm vellem ab aulicis veteratoribus tam facilè disci pos- set quidpiã limatæ probitatis quàm hæc respondẽdi vaframenta, qui ipsis est centuplex murus. Nam qua- libet accede, haud impune echinos fatebere. Quoties tale responsum non subitò succurrit, os ori est op- ponendum; vt qui ratione non potest, is audacia

Plutarch. Themist. 1. 222.

perterrefaciat colluctatorem suum, quidpiam comminiscendo, cui is improuisò respondere non possit. Sic Andrij, de quibus supra dixi, Themistoclem, sic *Plutarch. in* Epaminondas Agesilaum, aliasque Callistratum le- *Agesil.* gatum Atheniensium, & Dercillidas Lacedæmonius *Problem. in* Pyrrhum, multi præterea multos tempestiua audacia *Epam.* *Plutarch. in* perculerunt. Ad hoc exemplum legatus nodo impli- *Polit.* citæ obiectionis & laqueis insidiosæ interroga- *Plutarch. in* tionis non solùm sese expedire potest, sed & sua *Apophth.* paratura aduersarium repercutere. Cæterùm prom- *Lacon.* ptè respondere non est fortitò loqui, sed cogitatè. Talia responsa, nempe acria, acuta, & subita propriè dicuntur torqueri veluti telum, aut conijci in eum cui respondetur. Euripides, καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τάδε *Euripid.* ἐξηκόντισα, Atque hæc quidem ad ista, quæ iacularer, *Supplic. 286.* habui. Ac de talibus responsis illud meritò dici potest quod Helena apud hunc ipsum Euripidem ait, κάλλιον εἴποις ἢ σ' ἀνηρόμην ἐγώ. pulchriùs respondisti *Euripid.* quàm ego interrogaui. Prorsus & acuminis & prom- *Hele. 536.* pti iudicij res est. Sæpe enim incogitantia negotia pessumdedit, ac sæpe obligauit fidem publicam illorum, quorum legatio est. Cùm caput humanum *Zonar. in* in ea fossa, vbi ponenda erant fundamenta Capitolij *Tarq.* inuentum esset, Roma legatio missa est ad Tyrrhenum quemdam diuinum, sciscitatum quid ominis esset in ea re. Is circulo humi delineato, vt si id spatium comprehenderet vrbem Romam, & montem Tarpeium, quæsiuit è legatis, Annon illa esset Roma, ac mons ipse Tarpeius? Annon ibi caput repertum esset, quod spatium ipse demonstrabat. Veteratoris ea erat ars, vt quod ipse sibi responderi volebat legatis firmantibus, huius prodigij vis ad eum ipsum locum transferretur. Pronum erat errare promptitudine & facilitate. Sed huius doli legati scientes facti à filio mathematici, Non, inquiunt, hîc Roma habitatur, sed in palatio. Mons ipse clauditur muro vrbis, vbi caput repertum. Hinc illud prudenter dictum,

legato reddendam esse rationem suorum verborum; Contra quàm vulgo aiunt; Verborum pœnas non dari oportere. Cuius enim alterius rei, quàm verborum à legatis ratio reposcatur? Neque enim, inquit Demosthenes, legatis committuntur triremes, aut loca, aut regiones, aut arces. Nemo hæc legatis tradit, sed verba, & tempora. Id est, datur eis illa facultas exponendi mandata; quæ niti debet scientia vtendi opportunitatibus rerum.

Demosth. de fal. leg. 224.

CAPVT LIII.

Quid sequi, quid item cauere debeat legatus is, qui ad aliquid petendum missus est.

QVia legationes plerunque mittuntur super petenda aliqua re, deforme legato est nihil adhibere exquisitioris artificij precibus suis quàm sit in lare, aut in sermone pedestri cuiuslibet Quiritis. Primùm quicquid arduum, eique cui petitur vtilissimum est, in ipso aditu petendum puto; eique petitioni perseueranter insistendum. Vetus & vsitatum est, iniquum petendum vt æquum feras. Quòd si legatus est in spe tenui rei difficillimæ impetrandæ, aut si negotium in extremo situm est, tunc tentari debent illa quæ sunt magis impetrabilia. Legati Campani ab senatu primùm amicitiam petierunt, atque arma auxiliaria. Quibus non impetratis, rogarunt vt in deditionem acciperentur. Ita demum in ius Romanorum concesserunt. Inuerti hic ordo, vbi res suadet, debet. Et verò contraria his cautione vtuntur imperantes vbi multa dura simul, atque ardua imperanda sunt; atque adeò quoties metuendum est ne ex immiti imperio oriatur desperatio & hinc turbamenta. Tunc vt omnia fiant, singula

Quintil. Instit. li. 4. c. 5.

Liu. lib. 27.

ſenſim imperantur. COSS. Romani è Sicilia in Africam tranſuecto exercitu, & Carthaginienſe magiſtratu ad ſe venire iuſſo, nequaquam mandata ſenatus aceruatim effuderunt, ſed primò frumentum imperarunt. Quo præbito, petitæ triremes; dein machinæ bellicæ; poſtremò quicquid armorum in vrbe eſſet. His quoque traditis, demum Conſules iuſſerunt vrbem Carthaginem dirui; aliamque ædificari, quam nullus amplecteretur murus, haud propiùs mare ſtadia octoginta. Simili prope aſtu Zenobius Præfectus Mithridatis afflixit Chios. Ac Triumuiri illi, quos imperij ſitis, & mala libido vecordes agebat, primò proſcripſerunt hominum non plus quàm ſeptemdecim; mox centum & triginta; dein centum & quinquaginta. Poſtremæ illæ feraleſque tabulæ cruentato ſtilo innumeris oneratæ. Eadem eſt ſolertia illorum qui nunciant res funeſtas. Cuiuſmodi eſt illud quod à Cteſia narrari memorat Demetrius Phalereus in nuncianda Cyri morte. Neque enim prudens nuncius, vt venit ad Paryſatim, atrocibus verbis fœminam perculit. Hæc enim, inquit, eſt * Scythica oratio; ſed primò victorē nuntiat. Id quod vbi animo titubante, certè lætitia trepidante ab illa exceptum eſt; At nunc, ait, vt agit? Fugam fecit. Ain' tu? Simulque, ſpe ac timore alternante fidem, Tiſſaphernes, inquit, his malis caput eſt. Sed, exequitur, agedum (ſpe labante, & ſinu muliebri iam micante magno metu) hoc mihi expedi, Cyrus vbi nunc eſt? Vbi hercule fortes viros agere æquum eſt. Præclarum certe artificium. hic enim vltimam neceſſitatem non velauit mollibus verbis, ſed fortibus demonſtrare voluit. A' diuerticulo redeo ad rem. Non aliud peti debet, quàm quod impetrari noſtra permultum intereſt; Ne aut leui de cauſa cuiquam validè obligemur; Aut rei paruæ inefficaciter poſtulatæ adſit pondus pudoris; idque vltra quicquam impetrandi ſpem omnem

Appian. Alex. in Liby. et Zonar.

Appian. Mithrid.

Appian. ciuil. 4.

Hac locutione vſus eſt Parmenio Byzantius in quibuſdam verſibus qui referūtur ab Athenæo l. 5. Atque adeò in prouerbiū abiſſe τ̃ ἀπὸ Σκυθῶν ῥῆσιν teſtis eſt Laertius Ipſiſque eſt dicēdi genus conſtans & confidēs. li. 1. in Anach.

incidat. Incogitantis est petere illa quæ iure negantur.

Iuuenal. sat. 11.

> *—— nec enim loricam poscit Achillis*
> *Thersites, in qua se traducebat Vlysses*
> *Ancipitem.*

Illa etiam contumeliosè petuntur, & cum irrisu, quæ à quibus petuntur, his prius erepta sunt. Sapienter ea, quæ apparet petenti magna & necessaria esse, eademque tribuenti prona & honorifica. Contra, est hominis præposteri anxiè, aut adulatoriè petere illa quæ ingenium, facilitas, facultas præstantis, ipsa æquitas vltrò promittit.

Sophocl. Oed.Col. 310.

> —— † λιπαρεῖν γὰρ οὐ καλὸν
> δίκαια προσχρῄζουσιν.

† blandè supplicare non decet eos qui iusta petunt.

Zosim. lib. 5.

Nihil stolidius illis, qui etsi sunt miseri & prostrati, tamen precibus audent inserere dicta superba & insolentia. Talis fuit vecordia legatorum vrbis Romæ ab Alaricho obsessæ, quorum hæc fuit iactantia, Si non æquis, inquiunt, conditionibus de pace transigetur, enimuero populus Romanus assuetudine armorum exercitus pugnam minimè detrectabit. Ibi Gotho motus risus simulque bilis. Et verò miratus magis quàm miseratus ignorantes, aut dissimulantes conditionem suam, Spissius fœnum, inquit, faciliùs metitur quàm rarum. Neque hîc stetit ferocia victoris. Nam illos eosdem vmbraticos Romanos dein agitauit vt mancipia. A' quibus quidpiam petitur humanitas impetrare debet vt non alia negent, quàm quæ non sunt in sua manu. Semper iniusta quorumque repulsa ipsus petitor postmodum

Claudian. li. 2. de laudib. Stilich.

> *Gaudeat, & quicquid fuerat deforme mereri.*

CAP.

CAPVT LIV.

Cuiusmodi mendacium vitare legatus, cuius item subsidio vti possit.

NE ægrè sit legatis, quòd hîc monentur à me ne opes ingenij collocent in volubilitate linguæ. Hinc enim molesta dicacitas, stultiloquium, vaniloquium. Quæ sane sunt propria coruorum forensium, qui mercenario crocitu alienas aures delassant. Quorum frustra sit quisquis audeat esse castigator, censorque. Ne illos hîc nominem propudiosos circulatores, quibus quòd vita est in artibus nugatorijs, vsus est vt sint blaterones, falsidici & confidentes. At legati dicta & pauca, & vna forma volo esse percussa; ne is, siue prudens, siue imprudens, Peleum faciens ex Oeneo, intimos risus auditori præbeat. In multiloquio facilè obrepit mendacium, cuius facies mirè deformis est. Illud etiam teterrimum quod insidiosè concinnatur. Certè cuius iussu legatus mentitur, is aut ignorat fortunam suam, aut fatetur pusillam. Prisci Ægyptiorum principes patrio instituto torquem aureum lapillis distinctum, cui nomen veritas, collo decus gestabant, insigne, videlicet, genuinæ veritatis, quæ est corusco sydere pulchrior; vt docerentur, se nulla re magis honestari, quàm nitore vitæ, & simplicitate sermonum; quorum vtrumque in legato conspicuum esse debet, cùm is non solùm sit legatus negotiorum, sed & morum. Sæpe enim moribus legati ipsa negotiorum & legationis asperitas lenitur. Cuius rei luculentum specimen præbuit Narses Persarum legatus ad Constantium Imperatorem. Contra, nulla re negotia magis turpari & corrumpi constat quam fœditate

Vsurpat Athen. lib. 9. i. aliud pro alio dicat.

Diodor. Sic. li. 2. Antiq.

Petr. Patr. ecl. legat. 18.

morum, ac dehonestamento mendacij: Prometheus apud Æschylum laudat Mercurium nuncium & ministrum Deorum ex eo quod est, † σεμνόστομος γε καὶ φρονήματος πλέως ὁ μῦθος ἐστιν ὡς θεῶν ὑπηρέτου. Cæterùm hoc tam horribile monstrum, cui est mendacio nomen, est bifrons. Nam aut supprimitur verum, cum illud audienti & prolato, & scito opus est; aut scienter firmatur falsum. Vtrumque est hominis mirè inquinati. Ergo volo legatum niti veritate certissima virtutum, eiusque fido comite, parciloquio. Non sum tamen ita rusticè toruus, vt officiosum mendacium omnino excludam ex ore legati. Nempe si id agitur, vt errato ignoscatur, vltio remittatur, innocentia subleuetur. Deme appellationem, & rem specta. Odio amoto, quod est in vocabulo, manebit sola gratia rei. Certè, obseptis alijs iuuandi periclitantem itineribus, equidem non habeo ambiguum quin hoc ingrediendum sit, quamuis obliquum. † Ὑπολαμβάνω τὸ ψεῦδος ἐπὶ σωτηρίᾳ λεγόμενον, inquit Diphilus, οὐδὲν περιποιεῖσθαι δυσχερές. Simile est dictum Darij relatum ab Herodoto, Cùm, inquit, expedit mendacium dici, dicatur, hoc est, vt ego interpretor, Cùm mentienti proba mens est, laxetur ori frænum. Neque enim aliter lingua est falsiloqua, quàm si mens sit improba. Non refert quale sit linguæ ministerium dum ea sit interpres bonæ mentis. Æternùm manebit encomium illius, quæ

Vna de multis face nuptiali
Digna periurum fuit in parentem
Splendidè mendax, & in omne virgo
Nobilis æuum.

Sciscitanti Neoptolemo † Οὐκ αἰσχρὸν ἡγῇ δῆτα τὸ ψευδῆ λέγειν; Vlysses respondet, † Οὐκ εἰ τὸ σωθῆναί γε τὸ ψεῦδος φέρει. Tali mendacio tam princeps quàm principis iussu legatus vti potest. Annibal cùm Africa excessisset, & in Corciram insulam traiecisset, *percunctantibus legatum se Tyrum dici iussit.* Hoc quo-

Æschyl. Prometh. 58. — † ore verêdo, & prudentiæ plenus est sermo eius vt famuli Deorum.

† Existimo mendacium pro salute dictum nihil parare infortunij.

Herodot. lib. 3.

Horat. li. 2. carm.

Sophocl. Philoct. 881. — † Non turpe putas mendacia loqui? † Nō si salutem mendaciū fert.

Liu. lib. 23. 137.

que perfugio vſus eſt Xenophanes princeps eius legationis quæ à Philippo mittebatur ad Annibalem. Quippe hi legati petentes Capuam media in præſidia Romana illati ſunt, deductique ad M. Leuinum Prætorem circa Nuceriam caſtra habentem. Ibi intrepidè Xenophanes legationis princeps à Philippo rege ſe miſſum ad amicitiam ſocietatemque iungendam cum populo Romano, mandata habere dixit ad Conſules populumque Romanum. Porrò eum qui legatione aditur, ſi mendacium ſibi dici ſcit, præſtat ſuaſu humanitatis diſſimulare intellectum, quàm inhumana perſpicacia loquentem arguere. Maius eſt, rogatu amici rem diluentis, non agnoſcere factum, quam ignoſcere, & opinionem acceptæ iniuriæ, licet præiudicatam, legato condonare; ac tempeſtiua facilitate perficere; vt qui clementia purgatior eſt quàm argumentis, iure tamen abſolutus videatur. Hoc quidem eſt ſine vlla exceptione facere cunctam gratiam, & oſtendere, non ſolùm vincere ſe poſſe ſed & vinci ſcire. *Liu. lib. 23. 186.*

Quiſquis plus iuſto non ſapit, ille ſapit.

Ergo principi in quibuſdam honeſtius eſt decipi, quàm reum peragere illum, qui ſeruatus iturus eſt in exemplum humanitatis & clementiæ. Illa demum vera eſt venia, quæ ita datur, vt appareat teſtimonium probitati. Quid, quod interdum in magno mendacio poſitum eſt omne momentum legationis? Sæpe, ſcilicet, legatio non in aliud deſtinatur, quàm vt tale mendacium dici poſſit. Tunc verò ne illud ſtatim perluceat, legato diligenter eſt cauendum

Primo ne medium, medio ne diſcrepet imum. *Horat. in Arte.*

Huic autem, quanquam mendaci legationi ita ignoſcitur, ſi cui mendacium dicitur, eius perniciei non eſt inuentum; ſed illorum ſaluti, quibus aut per prærupta, aut hac ſemita eundum fuit. Exemplum talis legationis eſt in libro Ioſue, ad quem ab

Gabaonitis missi sunt legati, qui se non ab gente contermina, sed ab longinqua missos dicerent, fœdus & amicitiam petentes. Quibus concessis, rituque solenni firmatis, dolus patuit, & mendacium retectum ipsis ab Iosue exprobratũ est. Sed cùm illi hanc vnam salutis viam sibi ab necessitate monstratam dicerent, reputatione casuum humanorum Iudæus ad miserationem euictus fidem datam firmauit; atque id omne negotium ratum esse iussit.

Gen. cap. 12. & 20. Simili mendacio Abraam hortatus est Saraim vxorem suam, vt pudicitiam suam tegeret aduersus regem Ægypti Pharaonem, postea etiam aduersus Abimelec. Sed hæc illi prouidentia & regibus infeliciter cessit. His mendacijs accedunt prudentia, quibus persæpe in exercitu constantia retenta, & virtus alta, & coalita, dum spes pro re ostentatur, cùm hæc præstari non potest. Quo veluti subsidio non rarò magnorum exercituum moderatores ad victoriam, felicitatemque peruenerunt. *Agath. li. 1.* Talibus adiumentis, exemplo ducum, sæpe vsi sunt legati. Stephanus ab Narsete legatus ad eos, qui Fauentiam exclade à Francis accepta confugerant, callido mendacio firmauit, Lucenses ab Narsete captos; cùm tamen etiam obsiderentur.

CAPVT LV.

An figuras, & iocos legatio admittat.

Mendacio affinis est sermo is, qui procedit per figuras, iocosque. Neutrum legatio admittit, aufertque ridicularia, quia vbique amat aspici & retinens grauitatis, & inimica scurrilitati. *Plin. lib. 8. ep. 6.* Vt vrbanitas, sicuti quidam verissimè dixit, non decet senatum, ita quoque condimentum negotij publici est.

prudentia non iocus. Aut me fugit memoria, aut nulli legationi iocos admixtos legi. Nisi fortè huius generis sit illud Chosrois, cùm per legatos Iustiniano gratulatus est de victoria Belisarij contra Vandilos Aphricanos. *Procop. lib. 1. belli Pers.* Simulque sibi partem prædæ mitti ioculo ab Imperatore petijt. Neque enim eam adeptus esses, inquit, nisi fœdere priùs nobiscum inito. Placitus est Iustiniano iocus vsque eò, vt ioco dictum à Persa ipse seriò præuorterit, missis per legatos ad eum opulentis donis. Nempe,

——ridiculum acri
Fortiùs, & meliùs magnas plerunque secat res. *Horat. lib. 1. serm. sat. 10.*

Sed ioci plus fuit in re, quàm in verbis; isque legato mandatus, non ab ipso incogitanter, aut per lasciuiam prolatus. Hac ratione sobriè legato, verecundeque vtendum; ne quem iocum ipse putat mellitum, alieno gustui sit acidus; quod ipsi est vrbanum, alienum apud animum inamarescat. Equidem malo nudari pectus, & rem legatum ingenuè eloqui, quàm vlla amaritie prodere animum inuisorem alienæ felicitatis, aut inrisorem infelicitatis. Tali † μυχθηρισμῷ († sanna.) vsus est Hieronymus tyrannus Syracusanus, cùm legatis Romanis cladem Cannensem exprobrauit sæua sanna. *Liu. lib. 14.* Huic tanta amaritudine iocanti denique legati responderunt; *Se ad eum redituros, cùm seriò legationes audiri cœpissent.* Iocis affines sunt apologi, qui aliquando inter sermones legationum vsque eò sunt recepti, vt responsa data legatis, & caduceatoribus fuerint meri apologi; vt illud Ioæ regis Israel, à quo legatio Amesiæ regis Iudæ multo lepore excepta est. *Zonar. in actis horum regg.* Seculis quidem simplicioribus omnium grauissimas legationes per apologos feliciter perfectas constat, teste Menenio Agrippa. Cyrus legatis Ionum & Æoliensium respondit per apologum scitè, fabreque. *Herodot. lib. 1.* Ac præter legationes ingentia negotia per apologos sæpe acta sunt & peracta. Huius exempli est fabula Themistoclis de vulpe & muscis; Demosthenis

de lupis & pastoribus, Syllæ de agricola & pediculis, Petri legati Romani de volubilitate rotæ, & rege Sesostride; etsi ea veriùs est historia quàm fabula. Ergo admittantur sanè ab legato & ioci & apologi, sed à quibus absit scurrilitas & acerbæ facetiæ, quibus insunt contumeliæ, & iniuriæ, malaque quæ sunt ex ijs. Sales, si se offerent, aspergantur, dum commendentur ingenuitate, neque longius absint à grauitate. Nam summa laus legati est loqui grauiter, respondere sapienter, refutare fortiter, denique pugnare gladio, non volsellis. Cum ingenuitatem laudaui in legato, non solum eius verba spectaui, sed & res. Prudens est monitio Demosthenis, Legatum non tantum debere afferre verba, sed res ipsas exhibere. Quippe si legatus est nuncius & perlator mendacij, sibi & illi à quo missus est, dira imprecatur. Id quod sublatis manibus affirmauit Maniach Turcarum legatus. Alibi etiam Demosthenes docet, quàm totus in eo legatus esse debeat, vt se præbeat veridicum, incorruptum & integrum. Id quod eò pertinet, vt ne is vnquam defugiat autoritatem suam. Apage istos vulpiones, qui tum demum mirificè se sperant esse callidos rerum, si res obscurant; & confundunt. Nam primò suam facilitatem ostentant; & quod nullo cum effectu promitti possErentur; vltro & prolixè pollicentur. Sæpe etiam de ijs queruntur, per quos aut negotium impeditur, aut retardatur. At cùm tempus est promissa ad rem conferri, qui fuerunt dictis dapsiles, hærent in re, ac veluti inclusi carcere nassæ, suffugia circumspectant, etsi eos res ipsa compeditos tenet. Aliud est esse callidum hominem & solertem; aliud, fallax ingenium fallendo terere, & concenturiare in corde Sycophantias. Itaque probatur mihi legatus ingenuus, & aretalogus; ambulans via regia, non vestigia, aut semitas faciens per deuia; denique rectà iens, non ex transuerso; aut recessim rursum vorsum. Præstat abstinere legatione quàm non

Demosth. Olynth. 2. 6.

Menand. ecl. legat. 87.

Demosth. de fal. legat. 215.

habere lubidinem peragendi rem omnem. Arnus quidam Episcopus, & Hunricus Abbas à Duce Baioariæ legati sunt ad Papam in hoc, vt ipso autore pax fieret inter Ducem & Carolum Magnum. Cùm accurato rogatu Pontificis Rex promptum se, paratumque ostenderet, atque inibi res esset vt perageretur, Pontifex quæsiuit ex legatis, ecquod promerent stabilimentum pacis. Illi de ea re respondent, nihil se habere in mandatis, ac sibi nihil potestatis vltra datum, quàm vt responsum principi suo referrent. Enimuero Papa barbara fraude exacerbatus, vt missos ad fallendum anathemate, nempe fatali telo, puniuit. *Annor. lib. 4. cap 79.*

CAPVT LVI.

Quanta debeat esse religio legati in seruandis mandatis.

SOlennis est quæstio, An iusta de causa liceat legato soluere religionem mandatorum. Neque enim de ijs loquor, qui illa premunt, contrahunt, extendunt, mutant mobilitate, temeritate, metu, contemptu. In re quidem militari quàm tutum sit egredi iussa summi ducis, dura illa & inexorabilia pectora docent Epaminondæ, Manlij, Posthumij, Sempronij. Idem in Repub. rigor. Ideo quia & domi & militiæ imperium conuellitur simulatque minuitur obsequium. Et apud quos publici decreti, & cœlestis vocis non est par reuerentia, certè ibi omnia ad incertum reuocantur; eique Reipub. hinc magnum portenditur periculum. Ideo prudentes nihil quicquam crediderunt pestilentius, quàm si mandata sapientiæ principalis, aut consulta ordinis amplissimi perstringantur priuata vesania. Ergo hæc publici consilij debet esse maiestas, vt, quæ primores inuenerint, princeps librarit, librata elegerit, seposuerit, creuerit constantia

Polyb. lib. 1. hist. sanciantur, & fidelitate obsequij. Testis est Polybius, decretis Romani Senatus inesse necessitatem. Neque enim aliter asseritur sapientia & potentia, ex quibus est maiestas. Hanc ipsam necessitatem disertim expresserunt COSS. missi ad diruendam Carthaginem. *App'an. in Lyb.* Hoc idem fuit institutum Carthaginiensium, *qui Hannonem suum morti condemnarunt fortissimum, at triumphalem virum, quod is edicto Senatus minus obtemperasse putaretur.* *Porc. Latro in dec. in Catil.* Itaque cùm legati Persarum à legatis ciuitatium Græciæ exigerent iusiurandum, legati ciuitatum promptè responderunt, Se non fuisse missos ad iurandum, sed ad audiendum. *Xenoph. hist. Græc. lib. 7 486.* Ad hæc exempla quoties legatus ausu temerario violat paginā mandatorum, audacter dico, capital facit. Hoc sciri voluerūt Athenienses, qui legatos suos missos in Arcadiā, quāquam re bene gesta, & laudis compotes domum reuersos capite punierunt, quod alio quàm quo ipsis mandatum fuerat, itinere ierant. *Ælian. variar. hist. lib. 6.* Hæc sanè legati religio nō huc tantùm spectare debet, vt nō aduersus, sed vt ne is vltra quàm sibi iniunctum est, negotij quidpiam gerat. Atilius Consul ab Senatu missus in Græciam vt Athenienses & Ætolos contra Philippum tueretur, præterquam Senatus mandauerat, Hæstiaā, & Anticyram expugnauit, & euertit. *Pausan. lib. 7.* Quare Romam nunciata, Senatus censuit vt quamprimum Atilio Flaminius successor mitteretur. Et legati Atheniensium missi ad Artaphernem Præfectum Sardium, quòd ei petenti terram & aquam regi Dario, inconsultu Reipub. dederant, legibus causam dixerunt. *Herodot. lib. 5.* Memorat Valerius, legatos, qui à Senatu Tarentum ad res petendas missi fuerant, *cùm grauissimas ibi iniurias accepissent, vnus etiam vrina respersus esset, in Theatrum introductos legationem quibus acceperant verbis peregisse: De his quæ passi erant, questos non esse; ne quid vltra ac mandatum esset, loquerentur!* *Val. Max. lib. 2. cap. 1.* Quamuis hoc ipsum alij aliter tradant, vt infra dico. Hæc cùm ita sint, nulli legato tam proiecta esse debet maiestas principis, & Senatus

Senatus autoritas, vt sibi quicquam licere putet præ quàm mandatis continetur. *Nos verò*, inquit Menippus apud Liuium, *nec volumus, nec possumus pacisci quicquam quo regnum Antiochi minuatur.* Enimuero non solùm legato, sed illi, quisquis est, qui agit negotium publicum, aduertenda & religiosè obseruanda sunt verba Posthumij Consulis victi apud Caudium. *Nec à me*, inquit, *quisquam quæsiuerit, Quid ita responderim, cùm id nec Consulis ius esset; nec illis spondere pacem quæ mei non erat arbitrij, nec pro vobis, qui nihil mandaueratis, possem.*

Liu. lib. 24.

Liu. lib. 9. 531.

CAPVT LVII.

Quando liceat legato discedere à religione mandatorum.

QVæ omnia etsi ita vera sunt, vt ne illa quidem antra Pythia plus fidei spirent, tamen ab hoc vero flectendum ad aliud non minùs verum, quoties res mutantur, & hinc progignuntur eæ necessitates, quæ non expectant noua iussa, & consilia sera. Siquidem mandatis ea continentur quæ præuideri & præcipi potuerunt. Sed quæ sunt supra mortalem prouisum relinquuntur, scilicet, dexteritati fideique legatorum. Quippe præsentia consilia, qualiacunque sunt, præstat rapere, quàm illa quærere quæ nusquam sunt: nedum longinqua expectãtur proxima effluãt, atque interim subducant se & occasiones, & momenta rerum gerendarum. Remedia hæc subitanea vt necessitas excusat, ac fides suadet, sic industria dirigit, & felicitas commendat. Ergo sicuti inter priscas leges hæc est, *Salus populi suprema lex esto*; ad eundem modum equidem præscribo legato, vt salus Reip. sit ei suprema lex; sibique ipse sit Senatus & princeps; vt quod illos sciscitaretur, si posset, idipsum promat è

Cic. lib. 3. de leg.

suo pectore & publicam rem suæ fidei creditam pro sua fide gerat. Denique intelligat, nunquam se recto deerraturum, si oculos intendet in axem hunc inocciduum. Vt enim qui transit amnem vorticosum, spumosumque est ore sublimi, oculosque in aduersam ripam semel coniectos ne obliquat quidem, nimirum ne turbido visu oculi varient, cor trepidet, pedes captentur, postremò malè pereat; Sic legato versanti inter ardua, & confragosa muneris sui, interque tot rerum minitantia vndique murmura, maximè animus est erigendus, & in ipsa difficultate est excitanda virtus mascula, ne in hoc æstu circumagatur, aut improuidus incidat, aut impetu impingat scopulis. Itaque vtcunque in alto ventus est, exin velum, vt ille ait, vortendum; ac legato sic statuendum, sibi non ita data esse mandata, vt sint, veluti fatum, immutabilia, sed plus vtrique spei repositum esse in sua fide, quàm in scripto, illisque quæ sors agitat ex lubidine. Quapropter vbi rerum facies mutatur, ibi quoque mutanda est ratio expediendæ prudentiæ, & promendi consilij. Postremo sciendum, scriptis mandatis inesse plus consilij quàm imperij, multum autoritatis, minimùm necessitatis, accipi vt immutabilia cùm spectatur reuerentia principis & imperij; dari vt mutabilia, reputando necessitatem, eiusque clauos trabales, quibus figuntur humana. Si ipsæ leges, diuina vox, quandoque refiguntur; si dux sibi celere consilium occupat in acie, gubernator in mari, gladiator in arena, quî minùs legato liceat vti foro, & mandata mutare, transcendere, corrigere, atque ad præsentem vsum accommodare? Ad placandum Alexandrum Lampsacenis omnia dira minitantem ciuitas legauit Anaximenem Philippo patri, ipsique probè notum. Rex cognito cui rei venisset, Græcorum Deos testes dedit se omnia facturum contra orata illius. Id Anaximenes resciuit. Atque vt fuit in conspectu, Per ego te Deos, Rex, amicitiamque rogo, inquit, vt coniuges &

Pausan. lib. 6.

liberos Lampſacenorum redigas in ſeruitutem, vrbem exſcindas; ne templis quidem Deorum immortalium abſtineas. Hinc tantùm valuerunt hæ preces, vt temerarij iuriſiurandi vinculis ſolutus Alexander, ciuitati ignouerit. Ad hoc exemplum quicquid callidi conſilij euentus probabit ab legato non contumaciter vſurpatum, ſed neceſſariò inuentum, eum eripit calumniæ. Ea enim eſt quorundam felicitas, vt, quæ eſt promptitudo videri poſſit deliberatio, quæ celeritas, facilitas, quæ neceſſitas, conſilium; caſu etiam ab ipſis incœpta talia ſint, vt in virtutem trahi poſſint; quæ eò eſt amabilior quò eſt expeditior. Hãc ſumma ope cauendum eſt principi ne toruè aſpernetur. Amplexetur potiùs animum legati; faueat præclaræ conſcientiæ hominis præclari, qui ſcienter vſus eſt licentia mutandi, addendi, detrahendi mandatis, qua omnes publicæ rei curatores, in primis legatos, intrepidè vſos legimus. Legati ab Senatu miſſi ad Octauium, vbi ea quæ poſt ipſorum diſceſſum ab ordine ampliſſimo decreta erant, audiuerunt, non expectato iuſſu eius, in vrbem remearunt. Eiuſdem Senatus legati miſſi in Græciam cognitores controuerſiarum, quæ Achæos inter & Lacedæmonios erant, cùm obuiam habuiſſent Græcam legationem, quæ ad id ipſum Romam mittebatur, quamuis iniuſſu, domum regreſſi ſunt. Ab Senatu Romano denique laudatus fuit Callicrates legatus Achæorum, qui contra ea mandata quæ ab ſuis acceperat, contendit, Achæos eſſe cogendos ea quæ ſtrictè ab Senatu ſuper reducendis exulibus mandata ipſis fuerant, obſeruare. Etſi Polybius accuſat potiùs quàm probat audaciam eius, qui auſus fuerit rem moliri omnibus Græcis potiſſimùm Achæis inutilem; parumque proſperam. Sic legati Ochoſiæ regis Iſrael miſſi qui conſulerent oraculum Accaroniticum, ſimulatque ijs occurrit Michæas propheta, ei obtemperarunt iubenti redire ad regem. Etſi dici poteſt, illud fuiſſe de-

Appian. ciu. 3.

Pauſ. l. 7.

Polyb. ecl. legat. 112.

Zonar. in actis Ochoſiæ filij Achaab.

cretum summi numinis, coram quo quantum est hominum humili ceruice esse debet. Hic offert sese mihi P. Scipio Africanus, qui, S. C. ad se perlato de pace facienda cum Carthaginensibus, vt obtemperaret in animum non induxit. Nec est quod credas Scipionem rerum successu tumidum quicquam agitasse plus quam ciuile. Nam peccet in ipsam probitatem, cui ea sit de Scipione opinio. Sed quia illi erat compertum, Carthaginienses fallacem pacem petijsse ab Senatu, vt eam aperto bello commutarent. Neque Belisarius iussa Iustiniani allata per Dominicum & Maximinum Senatores & legatos priùs exequutus est, quàm negotio cum primoribus, adhibitis legatis communicato, vniuersus consessus scripto testatus est, è Repub. esse eam pacem (nam de pace agebatur) fieri. Eo demum consensu adductus est Belisarius, vt Iustiniano dicto audiens esset. Causa hæsitandi non fuit animus contumax, sed cupido instandi hostibus, & fides erga principem, de cuius felicitate hoc detrahi dolebat, quod sibi facilis victoria prope è manibus eripiebatur. Cõtra Rufinus legatus Iustiniani, quamuis nulla licentia belli componendi, habitu supplici quæsijt à Chosroe vt placatus daret Imperatori pacem propitiam. Eique numerandum curauit quantum argenti antea pactum fuerat. Quòd si tali re legato adest facultas mittendi nuntios & renuntios ad illos, quorum res agitur, magna cura liberatur, qui habet noua mandata, quæ sequatur. Petrus legatus Iustiniani cùm ad Amalassuntham proficisceretur, Appolloniæ cognouit, reginam ab Theodato compactam in vincula; aliaque quæ contra existimationem Imperatoris acciderant in Italia. Ergo non vltra perrexit, sed inibi substitit, deque omni re diligenter scripsit ad principem. Et has quidem ob causas legato quandoque licet discedere ab religione mandatorum.

Zonar. lib. 2.

Procop. lib. 1. belli Goth.

Procop. lib. 1. belli Pers.

Procop. lib. 1. belli Goth.

CAPVT LVIII.

De religione & potestate eius legati, cui data sunt libera mandata.

CVI data sunt libera mandata, etsi nullis videtur, tamen ijs vinculis adstringitur quæ sunt validissima, fidei, nimirum, & pudoris. Malo accipi vt incitamentum virtuti, quàm vt licentiam potestatis; irique per vestigia priscorum Dictatorum, qui in summa licentia retinuerunt summam modestiam. Tempus summo magistratui adsignatum vix vnquam impleuerunt. Ipso summo imperio non sunt aliter vsi quam ex vsu & necessitate Reipub. Hac eadem moderatione censeri voluerunt illi, quibus, ancipiti Repub. Senatus maximam potestatem permittebat Reipub. gerendæ prisca formula, Darent operam ne quid Respub. detrimenti caperet. Poterant exercitum parare, bellum gerere, coërcere omnibus modis socios atque ciues; domi, militiæque imperium, atque iudicium summum habebant. Sed tamen hoc tanto iure haud plus posse voluerunt, quàm quo appareret, non ipsos tantùm posse, sed esse ministros illius populi, qui ipsus tantus esset. Ad hæc exempla suadeo legatis, vt à quocunque tantum iuris acceperunt, hunc modestia remunerent, & reuerentia. Denique libertate mandatorum non modò non licenter vtantur, sed ea reddãtur proniores ad modestam formidinem. Legati Romani etsi ad plebem missi cum summo iure promittendi quicquid illa postularet, tamen statim vt Tribunorum plebis mentio facta est, rem nouam & inauditam Senatui seruauerunt integram. Contra L. Æmilio Consuli, quod pacem Veientibus dederat æquam magis, quàm populo

Dionys. Halic. lib. 6.

Halic. lib. 9.

Rom. victori honestam, triumphum petenti obiecta est adrogantia, qui de legibus fœderis non retulisset ad senatum. Hæc modestia scrupulosiùs fortè desideretur ab legatis regum, quàm liberarum gentium. Isti enim quia sunt inter mittentes, sicuti consortes imperij, nihil in sua Repub. tam reconditum est quod non peruiderint, ac proinde non nesciunt quatenus sibi progrediendum, vbi subsistendum, quid larga manu dandum, quid contracta retinendum. At legatis regnantium, quamlibet lynceis, haud datum vt introspiciant altitudinem ingenij, ac falsa simulationum, munimina regiorum pectorum. Ergo ipsos ratio circumspectior magis decet. Quanquam si meo arbitratu vtrique faciant, summam licentiam condiant pari moderatione. Id quod huc pertinet, vt nihil præstent nisi idem necessarium suis; nihil polliceantur quod non præstare possint. Nam promissorum seruanda fides, etiam ab illo cuius est legatio. Punienda potiùs est temeritas legati, quàm illum, quisquis est, deceptum pati. Quid Gonthare illo propudiosius, qui fidem Reparati sui Areobindo datam sterilem iacere passus est, ereptis illi priùs bonis, mox vita? Hæc debet esse legati virtus animosa, vt fidem publicam ab se datam de suo liberet; sequaturque orbitam Q. Fabij Maximi, *qui de redemptione captiuorum cum hostibus cùm pepigisset, idque pactum à Senatu improbaretur, fundum suum ducentis millibus vendidit, & fidei satisfecit.* Neque tamen sum nescius, legatos magnorum imperiorum sæpe multa ostentando veriùs quàm pollicendo tentare an paucula confieri possint. Petrus legatus Iustiniani ad Theodatum missus posteaquam egit cum Rege vt concederet Imperatori quibusdam quæ memorantur à Procopio; eaque ipse ad Iustinianum, qui Constantinopoli erat, deferret, Gothum trepidatio cœpit, quid se foret, si eæ cōditiones Imperatori non essent placitæ. Ea cura anxius Petrum, qui iam dederat se

Procop. l. 2. belli Goth.

Plin. de vir. illust. ca. 43.

Procop. li. 1. belli Goth.

in viam, ad se reuocatum arbitris amotis, rogitare cœpit, an eam rem pactam habiturus esset Imperator? Suspicor, inquit, Petrus, fore ratam. Etsi minùs placebit, ait barbarus, quid me fiet? Tibin'? belligerandum. Hinc liquet, etiam in summa potestate quædam legatos tenere suspensa manu, atque ab ipsis tentari verius quàm tractari, ac proponi magis quàm promitti aut sanciri. Cæterum quantum in hac tanta potestate legatorum licentiam contrahi, tantumdem industriam extendi oportet. Adeò vt appareat, homini docto datam esse legationem, qui ipsius sibi heuretes esse potuit. Prisca & nobilis est fabula, Lycomedem regem, rogatu Thetidis Achillem adhuc ephebum occultasse inter virgines illarum ornatu, eique nomen indidisse Pyrrha. Hunc legati Argiuorum cùm ab rege peterent vt suis ad bellum Troianum auxilio mitteret, Rex eum negitauit esse apud se; ac legatis quærendi hominis copiam fecit. Illi cùm ab cætera pube eum dignoscere non quissent, Vlysses princeps legationis expedijt hanc doctè fallaciam. In regio vestibulo posuit munera sibi data. In his erat clypeus & hasta; eademque tubicinem canere iussit; simulque pulsari æribus æra, & collidi arma, & clamorẽ edi. Achilles hostem adesse arbitratus perniciter exsiluit; ac dilaniata stola, clypeo hastæque manus iniecit. Hinc cognitio, & Græcis auxiliator Achilles. Sic Vlyssi doctè vorsuto solers industria fuit pro certissimis mandatis.

Hygin. Fab. 96.

CAPVT LIX.

An legatus cogi possit edere mandata.

ILlud clarandum, An si ab legato mandata poscantur, is adigi possit ad exhibenda. Et si hoc licet an ad vtraque se porrigat ea vis, an ad aperta & occulta,

an tantùm ad alterutra. Ego censeo ad neutra. Nam quisquis ab suis attulit eas literas, quas supra fidei appellari dixi, quicquid loquitur aut agit, mandatis contineri creditur. Huius licet promentis inspicere mandata, superuacaneum, poscere immodestum, extorquere impium & hostile facinus est. Nam legationi in eo ipso vis fit, quo dempto, nulla est. Mandata dico, quæ huic muneri hoc sunt quod anima homini. Nihil quicquam sub cœlo minùs est alieni arbitrij quàm legatio. Atque adeò quod tota sui iuris est, totum sui muneris habet. *Nomen legati*, ait Cicero, *eiusmodi esse debet, quod non modò inter sociorum iura, sed etiam inter hostium tela incolume versetur.* Senatus Romanus, vt supra dixi, monet Achæos vt Romanorum legatorum apud ipsos sit præcipua ratio; & in hoc ipso Senatum imitentur. Id quod non solùm huc spectat, vt corpori curando necessaria eis præbeantur, sed vt vsquequaque eis exponendæ legationis copia fiat. Ergo vt est legati bona fide ea enunciare quæ attulit, sic tuum est dare ei libertatem orationis. Ne, dum indulges excordi curiositati, imprudens violes iura mundi. At non ex animi tui sententia legatio editur. Eóne ergo succenses? Tu, videlicet, ita circumspectus, &, credo, sic æquus, vt nihil abs te desiderari putes? Quid, si negotium de industria implicatur? Ac ne ea quidem mente ad te legatio missa est, tibi satisfactum vt sit? Num ea est culpa legati, qui alienæ voluntatis est perlator, internuntius, interpres? Denique edit eam & verbis & moribus illius, cui operam dat? Vide ne iniurius in legatum specie humana sis ingenio canino, neque illum referias qui te icit, sed verberi insultes; vt perperi illi, qui in sacro Iouis Poliei, sicuti illum non aduerterint cuius mactatu hostia concidit, securim ceruice tinctam in ius trahunt. Aliena vitia tuis virtutibus fortiora fateare necesse est, si te abducunt à recta via morum optimorum. Atque adeò eas

Polyb. ecl. legat. 88.

Pausan. lib. 1.

vereor

vereor vt probes virtutes, quas aliena commissa tam facilè labefactant. Ergo cuique non quid quispiam meruit, sed quid se deceat, spectandum. Quid, quod inter externa vitia patriam virtutem magis enitescere æquum est; eamque tunc potissimùm roborari, cùm peregrina temeritate tentatur? Sæpe etiam quam tu iniuriam clamitas, alieno palato merum ius est, quod tuus videre animus præ impotentia non potis est. Mala res te agitat qui in legati secreta tam irreligiosè irrumpis. Maneant igitur in scrinio, aut in sinu mandata legati. Neque vlla sit tam curiosa procacitas, quæ claustra tam sancta perfringere audeat. Vide quàm nihil licentiæ in legatum permittam. Nam etsi is est manifestus imprudentiæ, fortè & nequitiæ, tamen tuum est hominem leniter carpere, simulque salsè, non acerbitatem promere, iracundè factum exprobrando. At, inquis, proferre legatus quicquid habet in mandatis, nulla circuitione, debet. Id ipsum puta fieri. Nam ita putare tuum est. At eo consilio mandata extorqueo, vt liqueat, an cum ijs cohæreant verba legati. Ridiculè. Nam cùm legatum audis, eâdem mandata legis. Cæterùm cùm is cuius legatio est, animo suo vsquequaque obsecutus fuerit, tuæ postea partes erunt, tibi qua ratione optimum putaris, prospicere. In eo consentient omnes, rectè te, atque ordinè fecisse. At si id scelus suscepisti, vt legationi vim faceres, tu verò ipsi tibi, & vniuersæ mortalitati pestilente exemplo nocuisti. Nec legationis malè gestæ actio datur tibi, sed illi cuius ea est. Tùnc enim παραπρεσβεύειν dicitur legatus, id est, malè & perfidè legationem obire, cùm priuati commodi anxius Rempub. aut negligit aut prodit. Hac infamia hodieque insignis *Petr. Patr.*
est Cotis, qui à fratre Mithridate Iberorum rege ad *ecl. legat. 15.*
Claudium imperatorem missus, ab eo sibi id regnum impetratum abstulit, cuius perfidiæ supra mentionem feci. Demetrias filius Philippi regis Macedo- *Liu lib. 26.*

niæ non coactus est in senatu proferre commentarium, quem à patre acceperat, sed rogatus. *Neque enim obiectis patri suo criminibus respondere; neque multa ipse docere dilucidè, neque senatus ea discere poterat; simulque tyrocinio, & perturbatione iuuenis mouebatur.* Has ob causas rogatu patrum conscriptorum, protulit mandata, quæ vnus ipse inspexit & recitauit. Quinetiam Theodahado Iustinianus meritò succensuit, quòd suas literas inscriptas primoribus Gothorum is, se præsente, quamuis iussu illorum, passus est legi. Quod si in sola auditione tantum est culpæ, vt principes ea re excandescant, annon largiùs peccat is, qui arcana scripta eademque sancta & tuta iure gentium, vi extorquet, inspicit, legit?

Procop. li. 1. belli Goth.

CAPVT LX.

Quando legatus mandata promere debeat.

HIc monendi sunt legati, vt, quomodo à nemine cogi possunt promere quod habent scriptorum arcanorum, ita sanè ipsi sua se volũtate cogant, cùm ea proferri opus est. Quid, quod sæpe in hoc ipsum mandata scribuntur, vt illa ipsa pagina, quibus continentur, promatur? Phaneas Ætolorum legatus cùm tandem desijsset in hæc verba, Ætolos se, suaque omnia fidei populi Rom. permittere. Consulque ad ea, Etiam, atque etiam videte Ætoli vt ita permittatis; Tum is decretum, quo id disertim expressum erat, protulit. Popilius legatus Romanus viso Antiocho, qui ad Ptolomæum venerat Pilusij obtinendi causa, eum elata voce procul salutauit; & protenta dextera, altera manu tabellas in quibus decretum Senatus perscriptum erat, ei porrexit; primùmque illud legere Antiochum iussit. Id quod

Liu. lib. 26.

Polyb. ecl. legat. 158.

Polybius eorum amicitiæ datum ait. Synodus Ariminensis cùm mitteret legatos ad Constantium, dedit eis & subscriptiones, & nomina Episcoporũ, eo consilio vt proferri possent. Ergo proferuntur quinque potissimùm de causis; Cùm quidpiam agitur tanti momenti vt promissa, dictaque legati firmanda sint autoritate mandatorum, vt accidit Phaneæ. Cùm res non liquidò sciri potest, nisi inspectis mandatis, vt dixi de Demetrio & Senatu. Quibus addo Liberiũ Episcopum Romanũ, qui ab legatis eorum, qui sectæ Arrianæ incumbebant, exegit professionem fidei in scripta relatam. Cùm ea (quo nihil frequentiùs) quæ hinc inde acta sunt & pacta, scripto comprehendi, iisque illi omnes, quorum interest, subscribere debent. Neque enim aliter cuncta ritè confici, ac planè, diserteque scribi possunt. Ideo verò scribuntur, ne cui postea suam autoritatem defugere liceat. Denique ne qua suspicio fraudis vtrinq; oriatur aut altrinsecus. Quartò, cùm legatus missus est ad cognoscendum, iusque dicendum inter implicitos litibus. vt enim decreta eius firma rataque sint, profertur illa ipsa mandati pagina, qua id iurisdictionis continetur; ad eam prope formam, qua à procuratore mandatum exigitur, sine quo non est procurator. Metellus cum alijs legatis missus in Græciam vt cognosceret de iniurijs, quas Thessali, & quidam Epirotæ Philippo obijciebant, ab Achæorum magistratibus concilium petijt. Enimuero Achæi pernegarunt, ipsi, aut cuilibet alij se concilium daturos, qui super qua re missus esset, senatus decretum non attulisset. Ergo ei promendum fuit decretum. Quintò & vltimò cùm legatio est odiosa, neque edi potest nisi simili oratione. Tunc enim monitu meo sapiet legatus si abstinebit verbis malè ominatis, quæque censentur malignè prolata. Ne cui bilis mota est, immemor iuris gentium, ipsum ludos pessimos dimittat. Ad hoc, præcidendæ sunt

Niceph. li. 9. cap. 40.

Niceph. l. 11. cap. 6.

Pausan. lib. 7.

omnes causæ querendi, insolescendi, eludendi, subterfugiendi, & procrastinandi, reijciendi legationem, tanquàm a legato plus, aliterue quidpiam dictum sit, quam ei fuit præscriptum. Tali re ipsissima verba mandatorum è scripto recitãtur; aut scriptum ipsi principi, aut senatui traditur in manus, documentum fidei & religionis. Legati Senatus missi ad Antonium veriti, vt Appianus ait † τῶν ἐντολῶν τὸ ἀλλόκοτον, nihil ipsi Antonio dixerunt, sed mandata senatus ei porrexerunt; vt illhinc ipse narret sibi decretum ordinis amplissimi. Is quoque qui aditur, siquid tale subodoratus est, congressum legatorum prudenter vitabit; ne & noceat sibi, & imperio. Sibi, eo modo, quo dicitur Valentinianus, superba & contumeliosa legatione redactus ad insaniam; dein, sanguine delapso in os, extinctus. Imperio, si fortè ita conferbuit ira, vt indignè habeantur legati dictis, factisue; atque hæc sit origo ingentium cladium. Tunc simulato morbo, aut grauiori impedimento, delegantur qui legatos admittant, audiantque. Quo exemplo Antiochus legatos Senatus non audiuit, sed id negotij mandauit principibus amicorum. Et quidem cùm Minius, cui præ cæteris data ea cura, ea respondisset quæ vix Antiochus ausus esset, tum Sulpitius legatus, *Fecit verecundè*, inquit, *Antiochus. Qui si alia pro causa eius non erant quæ dicerentur, quemlibet ista quàm se, dicere maluit.*

Appian. l. 3. belli ciu.

† mandatorum monstrosum.

Zosim. li. 3.

Liu. lib. 35.

CAPVT LXI.

Quænam sunt quæ legatus aduertere debet, etsi nihil ad legationem pertinentia.

DVbitari potest, an quæ ad legationem nihil attingunt, ex his aliquid sit quod ad curam legati pertinere possit. Vetus sane verbum est,

† Πολυπραγμονεῖν ἀλλότρια μὴ βούλου κακά.

Et ipse quidem vt amo industrium legatum, sic odiosè curiosum malè odi. hic enim vix probat apud se esse aliquid quod agat, qui aliena tam cupidè rimatur. Non tamen impedio aduerti notabilia, non vt ab inspectore, & rimatore, sed vt à solerte viatore. Qui obeunt legationes secum debent gestare pectora multipatentia, eademque domicilia multiplicis virtutis, cuius omnia sunt, quæ vbique est, cui nihil neque nimium, neque nimis arduum, ac ne alienum quidem est. Talium sunt tria genera. Quædam eos respiciunt ad quos aditum est; quædam illos, quorum legatio est, quædam neutros. Primi generis est lis orta inter M. Antoninum & Rempub. Cuiusmodi rarius aspiciuntur, quàm

phœnix reparabilis ales.

Nimirum Respub. amore pugnabat contra principem. Hic se aduersus Rempub. modestia tuebatur. Ergo pulcherrimi certaminis ingenti studio certantium, iudices inclyti lecti sunt legati Parthorum & Rhodiorum. Equidem sic puto, neque in maius decus, neque in excelsiorem claritudinem vtranque legationem sublimari potuisse. Simile est illud quod memorant de Scipione Æmiliano; quem adolescentem admodum à Lucullo Consule petendi auxilij gratia ex Hispania in Africam missum Carthaginienses & Massanissa rex de pace disceptatorem, velut

† Anxiè inquirere aliena ne velis mala.

Virgil. in Epigram.

Val. Max. lib. 2. cap. 5.

Consulem & Imperatorem habuerunt. Alterius generis est factum legatorum Atheniensium, qui Spartam ad alia missi, tamen è re nata responderunt Corcyrensibus, & quidem ex dignitate, vt adnotauit interpres Thucydidis. Satis scimus, consuetudinem Romæ obtinuisse, vt præfecti prouinciarum, si quid noui de subito euenisset, id quale esset, summum imperium habenti Cæsari significarent. Sic legati Romani, in quibus Cato, missi ad dirimendas controuersias Massanissam inter & Carthaginienses, regionem, & vrbem ipsam Carthaginem totam peruenati sunt. Et verò cum visa retulissent Romam, de tertio bello Punico deliberari cœptum. Etsi enim talibus negotijs, & legationi diuidiæ sunt, tamen quia legatus, vbicunque tandem est, suæ Reipub. curator est, his quoque ratione sagaci adesse potest, vt fautor, consultor, actor. Flaminius ad alia publicè missus ad Prusiam, tamen Annibalem, victo Antiocho, fugientem veneno necasse dicitur. Publicola quamuis ad alia missus, Appium Clausum multa opulentia, ac dignitate in Sabinis pollentem suo suasu ad Romanas partes traxit. Denique & ipsum & omnes clientes eius Romanos fecit. Sic legati Constantis, cognito puero, qui Drepani è filia hospitis Imperatori natus erat, id ei retulerunt. Qua re is mirificè gauisus, puerum vnà cum matre Helena regio comitatu Romam ducendum curauit. Legati Francorum missi ad Aaronem regem Persarum cum per Africam iter facientes aduertissent locum vbi Carthago fuit, vt magnum munus petierunt & impetrarunt à Persa reliquias Cypriani. Quæ postea in Europam vectæ, & Arelati exceptæ. Quod negotium Carolo Imperatori pergratum accidit. *Cum exequiæ Pauli Æmilij celebrarentur, ac fortè tunc principes Macedoniæ legationis nomine Romæ morarentur, funebri lecto sponte sua sese subiecerunt.* Milesiorum legati Memphim missi multa responsa tulerunt de rebus maximis futuris, quæ memorantur à

Thucyd. lib. 1.
Niceph. Xant. lib. 2. cap. 8.
Appian. in Liby.
Appian. in Syr.
Plutarch. Public. 1. 196.
Niceph. Xant. lib. 7. cap. 18.
Sigebert. & martyrol. Adon.
Val. Max. lib. 2. cap. 5.
Strabo. lib. 17. 712.

Strabone. De ijs quæ ad legationem, neque ad eos quos inter commeat, nihil pertinent, exemplum extat apud Plinium his verbis, *Qui mea ætate legati ex Arabia venerunt, omnia incertiora fecerunt. Quod iure miremur, virgis etiam thuris ad nos commeantibus, quibus credi potest, matrem quoque teretem enodi fruticare trunco.* Huius quoque generis est illud relatum à M. Tullio. Is laudat Macedonas legatos quòd in Plancium fuerunt officiosi. *Primùm,* inquit, *Macedonia sic eum diligit, vt indicant hi principes ciuitatum suarum, qui cùm missi sint ob aliam causam, tamen huius repentino periculo commoti huic assident, pro hoc laborant. Huic si præsto fuerint, gratius se ciuitatibus suis facturos putant, quàm si legationem & mandata sua confecerint.* Vt legatorum diligentiam talia fugere non debent, ita quoque summo opere ab illis abstineant censeo, quibus seipsi & legationem turpant. Polydes legatus Lacedæmoniorum Platonem, illud oraculum sapientiæ, ab Dionysio tyranno sibi traditum vt venumdaret, monstrum hominis non dubitauit emptori mancipare. Sed non longum tulit. Nam haud multò post incidit in molares Deorum, prælio victus, atque apud Helicem submersus.

Plin. lib. 12. cap. 14. 193.

Cic. pro Cn. Planc.

Diogen. Laert. lib. 3. in Plat.

CAPVT LXII.

Quando legatus consilium dare; quando accipere possit.

HIc mihi illud occurrit, An legatus illi ad quem missus est, consilium dare debeat. Quippe consilium legati tanti est, vt Plato loquens de ijs apud quos consilium est nullo loco, disertim dicat, eos legatorum monitiones non admittere. Vt vel hinc quanti legatio, legatusque sit, sciri velit; qui vnam hanc ex omnibus autoritatem excerpserit quam alijs præferret. Itaque consilium petitur aut non petitur. Si hoc est, næ ille impudenter impudens est, qui

Plato de repub. lib. 8. to. 3. 560.

in aliena Repub. non indiga externi consilij odiosè ingerit improbam curiositatem, atque id quod nemo desiderat. Si petitur, aut pertinet ad legationem aut nihil eam respicit. Si hoc, nulla causa est quapropter consilium fidenter petentem non consilio fideliter adiuuet. Quippe ad homines prudentia inclytos itur haud minus cupidè quàm ad longinquum, ac transmarinum oraculum. Isti enim,

Lucret. lib. 1.

Multa benè ac diuinitus inuenientes
Ex adyto tanquam cordis responsa dedere
Sanctiùs, & multò certa ratione, magis quàm
Pythia, quæ tripode ex Phœbi lauroque profatur.

Si petitum consilium aut totam legationem respicit aut eius partem, quærat fortasse quispiam, an amici persona indui possit, legati poni, ac proinde consilium amici promi, legati supprimi. Apage sis istam vafritiem, quæ ea diuellit, quæ, quia communibus fidei radicibus hęrent, apud bonos semper sunt indiuidua. Vt nihil vulgatius, ita ne quicquam quidem inquinatius istis, qui duabus, vt aiunt, sellis sedent, quorumque ora calefactãt simul ac frigefactãt. Tã scelerosus fuit Methrodorus quidã Scepsius ad Tigranem à Mithridate missus ad impetrãda cõtra Romanos auxilia. Hũc Tigranes percũctatus est, Tu verò quid mihi hîc Methrodore autor es? Ille, vt legatus, inquit, consulo; vt consiliarius deterreo. Potuit hic planiùs docere se esse hominem minimi pretij, qui ibi fuit consiliarius vbi debuit esse legatus? Et quisquam hunc à Mithridate immeritò punitum putet? Hoc certè propemodum est, contra patriam legatione fungi. Quod sanè ob crimen Menalcidæ à Callicrate capitis dies dicta. Ideoque rectissimè constitutum est, ne procurator datus ad eligendum, alium suo, & alium domini sui nomine in scrutinio nominet. Ne, scilicet, vnus (quod est turpissimum) sibi sit discors, & hîc probus & prudens appareat, illic excors & improbus. Fateor tamen, ab ijs qui peregre agunt negotium publicum,

Plutarch. in Lucullo.

Pausf. lib. 7.

Cap. pænul. de elect. & electi pot. l. VI. Decret. tit. 6.

quandoque

quandoque consilium sapienter & officiosè offerri etiam alieno, etiam hosti. Sed quicquid huius est, nimirum, tale esse debet, vt id luculenta probitas, & ex bonis factis claritudo & autoritas parta non solùm excuset, sed & validè commendet. P. Scipio pro munificentia Antiochi, à quo filium receperat, cùm in præsentia non aliud dare posset, fidele consilium regi dedit; eiusque legatum sic dimisit; *Abi*, inquit, *nuntia verbis meis bello absistat, pacis conditionem nullam recuset.* Ad hoc exemplum quomodo legati optimam consilij dandi occasionem nacti, illud benignè promere possunt, tanta, videlicet, moderatione, vt in eo non curiosi appareant, sed officiosi, ita quoque si ipsis ab exteris consilium datur, ei obtemperandum censeo. Nempe consilium vtile, vndecunque est, amplectendum est. Quia vtilitas in Repub. est

Liu. lib. 27.

iusti prope mater, & æqui.

Horat. lib. 1. serm. sat. 3.

Legati Bocchi ab Sylla docti sunt quomodo apud Marium, item apud Senatum verba facerent. Non me animi fallit multa huiusmodi ingeniosos causari posse. Quibus ego hoc responso abundè satisfaciam, vt quamcunque rem legatus agere intendet, in id se comparet, acuatque vt naturam imitetur, cuius ingenium est consociare, adunare, conciliare, non iras retractare, simultatum scintillas conflabellare, ferales faces regnis prouincijsque inferre. De[illegible]ntius est veriùs quàm hominum quisquis comitem secum ducit concordiam, quæ est radix, altrixque otij, seminarium bonorum ciuium, seges virtutum, denique illud bonum, sine quo nemo nouit sua bona. Denique in horum laudes & præsens seculum, & posteritas infinita consurget. Talis legatus dici verè poterit,

Sallust. in Iug.

——vox regum, lingua salutis,
Fœderis orator, pacis via, terminus iræ,
Semen amicitiæ, belli fuga, litibus hostis.

Incerti.

Hinc quoque sciri maximè potest, quantum momenti sit in persona legati, cui in manu est fundare

concordiam regum, ac stabilire pacem gentium. Quod ego legatis subijcio sicut præcipuũ caput, quò quicquid est negotiorum rectè reuocatur. Omnia, scilicet, in hoc vnum præceptum arctantur, vt si pax est, hanc legatus alat, & firmet bona concordiæ. Si bellum, id agat vt pace finiatur, & expellat mala discordiæ. Qui hoc fixerit, ac memori pectore tractabit, nunquam se incapistrabit erroribus inextricabilibus. Hoc ideo intentiùs moneo quod hodierno die nimio plures nec sibi, nec alijs videntur industrij, si non animos iam irritatos insuper exacerbant. Hæc est quorumdam & ineptissimorum, & prauissimorum hominum feralis calliditas.

CAPVT LXIII.

Legatis non semper credi oportere.

HOc loco monendi sunt illi qui legatione adeũtur, ne quidpiam specioso muneri temerè insistant credere. Sæpe quod nulla vis perrumpere, quod nullæ technæ apisci queunt, ad id ipsum mali mortales non verentur abuti sanctitate legationis. Iugurtha ad Aulum Proprætorem missitabat supplicantes legatos, dum ipse id agebat, vt Romanum dolis fatigatum circumueniret. Legatio Decebali Traiano promittebat ingentia; quibus imperator delusus pacem illi dedit. Ergo tanta versutia homines ideo legatos suos mittunt, vt interim parent se bello. Quo astu vsus est Pompeius filius Magni aduersus Antonium, eiusque præfectos. Antoninus illud opprobrium Romani fastigij, per legatos ab Artabano poposcit ipsius filiam vxorem sibi. Quo dolo Persa prope est oppressus. Sic Velius quidam præfectus arci Tarentinæ petijt ab Asdrubale vt abire sibi incolumi liceret. Ea simulatione hostem perductum ad securitatem, eru-

Sallust. bel. Iug.

Petr. Patr. ecl. leg. 15.
Appian. ciu. 5.

Herodian. lib. 4.

Frontin. strateg. lib. 3. cap. 17.

ptione facta cecidit. Contra hæc vaframenta Diomedes obsecrat Mineruam vt sibi adsit, quomodo patri suo, cùm is fuit missus nuntius ad Thraces, opitulata est.

† Αὐτὰρ ὁ μειλίχιον μῦθον φέρε Καδμείοισι *Iliad. κ.*
Κεῖσ' ἀτὰρ ἂψ ἀπιὼν μάλα μέρμερα μήσατο ἔργα
Σὺν σοὶ δῖα θεά, ὅτε οἱ πρόφρασσα παρέστης.

† Sed hic blandū sermonem ferebat Thebanis illic, sed retro abiens valde ardua patrauit facinora, tecum diua Dea, cùm ei prompta adfuisti.

Sic Aristhenus princeps Achæorum in concilio gẽtis suæ, quò aduenerant legati Romani, Attali regis, Rhodiorum & Philippi, huius suspecta omnia arguens ait, *Philippi præter legatum videmus nihil*, id est, omnia is machinatur in perniciem nostram, dum nos suis legationibus distinet. Id doli statim vt deprehensum est, suis artibus deludi contra lusores æquum est. Ptolemæus Philopator, exceptis humaniter Antiochi legatis, aliorumque qui de pace venerant, delectum nihilominus habuit summa diligentia. Solent prudentes legatis hostium, gentiumue inhospitarum multa, magnaque pollicitantibus haud aliter credere, quàm acceptis dubiæ fidei pignoribus. Legati Hircanorum petebant à Cyro, vt Assyrios bello persequeretur, affirmabantque ea victoria nihil fore facilius. Enimuero Cyrus à Barbaris obsides petijt. Quos tamen sibi oblatos remisit, constituēs pignora fidei in animis hominum, & in veritate dictorum. Et cùm legati Iustiniani rogarent Chosroem vt sicuti socius per fines Romanos iter faceret, annuit Persa, si modò darentur sibi obsides pacta fore sancta. Harum fabularum actoribus sæpe dantur illustres legationes. Quo, videlicet, amplo, & specioso velamento magnæ fraudes teguntur. Sic sæpe caligantes oculi inuitatrice larua stolidè capiuntur, dum ipsis ita sese offert, vt si sit viua Veneris effigia. Nempe hæ legationes vultum præ se ferunt immotæ securitatis, cùm tamen subdolè ferant negotia, & in media pace reperiant materiam belli.

Liu. lib. 32. 85.

Polyb. lib. 5.

Xenoph. lib. 4. Cyrop.

Procop. lib. 2. belli Pers.

CAPVT LXIIII.

De ijs legationibus quas vocant illustres, & obiter de ritu sanciendi fœderis.

ETsi munus legationis, & quicquid ad eam pertinet, clarum est & illustre, tamen quibusdam legationibus inest præ cæteris tanta species, tantoque paratu incedunt, vt illustribus peculiare nomen sit. Certè vt alibi moneo, legimus fuisse magnas & paruas legationes. Etiam è magnis hæ maximæ dici possunt quibus nomen est illustribus, vt paulò post dicam. Hæ legationes plerunque solennibus mortalium negotijs peragendis destinantur. Eaque non alijs ferè creduntur quàm proceribus regnorum, & principibus ciuitatium, alijsque sublimibus viris circumfusis eo splendore, ijsque ornamentis quæ imperij maiestatem repræsentant. Fortasse & hinc tam nobile nomen adeptæ sunt, quòd quicquid priùs ab alijs secretò agitatum est, idipsum opera harum legationum in media luce, atque in oculis hominum consummatur, interuentu, vti dixi, illorum, quibus ingens decus, & claritudo, aut proprijs, aut maiorum meritis contigit. Denique haud ferè hasce legationes missas constat, quàm ad firmanda ea, per quæ obliterantur ea mala, quibus auerruncandis sæpe Deo admotæ preces, sæpe pia vota suscepta, quibus tandem numen & fortuna publica subscripsit, fauitque. Huius generis est pax, & placida rerum quies, & quicquid ad eam stabiliendam maximè pertinet. Hæc legatio M. Tullio est pacificatoria. Cuiusmodi est illa, de qua Horatius:

Menand. ecl. legat. 97. & 133.

Cic. Philip. 12.

Horat. lib. 1. serm. sat. 5.

Huc venturus erat Mecænas optimus, atque
Cocceius missi magnis de rebus vterque
Legati, auersos soliti componere amicos.

Huius notæ legatos veluti proprio epitheto video vocari maximos, id est maxima dignitate, parique autoritate præditos. vt apud Menandrum, Hæc, inquit, cùm Tiberius Imperator Chosroi indicasset, immisit Zachariam ac Theodorum qui maximorum legatorum vim haberent, omnemque facultatem statuendi de ijs quæ ad pacem pertinerent. Pax firmatur fœderibus, ad quæ sancienda plerunque mittuntur quoque illustres hæ legationes. Huius generis fuit illa Atheniensium ad Thebanos, quæ respondet legationi Philippi. Nam cum Philippus à Thebanis transitum peteret ad bello vexandos Athenienses, isti hac legatione vltro fœdus inierunt cum Thebanis. Hæ quoque legationes proprio epitheto quodammodo appellantur salutares. Nempe, & oppida, & totas nationes eximunt periculis belli. Certè Aristides exaggerat beneficium Atheniensium, qui Argiuos seditionibus laborantes, Cretenses mutuo se bello terentes composuerunt. Dicuntur ergo maximæ, siue maiores legationes, sicuti agentes de re maxima & optatissima; nimirum de pace. Vbi aduertendum, hoc genus legationum commeare ad pacem faciendam, non ad emendam. Nam principi nunquam non est negotium plenum fœditatis pax pecunijs redempta. Ea re sapienter Mauricius Imperator edixit Philippo genero suo ampliùs cum Persis agere de fœdissimis inducijs; irritatus efferatis vocibus Merodis satrapæ, qui ad ipsum missus fuerat. Quippe is Merodes, inspectante, & audiente exercitu, ausus est dicere, Debere Romanos magno auro & opulentis donis pacem emere à Persis; Quibus, videlicet, magna multa pecuniaria animus placari posset; ne Romanis pro pœna & supplicio imponant necessitatẽ belli. Inter illustres legationes locus assignatur illis quarum ope magnum aliquod & admirabile facinus patratur. *Clara*, inquit Liuius, *ea per gentes legatio* [Romanâ] *fuit*, quòd haud dubiè

Menand. ecl. leg. 142.

Aristid. ἀϑην. ἐκ ϑυμ. 44.

Theophyl. de legat. gent. ad Rom. cap. 1. 57.

Liu. lib. 35. 193.

adempta Antiocho Ægyptus habenti iam; redditumque patrium regnum stirpi Ptolemæi fuerat. Cæterum fœderum facta mentio postulat vt dicam obiter, fœdera quamlibet gentem suo ritu sancire, Scythas quidem ferino, nempe eliciendo, lambendoque inuicem cruore. Quæ acutissimo theologo sunt tragica fercula. Alij tantùm negotium peragũt, traditis vtrinque lanceis Deos suos testati. Alij libaminis ac rei diuinæ & precationum interuentu, quale est illud, de Priamo & Agamemnone, & proceribus tam Troianis quàm Græcis.

Herodot. lib. 4. Tacit. li. 12.

Tertull. in Apolog. Xenoph. li. 2. de exped. Cyri.

Homer. 3. Iliad.

— † ἀτὰρ κήρυκες ἀγαυοὶ
Ὅρκια πιστὰ θεῶν σύναγον. κρητῆρι δὲ οἶνον
Μίσγον, ἀτὰρ βασιλεῦσιν ὕδωρ ἐπὶ χεῖρας ἔχευαν,

& quæ sequuntur, illud potissimùm,

† Ζεῦ πάτερ, Ἴδηθεν μεδέων, κύδιστε, μέγιστε,
Ἠέλιός θ' ὃς πάντ' ἐφορᾷς, καὶ πάντ' ἐπακούεις, &c.

† Sed præcones splẽdidi iuramenta fidelia deorũ contulerũt. cratere autem vinum miscuerũt, & regibus aquã in manus fuderunt.

† Iupiter pater ab Ida imperans; gloriosissime, maxime, solque qui omnia vides & omnia audis, &c.

Varro de re rust. lib. 4. cap. 2.

Alij cæsa porca, vt Romani; aut potiùs vt placet M. Varroni porco. Quod fuit primum immolandi genus, vnde, sequenti æuo, mos pecoris mactandi. sumptum, vt innuere videtur idem Varro, ab antiquis Hetruriæ regibus, primoribusque, in quorum coniunctione nuptiali noua nupta, & nouus maritus priuum porcum immolant. Qua ratione lares placari solitos, docet illud,

Horat. li. 2. serm. sat. 3.

— *immolet aquis*
Hic porcum laribus.

Inde ferire fœdus, vt apud Ennium,

Macrob. lib. 6. sat. cap. 1.

Accipe, daque fidem, fœdusque feri bene firmum.

Is ergo ritus hinc transijt ad fœdera in quæ, vt fieri solet in sponsalibus, vtrinque porriguntur, implicanturque dexteræ, quod est insigne innodatarum voluntatum. Atque ego, etsi non aduersor Festo, tamen ausim firmare, porci effigiem inter signa militaria quintum locum ea re obtinuisse, quòd eo simulachro exprobrabantur hostibus violatæ religiones, & rupta fœdera. Nisi quis malit ita accipere, sicuti

domesticis laribus sic satisfieret, tanquam ita relictis, vt nihilominus inter ipsos armorum strepitus colerentur. Cæterùm fœdera in prisca Repub. per Feciales, vt supra dicebam, sanciebantur. Quorum nomina rei tantæ adscribi solita, non item Consulum, Legatorum, Quæstorum, Tribunorum militum, nisi fierent in vrbe. Sub principibus, vt pleraque alia, huius quoque negotij forma retenta. Nam ipsimet sæpe cum regibus in foro fœdera faciebant, porca cæsa, & vetere Fecialium præfatione adhibita; vt de Claudio memorat Suetonius; idque prisco instituto, *Liu. lib. 9.* *Sueton. in Claud.*

Post ijdem inter se, posito certamine, Reges
Armati Iouis ante aram, paterásque tenentes
Stabant, & cæsa iungebant fœdera porca.

Virgil. 8. Æneid.

Et Latinus,

Audiat hæc genitor qui fœdera fulmine sancit.
Tango aras, mediosque ignes, & numina testor;
Nulla dies pacem hanc Italis, nec fœdera rumpet;
Quo rescunque cadent.

Virgil. 12. Æneid.

Insequenti ætate idem obseruatum, non solùm cùm vtrinque coitum est ex æquo, neuterque alterius ignominia splenduit, verùm & cùm hinc datæ, hinc acceptæ sunt leges pacis, ea specie quæ danti fuit honesta, accipienti deformis. Cuiusmodi est illud de Honorio & Persis.

Te variæ gentes, missique rogatum
Fœdera Persarum proceres cum patre sedentem
Hac quondam videre domo; positoque tiaram
Submisere genu.

Claudian. de VI. Hon. Conf.

Sed quatenus, vt ait Valer. Max. *quem iniuria inuisum fecerunt, gratiosum miseriæ reddunt*, adeò vt eum plerunque arcanus vulgi fauor habeat, cuius in confinio stat odium in felicem, huius vitandi gratia victorum modesti oculi, ac verecundi sæpius abstinent spectaculo tantæ vicissitudinis. Alexandro nobilem hunc pudorem ingenitum fuisse hinc scire licet, quod is matrem & vxorem Darij cum vtraque eius

filia non sustinuit sibi venire in conspectum. Nimirum, quæ vsurpare iure poterat vt victor, tali tempore arrogantiæ magis affinia videri poterant, quàm maiestatis propria. Quæ etsi vera sunt, tamen quia imperij sacratissimum ius solenni ritu asserendum est; cui rei ne ipsos quidem regnantes intercedere fas est, ne quod virtute & felicitate adepti sunt inutili verecundia destruant, inuentæ sunt illustres hæ legationes, quarum ministerio cunctanter peraguntur.

Dio & Xiphil. in Traiano & Colum. Tra.

Video in columna Traiani Decebalum regem Dacarum, vtroque genu flexo, accipere à principe victore leges pacis. Sed quoniam eo facto non satis à captiuo rege imperio cautum fuit, insuper Traianus remeans in Italiam illius legatos in vrbem præmisit, vbi omnia absolutiùs acta. Nam legati inducti in Senatum, positis gladijs, manibusque supinis, multis suppliciter dictis, & confirmata per Senatum pace, ferrum resumpserunt.

Procop. li. 3. belli Goth.

Legati Longobardorum cùm multa prece ambissent Iustinianum, vt is cum sua gente societatem iniret, impetrarunt. Ergo data, & accepta vtrinque fide, rogatu legatorum, duodecim ex ordine Senatorio viri lecti, quorum solenni iureiurando acta, & pacta firmata sunt. Neque solùm hinc legati, hinc Rex rem transigunt, sed omne negotium hinc inde committitur legatis.

Agath. li. 1.

Quo exemplo legati Gothorum missi ad Theodibaldum regem Francorum fœdus ab eo impetratum percusserunt cum Leuthare, & Bultino fratribus Alemannis, apud Francos multa autoritate & potentia. Qui mos hodie est frequens apud plurimas gentes, inter quas fœdera firmantur per legatos aut vtrinque, aut altrinsecus. Cæterùm quomodo ad iurandum, ita quoque ad exigendum iusiurandum

Liu. lib. 22.

mittuntur tales legationes. Huius generis fuit illa, quam à Philippo ad Achæos missam fuisse autor est

Demosth. de fal. legat. 203.

Liuius. Ad simile negotium Æschinem missum Demosthenes memorat. Paci & fœderibus adnexa sunt

sunt illa, quibus vtraque aluntur, ac firmantur. Hæ in primis sunt gratulationes, quarum omissio pro acerba iniuria accipi solet. M. Tullius hoc nomine cum Cn. Pompeio grauiter expostulat. *Res*, inquit, *eas gessi, quarum aliquam in tuis literis & nostræ necessitudinis, & Reipub. causa gratulationem expectaui, & quæ sequuntur.* Huius fermè generis sunt eæ legationes, quas intelligit Eumenes, cum ait Perseum duxisse filiam Seleuci non petentem, sed petitum vltro. *Sororem dedisse Prusiæ precanti & oranti. Celebratas esse vtrasque nuptias gratulatione, donisque innumerabilium legationum, & velut auspicibus nobilissimis populis deductas esse.* Talium in Senatu Romano mentionem faciunt Rhodij. *Antea*, inquiunt, *Carthaginiensibus victis, Philippo, Antiocho superatis, cùm Romam venissemus, ex publico hospitio in Curiam gratulatum vobis, Patres Conscripti, ex Curia in Capitolium ad Deos vestros dona ferentes deducebamur.* Talia officia cum per legationes præstantur, præcipuè cauendum ne tarditas arguat inuidiam ob alienam felicitatem. Ea enim vix vocatur lætitia quæ nullo citatur motu extraordinario. At vera, quia sui impotens est, ferè aduenit vel in ipsa turba, & impetu suo feruet.

Cic. lib. 5. epist. fam.

Liu. lib. 32. 49.

Liu. lib. 35. 204.

Non patienter amo,

scribit Hero Leandro. Ridiculè etiam gratulor illi, cuius gaudium vnà cum suo bono senescit. Ergo sera gratulatio nulla re excusatur nisi rerum ignoratione, & spacijs locorum. Omnia amouenda & huic officio vacandum. Cæsari iucundissimus fuit properatus Herodis ad se post debellatos Antonium & Cleopatram; & quidem omnibus relictis, etiam turbis, quæ domi eius nuper erant natæ. Officiosæ hæ legationes ex omnibus prope regionibus orbis terræ adierunt Alexandrum. In his, opinor, fuit illa, quam Roma ad eum missam memorat Clitarchus. Hæc obiter noto, vt missis ad

Appian. ciu.

Diodor. Sic. lib. 17 bibl.

Plin. lib. 3. cap. 5.

Liu. lib. 35.

Cic. lib. 2. de leg. consolandum legatis pullam dari, aut ab ipsis legatis, rerum statu suadente sumi, mos est, sic ad gratulandum candidam vestem ipsis exhiberi solitam. Hygin. fab. 41. Nam color albus est Deo decorus, & felicitatis ac fertilitatis simul index & fidei. Theseo sponte eunti ad Minotaurum pater prædixit, vt rediens victor,

Catull. in Argon.

Funestam antennæ deponant vndique vestem,
Candidaque intorti sustollant vela rudentes.

Val. Max. lib. 1. Gell. lib. 10. cap. 15. Et cùm M. Crasso *ducturo à Carris aduersus Parthos exercitum, pullum traditum esset paludamentum; cùm in prælium exeuntibus album, aut purpureum dari soleret, infeliciter rem gessit.* Adnotauit ex M. Varrone Gellius, Dialem solum habere album galerum, vel quòd maximus est, vel quòd Ioui immolata hostia albato fieri oporteat. Fertilitatis albus color index est, quia

Ouid. lib. 4. Fast.

Alba decet Cererem vestis, Cerealibus albas
Sumite, nunc pulli velleris vsus abest.

Fidei, quia sicuti nullo mendacij fuco tinctæ, simulachrum amiciebatur panno albo:

Horat. car. lib. 1.

Te spes, & albo rara fides colit
Velata panno.

Symmach. lib. 8. ep. 47. *Alba velamina*, ait Symmachus, *non segmentati amictus fidem vestiant.* Denique in obuiam itionibus, Lat. Pac. in paneg. dicto. Theod. Aug. & in publica lætitia satis scimus, quomodo flamines municipali purpura reuerendos, sacerdotes apicibus insignes, sic senatores veste niuea conspicuos fuisse. Et Salomon, *Sint*, inquit, *vestimenta tua semper alba.* Et Christum candida veste vsum obseruant theologi, qui discipulis, qui secum montem Thabor conscenderant, Mosen & Heliam Niceph. Xant. lib. 12. cap. 36. candidatos exhibuit. Hisce legationibus affines erant illæ, quæ ad quempiam laudandum Romam mittebantur. quas supra, autore Nerone, abolitas dixi, solisque principibus reseruatas; nisi fortè ea laudatio pertineret ad salutem & incolumitatem.

eius, cui hoc officium præstabatur. Hanc tantam singularis beneuolentiæ significationem commendat M. Tullius, qui Puteolanos ait misisse lectissimos viros, & senatorij ordinis, & equites Romanos ad iudicium, in quo de M. Celio agebatur, cum grauissima atque ornatissima laudatione eius. Gratulatorias vndique Romam exciuerunt studia nationum erga Pertinacem. Gratulationibus prope accedunt consolationes, quibus principes palam faciunt, se aliena mœstitia haud aliter affici quàm sua. David misit legatos, qui solarentur dolorem Annonis regis Annonitarum ob mortem patris. Ab Atheniensibus legatus est Ctesiphon ad Cleopatram Philippi filiam, ob excessum Alexandri regis Molossorum. Tiberius hanc ob causam misit ad Germanicum, finita mortalitate Augusti. Hìc quoque tarditas arguit malignitatem, & ex aliena calamitate voluptatem, aut certè inscitiam. Minimùm, sera solatia frigent, & quia sunt superuacua, ita quoque sunt ridicula. Nempe, quem aut ratio, aut tempus iam diu refocillauit, hunc sanè reducere in memoriam sui luctus absurdum est & sæuum.

Cic. pro. M. Celio. orat. 35.94.

Herodian. lib. 2.

Zohar. in Dau.

Æsch. in Ctesiph.

Tacit. lib. 1.

Temporis officium solatia dicere certi est,
Dum dolor in cursu, dum petit æger opem.
At cùm longa dies sedauit vulnera mentis,
Intempestiuè qui monet illa nouat.

Ouid. lib. 4. de Ponto ad Gallionem.

Acerbam hanc fatuitatem salso ludo Tiberius defixit, exprobrans Iliênsibus quod ob mortem Drusi paulò serius eum consolarentur. *Respondit enim irridens, quasi iam obliterata doloris memoria, se quoque vicem eorum dolere, quod egregium virum Hectorem amisissent.* Haud minùs insulsè nescio qui circumpadani, qui nati post decem ætates quàm Phaëton aquis submersus est, pulla nihilominus veste inanem luctum ambitiosè testantur. De his Marcianus Heracleotes hæc in periegesi,

Sueton. in Tiberio.

Plutarch. de se. num. vind.

absimilis fuit epistola Pori regis Indici scripta & missa Augusto per legatos. Illa epistola hoc tantùm aiebat, Quamuis ipse esset rex sexcẽtorum regum, tamẽ ambire se amicitiã Cæsaris; paratumque esse dare illi transitũ quacunque voluerit; & commodare ei quacũq; re poterit. Neq; est quod talia inania putes. Neque enim omitti possũt sine magna indignatione illi⁹, qui se hac ratione coli æquũ censet. Alexander in regionem Mardorũ hostiliter irrupit, quia eos suæ magnitudinis despectores hinc cõiecerat, quòd freti viribus, neq; legatione, neq; vllo obuio honore eum dignati fuerant. Prusias, præter alia Byzantijs exprobrauit, ipsos ad se in gratulationibus Deorum misisse neminem, cùm ad Attalum misissent. His annumerantur illæ, quæ ad supremos magistratus, aut reges electos in regnum deducendos mittuntur, vt illa quę missa fuit ad L. Quintium Cincinnatum, & ad Numam. *Concurrerat*, inquit Liuius, *ad spectandum in portum omnis turba non habitantium modo Lilybæi, sed legationum omnium ex Sicilia; quæ & adprosequendum Scipionem officij causa conuenerant, & prætorem prouinciæ M. Pomponium sequutæ fuerant.* Tales propemodum fuerunt istæ quas ad se missas ait M. Tullius, *De concursu legationum priuatorum, & de incredibili multitudine quæ mihi iam Sami, sed mirabilem in modum Ephesi præsto fuit, aut audisse te puto, aut quid ad me attinet?* Sic Tiberius misit legatos, qui Germanico Cæsari proconsulare imperium deferrent. Sæpe ex admiratione virtutis missæ sunt hæ legationes ad longinquos reges, vt ab rege insulæ Taprobanæ ad Claudium, principe legationis Rachia. Huc etiam traho illas quæ nuntiant miracula, prodigia, res inauditas. Talis fuit legatio Olyssiponensium Tiberio principi ob id missa, *Visum, auditumque in quodam specu concha canentem Tritonem qua noscitur forma.* Et illa regis Indorum, qui Constantio Imperatori misit Pana propter ferocitatem cauea inclusum. Ita Theodericus scribit Boëtio,

Strabo. lib. 15. 663.
Diod. Sic. lib. 17. bibl.
Polyb. lib. 4.
Liu. lib. 29.
Plin. lib. 6. cap. 22.
Cic. ad Attic. lib. 5. ep. 13. 184.
Tacit. lib. 1.
Plin. lib. 6. cap. 22.
Plin. lib. 9. cap. 5.
Niceph. lib. 9. cap. 19.
Cassiod. Var. 1. ep. 45.

Burgundionum itaque dominus, inquit, *à nobis magnopere postulauit, vt horologium quod aquis sub modulo fluentibus temperatur, & quod solis immensi comprehensa illuminatione distinguitur, cum magistris rerum ei transmittere deberemus. Quatenus impetratis delectationibus perfruendo, quod nobis est quotidianum illis videatur esse miraculum. Meritò siquidem respicere cupiunt quod legatorum suorum relationibus obstupescunt.* Harum quoque legationum ministerio ipsi reges, totæque gentes inuitantur ad spectacula. Qualia fuerunt insana illa, ad

Athen.lib.5. quæ Antiochus ille † ἐπιμανὴς per legatos vocauit ciuitates Græciæ. Irreuocabilis prisca ætas suppeditauit multa exempla earum legationum quæ mittebantur ad ediscendas, transcribendasque illustrium gentium leges; vt illa quæ Roma in Græciam missa

† insanus.

Li.ulib.2. est, vnde fluxit ius Romanum, & adorandæ illæ tabulæ. Mittebantur quoque ad desumendos ritus sacrorum, & quicquid pertinet ad cultum Dei. Qualis illa quæ à Ptolemæo Philadelpho ad Eleazarem summum Pontificem Iudæorum in hoc solum destinata est, vt edisceret Iudaicum ius

Iuuen.sat. 14.

Tradidit arcano quodcunque volumine Moses.

Vnde ad eum missi interpretes sacrorum librorum, quibus postea è numero septuaginta nomen. *Fenestella*, inquit Lactantius, *diligentissimus scriptor de XV. viris dicens, ait, restituto Capitolio retulisse ad Senatum C. Curionem Consulem vt legati Erythras mitterentur, qui carmina Sibyllæ conquisita Romam deportarent. Itaque missos esse P. Gabinium, M. Octacilium, L. Valerium, qui descriptis à priuatis versus circa mille Romam deportarunt. Idem supra ostendimus dixisse Varronem. In iis ergo versibus quos legati Romam attulerunt, de vno Deo hæc sunt testimonia.* Istis annecto illas quæ mittuntur ad homines sanctitate insignes, qui rogantur vt suis apud Deum precibus impetrent à Deo & regno cunctæque genti incolumitatem, & ipsi regi liberos. Chosroes, inquit Theophylactus, mirificè anxius mi-

Lactant. de fal.rel.lib.1. 27.

Theophyl. lib.5. hist. 32.

fit ad Sergium martyrem, ad quem reliquæ gentes barbaræ mittere solent; eumque aurea cruce, vt pretioso munere honorauit. His proximæ sunt illæ quæ mittebantur ad enodandas altissimas rerum naturalium quæstiones, atque adeò ad interpretanda ipsa summi opificis oracula.

hos vtinam inter
Heroas natum tellus me prima tulisset. *Horat. lib. 2. ser. sat. 2.*

Neque enim primis ætatibus legationes, & quidem hæ, quas voco illustres, mittebantur ad rixandum, vt hodie, de finibus, ad amplificanda iura imperij, ad euertendos imbecilliores, ad ostentandam potentiam, & inuidiosas opes, ad explicandas cæteras artes humanæ nequitiæ. Sed adibantur æterna illa, & ingentia decora mortalitatis. Nimirum, obscuritates rerum admouebantur lumini diuinarum mentium; & ænigmata multò quàm Sphingis difficiliora prima illa, & incorrupta sapientia supra captum, moremque hodiernæ mortalitatis enodabat. Inexplebilis hæc auiditas non legationem sed ipsam reginam Saba exciuit ad regem sapientia inclytum. *Lib. 3. reg. cap. 10.* Hoc exemplum multis post sæculis repetitum est ab Indis, Bactris, Hircanis. Hi enim ad Antoninum Pium, iustitia tanti Imperatoris comperta, quam ornabat vultus serenus vereque imperatorius, legatos miserunt. *Sex. Aur. Victor in Antonino Pio. 1916.* His cognatę sunt illæ, per quas consilium petitur. Consulitur Deus aut homines. Diuinis consilijs nomen est oraculis. Hæc qui sciscitatum mittebantur, vt supra monui θεωροὶ dicti, quibus, vt ait Lucanus, dabatur libertas cum Ioue loquendi. *Polyb. ecl. legat. 146.* Tunc enim humanus animus in tuto est, cùm diuinis consilijs nixus est. Isti θεωροὶ erant spectatæ virtutis homines; atque adeò ipsius virtutis insignijs nobilitati, qualis Callias ille pancratiastes apud Polybium. Sic Labienus cùm suaderet Catoni vt consuleret Ammonem, *Lucan. lib. 9.*

—sors obtulit, inquit,

Et fortuna viæ tam magni numinis ora,
Consiliumque Dei. tanto duce possumus vti
Per Syrteis, bellique datos cognoscere casus.

Humana consilia quia fide prudentiaque constant, in quibus vtraque eminet, ad horum limam iudicij mortales sua poliunt, formantque. Atque adeò legatorum consilia ijs de rebus super quibus venerunt, vt alicubi Demosthenes ait, & supra dixi, creduntur esse veriora. Hac mente Achæi per legatos consuluerunt T. Quintium: & Elienses Amasin regem Ægypti. Hoc exemplo Michael Imperator Constantinopolitanus per legationem quæ Rhotomagi audita est, consuluit Ludouicum Imperatorem Occidentis & regem Galliæ, quid super sacris imaginibus se facere æquum censeret, poni ne an deponi deberent. Vt ad petenda, ita quoque ad danda consilia mittuntur hæ legationes. Neque refert petita sint, an minime. Hoc exemplo ille ipsus Amasis Polycraten Samiorum tyrannum hominem fœdum & maculosum per legatos ad modestiam hortatus est. Quo tam salutare consilium aspernante, denique per epistolam amicitiam cum eo diremit. Etsi non sum nescius aliter hoc negotium memorari ab Herodoto. Diodorus ea quæ dixi, hic firmat, nimiam felicitatem Polycratis Amasi meritò suspectam regi dedisse causam confringendæ inter ipsos hospitalis tesseræ. Hiero Siciliæ rex muneribus & auxilijs, quæ Romanis, Annibale Italiam infestante, misit, *addidit consilium, vt Prætor, cui Sicilia euenisset, classem in Aphricam trajceret, vt & hostes in terra sua bellum haberent, minusque laxamenti daretur ijs ad auxilia Annibali submittenda.* Hoc exemplo Synodus Ariminensis misit legatos ad Constantium Imperatorem qui ei consilij patrum sententiam scripto indicarent. Postremò, illustres hæ legationes nonnunquam non mittuntur ad vnum quempiam, sed alicubi multæ conueniunt, vt ab omnibus pariter in medium consuli super communi negotio possit. Tales fuerunt

Demosth. de fal. leg. 199. Liu. lib. 29. Diodor. Sic. lib. 2. cap. 5. Platina in Eugenio 2.

Herodot. lib. 3.

Liu. lib. 12.

Niceph. lib. 9. cap. 39.

fuerunt illæ quæ ex omni Græcia diuersæ conuenerunt in eam, quæ Magna dicta, post crematum ibi cœtum Pythagoreorum, postque ortas eam ob rem vbique & cædes & seditiones. *Semnones*, inquit Cornelius Tacitus, *Sueuorum vetustissimi nobilissimique stato tempore in syluam augurys patrum, & prisca formidine sacram omnes eiusdem sanguinis populi legationibus coëunt.* Interdum tales legationes conueniunt in conlimitijs, vtriusque imperij iura cognituræ. Quo exemplo Zacharias à Tiberio secundo legatus est ad confinia Romani & Persici imperij. Ab illustribus legationibus excludo eas omnes, quibus causam dedit negotium odiosum, quamlibet & publicum, & salutare: cuiusmodi sunt illæ quæ mittuntur ad accusandum. Ministerio talis legationis Peloponnesij Pausaniæ diem dixerunt. In exordijs Demosthenis extat exemplum quorundam legatorum, non qui à suis missi sint ad accusandum, sed qui ipsi dum volunt videri disertiores quàm meliores, falsis & mendacibus accusationibus innocentes impetunt. Odiosiores prope sunt illæ, quæ quempiam sibi dedi postulant. Huius generis fuit legatio Lacedæmoniorum missa ad Admetum regem Molossorum, quæ Themistoclem palam poposcit ad supplicium.

Polyb. lib. 2.

Tacit. de morib. Germ. 541.

Menand. ecl. legat. 145.

Demosth. in exord. 147.

Diodor. sic. lib. 11. bibl.

CAPVT LXV.

Quædam vitia notantur quæ legato diligenter sunt vitanda.

NEque mihi metipse, neque sanè suscepto muneri satisfaciam si non diligenter moneam legatum vt plus angue vitet ineptiam. Sæpe enim non intellecta obrepit sicuti proserpens bestia; neque solùm post quemque consistit, sed intra quemque, eumque inde propinandum præbet. Sæpe eminet in cen-

sorio supercilio, adhæret linguæ diserti, serijs permiscetur, vt cardui floribus. Agitat sæpe nos, qui calemus studio scribendi. Denique & ipsis seuerioribus mirè placet hæc secta ineptiendi. Sed alijs omnibus in sua, videlicet, stultitia satis est supplicij, non item ijs, quibus dantur publica munia, in his legato. Huius enim facta, dicta, gestus, simulatque vulgo dispalescunt, nempe ipse totus tacitis exterorum iudicijs æstimatur. Hinc procedere negotia, hinc retardari constat. Itaque cuicunque datur hoc munus, priusquàm prodeat in publicum, quicquid sordium in vita collegit, id vt abluat, censeo. Primùm multo sale defricanda rusticitas, moresque indocti, & agrestes, quales prodiderunt in ipso aditu petrones illi, qui sunt à Celtiberis missi ad Gracchum Prætorem. *Hi priusquam*

Liu. lib. 30.

legationem ederent, petierunt ab eo vt iuberet sibi dare bibere. Rusticitate tetrior temulentia, vnde ignoratio sui, oculi nantes, mens madida, gradus vacillans, taliaque damnosè bibentium. Sæpe ebrietas euertit ea quæ legatio tentat & molitur, siue ea est legati, siue illorum qui adeuntur. Hæ fœditates in legato eo sunt notabiliores quò magis extrinsecus & seuerus, & adductus antea conspectus est; idemque postea deprehenditur intime solutus. Adnotauit Dion, à Tarentinis impulsu ebrietatis Romanam legationem tam atrociter fuisse violatam. Ebrietati comes it libido. Certè auersio Troiæ fuit ab libidine Paridis, qui vt legatus à Menelao exceptus, raptam ei Helenam secum abduxit. Id quod Ioui postea Menelaus in sua illa ante † μονομαχίαν à numine exaudita prece repræsentauit.

Dio ecl. legat. 375.

Homer. 3. Iliad.

† Ζεῦ ἄνα, δὸς τίσασθαι ὅ με πρότερος κάκ' ἔοργε,
Δῖον Ἀλέξανδρον, καὶ ἐμῆς ὑπὸ χερσὶ δάμασσον,
Ὄφρα τις ἐρρίγῃσι καὶ ὀψιγόνων ἀνθρώπων,
Ξεινοδόκον κακὰ ῥέξαι, ὅ κεν φιλότητα παράσχῃ.

In tales hospitalis mensæ violatores hæc meritò conijci possunt,,

† singularem pugnã.

† Iupiter rex, da puniri eũ qui me prior male habuit, diuum Alexandrũ, & meis sub manibus doma, vt aliquis timeat & posterorum hominum, hospitem malis afficere qui amicitiam præbeat.

† ἔτλης θεῶν ἀλοιτὸς ἐκβιῶσαι δίκην, *Lycophr. Caſſ.10.*
Λάξας τράπεζαν κ' ἀνακυπώσας θέμιν
Ἄρκτου πτελέης ἐκμεμαγμένος τρόπους;

† Auſus es diuinū ſceleſte ius tranſgredi, Percellens ius menſæ, & iuſtitiam euertens, Vrſæ nutricis mores exprimendo.

Arcades item illi miſſi ad Antigonum ad epulas inuitati, cùm primùm, ſicuti figmenta hominum, ne ipſi quidem ſe mutuo aſpicerent, ac veluti collo munito, neutram in partem os conuerterent, vt proceſſit compotatio, inducique cœptæ Theſſalæ ſaltatrices nudæ ſaltantes, tum verò animi cupidi non diutiùs continuerunt oculos indomitos, & linguas intemperantes: ſed impetu deſiluerunt è lectis, ſimulque exclamarunt, ſicuti nobili ſpectaculo obſtupefacti, Fortunatum regem, qui talem voluptatem ſortitus eſſet. Væ vobis balatrones. Neque enim rex ideo felix, ſed vos emiſcuiſtis intemperantiæ manifeſti. Adſunt iſti propè inquinatiores ſeptem legati, quos Megabazus Perſa miſit ad Amyntam regem Macedonum. Re, ſcilicet, impetrata ad quam venerant, regio conuiuio multa humanitate ſunt adhibiti. Sed vbi per vinum & epulas incaluerunt, multa procacitate, impudico intuitu, & manibus intemperantibus inludere cœperunt fœminis ipſis regijs. Sed iura tam officioſæ hoſpitalitatis tam fœdè violata Alexander filius Amyntæ ita vltus eſt, vt decuit animum regium, legatis interfectis in illo ipſo æſtu feruentis libidinis. Quod factum parum probaturi ijs, qui parum ſciunt, quanta temperantia exigatur ab legatis; & quàm magni reges tantæ iniuriæ intolerantes ſint. Nempe ferret Macedonum Rex, legatum in patriam regreſſum gloriari poſſe ab ſe contrectatas eſſe feminas regias? Num tantam fœditatem æquum fuit obumbrari iure legationis? Certè cùm ipſi, poſita legati, hominum audaciſſimorum ſimul & impuriſſimorum perſonam induerint idque facinus admiſerint non in latebris ſed in loco celeberrimo, nempe in conuiuio regis, iure interfectos cenſeo. & re tali, violatori legationis, talionem reddi non ſolùm poſſe,

Athen. lib. 13.

Herodot. lib. 5.

sed & oportere aio. His adnecto legatum illum regis Arabum, qui ab Herode inuitatus ad cœnam, vbi sibi lepidè vino atque victibus esse cœpit, oculos hiantes in Salomen sororem ipsam regis semel defixos ne flexit quidem, nulla adstantium verecundia. Hic certè & irrisus, & irritus dimissus est. Refert Amphiaraus tragœdiarum scriptor, cùm hominibus stellæ relinquerent locum, Canem missum fuisse legatum ad Doloram, qua visa is statim exarsit in amorem eius. Eique, ait, hoc fuisse supplicij, vt impensiùs vreretur. Hoc fere ingenio fuit Polyarchus ille cognomento delicatus. Is ab Dionysio iuniore legatus ad Tarentinos illos eductos in nutricatu venerio, Archytæ ad lucum obuius factus habuit venustulam illam de dia voluptate orationem, indignam non modò philosopho, eodemque legato, sed & quolibet qui modò vir sit, & videri velit. Nescio an ab fœditate libidinis magis redemptus, certè superioribus fortunatior fuit Constans, qui Roma legatus ad Varachum, vbi fuit Drepani, implicitus puella filia hospitis sui, patre ipso si non lenone, at certè coniugatore, ex ea procreauit illum, qui postea Constantinus, clarum nomen inter Romanos imperatores. Isti hæc mirè conueniunt;

Ioseph. Iud. antiq. lib. 16. cap. 7.

German. Cæs. in. Cane, 130.

Athen. lib. 12.

Niceph. lib. 7. cap. 15.

Maximi. eleg. 5.

Missus ad Eoas legati munere functus
Tranquillum cunctis nectere pacis opus,
Dum studeo gemina componere fœdera pacis,
Inueni cordis bella nefanda mei.
Hic me suscipiens Hethruscæ gentis alumnum
Inuoluit patrijs Graia puella dolis.

Niceph. lib. 9. cap. 23.

Malim legatos esse imitatores Euphratis & Vincentij legatorum Constantis; quibus cùm à Stephano Episcopo Antiochiæ summissa esset ancilla conducta & producta è fornice, statim vt alter eorum lupæ aduentũ sensit, vt læuum numen abominatus, psalmum cecinisse dicitur. Quid, quod hominibus bracteatis, quique vultum non animũ cõposuerunt, ipsa pectoris

arcana ſubducunt ſe vinolentia, cibis, lautitijs? Nam quid ſerij ab illo expectes, qui pondera mentis demittit mergitque in ventrem auarum? quem gula domitat, & edacitas? Talis fuit Ariſtas quidam gulo Xenophontæus, & Phigalenſes illi lurcones, qui conſurgunt in præconia voracitatis; barbaro, videlicet, more, *Xenoph. l. 7. ἀναβ.* *Athen. li. 4.*

† Οἱ βάρβαροι γὰρ ἄνδρας ἡγοῦνται μόνους *Ariſtoph. in Acarn.*
Τοὺς πλεῖστα δυναμένους καταφαγεῖν τε καὶ πίνειν.

† Nam barbari viros exiſtimant ſolos qui plurimùm poſsũt edere & bibere.

Alij peccant in contrariam partem. Sibi enim tum maximè plaudunt, cùm in conuiuijs apparent pleni faſtidij, cuncta transmittentes inguſtata; aut tangentes

—— malè ſingula dente ſuperbo, *Horat.*

naſoue ſuſpendentes quicquid vident. Præpoſterum genus hominum. Qui dum palam oſtentant intempeſtiua ieiunia, multum produnt ineptiæ. Quippe ſobrietas quibus à natura indita eſt, non tam eſt virtus, quàm dux ad virtutem, hoc eſt, continentiam, & moderationem. Eadem eſt odioſa cùm inde eſt mœſta vigilantia, malæ curæ, & atroces cogitationes. Sub quibuſdam ſyderibus homines ſunt comedones; neque epulantur niſi, quod aiunt, ſaliarem in modum; quibuſque conuenit illud Diogenis, coniectum in Megarenſes. Obſonant quaſi craſtina die morituri. Neque tamen id continuò dixerim vitium, ſed morem. Sæpe, caligamus dum quorundam vitia vocamus mores, aliorum mores perſtringimus vt vitia. Graphicè ſcitéque Salluſtius Gallicus ſcriptum reliquit, edacitatem in Græcis gulam eſſe, in Gallis naturam. Ita quædam gentes veriùs dicuntur feroces, quàm fortes. Quia illud neſcio quid duritiæ habent magis ab ingenio, quàm ab educatione, & labore. In hanc ſententiam Appianus Germanos negat eſſe † φερεπόνους in pugnis, vtíue vlla diſciplina opifice virtutis, ſed impetu ferri vt feras. Ergo legato ſuadeo comitatem ne incidat in toruitatem, ac ne *Tertull. in Apolog.* *Seuer. Sulp. dial. 1. c. 4.* *Appian. in Celt.*

† laborum tolerantes.

ei quispiam vinosus inebrians aurem hæc oggan-niat,

Horat. lib. 1. od. 18. *Siccis omnia dura Deus proposuit.*

Et verò cùm ingens vis mortalium nescio quid licitæ voluptatis in eo ponat, vt vbi quicquam occasionis sit, sibi faciat bene, hilariusque conuiuetur, inuitet etiam sese in cœna plusculum; isque mos ad illa ipsa conuiuiorum, quibus intersunt legati, peruenerit, etsi mihi quidem probantur sobrij conuictus, tamen haud dicam dolo, audeo suasor esse, vt ne legatus excerpat sese, sed illi qualicunque voluptati modestè misceatur, atque ex multis vnum aliquem diem sumat prothymè. Est interdum munitæ sapientiæ vis adhibenda; dandum aliquid locis, nonnihil remittẽdum de morosa illa sobrietate exprobratrice illius qualiscunque consuetudinis. Denique vsque eò à prudentibus bibitur, quoad excitentur, non obruantur.

Horat. lib. 3. carm. od. 21. *Narratur & prisci Catonis*
Sæpe mero caluisse virtus.

Vide Plin. lib. 3. ep. 12.

Eadem censeo legatus faciat quę alij, sed non eodem modo. In illo ipso strepitu luxuriæ emineat vt imuitatus, ac verè alius, non se diffingens, modestus non diuersus, lætus non lasciuus. Denique hactenus morigeret moribus externis, vt ab sese segreget omnem suspitionem improbi & maligni adnotatoris illorum, quæ à madentibus licenter dicuntur, aut fiunt: ne per ipsum stet quominus celebretur iucundum & credulum conuiuium. Id modò caueat, ne quicquam committat quo postea sobrius erubescat. Audi legatos Athenienses missos ad regem Persarum,

Aristoph. in Acarn.

† Ξενιζόμενοι δὲ πρὸς βίαν ἐπίνομεν
Ἐξ ὑαλίνων ἐκπωμάτων, καὶ χρυσίδων
Ἄκρατον οἶνον ἡδύν.

Neque tamen veto legatum omni tempore esse solertem, &, solutis in lasciuiam aliorum animis, quæ notanda videntur limis rapere, ac demittere in imum

† Hospitio enim excepti pro virili bibimusè poculis vitreis, & aureis scyphis merum vinum suaue.

pectus, vnde in occasione promptentur. Ipse nulli captatori pateat. Vultum madidis assimilet; animum seruet impollutum. Bonosus imperator, vastus ille gurges, barbaros legatos maioribus poculis inuitare solitus erat; vt simulac eos vino deposuisset, ipse in illa intemperãtia non modò de mente non deiectus, sed, quod mirere, erectior ab ebrijs eliceret, quæ à sobrijs nequisset. Simile quiddam est apud Tibullum, *Flau. Vopisc. in Bon.*

Sæpe mero somnum peperi tibi, at ipse bibebam
Sobria suppo∫ita pocula victor aqua. *Tibull. lib. 1. el. 6.*

Apud Platonem Alcibiades ait, Socratem quantum quis iusserit, bibere, neque tamen inebriari. *Plato in symp. 214. A*

CAPVT LXVI.

Quædam circumspectiones legatis necessariæ.

Legato tanta suæ mentis custodia esse debet, vt ne vacillet quidem in ijs, quæ etsi per se non sunt virtutes, tamen sunt argumenta virtutum, & quidem maximarum. In his est lætitia conuiuialis in qua quicquid scitè dictum, aut prudenter actum fuerit, bis tantò maius est & inlustrius, vt sunt extemporalia, quàm quæ meditata sunt. Sæpeque hinc non minor legationi dignitas conciliatur, quam è negotio feliciter gesto. Fabricius proboscide belluæ neque inhorruit, neque à Romano habitu dimotus est. Neque heri aurum tuum me, neque bellua, inquit, commouit. O magnum, & semper æquale ingenium; quod vt nullis muneribus flecti, sic ne vllo quidem metu deijci potuit. Nequaquam par fuit constantia Chagani. Is viso ingentis magnitudinis elephanto, quem sibi à Mauricio imperatore mitti rogauerat, confestim relicto theatro, iussit belluam reduci ad Cæsarem, siue ex admiratione, siue è- *Plutarch. in Pyrrho.* *Menand. ecl. legat. 95.*

contemptu ac derisu. Id enim incompertum. Enimuero his locis præstita constantia eò est admirabilior & celebratior quòd improuiso metu nullus est affectus vehementior, nullus insidiosior. Nam quicquid intimè latuit, statim edit, documentum animi minuti & angusti, dissimilis Fabricij, similis Praxitelis, à quo artifex fœmina callido, solertiq; mendacio expressit ecquod signorum illius esset excellentissimum; apud quem nullæ eiusdem blanditiæ potuerant esse persuastrices. In primis legato videndum ne talibus locis aliquo suo dicto factóue negotia sui imperij Reiuepublicæ affligat. Quod sanè fuit sapiens responsum legatorum Antiochi datum Flaminino. Non enim pauci inconsultè loquuntur; nimio plures effutiunt verba temeraria quæ continuò despui debent. Lysimachus fortè memorabat suam illam cum leone luctam; nudatasque cicatrices inspiciendas præbebat legatis Demetrij; Qui illico, Noster quoque Rex, inquiunt, Lamiæ morsus in collo impressos habet. Exprobrantes regi suo, & quidem apud æmulum tyrannum, amorum eius suauiationes, & morsiunculas. Quid blaterari potuit intempestiuius, quid regi suo nocentius, quid à munere legationis alienius? Haud minùs fortitò Elæorum legatus dixit reditura in turpitudinem suam, nempe, se à ciuitate Spartam ea re missum, quòd vnus vitæ Laconicæ studiosus esset. Ibi Theopompus excussè hunc nebulonem repercussit. Vtra, inquit, ô Elæe, vita probatior, tuane, an aliorum ciuium? Mea. Vah, quî salua vrbs esse potest, in qua vnus è tot millibus probus sit? Inter cæteras laudes quas Antenor Menelao tribuit, qui fuit legatus Agamemnonis cum Vlysse, hæc est, vt fuerit

Pausl.lib.1.

Diodor.ecl. legat.315.

Plutarch.in Apophth. Laco.

† οὐδ' ἀφαμαρτοεπής,

sed † σημνόστομος, vt supra ex Æschylo de Mercurio dixi. Quid potuit ab legato Romano intempestiuius,

Homer. 3. Iliad.

Prisc.ecl. legat,26.

† non errás in verbis

† oris grauis.

atque

atque adeò arrogantius dici, quàm cùm inter cædendos sermones imperatorem Theodosium fecit Deum, Attilam verò, apud quem erat, mortalem? Non desunt legati, qui intempestiuas literas nec desiderantibus ostentant; Vt ille, qui cùm Cæsari excidisset solæcismus manifestarius, (nam vterque multa latinè) eum ipse latini sermonis absurdus exactor reprehendere cœpit. Vah, vt sum falsus, ait Cæsar, qui credidi ab legato mecum agi de re seria, non me incidisse in molestum Grammaticum. Feliciùs nescio quis è media concione Demetrij impunè, M. Pomponius Marcellus Tiberij similem ferè errorem notauit. Absurda hæc literarum ostentatio signi sat est, legatum esse hominem animi parum solidi, ac tumentis falsa opinione intelligentiæ. Censen' ternionem illum legatorum Atheniensium missum Romam de graui multa ciuitati remittenda, non profusum Italo aceto, non aspersum salibus Romanis, cùm ij per celeberrima vrbis loca ostentandi gratia dissertauerunt? Neque enim istis palliatis ideo legatio data, vt professoria lingua Romæ clarescerent, sed in hoc tantùm, vt persuaderent Senatui, dignos esse Athenienses, quibus multa talentûm quingentûm remitteretur. Quamuis hoc paulò aliter memorent Plutarchus, Plinius & Lactantius atque Macrobius. Certè sicuti scholastica, & è libris, ac disputationibus parta sapientia, & literata colloquia in priuato fidem faciunt pectoris eruditi, ita in publico, si non desiderantur, produnt ingenium ineptè ambitiosum, & linguam circulatricem. Aliud sceptrum, aliud plectrum. Vt regi per omnia captanda est laus bonitatis, senatori prudentiæ, philosopho veritatis, sic legato fidei simul ac dignitatis. Cæteræ laudes infra hasce iacent, nec ijs sunt inuidendæ quibus sunt maximæ. Arripiat potiùs legatus, vbicunque est, siquid audit, aut aduertit, occasiones, quibus palam faciat animum vigilem, oculum excubitorem, mentem

Plutarch. in Apophth.
Sueton. de il- lustr. Gram.
Macrob. l. 1. sat. cap. 5.
Lib. 5. c. 15.

In epist. M. Aur. 108. b. exploratricem rerum & morum, denique iudicium elegans. Ad hoc exemplum dicitur quidam Lusitanus, cui ab Carthaginensibus Romam legatio data fuerat, carbone hæc scripsisse in patibulo, cui innocentem ab quodam latrone suffigi viderat, O crux enata inter fures, alta inter ambrones, excisa inter nebulones, erecta inter latrones, nempe hoc genus hominum absoluis, innoxios perimis. Idem ibid. Alter quidam legatus Dionysij tyranni Siculi, cùm aduertisset maiestatem Senatus, molem Capitolij, gloriam triumphorum, diuersitatem nationum, quietem vrbis, & ordines magistratuum, atque interrogatus, Quid tibi videtur? O Roma, inquit, huic tuo tam sapienti sæculo succedet stultissimum; vtique nimis vero vaticinio vulnera detegens ætatum insequentium. Plin. lib. 14. cap. 22. Memorat Plinius scitum dictum cuiusdam legati Scytharum, Quanto plus biberint, tanto magis sitire Parthos. Apud eundem Plinium extat dictum legati Plin. lib. 35. cap. 4. Teutonorum. Is enim *cùm videret pastoris senis cum baculo imaginem, interrogatus quanti eam æstimaret, respondit, sibi donari nolle talem viuum, verumque*. Nempe eam artem qua tale quidpiam repræsentatur, in leui habens, quam tamen ridiculè multi admirentur. Plin. lib. 14. cap. 1. 248. Idem Plinius memorat, Cineam legatum regis Pyrrhi facetè lusisse in austeriorem gustum vini, quod fiebat è quibusdam vitibus, quarum ipse altitudinem mirabatur. *Dixit enim, meritò matrem eius pendere in tam alta cruce*. Fertur quoque dictum cuiusdam legati, qui cùm iter faceret per vallem satis angustam, saxosam & senticosam, quæ est quædam particula liberæ Reipub. qua cum Regibus Christianissimis non solùm est amicitia, sed & fœdus, denique admirationem suam in hæc verba soluisse, O vallis miseriæ, ô montes superbiæ, beati qui non viderunt & crediderunt. His tam solertibus argutisque dictis non dubium est legati industriam, solertiamque mirificè commendari. Neque verò veto legatum qua-

dote potissimùm censetur, in ea suas vires exercere, si inde legatio iuuari & illustrari potest. Gorgias Leontinus torrente quadam dicendi copia ab Atheniensibus illa ad quæ venerat, impetrauit. Cyneas felicem memoriam loco ac tempore feliciter prompsit, cùm postridie quàm Romam aduenerat, Senatui & equestri ordini nomina reddidit. Hæc quoque virtutum non captata, aut affectata ostentatio dici vix potest quantum legati personam magnificet. Laudatus fuit Tydæus, qui solus ab Achiuis legatus Thebas,

Diodor. Sic. lib. 12. bibl.

Sen. in prol. decl. & Plin. lib. 7. c. 24.

† Θυμὸν ἔχων ὃν καρτερὸν ὡς τὸ πάρος περ
Κούρους Καδμείων προκαλίζετο. πάντα δ' ἐνίκα
Ῥηϊδίως.

Iliad. 5. 205.

† animum suum retinẽs fortem sicuti prius Iuuenes Thebanorum prouocabat. Quẽlibet autem vincebat.

Huc accedit, quod legato diligenti, solertique nullus locus, nullum tempus vacuum. Si quid tamen superfit subcisiui, id quoque parcè dispensari debet, vt sufficiat necessarijs. Nam tunc maximè audita & visa quà chartis, quà memoriæ commendantur. Dandum & suum meditationi spatium. Ergo hoc temperamentum prudens legatus sibi indicat, ne profiteri videatur, aut illo, quicquid est, velle censeri, indeque captare clamores vulgi, & studia iuuentutis erga se accendere. Nonnunquam suam vitam distinguat, condiatque studijs; & hæc exerceat ad eruditionem, non ad ambitionem. Si doctus est, suæ doctrinæ sit antistes, non institor. Gregorius, qui à Pelagio Papa legatus fuit ad Tiberium Imperatorem, in ea legatione libros Moralium in Iob scripsisse dicitur. Strabo est autor, repertos esse legatos qui de sua peregrinatione commentarios scripserunt. Probatur mihi exemplum Cratis Mallotis, qui *missus ad senatum ab Attalo rege, cùm in regione palatij prolapsus in cloacæ foramen, crus fregisset, per omne legationis simul & valetudinis tempus plurimas* ἐκροάσεις *subinde fecit; assiduéq; disseruit; ac nostris exemplo fuit ad imitandum.* Omnes isti multò sanè præclariùs quàm illi, qui dies noctesque alea continuant, aut prodigi sui, aut raptores

Paul. Diac. lib. 1. histor. cap. 13.

Strabo li. 2. 65.

Plin. de illust. Gramm.

alieni. Quidam legati in conciliabulis plebeculæ non dubitant se vltro largiri, & quidem incomitatos. Iidem sæpe nocturni perreptant ad loca latebrosa duce libidine, famæ suæ incuriosi, cuius haud verentur fœdam buccinam. Certè vt quandoque liceat principi non septo sua familia vagari per cœtus hominum, tamen id legato nunquam non est inlicitum; ne principi vspiam occurrat vbi vterque æstuet, quod ibi neuter aspici cum dignitate potest. Pudeat legatum alibi conspici, quàm vbi esse honestè potest; ne de eo dici possit illud,

Iuuen. sat. 8.

— in magna legatum quære popina.
Inuenies aliquo cum percussore iacentem,
Permistum nautis, aut furibus, aut fugitiuis,
Inter carnifices & fabros sandapilarum,
Et resupinati cessantia tympana Galli,
Aequa vbi libertas, communia pocula, lectus,
Non alius cuiquam, nec mensa remotior vlli.

Vsquamne reperiantur legati mentis tam deiectæ, vt fœnore pecunias auctitent, vulgaria compendia, atque adeò sordidos quæstus, & negotia tam lutea sectentur? cùm agere causas & suscipere patrocinia, aut accusationes, nisi ad hoc ipsum missi fuerint, aliisúe priuatis rebus obstringi, ante perfectam legationem, legibus prohibeantur? Testor M. Tullium, qui ait, *maiores neminem, qui cum potestate, aut legatione in prouinciam esset profectus, putasse tam amentem fore, vt emeret argentum. Dabatur enim de publico; aut vestem; præbebatur enim legibus. Mancipium putauerunt; quo & omnes vtuntur, & non præbetur à populo. Id autem non sanè aliter, quàm in demortui locum; & demortui quidem non Romæ, sed ibidem.* Refert Seneca, Attilium Regulum, cùm Pœnos in Africa funderet, ad Senatum scripsisse, *mercenariũ suum discessisse, & ab eodem desertũ esse rus; quod senatui publicè curari, dum abesset Regulus, placuit.* Adnotata est seueritas Scipionis minoris, qui defuncto altero è seruis, quos præter Panætiũ philo-

L. 12. D. de leg. Cic. 6. Verr. Sen. de cõsol. ad Albin. cap. 12. Plutarch. in Apophth.

ſophum in legationem ſecũ duxerat, alium, ne quem emeret, Roma accerſiuit. Porrò ne vlla veſtigia peregrinitatis in legato cõſpicerentur, firmat Labeo, olim his qui in legationem proficiſcerentur, locari ſolitum quæ ſub pellibus vſui forent. Et hinc ſupellectilis originem fuiſſe. Poſtremò videant illi quid agant, qui ſubnixi nomine ac ſplendore legationis, ſi Romæ ſunt, euadunt ad opima ſacerdotia, aut alibi ad opulenta coniugia: Quæ cùm olim militibus interdicta fuiſſe conſtet, quî magis licere debent legatis? Quidam tamen reperti tales; Cuiuſmodi fuit Phrynon ille Athenienſis. Is cùm rediret è certamine, ſiue è ſpectaculo Olympico, captus eſt à quibuſdam Philippi comitibus, & omni pecunia ſpoliatus. Denique Athenas reuerſus precatur Athenienſes vt ſibi legationem dent ad Philippum, ea, ſcilicet, mente vt reciperet ſua. Id quod ei populus conceſſiſſe dicitur, non ſatis probato & vtili, vt ipſe opinor, exemplo. Id, ſcilicet, eſt non agere, ſed cauponari negotia. Certè legatis ſemper verendum eſt, ne in tanto munere rem ſuam diligenter, incurioſè publicam egiſſe dici poſſint. Ideoque mens eis eſt componenda ad vtilitatem vniuerſorum nullo reſpectu ſui. Excipiuntur comites legatorum Perſarum, quibus intuitu humanitatis & legationis conceſſum eſt merces commutare extra loca inhibita, & conſtitutionibus expreſſa.

L. Labeo. ff. de ſup. leg.

In argum. orat. De-moſth. de fal. leg. 196.

L. mercatores. C. de comm. & mercat.

CAPVT LXVII.

Legato ſuus locus tuendus, eoque aſſerenda dignitas legationis.

De frequentibus legatorum vitijs ineptijſque ſatis dictum. His enim quiſque nectere poteſt illa quæ cuique genti adhærent. Ea ſingillatim perſequi ſit operis immenſi, & ſuperuacui. Seriò tantùm

mihi monendus est legatus, vt semper & vbique dignitatem præstet. Id quod etsi supra disertim dixi, tamen hoc loco, veluti suo & idoneo, vehementer moneo vt is sit loci sui animosus assertor, viriliterque propulset omnem iniuriam sinistræ, aut inferioris sessionis. Ipsa numina antiquitas finxit huius dignitatis retinendæ cupientissima.

Odyss. 3. 55. † Χαῖρε δ' Ἀθηναίη πεπνυμένῳ ἀνδρὶ δικαίῳ
οὕνεκά οἱ προτέρῃ δῶκε χρύσεον ἄλεισον.

† Gauisa est Pallas propter prudentem virum iustũ eò quod ipsi priori præbuit aureum poculum.

Cæterùm plerunque fit, vt iudicio illius qui colitur frequẽtia legationum, legatis hic aut ille locus à designatore monstretur vt suus. Tunc legatus in hoc se erigere debet, vt huius tantæ rei non omnem iudicationem patiatur esse illius, ad quem aditum est, sed & suam; non vt ipse quemquam cubito depellat, sed vt ne quis ipsum. Quippe inueniuntur principes omnis respectus contemptores, vt Nero qui legatos, *qui ex Achaia citharædorum coronas ad se pertulissent, non modò primos admisit, sed etiam familiaribus epulis interposuit.* Legatos Thebanos Rex Persarum sedere iubebat supra legatos regum. Hoc, videlicet, veluti præmio donabat illos, quorum auxilijs sæpiuscule iuuabatur. Tunc ad fidem aliorum legatorum maximè pertinuit, id agere quî legati Thebani sederent apud regem non vtique primi, aut superiores, sed hercule soli; ne ex discrimine ipsis dignitas, cæteris accederet contumelia. Cui vitandæ aut in orbem sedetur, vbi loci nulla prærogatiua, nulla iniuria. Aut tota res sorti permittitur. Sic Cæsar, Pompeius, Antonius, inito fœdere, sortiti sunt quis ipsorum primo loco, quis altero, quis postremo cæteros exciperet. Itaque eo ordine qui sorti complacitus est, conuiuia celebrarunt in ipso littore. Æqua planè hæc ratio. Nempe sorte expungitur iniuria, quæ est ab delectu. De eodem genere est illud, Ne legatus nomen principis, aut Reipub. suæ in publicis actis, locisque illius nomini post scribi patiatur, cui neque virtute, neque vllis fortunæ mu-

Sueton. in Ner. cap. 22.

Diod. Sic. lib. 17. bibl.

Appian. ciu. 5.

neribus concessum velit. Sacerdos Vulcani nequaquam passus est signum Darij esse editiori loco, quam Sesostridis. Neque enim, inquit, Darij res gestæ Sesostridis conspicuæ famæ facinoribus æquari possunt. *Herodoti lib. 2. & Diodor. Sic. lib. 2. Antiq.*

Venit ad Occasum, mundique extrema Sesostris,
Et Pharios currus regum ceruicibus egit. *Lucan. lib. 10.*

His locis legatus non irascendo & rixando, sed firmanda fronte, & præstanda constantia, grauitateque sese tueri debet. Huc quoque pertinet ordo exponendæ legationis apud illum qui circumfunditur multitudine legationum. Ab Alexandro Magno primùm absoluti sunt ij, qui de religionibus venerant. *Diodor. Sic. lib. 17.* Altero loco legati sociorum, qui ipsum muneribus coluerant. Tertio ij quorum legationi causam dederat negotium obsidum. Quarto, cum quibus agebat de priuatis negotijs. Vltimus fuit locus exulum. Vbi aduertendum, cuius est prima sessio, huic ius esse ex omnibus eligere quam vult, atque adeò vltimam, si est vt hanc negotium desideret. Qui mos est principibus frequens cùm censent. Nam primo loco dicunt, cùm cæteris id agunt vt imponant necessitatem assentiendi. Vltimo, cùm sententiam cuiusque non simulanter exquirunt. Hac sanè de causa in concilio Ætolorum, *etsi primus locus erat magnitudinis Romanæ, tamen permissu legatorum Romanorum Athenienses & Macedones primo loco dixerunt. Ipsi vltimo maluerunt, vt obiectis respondere possent.* *Liu. lib. 21.* Qua causa remota, legati de suo largiri possunt, de alieno & publico minimè. Nam loco asserendum est ius & dignitas imperij. Hæc fuit animosa simplicitas fulta præclara conscientia Verriti & Malorigi Frisiorum, qui fortitudini & fidei gentis Germanicæ debitum locum inter eas legationes, quæ virtute & amicitia Romana præcellerent, intrepidè occuparunt. *Tacit. lib. 13. Ann. & Sueton. in Claud.* Pluribus quæ huc pertinent, supersedeo, quia de his supra, cùm agerem de admissione, vberiùs dixi.

CAPVT LXVIII.

Qualia ostendi legatis, cuiusmodi sermones cum his institui debeant.

A Quibus legati excipiuntur, omni genere virtutum cum hominibus alienigenis certare debent, ac præstare ne ab vno, aut paucis superentur vniuersi. Quippe externum decus ipsorum dedecori propiùs admotum quò magis nitet, hoc ipsi aspiciuntur inquinatiores. Quanti tandem est externas legationes non solùm tempestiuis officijs excipi, & cumulatis honoribus coli, sed agmine virtutum circumfundi? ergo tum maximè vitia vniuersæ gentis, eaque quæ cuique sunt domestica, & familiaria, si non statim abijci possunt, at occuli debent, neque in os legato, vt sic dicam, ructari. Dicitur Chiron Lacedæmonius missus ad Corinthios vt cum ijs societatem institueret. Sed cùm is primores populi deprehendisset aleæ intentos, re infecta remeasse ad suos. Ne, inquit, gloriam Spartanam, quæ, ædificato Bysantio clarescit, hac infamia maculemus; idque nobis meritò exprobretur, quòd socios assumpsimus aleatores. Legatus quidam Carthaginiensis Romam missus planum fecit in Senatu, sibi, postquam Romam aduenerat, decies togam furto fuisse ablatam. Nunquid perditos ciuitatis mores potuit veriùs repræsentare atque adeò exprobrare patribus conscriptis? Dicitur Philippus rex Macedoniæ à legatis Atheniensium visus & adnotatus, cùm noctem libidinibus & vinolentia vigilasset. Et Ptolemæus dormitauit coram legatis, & ab Aristomene rectore regiæ iuuentæ expergefactus est, atque adeò correptus. Quæ illi † παῤῥησία magno stetit. Hæc vitia tam deformia quia ferè obrepunt in solennibus conuiuijs ad quę legati vocantur, illis

Ioã. Sarisb. lib. 1. cap. 5.

M. Aurel. in epist.

Athen. lib. 10. Plutarch. de differ. adul. & amici.

† loquendi libertas.

illis præcipuè quę fœderibus adijciuntur, ita, scilicet, res omnis temperanda est, vt legati nos magnificare necesse habeant non solùm vt opulentos, sed, quæ verior est laus, vt sobrios & industrios. Idque quò magis ipsa conuiuia commendantur lautitijs, lubentijs, gratijs, saporibus elaboratis, alijsque mensæ scitamentis. Cuiusmodi est illud,

Pax vbi parta duci, donisque ingentibus empta est, Luca lib. 10.
Excepere epulæ tantarum gaudia rerum:
Explicuitque suos magno Cleopatra tumultu
Nondum translatos Romana in secula luxus.

Et verò legatos splendidissimis conuiuijs excipi vetustissimus mos est. Hoc Athenis factitari solitum Plutarchus, hoc Rhodi Polybius; hoc ipsum in ipsa Scythia Priscus testis est. Talium epularum exemplum est apud Q. Curtium, *Inuitatis*, inquit, [ab Alexandro] *legatis gentium, regulisque exornari conuiuium iussit. Centum aurei lecti modicis interuallis positi erant. Lectos circumdederant aulæa purpura auroque fulgentia. Quicquid aut apud Persas vetere luxu, aut apud Macedonas noua immutatione corruptum, confusis vtriusque gentis vitijs, in illo conuiuio ostendens.* Epulas tam splendidas apud principes Romanos ordinabat Comes patrimonij, cuius diplomati inserta sunt hæc verba, *vt ita conuiuium sollicita ordinatione disponat, vt legati totius orbis cùm talibus conuiuijs interesse cœperint, admirentur copiosè repertum quod in patria sua norunt esse rarissimum. Ac stupeant abundantiam vnius mensæ tantas seruientium turbas posse satiare.* Illud sciendum, talibus locis aliquos ex legatis præcipuo honore haberi posse, dum absit contemptus & contumelia cæterorum. Artaxerxes cùm legatis Græciæ conuiuium exornasset, Antalcidæ Lacedæmonio coronam, quam in conuiuio capite gestabat, vnguento mersam misit. Hac certè benignitate tam splendida haud dubium est quin legatis detur argumentum circumferendi laudes eius à quo sic honestati sunt, latissima prædica-

Plutarch. in ἀπολεγ. 5. 894.
Polyb. ecl. legat. 153.
Prisc. ecl. legat. 51.
Q. Curt. lib. 9. 162.
Cassiod. Var. 6. form. 9.
Plutarch. in Pelop.
Ælian. lib. 14. var. hist. cap. 39. & Athen. lib. 2.

tione, atque adeò ſuſpiciendi quicquid viderint non deridendi, ſicuti Athenienſes illi riſerunt boues clibanarios. Hodie in ſolennijs conuiuiorum nequicquam deſideretur muſica illa concinnitas, qua Timotheus Cononis à Platone exceptus eſt. Non eò peritiæ ſunt progreſſi hodierni modiperatores, & ſtructores, ſiue, vt Plautus ait, conuiuio ſtrategi: qui Græcis fuerunt ἐλέατροι. Cuiuſmodi è Senatu Athenienſe lecti erant tres opſonomi, ſcientes opſoniorum diſpenſatores; vt diſcipuli illi Tripheri doctoris & illi Archimagiri. Quæ omnia huc tendunt, vt liqueat, talibus locis præſtandam † μεγαλοπρέπειαν, concinnitatem, ordinem tam in cibis, quàm in prerogatiuis ſedendi, illiſque omnibus, quibus & fama iudicij, & fauor latè quæritur. Abſint helluationes, repotia, iurgia, aliaque Cētaurorum & Lapitharum propria. Seruetur modeſtia vt inter ſacra menſæ, ac Deos hoſpitales, quibus ipſis reuerentia debetur. Vitia quæ hîc notantur, ſunt μικροπρέπεια nempe illiberalitas, vitiū magnificētiæ oppoſitum, ſordes, & ſtulta parſimonia, & his contraria, luxus & profuſio. Etſi mihi medium, ſat ſcio, oſtendent vnguem iſti elegantes, ſi audeā inſectari hodiernum furorem conuiuiorum. Quando hoc ſæculū fractum vitijs nihil lautum agnoſcit, aut magnificum quod idem nō ſit compoſitum in hanc, quam vel inuiti videmus, luxuriam, ex qua ingens incrementum ea vitia, quibus iamdiu premimur, acceperunt. Quanquam, ſi quis verum reputare volet, intelliget etiā regias frugalitate haud minùs honeſtari, quàm magnificentia. De Deiotaro M. Tullius, *Omnes ſunt in illo regiæ virtutes; quod te, Cæſar, ignorare non arbitror. Sed præcipuè ſingularis & admiranda frugalitas. Etſi hoc verbo ſcio laudari reges nō ſolere. Frugi hominem dici non multum habet laudis in rege. Fortem, iuſtum, ſeuerum, grauem, magnanimum, largum, beneficum, liberalem, hæ ſunt regiæ laudes. Illa priuata eſt. Vt volet quiſque accipiat. Ego tamen frugalitatem, id eſt, modeſtiam &*

Ariſtoph. in Acarn.

Athen. lib. 10. & Plutarch. de rat. conſer. valetud.

Athen. lib. 4.

Iuuen. ſat. 11.

† magnificentiam.

Cic. pro rege Deiot. orat. 43.

temperantiam virtutem esse maximam iudico. Sed certè quicquid hîc Cicero oratoriè magis quàm ex animo dicat, vult sciri Deiotari munera fuisse exigua. Id quod ipse alicubi scriptum reliquit. Obseruauit Plutarchus, tum Athenæus, Cleomenem regem Spartanum, quamuis septum multis legationibus, nunquam cœnasse apparatiùs solito; si hoc exemeris, quòd pro tribus lectis, quibus vti sueuerat, præsentibus legatis, quinque sternebantur, maioremque ciborum copiã, vinumq; benigniùs conuiuis apponebat. Curius Dẽtatus Dictator aditus est à legatis Samnitium cùm ipse esset paupere cultu, *Plutarch. Ag. & Cleom. 3.1485. Athen. lib. 4.*

Translatus subitò ad Marsos, mensamque Sabellam
Contentusque illic Veneto, duroque cucullo. *Iuuen. sat. 3.*

M. Curius, inquit Valer. Max. *Samnitum se legatis agresti in scãno assidentem foco, ac ligneo catino cœnãtem* (quales epulas apparatus indicio est) *spectandum præbuit. Cumque ei legati magnum auri pondus publicè missum attulissent, eoque vt vti vellet benignis verbis inuitarent, vultum risu soluit; protinusque, superuacuæ*, inquit, *ne dicã ineptæ legationis ministri narrate Samnitibus M. Curium malle locupletibus imperare, quàm ipsum fieri locupletem.* *Val. Max. lib. 4. cap. 3.* Plinio autore, Cùm legati Ætolorum Ælium Catum in consulatu prandentem infictilibus adissent, is missa ab his vasa argentea non accepit; neque aliud habuit argenti ad supremùm vitæ diem, quàm duo pocula, quæ L. Paulus socer ei ob virtutem, deuicto Perseo rege, donasset. *Plin. lib. 33. cap. 11. 258.* *Q. Tubero legatos Ætolorum qui fictilia se in eius mensa vasa vidisse retulerant, & omnis vsus argentea magno pondere exquisita arte fabricata ad eum attulerant, monitos ne continentiæ, quasi paupertati succurrendum putarent, cum suis sarcinis abire iussit.* *Val. Max. ibid.* *Dicitur Alexander legatos ad Xenocratem cum aliquot talentis misisse. Hos philosophus in Academiam perductos solito sibi, id est modico apparatu, & admodum paruulis copijs excepit. Postero die interrogantibus, cuinam adnumerari pecuniam vellet, Quid? vos,* *Val. Max. ibid.*

inquit, *hesterna cœna non intellexistis ea me non indigere?* De Attilæ lignea supellectile non repeto quæ supra dixi. Denique Carinum memorat Synesius, ne erubuisse quidem quod ab hostium legatis deprehensus esset cœnans absque vllo auri cultu, aut argenti; cæterùm non purpura circumamictus aliáue pretiosa veste, sed punicea indutus, atque adeò fusus per herbam. Cultui haud absimilis fuit cibus, nempe nescio quod atrum pulmentarium, & in eo sicci frustula petasonis. Hæc tantæ, talisque frugalitatis consuetudo non obstitit, quominus is vltrò vocaret legatos ad se, eosque alloqueretur è dignitate & fiducia armorum, & magnitudinis virtutisque suæ. De hoc extat illud,

Synes. in orat. de regno.

Nec taceam primùm quæ nuper bella sub Arcto
Felici Carine manu confeceris, ipso
Pene prior genitore Deo: utque intima frater
Persidos, & veteres Babylonis cœperit arces,
Vltus Romulei violata cacumina regni:

Aurel. Olymp. Nemesian. in Cyneg.

Cæterùm legati non solùm publicè, sed & priuatim inuitantur, vt publica munificentia, addito cumulo priuatæ comitatis, ingenium, moresque gentis exteris validiùs cōmendet. Iosephus filius Tobiæ legatum regis Ægyptij lautè excepit apud se, eumque insuper muneribus coluit. Quapropter ei postea venienti Mēphim Rex & Regina & is qui legationē obierat, obuiā processerunt, eumq; rhedæ impositum in vrbem perduxerunt. Legati Pœnorum, *etiam in hoste, id vehementer dicuntur admirati, quòd Romæ à multis primoribus conuiuio excepti eodem vbique cœnassent argento; testati nullos mortalium benigniùs viuere.* Sed sciendum, nonnisi à primoribus, ac magistratibus excipi hospitio, aut vocari legatos ad conuiuia; ne hac specie tegantur cœtus clandestini. Sic Antenor apud Homerum dicit se excepisse Vlyssem & Menelaum legatos Græcorum.

Plin. lib. 33. cap. 11. 258.

† Τοὺς δ' ἐγὼ ἐξείνισσα, καὶ ἐν μεγάροισι φίλησα.

Hom. 3. Iliad.

† Hos ego hospitio excepi, & in domibus dilexi.

In hanc sententiam Demosthenes gloriatur se legatos Philippi tectis suis excepisse, atque adeò splendidè, vt se illis & esse superiorem, & magnificentia antecellere ostenderet. Deinde non alijs hoc beneuolentiæ specimen exhiberi, quàm sociorum legatis. Nam, vt ait Cicero, *domum recipere legatum hostium, in cubiculum admittere & reducere, hominis est nihil de dignitate, nihil de periculo cogitantis.* Sæpe Æschines ac Demosthenes mutuis exprobrationibus sese incessunt ob legatos Philippi vtrobique priuatim exceptos. Certè Æschini Demosthenes disertim exprobrat, ipsum cum Thebanis, qui sint hostes Reipub. atque adeò cum ipso Philippo interfuisse epulis, vnà coronas gestasse, vnà Pæana cecinisse, amicè illi propinasse. Dinarchus quoque exprobrat Demostheni, ipsum ijs legatis qui cum Antipatro Athenas venerant, bigas conduxisse, eosque excepisse, & consuetudinem Macedonibus assentandi primùm in vrbem introduxisse. Super lautitiem conuiuiorum legatis ostendi solent ea omnia quibus asseritur virtus gentis, famaque potentiæ quæritur, & opulentiæ. Huius generis sunt signa hostibus erepta in prœlijs, trophæa, armamentaria, gazophylacia. Etsi ex eo Ezechias reprehensus est ab Esaia, & Cleopatra ab Lucano,

Demosth. de fal. leg. 230.

Cic. Philipp. 8.

Demosth. de fal. leg.

Dinarch. contra Demosth. 101.

Zonar. in Ezech.

— proh; cæcus & amens
Ambitione furor, ciuilia bella gerenti
Diuitias aperire suas, incendere mentem
Hospitis armati.

Lucan. l. 10.

Denique legatis ostenduntur prisca & recentia decora, vnde claritudo & nobilitas, aliaque insignia documenta virtutis & felicitatis, ex quibus admiratio, amor, ac reuerentia imperio conciliatur. Adeò vt quocunque oculos legati intenderint, ibidem reperiant argumentum laudis. Alcinoi apud Homerum hæc sunt verba, cùm errantem Vlyssem excepisset,

Odyss. θ. 207. † Νῦν δ' ἐξέλθωμεν, καὶ ἀέθλων πειρηθῶμεν
Πάντων· ὡς χ' ὁ ξεῖνος ἐνίσπῃ οἷσι φίλοισιν,
Οἴκαδε νοστήσας, ὅσον περιγινόμεθ' ἄλλων
Πύξ τε, παλαισμοσύνῃ τε, καὶ ἅλμασιν, ἠδὲ πόδεσσιν.

† Nunc autem exeamus & certamina experiamur, omnia, vt hic hospes narret suis amicis in patriam reuersus quantum superemus alios pugilatu, lucta, saltu, cursu.

Et hic, scilicet, est verus vsus imaginum, signorum, statuarum, titulorum, taliumque, quibus blandè omnia corruscant in atrijs regnantium. Huiusmodi est illud,

Virgil. lib. 1. Æneid.
Ingens argentum mensis, cælataque in auro
Fortia facta patrum, series longissima rerum
Per tot ducta viros antiquæ ab origine gentis.

& illud

Virgil. Æneid.
Multaque præterea sacris in postibus arma,
Captiui pendent currus, curuæque secures,
Et cristæ capitum, & portarum ingentia claustra,
Spiculaque clypeique, ereptaque rostra carinis.

Huiusmodi sunt & illa

Virgil. 7. Æneid.
Quinetiam veterum effigies ex ordine auorum
Antiqua ex cedro, Italusque paterque Sabinus
Vitisator, curuam seruans sub imagine falcem;
Saturnusque senex, Ianique bifrontis imago
Vestibulo adstabant.

Cæterùm si maiorum bonis factis posteri ornantur, quid propria virtute? Ergo Antigonus cùm quibusdam legatis responsa dedisset, non tam regias opes eis ostentasse dicitur quàm illam, quæ roborat imperia, imperantium concordiam. Nam cùm is iussisset Demetrium filium sibi assidere, alta voce legatos compellauit, Et hoc, inquit, renuntiate de nobis, quod inuicem ita habemus. Vt Antigonus suum & filij animum concordes, ita Cyrus tantus rex non est veritus ostendere legatis, vt opus regium, arbores ab se in quincuncem directas. Antheas Scytharum rex, inspectantibus legatis Philippi, equum suum defricauit. Simulque eos sciscitatus est, an id quoque Philippus factitaret? Illis negantibus, Quî, inquit, bellum mihi facere cogitat? Hoc nobis mirum. sed

Plutarch. Demetr. 3. 631.
Cic. in lib. de sen.
Plutarch. in Apophth.

Scythis nequaquam, qui, vt ait Plinius, *equitatus & equorum gloria strepunt.* Animosiùs prope mater Brasidæ. Quippe Thracum legatis laudantibus filium eius, qui in bello animam patriæ impendisset, cuiusque virtuti nullus dein par inueniretur; Nullam, ait, rem sapitis hospites. Nam Brasidam haud negassim fuisse virum fortem, sed eum qui plerisque Spartanis hac laude sit inferior. Dicitur & Hercules leonem magnitudinis inusitatæ strauisse coram legato Spartano. Hinc factum esse vt is vbique leonis Nemæi spolijs insignis incederet. Quę omnia eo, scilicet, pertinent, vt quicquid legatis dicitur, aut ostenditur, id sit documentum eius virtutis, qua quæque gens efficacissimè commendari potest. Hinc quoque Tacitus arripuit occasionem magnificandi Corbulonem, cùm is apud se excepisset Tiridatem Armeniæ regem. *Addidit gloriam Corbulo, comitatem, epulasque. Et rogitante rege causas, quoties nouum aliquid aduerterat, vt initia vigiliarum per centurionem nuntiari, conuiuium buccina dimitti, & structa ante auguralem aram subdita face accendi; cuncta in maius extollens, admiratione prisci moris adfecit.* Quandoque legati honesta & probabili curiositate hoc aut illud sibi monstrari desiderant; vt Chaganus ille, qui sibi feras, quę ab imperatore alerentur, ostendi cupijt. Tristissimis temporibus sapienter exteris atque adeò ab hoste missis ostentantur ea, quibus fama fortitudinis, & constantiæ acquiri, simulque ijs qui nobis insidiantur, desperatio inijci potest. Quo consilio Thrasybulus iussit Milesios in foro, quò quantum frumenti reliquum erat, comportari curarat, dato ab se signo, comessari, sicuti in summa annonæ abundantia. Id quod conspicatus caduceator Sardorum Miletum missus, visa renuntiauit suis. Simili astu vsus est Bias re sua publica ancipiti. Nam cùm Priene obsideretur à rege, à quo speculator in vrbem missus est per nomen nuntij, homo solers magnos aceruos arenæ

Plin. lib. 8. cap. 42.

Plutarch. in Apophth.

Tacit. li. 15. Annal. 296.

Menand. ecl. legat. 95.

Herodot. lib. 1.

Diogen. Laërt. lib. 1. in Biante.

tritico operuit, nuntioque ostendit. Hinc pax à rege data Prienensibus. Durius, magisque ferum illud Clearchi Lacedæmonij, qui *ne Thraces sperarent ipsum inopia commeatuum obsidium soluturum, ipso tempore, quo legati eorum aduenturi erant, vnum è captiuis in conspectu iussit occidi, & membratim, tanquam alimenti causa, in contubernia distribui. Id Thraces vt aduerterunt, facilè crediderunt, homines tam feros nihil non perseuerantiæ causa facturos. Quo metu adacti sese hostibus dediderunt.* In primis hoc aduertendum, ne vnquam legatis nudemus vulnera domestica, ne inde nascatur contemptus nostri. In quo erratum fuit à Consule Romano, *quem legati Campani inuenerunt bonis socijs miserabilem; superbis atque infidelibus, vt erant Campani, spernendum. Et auxit rerum suarum suique contemptum* COS. ait Liuius, *nimis detegendo cladem, nudandoque.*

Frontin. l. 3. stratag. c. 5.

Liu. lib. 23.

CAPVT LXIX.

De muneribus quæ ab imperio mittuntur ad imperium.

QVia inter amica imperia vix legati commeant sine muneribus, de hac quoque re quæ obseruaui, tradam. Munera regnantibus sunt acceptissima nequaquam propter compendium. Neque enim sui venerationem pretio metiuntur, sed quòd sunt documenta iugis felicitatis, quam imperio, cui mittuntur, munifici testantur, & gratulantur. Porro mittuntur cùm quæritur aditus ad amicitiam, aut in ipso aditu, aut olim initæ firmandæ, alendæque. Primi generis est legatio Venuli,

Postquam introgressi, & coram data copia fandi,
Munera præferimus, nomen patriamque docemus.

Virgil. l. 11. Æneid.

Cui Diomedes,

Munera

Munera quæ patrÿs ad me portastis ab oris
Vertite ad Aenean.

Secundi generis fuit munus quod Indi Augusto miserunt, post initum cum ipso fœdus. Fuerunt tigrides non priùs visæ Romanis; & illud de quo Heliodorus, Postremò, inquit, aduenerunt legati Auxonitarum, non vectigales illi quidem, sed socij & fœderati. Qui fauentes rebus prosperè gestis, præter alia munera, obtulerunt animal quoddam forma insitata, & magnitudine ad instar cameli. Huius generis fuerunt munera Pori, & Pandionis regum Indicorum. Certè Porus etsi sexcentis regibus imperabat, tamen quærens aditum ad amicitiam Augusti, ei per legatos misit, & per octo familiares nudos in subligaculis Mercurium ab humeris brachio exertó, viperas ingentes, serpentem decem cubitorum, ac perdicem vulture maiorem. His annecto illa de quibus Q. Curtius ad hunc modum. *Indorum legati dimißi domos paucis post diebus cum donis reuertuntur. Trecenti erant equi, mille triginta currus, quos quadriiugi equi ducebant, lineæ vestis aliquantum, mille scuta Indica, & ferri candidi talenta centum, leonesque raræ magnitudinis, & tigres, vtrumque animal ad mansuetudinem domitum, lacertarum quoque ingentium pelles, & dorsa testudinum.* Tertij generis sunt omnia fere illa quæ adduntur salutationibus, gratulationibus, laudationibus. Non aliud signabant coronæ illæ, ac pateræ aureæ, quæ, diuersis temporibus Romam sunt missæ ab Latinis, Hernicis, Carthaginiensibus, Neapolitanis, Saguntinis, Attalo, alijsque regibus & ciuitatibus: vt sequenti ætate ab Hircano rege Iudæorum ad Antonium, à Cleopatra ad Cæsarem, & antea ab Amphictyonibus Græciæ nomine ad Alexandrum. Quid, quòd sui venerationem validiora imperia muneribus experiuntur, & agnoscunt? atque adeò talia, vt sibi debita, ac pro suo iure ab inualidioribus exigunt? Ea plerunque sunt insignia

Zonar. in Augusto.

Heliodor. hist. Æth. lib. 10.

Strabo. l. 15. 663.

Q. Curt. l. 9. 163.

principatus, argumenta obſeruantiæ, venerationis, obſequij, ſeruitij. Talibus legati Hethruſci Tarquinium venerati ſunt, corona, ſcilicet, aurea, ſella eburnea, ſceptro, cuius in ſummitate erat aquila, tunica purpurea auro diſtincta cum amiculo. Quæ ſanè veriùs vocari poſſunt tributa quàm munera. Nam etſi palam vltro mittuntur, tamen tacitè imperantur. Hoc ipſum ſignabat aqua atque terra, quorum vtrumque reges Perſarum petierunt ab Græcis, & Scythis; Quia ab duobus hiſce primordijs manat vita mortalium. Ac pro terra vrbes ac ſpatia camporum, pro aqua amnes accipi conſtat, & quicquid mari alluitur. Huius ferme generis ſunt illa omnia quæ per annua reuerticula regnantibus ſollenniter offeruntur; etſi hæc propius accedunt ac tributum quàm ad munus; tum illa, quæ mittuntur in ipſa ſatisfactione, nempe ad confirmandum illum, ad quem flectendum molliendumque priùs, ſæpiuſque allegatæ ſunt preces. Talis fuit legatio illa Agrippinienſium, quæ *miſſa ad Ciuilem & Valledam, cuncta ex eorum voluntate perpetrauit.* Huius generis munera eleganter exagitat Saluianus, *Inſuper etiam*, inquit, *ridiculos ipſi nos facimus, aurum quod pendimus, munera vocamus. Dicimus donum eſſe quod pretium eſt, & quidem pretium conditionis duriſſimæ ac miſerrimæ.* Ideo minimè mirandum eſt ſi ferox ille Attila cùm admiſſionem Apollonij legati Romani differret, aut veriùs auferret, iuſſit ab eo ſibi mitti dona Imperatoris. Nî faciat, ei mortem minitatur. In conuiuio Seuthis ſingillatim deſcriptum eſt quod quiſque munus regi obtulerit. Et in inclyto illo Alexandri, & à legatis, & ab cæteris coronæ ad regem ſunt miſſæ æſtimatæ talentis quingentis ſupra dena millia. *Reges Parthos*, teſte Seneca, *non poterat quiſquam ſalutare ſine munere. Indeuotus ſatis eſt vacuus adorator*, inquit Petrus Chryſologus. Et Perſica lege cautum eſt, vt regi iter facienti pro ſuo quiſque modo munera offerat, ne

Dionyſ. Halic. lib. 3.

Tac. lib. 20.

Saluian. l. 6. circa fi.

Priſc. ecl. legat. 58.

Xenoph. l. 7. ἀναϐ.

Athen. li. 4.

Athen. l. 12.

Sen. ep. 17.

Petr. Chryſol. ſerm. 103. 272.

Ælian. li. 1. Var. hiſt.

exempta quidem paupertate, cui hæc quoque benignitas indicta. Testor lympham, quam rusticus vtraque vola haustam sacrauit Artaxerxi, munus vtique castum. Certè cum laticem rex in auream phialam infundi iussit, & illi, & similiter alteri cuidam à quo accepit malum punicum, gratum se probauit & munem. Enimuero quia vterque inter angustias paupertatis reperit materiam benignitatis, hanc quoque rex excepit animo regio, & cum vtroque certauit humanitate; nimirum, cùm accepit oblata, licet pusilla; & benignitate, cùm illis magna dedit à quibus parua acceperat. Sic solet diuina bonitas, & huius imitatione regia, quæ parua oblata sibi animo bono & pectore puro remunerat larga manu. Ideo Lycurgus tenuissima Lacedæmonijs sacrificia instituit, vt ex earum rerum copia quæ essent ad manum deos frequenter colerent, qui frugaliter facileque coli possent. Sic Ammon, inquit Lucanus,

Ælian. li. 1. Var. hist. cap. 33. & Plutarch. in Apophth.

Plutarch. in Apophth.

Pauper adhuc Deus est, nullis violata per æuum
Diuitijs delubrà tenens.

Lucan. li. 9.

Itaque eò maioribus munera mittuntur, aut regnantibus, vt cum quibus tenuitas parem calculum ponere non potest, cum his hac obseruantiæ significatione paria faciat. Vt regnantes hac ratione coluntur, ita quoque ij qui sunt loco regnantium; vt maiores magistratus ac præfecti prouinciarum, & duces exercituum. Quibus quidem hæc præcipua cautio esse debet, ne quod est munus id ipsi trahant ad corruptionem. Notatus fuit M. Scaurus qui ab Senatu missus in Syriam, manus suas inquinauit quadraginta talentis; quod fuit munus legatorum Aristobuli, & Hircani. Romanè Pompeius, qui aurum in speciem vitis effigiatum ab eodem Aristobulo ad se missum consecrauit in Capitolio; illudque se Iosephus Romæ vidisse firmat. Cæterùm quid fœdiùs, quàm quod reuerenter offertur accipere auariter? Ergo munera modestè accipi,

Zonar. li. 1.

non auidè arripi debent. Latinus legatis Æneæ qui dixerant,

Virgil. 7. Æneid.

Dat tibi præterea fortuna parua prioris
Munera, relliquias Troia ex ardente receptas,

nequaquam ita respondet, vt eorum æstimatione moueri, aut paruitatem contemnere videatur, sed ex dignitate,

Munera nec sperno.

Sic Helena scribit Paridi,

Ouid. in epp.

Aut ego te potiùs quàm tua dona sequor.
Atque ea non sperno.

Ergo nulla macula res tanti candoris est aspergenda. Quinimo hæc debet esse magnitudo animi tam regij, quàm illius quisquis est qui oneratur donis, vt nulla benignitate vincatur, sed palmæ similis hoc magis expergiscatur erigaturque. Fateor quandoque ex valore, ac magnitudine muneris animum offerentis æstimari. Sed hæc ratio non vtilitati inuenta, sed hercule vitando contemptui. Tunc munus diligenter pensitatum aut accipitur, aut reijcitur. Cambyses munera Libyorum accepit, Cyrenensium contempsit. Erant enim vnæ quingentæ minæ, quas illico sua manu militibus distribuit per cõtemptum, scilicet contẽptorum suorum. Itaque munus ita spernendum est, vt non de eo nos queri appareat quod muneri detractum, sed quod est de beneuolentia aut obseruantia diminutũ. Cuius cùm munus sit quoddã argumẽtum, non tam dolemus exiguum, quàm non officij vtrãque paginam nobiscũ impleri. Ergo inter angustias & sordes offerentiũ eminere debet animus accipiẽtis despector cõpendij, exactor honoris. Hæc est illa præclara moderatio quæ rẽ totã venustat. Legatis Neapolitanorum & Pesti, multarũque ciuitatiũ, quæ, Annibale bellis premente Italiam, pateras aureas Romam miserant, *gratiæ actæ, & gratia rei accepta, aurum minimè.* Neque enim homines prudentissimi vllũ existimarunt esse odiosius genus quæstus, quàm

Herodot. lib. 3.

Liu. lib. 11.

solennia honoris vertere in compendia creditoris; & illum quisquis est, è veneratore facere debitorem, siue præbitorem, séque, cui munus offertur, è regnatore mercatorem. Neque enim aliud est munus in quo spectatur vtilitas, quàm mera negotiatio. Memorat Tacitus, *ad supplenda Germanici exercitus damna certasse Gallias, Hispanias, Italiam; quod cuique promptum, arma, equos, aurum offerentes. Eorum omnium laudato studio, Germanicum, armis modò & equis ad bellum sumptis, propria pecunia militem iuuisse.* Cyrus lectissimos equos ab Gadate sibi oblatos, munus, videlicet, imperatorium accepit. At alia munera pretij enormis apud Gadatem manere voluit. Cùm Attila iussisset omnes aulæ suæ primores donis colere Maximinum legatum Romanum, & singuli equo eum donassent, ipse legatus pauculis acceptis, alios dimisit, id enixè dans operam vt nullum auiditatis vestigium, at magnum suæ moderationis documentum apud illos relinqueret. Cæteri quoque legati Romani abstinuerunt congressu earum fœminarum quas Bleda, & quidem forma præstantes ad ipsos miserat. Videat ergo legatus ne eius animum vlla munera conoutiant aut infirment, sed eum potiùs in medijs occasionibus dignitas, & aduersus irritamenta constantia erigat. In primis cùm munere id agamus, vt animum nostrum probemus illi, ab quo mutua desideramus; absurdè ac ridiculè ijs munera mittuntur, quorum amicitia aut non est tanti, aut etiam turpis. Atque hîc maximè vtilitatem oportet esse pedissequam honesti. Neque enim vtiliter quicquam accipitur ab eo, cui mitti honestè ac verecundè nihil potest. Itaque vt viro bono improbum munerari religio est, ita quoque is illius munera haud aliter quàm sordes reijcit, & quidem alto vultu. Trypho donum Senatui misit auream victoriam, in hoc vt regnum scelere adeptum decreto ordinis amplissimi sibi firmaretur. Senatus donum accepit nullo intuitu compendij, sed boni ominis gra-

Tacit. lib. 1.

Xenoph. lib. 5. Cyrop.

Prisc. ecl. legat. 55.

Diodor. ecl. legat. 328.

tia. Nempe accepto muneri inſcriptionem addi iuſſit, quod fuit nomen regis pueri à Tryphone interfecti. Quo facto ille prudentiſſimus confeſſus ſciri voluit, ſe deteſtari necem regis, & eâdem dona impiorum non accipere, niſi illa quæ donanti ſuam culpam exprobrant. Sic nimia illius verſutia prudentiâ Senatus eſt eluſa, & quantum ſicarius ille compendij captabat, tãtundem Senatui honoris ac dignitatis acceſſit.

Petr. Patr. ecl. legat.

Sapores Perſarum Rex Donathi munera ſibi miſſa nõ modò familiares non accipere, ſed ea in profluentem abijci iuſſit. Atque adeò eius literas laceratas pedibus contriuit. Ne, ſcilicet, acceptio munerum ac literarum eſſet comprobatio commiſſorum illius.

CAPVT LXX.

Aliæ quædam munerum proprietates.

MVnera quæ hoſtes alij alijs mittunt, quandoque ſunt ab opinione ſingularis virtutis hinc inde ortæ.

Homer. Iliad. 7.

Hector Aiacẽ muneratus eſt gladio, Aiax Hectorem balteo. Nempe hinc vterque ſciri voluit quod ſuum eſſet de altero iudicium. Etſi hoſtium munera ferè deprehenduntur infauſta; † ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα. Et verò Hector illo balteo tractus eſt, gladio ſe Aiax tranſegit.

† *hoſtiũ infauſta dona.*

Hygin. Fab. 112.
Cteſ. in Perſ.

Sæpe munera hoſtilia eadem ſunt minacia, vt arcus quos Darius ac Rex Scytharum ſibi inuicem miſerunt, ſicuti ea ratione alter alterum prouocans. Munera illius, qui fuit aduerſus aut ambiguus, fatentur illi victoria cedi, atque adeò ei & amicitiam & obſeruantiam offerri qui munere ornatur.

Q. Curt. lib. 9.

Indorum legati ab Alexandro dimiſſi domos, cùm interiectu paucorum dierum cum donis ad eum remeaſſent, ſatis ei cauerunt, nihil ipſi ab Indis metuendum, qui agnoſcerent non eſſe æquam ſuam cum rege factionem. Hoc ipſum ſenſiſſe regem hinc

liquet,quòd ea dona accepit. Semper enim reijciuntur cùm ab illo missa sunt, qui meritò suspectus cùm sit,ab eo nondum nobis est satisfactum.

Non quacunque manu victima cæsa litat. *Martial. 8.*

Senatus non accepit coronam, ac ne interfectores quidem C.Octauij à Demetrio Romam missos, cùm ei etiam ob facinus tam dirum infensus esset. Quanquam coronam acceptam,Leptinem minimè, tradit Appianus.Certè cuius munus accipitur,contra hunc odium ponitur, aut positum simulatur. Ideo Cæsar auream coronam sibi per legatos à Pharnace missam repudiauit. Neque enim se Pharnaci amicum profiteri voluit,priusquam is imperata faceret. Quæ si fecisset,respondit legatis,iam tunc sibi mitteret munera,ac dona, quæ, benè rebus gestis, Imperatores ab amicis accipere consuessent. Quippe, *Zonar.lib. 2.* *Appian.in Syr.*

—— acceptissima semper
Munera sunt,autor quæ pretiosa facit. *Ouid. in ep. Hel.Par.*

Legati Tigranocerta missi,*vbi patere mœnia attulerunt, intentos populares ad iussa; simul hospitale donum coronam auream tradebant,eam Corbulo accepit cum honore.* Quibusdã muneribus magis articulatè exprimitur mens mittentis,quàm vlla aut epistola ,aut legatione. De hoc genere fuit auis, mus, rana, quinio sagittarum, munus Scythicum.Tale stercus equinum.Neque verò munera tam sordida commeant nisi inter infensissimos, & hostilia palam agitantes. At inter socios summa cautio est adhibenda ne quid mittatur tam suspitiosum, vt cuipiam præbeat argumentum cauillandi, ac deteriùs rem omnem interpretandi, vt donum inimicitiæ veneno illitum, ad exemplum regis Æthiopum. Huic enim cùm legati Cambysis, missũ eius,traderent pallium purpureum, infit percunctari quid esset & quomodo conficeretur. Omnique re de purpura,vt se habet, comperta, dolosos ait mortales, dolosos colores, dolosas vestes. Et quidem super torque,& armillis cùm id quoque quale esset, exequere- *Tacit. lib. 14.* *Herodot. lib.3.* *Plutarch. in prol l.*

tur, illique ornamento reperta respondissent, longè aliter ipse rem interpretatus vincula esse dixit, quibus multò fortiora sint apud se. Et verò legatos ad carcerem duci iussos voluit aspicere captiuos in vinculis & quidem aureis. Ea munera, vt diuinis similia, maximopere commendantur, quibus afflicti & aliqua ingenti calamitate prostrati subleuãtur. Nam quia sunt quibus mittuntur salutaria, mittenti quoque nonnisi honorifica esse possunt. Hac mente à plerisque regibus, & ciuitatibus dona fuerunt missa Rhodijs, quibus, scilicet, sarcirentur damna ingentis illius motus terræ, qui super colossum vrbem multa ruinarum mole concusserat. His proximè accedunt illa quæ meritò principalia aut regia dici possunt, nimirum, quæ virtutem mittentis, opes, victorias, felicitatem ab sese cantant. Virtutem & fiduciam virium sub oculis posuit arcus ille, quem Rex Æthiopum coram legatis Cambysis sua manu, vt Ouidius ait, lunauit. Quo laxato, & legatis tradito, Cùm, inquit, Persæ arcum tantæ magnitudinis tam facilè tendent, tunc ingenti exercitu stipatus Rex nos bello tentet. Nam quisquam huic animum lacertis parem fuisse inficiari audeat? Opum documenta fuerunt munera Salomoni oblata ab regina Saba, vnguenta, aromata, odores, aurum, balsamum anne opobalsamum? dotes suarum prouinciarum. Victoriæ argumenta illa, quæ ex immenso modo prædæ ex Assyrijs partæ lecta sunt, ac seposita quæ Cyaxari à Cyro mitterentur. Et illa quæ Alexander, expugnata Tyro, misit ad Pasicypron regem Cypri; & Ptolemæus Philadelphus, superato Pyrrho, ad Romanos. Huius generis fuerunt illa quæ Adelfonsus Rex Hispaniæ misit ad Carolum cognomento Magnum, per Basilicum & Froiam legatos suos, manubias, videlicet, quas Rex victor apud Olyssiponam vrbem ab se expugnatam legerat, Mauros septem cum totidem mulis, atque loricis. Denique felicitatis mittentis, eiusque iudicij de illo cui quidpiam

Polyb. lib. 5.
Herodot. lib.
Ouid. eleg. lib. 2.
Xenoph. lib. 4. Cyrop.
Zonar. lib. 2.
Annon. lib. 4. cap. 86.

piam mittitur, argumentum ferè est quicquid munerum frequenter commeat inter regnantes. Cuius generis fuerunt illa quæ Merodac Baladan, adepto imperio Babylonis, per legatos misit Ezechiæ, Crœsus Lacedæmonijs, Cambyses regi Æthiopum, Polycrates Amasi regi Ægyptio, Theophilus Imperator Agarenis. Talis fuit corona, & vestis regia pretiosa, quam Cyaxares Cyro per filiam obtulit, sicuti non solùm propter genus & opes, sed & quia familiam, regnumque gloria condecorauerat, regnum merito. Adnotarunt theologi Christum munera Magorum agnoscendo admisisse. Quæ munera Deum ipsum & regem esse declarabant. Siquidem aurum regi conuenit, thus Deo, myrrha seruatori. In primis iudicium mittentis nunquam non validè commendat munus appositè missum, maximeque conueniens personæ illius cui mittitur.

Lib. 4. reg. cap. 20.
Herodot. lib. 1.
Herodot. lib. 3.
Zonar. in Theoph.
Xenoph. lib. 8. Cyrop.
Niceph. hist. eccles. lib. 1. cap. 13.

Clypeum sano fulgore micantem
Oceani gentes ductori (Annibali) dona ferebant,
Callaica telluris opus; galeamque coruscis
Subnixam cristis; vibrant cui vertice coni
Albentes niueæ tremulo nutamine pennæ.

Syl. Ital. lib. 2

At Pheretime Euelthо tyrannus, vbi fœmina molesta magis est, misit fusum aureum, & colum, & pensum. Et à rege Persarum missi sunt ad Demetrium tali aurei, quibus, scilicet, exprobrabat seni puerilem leuitatem, & canitiem aleæ intentam. Sic Hormisda Rex Persarum cùm rescisset Baram præfectum suum vnà cum exercitu fugatum, adempta ei præfectura, misit insuper ad eum stolam. Quo munere exprobrabat ei siue ignauiam, siue infelicitatem, siue vtrumque. At Baramus, vt ei par pari redderet, ad eum datas literas inscripsit ad hunc modum, Hormisdæ filiæ Chosrois, non filio. Ergo in munere semper eminere debet vtraque laus decori, tam in persona mittentis, quàm in illo cui munus mittitur. Vtramque meritus est Antigonus cùm Thrasylum quemdam petentem

Herodot. lib. 4.
Ex Sarisb. lib. 1. cap. 5.
Theophyl. lib. 6. 30.
Zonar. lib. 3.
Plutarch. in Apophth.

drachmam agitauit vt par fuit, cynicum. Regi enim, inquit, isthuc dare non conuenit. Illo subijciente, Da igitur mihi talentum. Atqui cynicum, inquit, hoc accipere absurdum est. Atque adeò hæc numeratur inter præcipuas cautiones munerum, vt illi conueniant, & accepta grataque sint, ad quem destinantur. Hoc docent prisca sacrificia. Nam singulis Dijs non aliæ quàm quibus oblectabantur, hostiæ immolari solitæ.

Homer. lib. 3. Iliad.

† Οἴσετε δ' ἄρν' ἕτερον λευκὸν, ἑτέρην δὲ μέλαιναν Γῇ τε, καὶ Ἠελίῳ· Διὶ δ' ἡμεῖς οἴσομεν ἄλλον.

† Afferte autẽ agnos alterum album, alterá autẽ nigrá terræque & soli. Ioui autem nos feremus alium.

CAPVT LXXI.

Quædam munerum cautiones.

PRæcipua cautio muneris est, vt sit condignum qualis est is qui donum dat. Perillus quidam ex amicitia Alexandri filiabus dotem cùm petijsset, quinquaginta eum talenta accipere rex iussit. Cùm is diceret, decem satis esse, Tibi quidem, inquit Rex, accipere; sed non mihi isthuc dare. *Quædam*, ait Seneca, *minora sunt, quàm vt exire à magnis viris debeant.* Et verò cùm hic ipse Alexander cuidam donaret vrbem, isque tanti muneris inuidiam refugeret, vt non cõuenie̊tis fortunæ suæ, *Non quæro*, inquit Rex, *quid te accipere deceat, sed quid me dare*. Quam tamen vocem, etsi ea nihil videri potest animosius, nihil sublimius, Seneca exagitat vt stultissimam. Illud præcipuè cauendum ne munus tale sit, quo is cui mittitur, nullo modo gaudeat. Ne in mittentem conueniat vetus illud, † κατεγχέοις οἰνοχοεῖς. Ne item sit mortale, taleque quod breuis vsus deleat, qualia fuerunt illa crystallina postea confracta, missa Martino quinto Pontifici, aut Maximiliano primo, si standum est fide Conradi Bruni Germani Iurisconsulti, cuius extant libri de legationibus sanequam docti, atque vtinam

Plutarch. in Apophth.

Senec. lib. 2. de benef. cap. 15.

Senec. lib. 2. de benef. cap. 16.

ἐν παροιμ. 53.

† vanis vinum infundis.

laboris tam ordinati, quàm multi. Simile quidpiam memorat Plutarchus de Cotye rege Persarum. Ergo, quod ad hanc rem pertinet, danda est opera vt munus sit mansurum, & quoad eius fieri potest, æternum. Raritas quoque est in primis laudibus munerum. *Alexander contemnebat ciuitatem sibi ab Corinthys* (Muretus reposuit Megarensibus) *datam. sed postquam cognouit nulli datam, nisi sibi & Herculi, tum verò delatum honorem libens accepit.* Huius generis fuit silphium illud, siue laserpitium, hoc est belzoinum, quod Cyrenæi vni Battorum extra ordinem dederunt. Demaratus Lacedæmonius, permittente Xerxe petere quod vellet, non vrbem petijt, aut opum aurique vim, sed vt Sardeis Maximam Asiæ ciuitatem, curru vectus intraret rectum capite tiaram gerens, quoniam id solis datum regibus. Sic Rex Indorum misit Constantio Imperatori animal Pana, non priùs, credo, in Europa visum. neque cuiquam alij regum missum. Omnino neque mittendum, multoque minus accipiendum munus amarum, veriusque, vt ait Seneca, maledictum quàm munus, atque adeò tale, vt in eo agnoscatur vitium & peccatum accipientis. Tale fuit dirum illud munus Ptolemæi missum Cæsari, nimirum, caput Pompeij, quod victor his verbis reiecit,

Plutarch. in Apophth.

Senec. de benef. cap. 13.

ἐν παροιμ. 53.

Senec. lib. 6. de benef. cap. 21.

Niceph. lib. 9. cap. 19.

Senec. lib. 1. benef. cap. 12.

> *Aufer ab aspectu nostro funesta satelles*
> *Regis dona tui. Peius de Cæsare vestrum*
> *Quàm de Pompeio meruit scelus,*

Lucan. lib. 9.

Vulpionis est & lucrionis mittere viscatum, hamatum, captiosum. Est enim aliud nihil, nisi adumbrata benignitate quærere locum rapacitati; & paululum promendo de suo multum corripere de alieno. Hoc ingenio tam lenonio, tamque fœneratorio fuit Euricles quidam Lacedæmonius, cui quæstus erat Herodi offerre munera, nimirum à quo munificentiùs dimittebatur. In hanc sententiam Martialis,

Zonar. in Herod.

> *Odi dolosas munerum, & malas artes*

Martial. 5.

Imitantur hamos dona. Namque quis nescit
Auidum vorata decipi scarum musca?
Quoties amico diuiti mihi donat,
Liberalis est pauper.

Illud quoque cauendum, ne cui munus ereptum dici possit. Nam quid stultius, quid item fraudulentius, quàm laudem liberalitatis emere dispendio probitatis? Quid, quod ne cuiquam quidem prudenti id potest esse gratũ, quo vt obligaretur, prius illi, cuium fuit, ereptum est? Memorat Cicero, *classe Massanissæ quondam ad Melitam insulam appulsa, ex antiquo Iunonis fano dentes eburneos incredibili magnitudine præfectum quemdam regium sustulisse, & eos in Africam portasse, Massanissæque donasse. Regem quidem primò delectatum esse munere. Post, vbi audisset vnde essent, statim certos homines in quinqueremi misisse, qui eos dentes reportarent. Itaque in his inscriptum literis Punicis fuisse, regem imprudentem accepisse. Re cognita, reponendos restituendosque curasse.* Hodierni Thrasones mittentes pusilla loquuntur grandia; exigua callidé dilatant; nec putant esse munera, quibus non addita sunt lenocinia. His affinis est vanitas illorum, qui rem aliter memorant, atque est. Vt Rex Indorum qui, misso ad Aurelianum Cæsarem pallio breui lanestri, ad hunc modum scripsisse fertur, *Sume purpuram qualis apud nos est.* Sed postea ipsa se vanitas prodidit. Nam à peritissimis artificibus, quos ipse Aurelianus, & Probus, & Diocletianus eò miserunt in hoc solùm, vt simile requirerent genus purpuræ, illud inueniri nulla cura quitum est. Negant Iurisc ōsulti quempiã dare id quod nõ habet. At Thasij noui iuris repertores Agesilao cùm essent vehemẽter obligati, tẽplum ei, tãquã numini, vti poneretur, decreuerũt, cõmutata eius sorte humana in diuinitatẽ. Quod decretũ tã vecors cùm regi, destinata ad id ipsũ legatione, misissent, is legatos percũctatus est, an ciuitati

Cic. 6. Verr.

Vopisc. in Aurel.

Plutarch. in Apophth.

ius esset, ei, qui mortalis esset, recludere cœlum? Id illis satis confidenter firmantibus, Agite, inquit, Animus induci potest rem ita esse, si quod mihi datis, id ipsi vobis præstiteritis. Ergo summa cautio adhibenda, ne in munere deprehendatur vitium & socordia mittentis. Contra, ijs muneribus, quibus constant illa omnia, quæ supra dixi, tanta inest gratia, vt ijs interdum totæ gentes reconcilientur. Hac laude commendatæ sunt illæ duæ eminente forma mulieres, munus Poltis regis Thracum missum Troianis & Græcis; à quibus eodem tempore ad ipsum missæ fuerant legationes super reddendo Alexandro & Helena. Postremò, cui munus offertur rogandus est, vt illud animo ac voluntate metiatur, non re. Sic Paulinus Gestidio, *Plutarch. in Apophth.*

Oro libens sumas, nec vilia dedigneris
Quæ sunt parua modo magno metitus amore. *Auson.*

CAPVT LXXII.

De remuneratione. Et an legato liceat mittere munera ministris regnantium.

QVI scit munerari, idem quoque scit remunerari; nam quæ munerum, eædem quoque remunerationum cautiones sunt. Certè remunerationem oportet esse liberalem, & splendidam, cuiusmodi decet animum magnum, vt supra dicebam. Nam sordida & maligna est index aut ingenij sordidi, aut supercilij arrogantis, aut nasi cui omnia aliena putent. Notata est toruitas Cotyis, qui à quo acceperat pardalim dedit leonem, vt ferina remuneratione dispungeret quicquid illud munus præ se tulit siue benignitatis, siue obseruantiæ. Idem propè fuit ingratus animus Philippi patris Alexandri Magni, *Plutarch. in Apoph.*

cui immotum fuit, ne à Philone Thebano hoſpite ſuo munificentia ſuperaretur, ab illo nullum munus accipere. Hac, ſcilicet, ratione aperta virtus Philonis reſerauit occultum vitium Philippi. Quid muneris cuipiam mittas eſt in manu tua. At non eadem tibi in remunerando libertas. Si munus non miſiſt., fortaſſe parum officioſus: at ſi ipſe muneratus non remuneras, ingratus illico factus es. Hîc lubet quærere, An ſi legatus miſit munera miniſtris regnantium, aut magiſtratibus, hæc licitè capiantur. Clam mittuntur, aut propalam. Si hoc eſt, permiſſu principis capi poſſunt. Malo tamen pudorem, & moderationem ſponte abſtinentis munere hîc agnoſci, quàm prodi cupiditatem accipiendi ea, quæ vt licitè accipiantur, à legitimè dante capi debent. Quippe quiſquis clandeſtinò capit, ſeſe damnat perfidiæ. Legitima munera Græcis ſunt † δωρεαὶ & χάριτες. Sed qui muneribus corrumpebantur hos vocabant δωροδόκους, ipſam rem δωροδοκίαν. In hanc ſententiam vulgata vox fuit, τὰν ἀρετὰν καὶ τὰν σοφίαν νικῶντι χελῶναι, virtutem & ſapientiam vincunt nummi. Certè ſi in hoc munera dantur vt ſubruant animos accipientium, nihil ſunt niſi mera pernicies reipublicæ. De hoc munerum genere loquens Himerius ait, legationibus ſuffodis noſtræ ciuitatis ad optima contentionem. Et cùm tales munerum machinæ admouentur legato vt fidem eius labefaciant, ipſius eſt reſpondere illud ipſum quod Demoſthenes ait ſe tali re dixiſſe cùm apud Philippum legationem obiret; Pro iſtis muneribus concedite meis illa quæ pro ipſis & ipſorum nomine honeſtè peto. Cæterùm dator, id eſt corruptor, & acceptor, id eſt corruptus tantum peccant quantùm ille dat, quantum hic accipit. Ille enim fidem hominis innocentis ita oppugnat, vt tandem ſubruat. Hic eſt homo nequam, quia accipiendo voluit fieri infidelis. Quiſquis publicæ rei aliquam operam dat, animum egre-

Pollux lib. 9. 349.

† dona & gratiæ.

Himer. μελ. ἐκλ. 38.

Demoſth. de fal. leg. 229.

giè munire debet aduersus hæc machinamenta. Cyneas legatus Pyrrhi neminem Romæ, cuius domus muneribus pateret, inuenit. Hìc enim cogente materia, cogor ea repetere quæ supra dixi de legatorum abstinentia; &, quod ad hanc rem pertinet, superioribus tantæ virtutis exemplis addere hæc paucula. Demosthenes Thebanorum legatos hinc vehementer laudat, quod eos Philippus nullis muneribus quatere potuit. Ibidem Demosthenes memorans legatos Athenienses donis à Philippo fuisse corruptos, denique ait, Annon & graue, & miserum est, Athenienses, sociorum vestrorum calamitates factas esse reditus legatis vestris? Eiusdem hæc sunt verba, Maiores nostri Calliam Hipponici filium, qui legatus celebratam illam pacem fecit, vt nec intra spacium, quantum cursu equi vno die confici posset, rex Persarum ad mare descenderet, nec ad Chelidonias & Cyaneas longa naue accederet, quòd in legatione munera accepisse visus fuit, parum abfuit quin occiderent. Certe in referendis rationibus quinquaginta talenta ab eo exegerunt. Fabritius pecuniam Samnitium, atque adeo quartam regni partem sibi à Pyrrho oblatam, si Eutropio credimus, repudiauit. Epaminondam Iason princeps Thessalorum, & Rex ipse Persarum impenetrabilem expertus est. Ergo etsi par delictum videtur esse illius qui largiendo legatum corrumpit, & legati, qui accipiendo fidem suam fluxam facit, tamen fatendum est, excusatiùs peccare illum, qui nihil relinquit intentatum, ne exempta quidem fide hominum, vt ad quæ missus est aliquo pacto efficiat; præcipuè si ea largitione legatus salutem patriæ propugnat, non alienam impugnat. Hac mente legati Milesiorum, quorum aduocatis Demosthenes acriter restiterat, eum postridie adierunt. Argenti quantum petiuerat, numerarunt. Quo accepto is dein obmutuit; dixitque se laborare † συνάγχῃ. neque gloriari erubuit, se multa mercede

Iustin.li.18.

Demosth.de fal.leg.

Gell.lib.1. cap.14.

Eutrop.li.2.

Plutarch.in Apophth.

Stobæus in Apophth. lib.1.

Gell.lib.11. cap.9.

† angina.

vt taceret, corruptum. Coguntur interdum legati, vt alibi dixi, ad illos munera mittere qui sunt apud principem, aut apud Senatum multa potentia. Horum, videlicet, opera maturior legatis admissio impetratur. Id quod frequentius vsurpatur in gente barbara. Nam barbariem nulla res efficacius demonstrat quàm ardentissima sitis munerum. Hoc veluti vehiculo aliquando legati Romani ad Attilam sunt introducti. Talia dona legati animum peruigilem, accipientium deprauatum ostendunt. Enimuero prudentes ita statuunt, Eum legatum qui magnam vim pecuniarum secum affert, ijs ad quos missus est meritò esse suspectum. Hoc fuit iudicium Attilæ, cùm is exprobrauit Bigilæ, eum tantum pecuniæ secum vexisse quæ magnitudine exsuperaret ea omnia quæ sibi apud ipsum legitimè peragenda essent. Hos legatos Aristophanes vocat τρίοβεις ἔχοντας ἀργυρίου βαλάντια, habentes argenti crumenas. Tali corruptioni acriter Xenocratem restitisse memorat M. Tullius his verbis. *Xenocrates,* inquit, *cùm legati ab Alexandro quinquaginta ei talenta attulissent, quæ erat pecunia temporibus illis, Athenis præsertim, maxima, adduxit legatos ad cœnam. Iis apposuit tantum quod satis esset, nullo apparatu. Cùm postridie rogarent eum cui numerari iuberet, Quid vos hesterna, inquit, cœnula non intellexistis, me pecunia non egere? Quos cùm tristiores vidisset, XXX. minas accepit, ne aspernari regis liberalitatem videretur.* De muneribus quæ dantur legatis discedentibus, infra dicam loco idoneiore.

Prisc. ecl. legat. 39.

Aristoph. equit. 252.

Cic. lib. 5. de fin. 485.

CAPVT

CAPVT LXXIII.

An legatus ciuilibus actionibus teneatur.

Legatus; eique additi comites & familiares ciuilibus actionibus tenentur, ijs tamen distinctis, quæ Iurisconsulti discriminant. Quæ ego sub vno aspectu poni hoc modo posse puto. Legati conueniuntur ob ea, quæ ipso legationis tempore contraxerunt, ne sub specie legationis potestas detur eis res alienas domum auferendi. Ob alia quæ ante contraxerunt, minimè, ne, scilicet, impediatur legatio. Nisi id actum sit vt legationis tempore debitum solueretur. Nam si hoc non expressum est, in eo quod legati contraxerunt ante legationem, ipsis reuocandi domum ius datur, etiam si ibi contraxerint vbi sunt, dummodo ante legationem contraxerint. Neque compelluntur se ibi defendere, quandiu legationis causa ibi demorantur. Nec moueor eo quod Iulianus putauit, legatum Romæ constituentem quod in prouincia acceperat, conueniri posse. Nam etsi non cùm Romæ esset, sed in prouincia adhuc, constituit se Romæ soluturum, denegatur in eum actio de constituta. Planè si legati perfecta legatione, subsistant, conueniendi sunt. Contra, ipsi de eo damno, quod legationis tempore passi sunt, eodem tempore experiri possunt. Esset enim iniquum, legatum cogi ea ferre, quæ ad iniuriam eius, vel damnum parata sunt. Quæ sanè causa si non subest, quemadmodum legatus neque priuatis rebus obstringitur, neque in eum datur in rem actio, sic ante peractum tempus legationis in rem suam nihil agere, neque suum negotium curare potest. Atque adeò ne libellum quidem sine permissu principis de aliis suis negotijs dare. (Quan-

Julian. in l. 25. D. de leg.
Paul. in l. 26. D. de iudicijs.
Afric. in l. 3. D. de leg.
Vlp. in l. eũ qui D. de pec. const.
Vlp. in l. 2. D. de iud.
Paul. in li. 9. D. de leg.
Paul. lib. 10. D. de leg.
Scæuola in l. 12. de D. leg.
Paul. in lib. 24. D. de iud.
Scæuola in l. 12. D. de leg. & Paul l. 10. D. eod.
Modest. lib. 16. D. de leg.

Modest. li. 15. & 16. D. de leg. quam is qualibet ex causa potest fideiubere.) Nam suscepta legatione nonnisi iniuncto munere legatum fungi oportet. Porrò ex quibus causis legatus non cogitur iudicium accipere, nec iurare cogendus est se dare non oportere. Quia hoc iusiurandum succedit in locum litis contestatæ. *Paul. in l. 28. D. de iudic.* Quòd si ante susceptam legationem alicui negotium moueatur, etiam absens defendi debet. Illud in primis cauendum, ne legationes dentur obæratis. Disertim Diuus Pius * Claudio Saturnino, & Faustino rescripsit, debitorem Reipub. legatione fungi non posse; cùm tamen debitorem fisci non prohiberi Marcianus responderit. *Marcian. in l. 4. de leg.* Discrimen inde est, quòd quicquid Reipub. debetur, id quicquid est nominis dispungi non potest nisi solutione, satisfactione, remissione debiti per decretum vniuersorum, quorum est. At debito manente, quàm obærato ea mora quæstui est, à quo interea loci repeti debitum, quia legatus est, non potest; tam Reipub. dispendiosa est. Ergo rectè prohibetur debitor Reipub. legatione fungi. At quoties princeps debitori fisci, hoc est suo, & ob rem suam priuatam, legationem dat, au debitum illi condonare, aut debiti solutionem differre censetur vsque ad perfectam legationem. Neque ego dubito, quin ea Respub. quæ est sui iuris, vt Veneta, etiam illi qui sit publicè obæratus legationem dare possit. Adeò vt verba Marciani non legationes regnantium, eorumque omnium qui nullius auspicijs viuunt nisi suis, sed solas municipales respiciant. Haud absimilis fuit lex illa Atheniensis, Nequis qui nondum rationes ad ærarium retulisset, corona donaretur. *Æschin. in Ctesiph.* Cùm enim corona sit præmium virtuti, suspensa manu tenenda, neque eius capiti imponenda, qui est in ære alieno, & quidem publico. Id quod tunc est crimen, cùm quibus credita est pecunia publica, sibi ex ea aliquid præmordent. Sæpe enim

Iuuen. sat. 7. *Et qui dispensat frangit sibi.*

* Credo hunc esse qui scripsit de Coronis, vnde sua Tertullianus sumpsit.

Quandoque est affine crimini, vt apud Persas quibus res omnium fœdissima mendacium fuit. Mendacio proximum collocabant debitum. *Reatus est esse sub debito*, inquit Senator. Nam inter debitum senescens, & furtum recens haud intercurrit multa distantia. Et verò & fures & mala nomina haud multum discrepanti ratione tuentur sese. Illi mendacijs, & aperta fuga; Isti promptis falsiloquijs, & cæcis subterfugijs; tum maximè cùm vndique versus appellantur tabulis & chirographis. Tunc, scilicet, pallescunt, fiunt Protei, aut chameleontes mutandis verbis, & variandis constitutis. Hosce prisca seueritas vsque eò perosa est, vt iure duodecim tabularum corpus debitoris inter creditores diuidi licuerit. Quam sæuitiam, aliasque horridi æui acerbitates etsi mos publicus auersatus est, vix tamen eximitur infamiæ quisquis artificio tam improbo alienum inuasit. Si in ære suo vacillanti nefas est dare legationem, quid illis fieri æquum est qui prodigentia conspurcant munus tam illustre, dum inludunt pecuniæ priùs suæ, mox alienæ? At sic solent isti, qui, sicuti in ipsis electa sit elegantia, non industria, sibi putant conuenire

Et strepitu, & facie maioris viuere census.

hoc velamine tegentes domesticam tenuitatem sub honore legationis laborantem. Ijdem, postquam proteruiam fecerunt, cùm flagitantur, tantæ fœditatis culpam ab se, vt stultè credunt, amotam reijciunt in ieiunam mentem principis, quem carpunt iniquo questu, & infamant, rumoribusque suam inopiam vlciscuntur, sua vulnera hoc splenio tegentes, & illius hoc specillo retegentes; sicuti vitæ prodigæ, luxuriosæ, & libidinosæ princeps sumptus suppeditare debeat. Quod si non faciat, eis dicatur subtrahere necessaria. Amouendo huic dedecori legatus parsimoniam, princeps benignitatem sibi imperare debet. Ille hac virtute sibi supplebit id quod non accepit à principe

Herodot. li. 1. & Plutarch. de vit. vsu.

Cassiod. Var. 12. ep. 10.

Quintil. Instit. lib. 3. cap. 8. & Tertull. in Apolog.

Iuuen. sat. 7.

minimè largitore. Hic vitabit famam auaritiæ, aut certè egestatis imperijs exitiosam. Quòd si militi æra procedunt, cur non legatis decernatur expeditissima pecunia, indeque eis legatitium benignè promatur? Neque enim, opinor, sumptus suos toleret latace aut simili herbæ genere. Nempe illam Persarum legatis dari solitam scribit alicubi Plinius. Certè quibus necessaria subtrahuntur, his conuenit hæc querela,

Plin. lib. 26. cap 4. 342.

Aristoph. in Acarn.

† Ἐπέμψατ' ἡμᾶς ὡς βασιλέα τὸν μέγαν,
Μισθὸν φέροντας δύο δραχμὰς τῆς ἡμέρας.

† Misistis nos ad regẽ magnum mercedem ferentes duas drachmas diurno stipendio.

Et verò dubitatum est an is cui non datum est legatiuũ, nihilominus in legationem proficisci debuerit. Qua de re audiendus est Cicero hæc scribens siue vera, siue ficta, & è Cicerone Martianus Capella. *Rhodij quosdam legarunt Athenas. Legatis Quæstores sumptum quem oportebat dari, non dederunt. Legati profecti non sunt. Accusantur. Intentio est, proficisci oportuit. Depulsio est, non oportuit. Quæstio est oportueritne. Ratio est, Sumptus enim qui de publica dari solet, is à Quæstore non est datus. Infirmatio est, Vos tamen id quod publicè vobis datum erat negotij conficere oportebat. Iudicatio est, Cùm ijs qui legati erant, sumptus qui debebatur de publico non daretur, oportuerit ne eos, qui legati erant, conficere nihilominus legationẽ.* Legatiuũ de quo agimus, Græci vocarunt † πορεῖον ὥσπερ ἐφόδιον. Cæterùm is legatus vix redigitur ad terminos egestatis, qui ingerit sibi genus quoddam nitidæ virilisque parsimoniæ, quod est incorruptum testimonium iudicij. Indidem est quoque virtus & bona valetudo. Ne pudeat legatos assumere comitem tam honestã. Habitauit quãdoq; in regijs omniũ maximis & opulẽtissimis, priusquam inde eam luxus exactam compulisset sub tegetes & culmũ. Ad hoc, tradit Vlpianus, legationem non esse in numero illorum honorum, qui sumptum habẽt, & obiri solo ministerio. Etsi ibi Vlpianus municipalem legationem signat veriùs quam hanc nostram. Is legatus qui huic virtuti litauerit, sibi licet tenui, cir-

Cic. l. b. 2. de inuent. 232. Martian. Cap. de nupt. Philol. li. 5.

Etymol. πορεῖον.

† viaticum.

Vlpian. in l. 6. D. de leg.

cumdabit famam pręđiuitis; & principi, licet, perparco, benigni & liberalis. Denique latiori fœnore apud ipsum exuberabit hæc modestia, & pudor petendi, quàm immodestia quorundam reposconum, quibus nunquam tam plenè occurrere vlla liberalitas potest, vt cupiditates eorum exsatiet; nedum vt similes sint Menedemi illius, qui multis legationibus apud Ptolemæum, Lysimachum, Demetrium præclarissimè cùm fungeretur, eique ciuitas ducenta quot annis talenta daret, quinquaginta remisit. Ea certè hodie sit prodigiosa frugalitas, & *Laërt. lib. 2. in Mened.*

Thuscis digna libellis. *Iuuen. sat. 13.*

O heroica tempora, cùm regnantes & legati inuicem certabant, illi benignitate, hi continentia. Sed nunc circa hasce virtutes magna hercule solitudo. Summa rei hæc est, vt legati deformitatem sui aut principis, aut Reipub. non velent vitijs speciosis, sed veris virtutibus excusent.

CAPVT LXXIIII.

An perduellionis rectè legato dies dici possit. Quædam obiter de falso legato.

AN pœnales actiones competant in legatum, quæstio est sanè anxia & nodosa, cuiusque non est expedita sententia. Nam si in eum vindicatur, violatur ius legationis in persona sancta, quæ dicetur facta piaculum iræ alienæ. Sin minus, scelestis dum impune erit, ij de illorum facilitate quos circumscripserunt, triumphabunt. Vtrinque Reipub. sic deceptæ instat magnum periculum. Nodum hunc vt soluam, ordior à crimine proditionis, scelerum columine. Si enim legatus ijs, apud quos legatione fungitur, insidiatus fuerit, illud quęritur, An loco hostis habendus sit. Et quidem loquor de vero legato, non de subdito,

eoque qui falsa mandata attulit. Quippe hic lædit maiestatem publicam. Lex, inquit Demosthenes, illi mortem indicit, qui non missus tamen se fert legatum. Idem paulò post ait, falsum legatum capitis damnari. Tales hic ipse dicit fuisse legatos Philippi. Tanta impudentia versutiaque homines ab ijs ad quos se missos mentiuntur, sicuti speculatores plerunque infensissimè exturbantur. Legatus aut caduceator, inquit Plato, si falsa nuntiauerit, si falsam legationem aliqua ratione obierit, ea tacendo quæ dici debuerunt, aut referendo falsa, siue aliter hunc præuaricatum esse probatum fuerit, siue apud hostes, siue apud amicos, aduersus hunc eadem ratione agatur, vt in eum solet fieri, qui Mercurij Iouisque legationes & mandata impiè ac nefariè fuerit transgressus. Et pro iudicum arbitrio plectatur. Circumspectè tamen, ne non scelestum puniri, sed iura mundi violari, & impias manus sacro muneri admoueri quispiam meritò queri possit. Superior Africanus cùm onustam multis, & illustribus Carthaginiensium viris nauem in suam potestatē redegisset, inuiolatam dimisit, quia se legatos ad eū missos dicebāt. *tametsi manifestū erat, illos vitandi præsentis periculi gratia falsum legationis nomen amplecti. Vt Romani imperatoris potiùs decepta fides, quàm frustra implorata iudicaretur.* Quòd si is, qui iustè pieque legatus venit, coijt, coniurauitque quo labefactari imperium, quod adijt, possit, hic verò fidem rupit, à iure gentium longè recessit, publicæ maiestatis reus est. Huius immanitatis peritissimos artifices produxit hæc ætas. Nam quocunque te vertas, intendere potes oculos in ingenia sæua, inquieta, Punicæ fraudis fœta; quæ iuri gentium inludere, fœdera temerare, fidem iurisiurandi vtilitate metiri, periurijs, & perfidijs gloriari, nempe has, tanquam è suis virtutibus maximas diligunt & ostentant. At, inquiunt, haud sanè refert, qua tandem ratione hostem opprimas. Fateor hostem. Nam cùm in æquum des-

Demosth. de fal. legat. 216.

Demosth. in orat. de Halon. 31.

Plato lib. 12. de leg. to. 3. 941.

Val. Max. lib. 6. cap. 6.

censum est, non quæro cæsim vulneres, an punctim, pugnator sis an insidiator, cautior an fortior. Triumphus est in victoria; in hac decus indelebile. Sed quorum sancita fœdera nulla adhuc hostili denunciatione rupta sunt, horum si quis sacrosancto munere legationis abutitur ad sæuum ministerium proditionis, ferro & igne persequendus est. Nam cur quisquam misereatur illius, apud quem nihil est neque veri, neque sancti? Quin potiùs tantam noxam protinus consequatur pœna; singulare crimen singulari supplicio vindicetur; Apertus hostis humanitatis conspirantibus omnium studijs exturbetur. Quod iudicium etsi par est esse inflexibile, tamen hunc rigorem, vt cœpi dicere, prudentia quandoque inclinat. Semper enim verendum est, ne legatum, licet reum maiestatis, externæ gentes præcipitatis studijs condemnatum putent; ac proinde non conuictum, sed oppressum ab illo, qui idem est accusator, subscriptor, testis, scriba, cognitor, iudex. Quid enim si falsò metuisti? si pertinaciter illum odisti? Quid si diu talem vltionem meditatus es? Num verisimile est, opinionem præiudicatam dubia à compertis, obscura à liquidis, falsa à veris discernere? Verendum & illud est, ne videantur vim pati etiam illi quibus probatum est. Priscis patribus conscriptis legati Tarquinij visi sunt commisisse vt hostium loco essent. Nihilominus tamen apud illos ipsos ius gentium valuit. Sic Posthumius Dictator depulit incursum vulgi à speculatoribus Volscorum, qui se legatos dicebant. Ne, inquit, Volscis detur honesta occasio belli, dum disseminabunt legatos esse cæsos contra ius gentium. Et quanquam qui cum Sylla erant existimabant manu vindicandum in Volucem, à quo se proditos, & insidijs circumuentos videbant, & eadem Sylla existimabat, tamen ab iniuria Maurum prohibuit, quia à patre eius ad se Quæstorem missus fuerat; eumque castris abire iussit. Enimuero nihil magis interest vniuersæ mortalitatis, quàm

Liu. lib. 2.

Dion. Halic. lib. 6.

Sallust. in Iug.

aliquam esse in mũdo æquitatem, quæ iusta cuiusque noscat. Ipsi Dij sua iurgia ad Areopagitas detulisse dicuntur. Quĩ minùs idem vsurpent reges? Philippus Amyntæ filius, & Alexander qui è stemmate regum Macedoniæ, vt omnium opulentissimi, excerpi possunt, facilè passi sunt, quibus de rebus inter ipsos & extraneos ambigeretur, de ijs non in Macedonia, sed ab Amphictyonibus cognosci. Si hic mos eualuerit, vt sibi quisque ius dicat, quid miseris non desperandum? quid promptissimo cuique non audendum? Ecquis erit portus, in quem naufraga innocentia enatet? Quid aliud sit hoc omne, quo sumus circũfusi, si non moles indigesta; inuolucrum inexplicabile, bellum interminum, noctis nigror occæcans, cui nullus sol illucescat? Quocirca rerumpublicarum moderatores id summopere, semperque cauere debent, ne pœna vnius legati improbi omnes bonos læsisse videantur. Quòd si quis quandoque ab hac moderatione recessit, hunc, opinor, non tam ius protegit, quàm necessitas excusat. Quanquam & ipsa humanitas, cuius, re tali, habita ratio est, proditorem satis ostendit haud multùm differre à damnato, qui non eximitur noxæ, sed subtrahitur pœnæ; liberatur supplicio, peccato non absoluitur; eripitur laudi, traditur ignominiæ. Equidem sedulò moneo legatum mente tam lymphata vt ponat istam prauitatem, propriæque innocentiæ laudem adipisci malit, quàm fieri exemplum alienæ clementiæ. Et adhuc ita loquor, tanquam mihi auscultent illi, à quibus, in hoc æstu, exigo moderationem. Sed magnitudine periculi vel ipsa mitissima pectora asperari satis cõstat, eoque decurrere non quò ratio ducit, sed quò cupido vltionis impellit. Adeò & duram patientiam euincit dolor pius. Sic enim putant, legationi hactenus honorem habendum, tibi, qui est primus sapientiæ gradus, vti ne noceas. Equidem nunquam dubitem sceleratam cõiurationem detegere, disijcere, opprimere intercipiendis

Ammian. Marcell. lib. 9.

Pausan. lib. 7.

piendis literis, deprehendendis cœtibus clandestinis, qui fortè habentur apud legatum, vincienda & asseruanda familia eius talibusque vsurpandis, quorum ductu ad rem perueniri potest. Exemplum Pelopidæ supra memoratum huic quoque loco conuenit. *Is cùm Thessaliam in potestatem Thebanorum cuperet redigere, legationisque iure tutum se arbitraretur, quod apud omnes gentes sanctum esse consuesset, à tyranno Alexandro Pheræo simul cùm Ismenia comprehensus in vincula coniectus est.* Hæc videlicet, non dicuntur committi contra ius gentium, sed fieri ex æquo, & bono, vt de Bomilcare memorat Sallustius. In seruando iure gentium stultè religiosus is mihi est, qui eàdem est facilis in suam perniciem. Ius gentium & naturale, quia implexis principijs sunt consortia, minimè vereor ne in illud peccet quisquis hoc tutus est. At nihil est tam naturale, quàm vnumquemque tegere suam salutem aduersus externam vim, nequitiam, fraudem. Quapropter equidem communis iuris ita propugnator ero, vt non sim proditor mei. Hæc fuit animosa prudentia priscorum Consulum, *qui ad deprehendendos legatos Tarquinij coniuratosque profecti domo, sine tumultu rem omnem oppressere. Literarum in primis habita cura, ne interciderent.* Certè ferox ille Attila, nec tamen vsquam blennus aut fatuus, Bigilam nomine interpretem, re sicarium, nam Maximino legato comes additus fuerat, ad hoc tantùm vt Attilam trucidaret, in ipso scelere deprehensum his verbis insectatus est, Non potes mihi imponere homo nequissime. Nec tu quidem vlla specie pœnam subterfugies. Multo plus tibi est pecuniæ quàm quanta opus habes siue ad sumptus necessarios, siue ad coëmendos equos & id genus animalia veterinaria, & ad redimendos captiuos, id quod ne fiat, Maximino, qui ad me legatus fuit, edixi. Hæc fatus filium Bigilæ, qui in eam legationem cum patre venerat, gladio transfigi iussit, nî properè pater fateretur, cui nam pecunias, & quod ad

Æmil. Prob. Pelop.

Sallust. in Iug.

Liu. lib. 2.

Prisc. ecl. legat. 56.

facinus attulisset. Bigilas vt vidit filium sub ictu, in lachrymas questusque effusus orare institit vt sibi ictus non innocenti filio infligeretur. Nihilque cunctatus aperuit ea omnia quæ sibi & Edeconi, & Eunucho, & imperatori meditata fuerant; orabatque in se verti ferrum, dimitti filium. Attila satis comperto ex ijs quæ ab Edecone cognouerat, nihil mentitum esse, hominem, in vincula duci iussit; Interminatus non priùs exsolutum iri, quàm misso ad hoc filio, aliæ sibi centum auri libræ super cæteras penderentur. Et hac quidem lege Bigilas in vinculis habitus. Subiectarum imperio gentium legati, si talia moliantur, sine vlla hesitatione puniuntur. Et verò Phileas Tarentinus, qui per speciem legationis Romæ cùm esset, aditum sibi ad obsides Tarentinos inuenit, eosque crebris colloquijs sollicitatos, corruptis duobus æditui, custodia eduxit, ipse comes itineris factus profugit, ab itinere vnà cum illis retractus, deductus in comitium, virgisque adprobante populo, cæsus, de saxo deiectus est. Id quod eò iustius videri potest quòd tunc temporis Tarentini dici poterant esse in ditione Romana, cùm ea vrbs præsidio Romano teneretur. Et verò si hostium legati conduntur in vincula, & comites eorum sub hasta vendùntur, multò æquius est hoc iuris obseruari aduersus proditores, qui sunt hostibus multò deteriores. Qui contra sentit, neque ad hæc præsidia, in vltimo rerum suarum discrimine, properè confugit huius sanequàm vereor ne postea magnus aculeus pectus pungat, cùm hostem, & insidiatorem suum videbit suis criminibus felicem & ferocem incedere. Ideo hæ proditiones simulatque deprehensę sunt, legatus palam est conuincendus. Conuictus aut ea ratione excipiendus, qua Attila Bigilam, aut ad suos remittendus; eique disertim denunciandum, vt properè facessat ab oculis conspectuque hominum, ne parum tutus sit iure legationis, quo minimè æquum est proditiones protegi. In malam rem

Liu. lib. 25. *Liu. lib. 23.*

abire iussus publico præsidio educitur, non honoris gratia sed tutelæ. Quæ ratio aduersus legatos minorum principum licentiùs vsurpari potest, tanquam odium simul & contemptum meritos. Legati Campanorum ad hunc modum ex vrbe sunt emissi. Prisco more dedebantur. Ad quod exemplum Galli petierunt tres Fabios sibi dedi, à quibus ad se legatis arma contra ius gentium aduersus ipsos capta. Cæterùm priùs quàm legatus proditor amittatur, expiscandum ab eo est, iussu an iniussu legationem polluerit tanto scelere. Ibi legati partes erunt (hoc enim dabo non homini nequam, sed honori legationis) palam testari Deos & homines, sibi vim fieri, qui ex eminente loco ab aduersarijs deturbetur ad subsellia reorum. Hæc palam testatus nihil quicquam, si sapiet, ab se extundi patietur, quo crimen adgnitum dici possit. Si ita deprehensus erit, vt rem fateri necesse habeat, se autorem agnoscet, aut illum, cuius est. Si se, aut, quod dixi, eijciendus est, aut postulandum vt dedatur. Si eum, cuius legatio est, tunc sedulò agendum, vt, quò is ab se scelus amoueat, illi assignet, id ipsum scriptis mandatis confirmet. Si nullus mandata proferet, iubendus est subscribere suæ confessioni. Et res omnis auribus & oculis primorum, quorum testimonia ne exteris quidem suspecta esse possint, aut etiam communibus amicis credenda. Hæc sic acta, scripta, obsignata arcis conduntur, vt animo iniuria, quoad proferri in occasione possint. Nimirum, hinc constantur vltionum causæ, & quidem iustissimæ, si ij, quorum legatio est, praua indulgentia, & apertè danda proditori impunitate, crimen agnoscunt. Nam hinc ipsis occludi os, manifestum. Porrò si nituntur sua innocentia, eius hinc fidem facient, si eò promptiùs decurrent ad pœnam illius, qui legationem operuit dedecore, per quem vtrinque ventum prope est in certamen virium, & in discrimen salutis. Denique è supplicio hominis tam scelerosi orietur non solum

Liu. lib. 13.

Liu. lib. 25.

decus illius, cuius temerata legatio est, sed & securitas vtriusque imperij, cùm publica mala non luentur publicis cladibus, sed pœna vnius facinorosi. Hæc de legatis proditoribus.

CAPVT LXXV.

An aliæ actiones pœnales competant in legatum.

Vix illi quæstioni locus relinquitur, An vulgaris criminis ea situs, vt ei⁹ pœna à legato expetatur, cui ne perduellionis quidem rectè dies dicitur. Nec ideo est quod vereare sic scelera fore impunita, quæ semper congenitam & ingenitam conscientiam excarnificant. Huc accedit infamia, quæ nō modò morte nō extinguitur, sed diuturnitate valescit. Quid immanius verbis Theodahadi? Is cùm impulsu perfidiæ legatos Iustiniani ludos faceret, eique Petrus alter legatorum robore animi resisteret, hęc tinnire non dubitauit, Magnam quidem & inclytam esse dignitatem oratorum, quamque omnes mortales singulariter venerantur. Sed, videlicet, hac prærogatiua tutos esse, quoad ipsi ab officio non recedunt. Nam legatū, inquit, licet occidere, si in regem cōtumeliosus fuit, aut si pudicitiam alienæ vxoris contrectauit. Qua de re etsi in vtramque partem disputari scio, tamen Petro tali viro tunc quidem, talique re in os dicta, & exprobrata, veluti si is quidpiam tale admisisset, vt falsa, & impudentia reijci, & pro absurdissimis haberi debent. Similis ferè locus est apud Plutarchum de Tribunis plebis. Tribunus, inquit, sacer est & inuiolabilis, quia populo [Romano] est consecratus, eique præest. Quod si immutatus insurgat in populum, eius vi intercedat, eique adimat suffragia, se ipse eo magistratu abdicauit, cùm nullam earum rerū præstet, quarū intuitu ea potestate donatus est.

Procop. lib. 1. belli Goth.

Plutarch. Tib. & C. Gracch. 1524.

Ego ſic puto, ſi legatus ob atrox aliquod commiſſum infortunio donatus eſt, id factum magis excuſari, quàm probari, aut laudari. Et de priori quidem nempe admiſſo in perſona regis, aut earum perſonarum quæ cognatione regi ſunt proximæ, non hîc repeto quæ ſupra dixi. Ne poſterius, nempe ſtupra, adulteria, cædes, taliaque legatus audeat, aut poſſit, ſumma cura eſt aſſeruandus. Neque enim illi ſcelus aſſignare potes, quin eâdem fateare & ſocordiam, & negligentiam tuam; ſi illum vltus es, etiam infelicitatem agnoſcas, cuius homines miſereri magis, quàm laudatores eſſe poterunt. Quædam facta, vt ſæpiùs dicendum eſt, ius protegit, quæ ne fiant ſumma ope cauendum. Neque verò Totila verior aut mitior, cùm Pelagio legato Romano in os dixit, Honorem haberi legato illi, qui, ſi vera prompſit, remittitur ad ſuos. ſed illi ignominiam addi qui commentitia loquitur. Falſum hoc, & commentitium & impudens dictum eſt. Nam quî ſcis legatum loqui mendacia? Inſpexiſti, credo, mandata; ſcelus feciſti. Si homini publicè legato non credis, quis tibi Mercurius verus futurus eſt? Apud Euripidem prudenter chorus monet Demophonem, ne violet præconem Euryſthæi.

Procop. li. 3. belli Goth.

† Μὴ πρὸς θεῶν κήρυκα τολμήσῃς θένειν.
Δη. Εἰ μή γ' ὁ κῆρυξ σωφρονεῖν μαθήσεται.
Χορ. Ἄπελθε, καὶ σὺ τοῦδε μὴ θίγῃς ἄναξ.

Euripid. Heracl. actu 1. 502.

† Ne per Deos committas vt præconem verberes. De. Niſi præco modeſtiùs agere didicerit. Chor. Abi. Et tu, ô Rex ne hunc attigeris.

Ergo ab hac legatione faceſſat illud quicquid eſt, quo iura muneris ſacroſancti temerari poſſunt: Vt lux eſt ſolis, calor ignis, ſiccitas terræ, ita legationis propria eſt ſecuritas. Qua dempta, dirimuntur commercia imperiorum, tam ſociorum, quàm hoſtilium. Certè homines, ritu ferarum, nunquam deſinant ſe incurſare, nullo prohibiti aut montium obiectu, aut fluminum decurſu, aut maris iniectu, gurgitumúe tractu, nedum humanitatis monitu. Hæc eadem ſecuritas comites amplectitur. Hoc liquet ex verbis

Vlpian. l. 7. ad l. Iul. de vi publ.

Vlpiani; *Quod ad oratores*, inquit, *comites eorum attinebit, si quis eorum quem pulsasse, siue iniuriam fecisse arguetur, lege Iulia de vi publica teneatur*. In hanc sententiam, vt supra dicebam, Sallustius fatetur, Bomilcarem comitem Iugurthæ, factum esse reum magis ex æquo & bono, quàm ex iure gentium. Id quod eò magis firmo, cùm in ijs comites deliquerunt, quibus ius ciuile, & instituta huius, aut illius ciuitatis violata sunt. Nam quæ ciuem scientem magni criminis reum peragũt, ob eadem si non cuilibet peregrino, at certè illi qui fide publica tutus est, ignosci æquum est. Quòd si crimen omnem atrocitatem supergressum est, autor sum magistratui, vt noxio capiti neutiquam pœnam, quam meritum est, irroget, sed legato palam faciat, homine nocente abstineri solo intuitu iuris gentium. Ac proinde minimè ab se indultum crimini, sed ipsi honorem habitum. Si legatus crimini caput est, missusque est ab eo imperio, qui cum nobis intercedunt magna iura fœderum, & societatis, quæ ne leui quidẽ suspitione aspergi possunt sine euidente periculo, tunc certè cautiùs agendum ac circumspectiùs. Censeo de ipso querendum apud ipsum, hoc est, de homine nequam apud illum, qui legatione fungitur. Insuper omnis res illi indicanda, cuius legatio est, petendumque vt in vltionem rei atrocis seuerus vindex insurgat. Hæc tam grauis expostulatio sollenni ritu ad ipsum mittenda est, vt hinc magnitudo delicti, atrocitas iniuriæ, & acerbitas doloris æstimari possit. Comiti aut familiari non temerè inijcienda manus, ne ius, quod hinc stat, transferatur in aduersarium; Qui sibi occasionem inimicitiarum diu fortassis expectatam, tunc & oblatam, id verò triumphet. Ad postremum, in id omni ope nitendum est, vt is, cuius legatio est, intelligat non modò à nobis captari occasionem dirimendæ societatis, sed fortè oblatam enixè vitari. Quæ sanè modestia efficacissimè petit, vt cuius culpa ventum est

in discrimen rumpendi fœderis, in eum seuerissimè vindicetur. Si legatus is, qui arrogãtia & crimine iras nostras irritauit, ab illo missus est, cuius maximè interest iugi veneratione beneuolentiam nostram demereri, seque modestia nobis, & innocentia probare, absque vllo respectu iubendus est intra breue tempus manere extra fines nostros edicto ne redeat, nisi malit plecti vt improbus. Comiti, aut familiari non magis ignoscendum, quàm fauendum crimini. Ignoscentia ius gentium manet inlæsum. Pœna it in exemplum salutare. Si iniussu legati scelus apud ipsum ortum est, quam expostulationem dixi mittendam illi cuius legatio est, hac eâdem ipse est adeundus. Tunc ad eius officium maximè pertinet, iustæ magistratus querelæ obuium se, facilemque præbere, & nocenti manu iniecta, tradere eum in publicam custodiam, eiusque adeò supplicium vrgere. Hac flagrante tamque iusta seueritate emet sibi famam bonam, magnam, perennem. Neque enim tam magistratus, quàm ipse pœnæ autor cluebit; eóque vniuersi emicabunt in laudes legati acris criminum osoris, iustitiæ amatoris. Si magistratus reo ignoscet, erit quo legatus intimè lætetur, noua & inusitata ratione impetratam reo impunitatem, nimirum sua obstinata seueritate. Quæ quoque magistratui cedet in emolumentum honoris. Ab quo, re tali, desidero hanc, quam dico, moderationem, qua remunerandus videtur legatus non modò non impudens deprecator pœnæ, sed acerrimus exactor supplicij. O honestum certamen, hinc expediri seueritatem & iustitiam, illhinc moderationem & respectum. Vtrinque inuidiam aboleri, & è medijs difficultatibus laudem, decusque acquiri. Hinc, ne quis erret, excludo legatos municipales & prouinciales; Qui ex delictis in legatione commissis coguntur iudicium Romæ pati, siue ipsi admiserunt, siue serui eorum. Legatum quoque prouincialem, inquit

Paul. in lib. 24. D. de iud c.

Iuriſconſultus, accuſare licet eius duntaxat criminis quod ante commiſerit, quàm in legationem venerit.

CAPVT LXXVI.

An legatus habeat iuriſdictionem in ſuam familiam.

NOn ſum neſcius haud paruam manum legatorum ſic exiſtimare, vnà cum legatione datam ſibi eſſe iuriſdictionem in ſuam familiam; idque iuris tam proprium eſſe ſui muneris, quàm autoritas eſt ſenatus, & poteſtas principis. Quod quærere verumne ſit, vt non infructuoſum, ita arduum eſſe, mecum fatebuntur illi, qui mecum operam dabunt huic executioni; ad quam validiores, puto, rationes aduocabo, quàm quæ in eius veſtibulo excubant. Dominatus, vt docet Ariſtoteles in Politicis, tria genera conſtitui poſſunt, regale, politicum, Oeconomicum. Diſpiciendum ecquod horum legato datum ſit. Non, opinor, regale. Neque enim is agit vicarium imperij aut regni in his quæ ſunt poteſtatis, ſed in ijs tantùm quæ ſunt curæ. Neque item dominium dici par fuerit munùs, & curationem nullo iure coërcendi, aut cogendi quemquam; quod accipi à non habente in aliena ditione minimè poteſt. Niſi fortè eam poteſtatem legatus vſurpet conceſſu & beneficio illius, apud quem fungitur hoc munere. Ea conceſſio tacita eſt, aut expreſſa. Tacita, ſi ea legati duorum imperiorum vtuntur, eique conſuetudini neutrubi intercedıtur. Expreſſa, ſi vtrinque pacto comprehenſum eſt, vt vtriuſque legationes, vbi ſunt, iuriſdictionem habeant. Si nihil huius eſt, ac dominium legati, ſi eſt vt dominium habeat (id enim quæro) jam docui non eſſe regale, fortaſſe eſt politicum, hoc eſt, ciuile, quale habent pauci, aut multitudo. Quod ipſum

ipsum sola forma differt à regali, non autoritate ac potestate. Nam & hoc continetur summum imperium. At ne hoc quidem dominio legatum prǽditum esse, quia liquet, manus dandum. Ergo restat vt sit œconomicum. Huius item duplex est ratio. Nam œconomum habere iurisdictionem tam liberè negari quàm firmari potest. Neque enim ad rem pertinēt eæ partes œconomiæ, quæ Aristoteli sunt ciuilis & regalis; tanquam illa sit in vxorem, hæc in liberos. Quæ neque vsquequaque vera sunt; Atque vt vera quandoque fuerint, hodie vsu & consuetudine vsque adeò sunt abolita, vt ciuile imperium non alibi sit quàm in publica libertate, & regale in principatu, & monarchia. Et quidem œconomo non dari dominium, differi potest ad hanc formam. Dominatus continetur duabus functionibus, iussis, siue edictis, & pœna. Neutrum facit œconomus. Ergo nullum fateare necesse est esse eius dominium. Mendosè colligis, inquis, quia falsum est quod adsumis. Quippe liquet, vtroq; munere œconomum fungi. Vide quàm non agam obstinatè, imò quàm benignè. Huius sententiæ partiarius ero, hoc est, partem concedam tibi, vt partem concedas mihi. Sic, scilicet, gratuita benignitate non erit quod querare te duriùs obligari. Dominium verum & primæuum aufero œconomo; Illius imaginem largior. Vnus est in mundo sol. tamen & is, quem speculi purificus orbis reiectat, solem dicimus. Sic dominium etsi totum est publici iuris, non priuati, tamen & in lare cuiusque familiari exscriptū legimus, exscriptū inquam non primæuum. Nam iam inde à prisco æuo vbique posita est feritas Lotophagorum, & si qui Lotophagis similes sunt, qui

Aristot. lib. 1. polit. ca. 8.

Nec commune bonum poterant spectare, neque vllis
Moribus inter se scibant, nec legibus vti.
Quod cuique obtulerat prædæ fortuna ferebat,
Sponte sua sibi quisque valere, & viuere doctus,
Missilibus saxis & magno pondere clauæ.

Lucret. lib. 5.

Ergo isti cùm neque in commune consulerent, neque viuerent in ciuitate, quisque domi suæ iurisdictionem habuit,

Ex Homero citat Arist. in Polit.

— † θεμιστεύει δ' ἕκαστος
παίδων ἠδ' ἀλόχων.

† Iura dat quisque liberis & vxoribus.

At hodie nulla domus ita ab alijs segrex est, vt non ei sint & sacra & iura communia cum cæteris. Nempe, omnes viuimus in ciuitate, hoc est inter multas vicinias, quæ constant è pluribus familijs. Quarum singulis moderatur is, cui è re nomen inditum, paterfamiliæ, vt verus pater, sic dominus adumbratus. Cæterùm huius œconomiæ formam, modumque definiunt eius causæ. Vt regi causam dedit securitas publica, sic patrifamilias cupido liberorum, & vitę commoda. Ergo iussa eius & edicta non aliud vtique spectant quàm educationem prolis, & auctum rei familiaris. Neque verò publica iurisdictio, summumque imperium alij rei sunt inuenta, nisi priuato huic iuri tuendo. Nimirum, qui patrifamiliæ sunt filij, ijdem Reipub. sunt ciues. At beneficium collatum in familiam cùm non egrediatur priuatos parietes, neutiquam æquari ijs, quæ Reipub. præstantur, potest. Per quem item res domestica curtata est, nequaquam eadem seueritate punitur, qua vindicantur publica crimina. Ergo neque ab œconomo magna præmia sunt expectanda; neq; item graues animaduersiones metuendæ; Cui, videlicet, relicta est modica quędam beneficentia, & coërcitio, verius vmbra, aut imago imperij, quàm imperium. Certè illi haud absimilis quam Plato concedit iudicibus, quos non planè, sed quodammodo fatetur esse magistratus, & illo tãtum tempore quo iudicia exercēt. Eam potiùs nominem autoritatem, quàm potestatem, regimen quàm iurisdictionem, quæ non egreditur verbera, minas, taliaque. Quippe abolitum est trux illud herile imperium in tergum, vitámque, & illo non minùs atrox patria potestas. Porrò si licet legato, non alio impe-

Aristot. li. 1. politic. cap. 1. & 2.

Plato lib. 6. de leg. vol. 3. 877.

L. vnica C. de emend. seru.

rio se iactare quàm œconomico, ne illud quidem potest esse dubium quàm angustis terminis iurisdictio eius contineatur. Ac proinde manifestum est, neque ergastula ei, neque vincula & compedes, multoque minùs carnificem & laqueum permitti. Sed quicquid illud est iuris, quod habet in suos, modestè agitādum nullis sæuitijs. Quæ præter hæc sint; quicquid ex his vsurpetur, eo minui iurisdictionem magistratus, temerari publica iura, lædi maiestatem principis, cui vni leges porrigunt vltorem gladium. Aduersus hęc dici potest, œconomia contineri dominium, atque adeò omnem iurisdictionem ne illa quidem excepta, quæ gladium distringit. Hinc stat antiquitas, & quidem subnixa validis rationibus, quarum eminent hæ, vt priuata animaduersione auerteretur dedecus à nobilissimis familijs; ac ne noxia capita multitudini fierent ludibria, & posteritati exempla. Datur enim virtuti, meritisque priorum, ne vulgentur supplicia probrosæ posteritatis. Id quoque actum, vt celeritate pœnæ obuiam iretur periculo tam publico, quàm priuato, vt accidit Publiciæ, quæ Posthumium Albinum Consulem, item Liciniæ, quæ Claudium Asellum viros suos veneno necauerant. Nam vtraque propinquorum decreto strangulata est; ne in tam euidente scelere longum publicæ quæstionis tempus expectaretur. Ergo permissu magistratuum iniuria Reipub. facta, cui hæreret labes familiæ, intra septa domorum capitali supplicio expiata. Ideo mariti prisco instituto adhibitis cognatis, de violata pudicitia cognoscebant, aut si vxor vinum bibisset. Et adulterij præsens pœna apud Germanos ipsis erat permissa, vt quoque patribus. P. Attilius Philiscus filiam suam, eò quod stupri se crimine coinquinauerat, interemit. Cuius rei extat quoque apud Græcos exemplum ab Æschine relatum. Quidam, inquit, deprehenso filiæ suæ stupro, cùm puella

L. vnica C. de emend. propinq.

Val. Max. lib. 6. ca. 48. Et Epit. Liu. lib. 48.

Dionys. Halic. lib. 2. Tertull. in Apolog. Cæs. lib. 6. belli Gall. & Tacit. de morib. Ger. Æschin. in Tim. 195.

ætatem suam vsque ad nuptias indiligenter custodisset, eam vnà cum equo in desertam domum inclusit, à quo in illo carcere haud dubiè fame efferato, futurum erat vti discerperetur. Solum illius domus etiam nunc in vestra vrbe extat. Et locus ille ad equum & puellam vocatur. Iidem patres, quod magis mirandum est, cognoscebant de læsa publica maiestate, vt Torquatus ille, qui, vt ait Cicero, *filium suum vita priuauit, vt in cæteris firmaret imperium.* A. Fuluius *filium suum in castra Catilinæ proficiscentem ab itinere retractum supplicio mortis affecit. & Sp. Cassius, cognita domi causa, filium verberauit ac necauit, peculiumque filij Cereri consecrauit.* Adeò qui insontium acerrimi defensores futuri fuerant, ijdem sontium seueri vindices erant. Hoc exemplo Pausaniam proditorem patriæ pater Agesilaus media consumpsit, mater insepultum proiecit. Quid, quòd hoc imperium domesticum publicam rem interdum periculo exemit? C. Flaminio, qui inuito & repugnante Senatu, nulloque metu exercitus contra se conscripti legem agrariam pro rostris referebat, pater manum iniecit. Is priuato fractus imperio descendit è rostris, & autoritati patriæ cessit. De parricidio erat quoque eorumdem patrum domestica cognitio. Quippe qui odisse non poterant ij iustissimè iudicare credebantur. Ad hanc cognitionem accessurus † Tarius (nam filium in parricidio deprehenderat) *aduocauit in consilium Cæsarem Augustum, qui eius rei gratia venit in priuatos Tarij penates.* De peculatu ijdem parentes cognoscebant. Quod ob crimen T. Manlius Torquatus his verbis Syllanum filium suum condemnauit, *Cùm Syllanum filium meum pecunias à socijs accepisse mihi probatum sit; & Repub. & domo mea indignum iudico; protinusque è conspectu meo abire iubeo.* Quandoque non tam cognitio & iudicium, quàm executio

Sallust. in Cat. & Val. Max. lib. 6. cap. 1.
Cic. pro P. Sylla & lib. 1. de finib.
Val. Max. lib. 5 cap. 8.
Liu. lib. 2. et Val. Max. lib. 5. cap. 8. & Plutarch. in Parall.
Plin. lib. 34. cap. 4.
Plutarch. in Parall.
Val. Max. lib. 5. cap. 4.
Senec. lib. 1. de clem. c. 15.
Val. Max. lib. 5. cap 8.

† f. legendũ *T. Arrius.*

iudicij rei cognatis permiſſa, vltioni ſimul & ſolatio. Beſſum proditorem Darij Alexander fratribus eius, reliquiſque conſanguineis, vt pro arbitrio ſupplicium de eo ſumerent, conceſſit. *Et nobiliſſimi Pœnorum captiui liberis Reguli à Senatu dediti ſunt; & ab ijs in armario muricibus præfixo deſtituti, & inſomnia excruciati interierunt. Et Senatus Conſulibus mandauit, vt de ijs, quæ ſacris Bacchanalium inceſtu vſæ fuerant, inquirerent. A quibus cùm multæ eſſent damnatæ, in omnes cognatas intra domos animaduerterunt.* Id quod ſexus quoque verecundiæ datum eſſe docet Liuius, qui mulieres damnatas cognatis, aut in quorum manu eſſent, tradi ſolitas firmat, vt ipſi in priuato animaduerterent in eas. *Si nemo erat idoneus ſupplicij exactor, in publico animaduertebatur.* Id quod interdum & ſub ipſis principibus vſurpatum conſtat. *Nam Tiberius Apuleiam lege maieſtatis liberatam, poſtquam ei adulterij grauiorem pœnam deprecatus eſt, vt exemplo maiorum propinquis ſuis vltra ducenteſimum lapidem remoueretur, ſuaſit. Et Pomponia Gracina ſuperſtitionis externæ rea mariti iudicio permiſſa. Iſque priſco inſtituto propinquis coram de capite, famaque coniugis cognouit, & inſontem nunciauit.* Quid, quod de re ſua interdum viris inſignibus permiſſum vti cognoſcerent? Obſeruauit Septimius, referente Quintiliano, Ciceronem tali cauſæ affuiſſe. *Et ego*, ait Quintilianus, *pro Regina Berenice apud ipſam cauſam dixi.* Quid, quòd domeſtica hæc iuriſdictio ſæpe eſt ſeruis mandata? *Maiores*, inquit Seneca, *ſeruis vtique honores in domo gerere, ius dicere permiſerunt, & domum puſillam Rempub. eſſe iudicauerunt.* Hiſce, ac ſimilibus, quæ quiſque hiſce inſerere poteſt, illud conficitur, œconomicum dominatum, ſiue imperium ſæpiſſime inſtar regalis & politici exercitum fuiſſe; ſed propter eas cauſas, quas ſupra memoraui. Vt veriſſimè dictum ſit à Plutarcho, † τὴν οἰκονομικὴν ἐν ἀψύχοις χρηματιστικὴν οὖσαν, ἐν ἀνθρώποις πολιτικὴν γιγνομένην. Hæc tamen omnia

Diodor. sic. lib. 17. bibl. & Iuſt. lib. 12.
Gell. lib. 6. cap. 4.
Max. Val. lib. 6. cap. 3.
Liu. lib. 39.
Tacit. lib. 2. Annal.
Quintil. lib. 4. Inſtit. cap. 1.
Sen. ep. 47.
Plutarch. Craſſo 999.

† œconomicam in inanimis eſſe quæſtuariam, quæ eâdem in hominibus facta ſit ciuilis, id eſt eadem ratione exerceatur, qua ciuilis iuriſdictio haberi ſolet.

vſque eò hodie ſunt deſueta, ac legibus prohibita, vt ne priuatos quidem carceres cuiquam habere liceat. Credo, cùm tantùm à priſcorum virtute receſſerimus, indignum viſum eſſe rectoribus rerumpublicarum, legumque & iuris conditoribus, ea nobis permitti, quæ sæculo virtutum feraciſſimo, & hominibus ea probitate concedi poterant. Nam præcipitatis moribus, vt ſunt, per ſpeciem domeſticæ iuriſdictionis primò ſinguli, mox familiæ, poſtremò vniuerſi euerterentur. Ea re nulla manus ferrum tractat niſi illa ipſa quæ ſceptrum, aut quicquid eſt loco ſceptri. Id quod vt ſtrictè obſeruandum eſt in plebeijs, ita ijs quos aut magna fortuna, aut ſummæ curæ ſuper alios extulerunt, in his legato aliquid videtur extra ordinem tribui æquum eſſe, ſaltem vt priſco iure œconomico vti poſſit. Quippe iniurium eſt, vt ait Ariſtoteles, quorum virtus eminens eſt, hoſce cogi in ordinem vnà cum aceruo ignobili, & exlege. Certè quiſquis alijs antiſtat & meritis, & inſignijs tam auitæ quàm propriæ virtutis, huic inſita eſt vis & maieſtas legum. Quapropter etſi fatendum eſt legato nullam dari iuriſdictionem, niſi œconomicam hodiernam, qualis mihi ſupra dicta eſt, tamen dignitati muneris ſacroſancti concedendum puto, vt eius vis intendatur vſque eò, vt æquetur priſcæ illi, quæ fuit ciuili, ac regali imperio prædita. Non tamen cuiuis legato tantum iuris tribuo, ſed ſolùm eximijs. Vt enim ſupra legatorum cauſam, conditionemque diſtinxi, ita quoque hîc maximè. Ergo ab hoc priuilegio excludo legationes puſillorum principum. Illorum dignitati, quod ad hanc rem pertinet, hac ratione conſuli poteſt, vt duo, pluresue réges comparent inter ſe, paciſcanturque vt ab cuius legatis hoc ius vſurpari contigerit, ei facto nullus ipſorum intercedat. Nempe talium imperiorum magnitudo, forteque interuallum quo diſſita ſunt, obterit illud, quicquid eſt ſuſpitionis, quo inualidiores ſæpe prehenduntur, queruntúrque

Ariſt. lib. 3. polit. cap. 9.

suaiura, iurisdictionemque violari. Neque etiam inter opulẽtos & validos verisimile est, temeritate vsurpari eum morem, sed necessitate. Legati Gallici, qui sunt Byzantij, itemque Veneti, quibus nomen Bailis siue Lipailis an hoc iure vtantur, nimirum ipsi sciunt. Si istis permittuntur graues animaduersiones, multò minori inuidia conceditur cognitio & iudicatio eorum iurgiorum, litiumque quæ oriuntur domi suæ. Ergo ad eam rem sicuti cognitores, & iudices, habent suos actuarios, scribas, notarios, quorum tabulis haud minor est fides, quàm si sint publicæ; ne talia eliminentur; atque vt illud, quicquid est quod scriptis mandatur, in patria recognosci ab illis, quorum interest, possit. Quæ iurisdictio si præfectis, illorum permissa est, quos priuatus quæstus illexit ad transmarinas prouincias, quantò est æquiùs concedi illis, quos negotium magni imperij exciuit tam procul à patria? Hæc, taliaque vt legatis licere debent, ita improbo eum, qui apud plerosque adoleuit, morem, vt domus legatorum sint asyla improborum. Id quod cui rei inuentum dicam? tuendo decori legationis? Ridiculè. Potiùs ad proponendam, & verò præstandam sceleribus impunitatem, quæ vtique prouocantur hoc perfugio; vbi homini scelesto non solùm tuto esse, sed & magistratus cohortem inridere, eiue probra iacere, & minas manusque intendere licet, opposito nomine, & autoritate legati. Res est, si verum fateri licet, pessimi exempli. Rectè Augustus, cùm asyla, quæ vsquam erant, aboleuit. nempe, ne in locorum sanctitate, sed in sua cuique innocentia presidium esset. Nam antea qui legibus pœnas dare debebant, eo subsidio vtebantur ad flagitia, vt hodie ecclesijs, concessu Bonifacij Quinti. Ipsi legati cur talium tam acres cupitores sint, equidem non video. Annon illud reputare debent, secum agi perhumaniter, quorum personæ sunt † ἄσυλοι, vt supra mihi dictum? *Sic sentio*, inquit M. Tullius, *ius legatorum cùm hominum præsidio, tum*

Sueton. in Aug.

Cic. de arusp. resp. orat. 31. 478.

† in tuto, siue inuiolabiles.

etiam diuino iure esse vallatum. Quanti item & illud est, quod domestica iurisdictio eis permittitur, nisi insuper illa abutantur ad protegenda aliena scelera, & impediendam iurisdictionem magistratus? Quo se loco ponunt cum tuentur improbos? Annon polluunt legationem tam obuiam, tamque promptam nequitiæ? An eo se amant quod domui suæ carceris nomen indunt? Nam vbicunque facinorosi receptantur, carcer est. Imo honestior carcer. Ibi enim scelesti asseruantur ad pœnam. At legatorum tectis excipiuntur vt eis delicta impune sint. Hoc loco audiendus Euripides, qui facinorosos ne aris quidem Deorum protegi vult.

† Τοὺς μὲν γὰρ ἀδίκους βωμὸν οὐχ ἵζειν ἐχρῆν,
Ἀλλ' ἐξελαύνειν. οὐδὲ γὰρ ψαύειν καλὸν
Θεῶν πονηρὰν χεῖρα. Τοῖσι δ' ἐνδίκοις
Ἱερὰ καθίζειν ὅστις ἠδικεῖτο ἐχρῆν,
Καὶ μὴ 'πὶ ταὐτὸ τοῦτ' ἰόντ' ἔχειν ἴσον
Τόν τ' ἐσθλὸν ὄντα, τόν τε μὴ θεῶν πάρα.

† Scelerosos enim ad aras sedere non oportuit, Sed abigi neq; enim nocẽtẽ manum decet contrectare Deos, sed innoxios. Quibus vis fieret ad sacras confugere par erat. Neq; paria à Dijs contingere & iusto & iniusto, qui ad eundem hũc locum confugerunt.

Hoc ego negotium sic definio, Principi & magistratui omnes ædes patere æquum esse nullis exceptis. Sed quòd par est & honorem haberi & securitatem præstari legato, comitibus & familiæ eius quocunque loco sint, moneo magistratum vt omni abstineat subita vi & impetu; habeatque septum domus legati pro sacrosancto, & inuiolabili. Reum, qui legati ædibus exceptus est, ante omnium ora, palam, inquam, & solenni ratione sibi dedi postulet; eademque opera omnia effugia extra ædes legati ita occupet, ac stipet, reus vt sese inde clam subducere nulla ratione possit. Si semel & iteratò postulatus non dedetur, legato impudenti violatori iuris gentium, qui ausu temerario & obstinatè obluctatur iurisdictioni & autoritati publicæ, eum qui postulatur nullo cuiusquam respectu vi eripiat, nequicquam clamitante & queritante ipso, perruptis suis foribus, ius gentium violari. Nam quo cre, quibus verbis aut rationibus suam insolentem audaciam

audaciam tueatur is, qui prior & rupit & sceleravit omnia iura? An tu putas tibi datam esse legationem, vt facinus illud audeas, quod sine summo scelere nullus mortalium audeat? Si tua iura tibi cupis manere illæsa, cur illi apud quem es, sua eripuisti & rupisti? Plura exempla asserendæ huic sententiæ meæ promere possem, quibus vt luctuosis & atrocioribus, quandoque tamen necessarijs abstineo. Certè talia exempla toties edita fuisse constat quoties is qui postulatur publicæ maiestatis, aut atrocissimi criminis reus est. Extra talia tamque periculosa crimina fateor præcipua quadam prærogatiua esse ædes legatorum, quò nunquam intrandum, nisi reuerenter, ac permissu domini. Quem respectum vsque eò porrigi æquũ est, vt, si quis calamitosus, aut iniqua vi oppressus legati ædibus vtatur vt perfugio, ne hunc inde domestica inhumanitas extrahat, quò eum peregrina humanitas excepit. Quò furoris prolapsa est multitudo Achæorum, cùm quosdam Lacedæmonios vi extraxit è diuersorio legatorum Romanorum, nequicquam legatis vociferantibus eo se facto, iusque gentium violari. *Pauf. lib. 7.*

CAPVT LXXVII.

De ijs legationibus quas vocant ordinarias.

EArum legationum frequentia, quibus nomen est ordinarijs, aut residentibus, propemodum vmbramur. Noua res est, quod sciam, & infelicis huius ætatis infelix partus. Quibus oculi publica caligine obtorpuerunt, huic generi legationum firmant hos esse natales, tanquam animi regnantium crebritate talium officiorum coalescant, mutua hinc inde beneuolentia gliscat. Hinc oriri securitatem vniuersorum; hinc stabiliri pacem gentium. Quæ vtinam

tam verè dicerentur, quàm speciosè. Ego quidem ne quid dissimulem, ab illis seorsim sentio. Nimirum, effœta virtutis, fœcunda fraudis hæc secula video peperisse spissata hæc imperia, siue summas potestates, vnde, vt è vomitarijs, hæ legationes vndatim se fundunt. Res ita se habet, His tot dominis nũquam satis multos esse seruos. Ideo tædio suæ mediocritatis, ex qua erumpere conantur, proximum quemque semper acie figunt, vt eum, statim vt commodum fuerit, deijciant. Neque enim vna prouincia duobus, pluribusue satis est; haud sanè magis quàm vni equo, vt aiunt, duo insidere possunt. Isti ergo necesse est vt sæpe arietent.

Lucr. lib. 5. *Angustum per iter luctantes ambitionis.*

Sed mutua formidine vim premunt, cæcisque artibus grassantur; quarum ministræ & quidem cerussatæ, sunt hæ legationes. Sic aconitum hostilitatis linitur melle subdolæ charitatis. Hinc tot officia mitissimorum verborum, tegentia sæuos animos prauarum cogitationum turbine glomeratos. Cùm interim horum bona pars hæc intimè precetur,

Horat. epod. 1.

——pulchra Lauerna

Da mihi fallere, da iustum sanctumque videri,

Noctem peccatis, & fraudibus obyce nubem.

Neque verò mihi vsquam lectum, aut fando auditum, vbi tam frequenter vsurpata fuerint tot nugamenta, quibus inuicem sibi ora batuant isti, quibus fauces arent imperij perpetua siti. Has artes Acherunte eiectas mortalibus insinuarunt gestores feralis huius securis, qua, iam tot secula, cæditur ingens vis mortalium cæcis ictibus. Imperia, inquam, ne vnquam coalescant, minutatim conciduntur. Sciunt enim hi orbis diuisores, fascem Siluri ne illũ quidem frangere posse † Scytalosagittipelligerum; At singulas sagittas vel pueri vim vacillantem. Sic ancisa paribus prope hinc inde ponderibus librantur, ne vllum sic emineat, vt non deprimi, simulatque.

† Epithetum Herculis apud Tertul. in l. de pallio.

visum fuerit, possit. Ergo quid cuiusque velint esse cuique assignant, vnum veriti consensum, aut vnitatem, qua se iam diu collidi potuisse intelligunt. Quia verò dubia bellorum perhorrescunt; atque interim inter tot clientes nutibus imperant, nisi cùm expedit, rem ferro geri prohibent, non parsimonia sanguinis humani, cuius sunt perpetui sititores, sed metu alienæ potentiæ. Ideo pro virtute prauitatem expediunt, ipsorumque exemplo cætera manus tot dominorum, iam diu speciosæ huic seruituti sueta. Virtutis tamen, & simplicitatis cupidè retentæ sunt notæ, quibus aspersa fraus magnificè sese infert, cùm illa ipsa tamen nihil sit intimè obscurius, nihil minus euitabile. Ex hac, inquam, tam pestilente matrice hasce legationes ortas aio. Non tamen hac mente à plerisque mitti puto, vt quemquam circumscribant, sed hac mente inuentas, mihi quidem est persuasum; idemque illi liquere potest, cui magis placet nuda veritas, quàm mendacia fucata. Satis scimus quemque arcano quodam naturæ præsidio niti, quod si prodatur, eâdem cuiuis iniuriæ sit intectus. Vir nunquam vsque eò vxorius est, vt non intimè quidpiam sepositum habeat, quo se, vel ab ea desertus, tueatur tamen. Ne pater quidem filio, neque dominus seruo, neque princeps inter populares quamuis ipsius amantissimos, patescit ad subitos ictus. Eadem est naturæ benignitas erga eos cœtus, qui constant è singulis. Nullaque adeò ciuitas est, nullum regnum, quod non aliquo arcano fultum sit, in quo vniuersorum præsidium positum est; quod premere solertis curæ est. Id ipsum quoties principis, aut Senatus conscientiam egreditur, negotium, scilicet, est periculosæ aleæ plenum. Neque enim mea tam interest, scire me quid tu voluas, quàm nescire te quid ego agitem; vnde sagaciter odoreris, quid meæ vires ferre va-

leant, quid non. Porrò hoc arcanum consistit in ingenio regionum, & hominum, in positu vrbium, in opibus; quæ sunt aut ab vbere soli, aut à mercatura, aut à multitudine incolarum, industria artificum, robore copiarum, aut ab omnibus simul. Nimirum hoc est illud, quod hæ legationes tam artificiosè rimantur. Nihil est tam clausum quod non isti legati recludant, nihil tam abditum, aut mœnitum, quò non tandem perrumpant; nihil tam inuium, quod non ipsis fiat peruium. Habent suos inspectores, qui, vt muscæ, vbique sunt, omnia arbitrantur, omnia resciunt, omnes rumorum ventos colligunt. Aduertunt quid vspiam ægrum, quæ pars imperij labascat; quæ quamuis firma, quati possit, quantum habeas opulentiæ, domi quam præstes prudentiam, militiæ quam virtutem. Proinde cognitum habent timendus sis an contemnendus, laudandus an vituperandus, calcandus an extollendus. Prisci moris fuit, teste Procopio, specie honoris sic obseruare legatos, vt ne frigidam quidem gustare nisi interuentu eorum custodum, qui eis adpositi erant, possent. Atque adeò accepto responso, continuò ad suos remeare iubebantur. Et verò quàm sæpe sit perniciosa legati mora ijs quos adijt, docuit Theramenes, qui qua mente tres totos menses apud Lysandrum commoratus sit, tradit Xenophon in Græcis historijs. Quapropter C. Aquilius, autore Plutarcho, prodiens in Senatum increpauit magistratus quòd iam diu sine vllo effectu maneret legatio Græcorum Philosophorum in vrbe, qui de omni re quam velint facilè quemlibet persuadere possint. Statim itaque decernendum de ea legatione, vt hi ad scholas reuersi disserant pueris Græcorum. At filij Romanorum audiant leges & magistratus vt antea. Quandoque ipsi legati perfida mora nequaquam principi aut Rei-

Procop. lib. 1. belli Goth.

Xenoph. histor. Græc. lib. 2. 358. Plutarch. M. Cat. 2. 640.

pub. suæ dant operam, sed me-Hercule patriam produnt, & illi vni commodant ad quem missi sunt. Qua de re videndus Demosthenes, vbi memorat, subdolam moram legatorum Philippo præbuisse spatium occupandæ Thraciæ. Parum, inquit, solliciti fuerunt boni isti legati tres totos menses, donec Philippus è Thracia rediisset, omnibus illic euersis. Tamen poterant spatio decem dierum, vel etiam triduo aut quatriduo in Hellespontum proficisci. Quibus verbis Demosthenes arguit Reipub. insidiatricem legatorum simulatam negligentiam, ac proinde animum proditorem patriæ. Deinde addit, Philippum à legatis emisse ne abirent è Macedonia, donec expeditionem contra Phocenses susceptam instruxisset. Alibi hic ipse Demosthenes ait, legatos Athieniensium missos ad Philippum sua mora rem Atheniensem afflixisse. Et hæc quidem quod attinet ad moram legatorum à priscis animaduersa sunt. At nunc, si Dijs placet, prope est, vt isti, quos dico, habeantur intimi regnantibus, quorum in aulis agunt. propemodum ibi perpetuò degunt, propemodum in sinu gestantur, adeò omnia occulta eis patescunt; indeque quicquid & quantum libuerit sibi sumit enormis curiositas. Vocati & inuocati intersunt solennijs, ritibus, sacris, spectaculis, ludis, ludicris, quorum ductu indagatrix sagacitas penetrat ad seria, secreta, intima. Virtutes nostras diligenter aduertit excubitor dolus, vt ipse sese aduersus eas maturè muniat, ijsue malignè inludat, aut subdolè eas declinet. Vitijs item nostris, & ineptijs artificiosè plaudunt, vt ficta similitudine ingeniorum faciliùs sese hominum sensibus insinuent; atque vt dum nobis subblandiũtur, nos ipsa illa vitiorum veluti indagine irretitos capiant; nostroque ingenio, nostrisque moribus abutantur in nostram perniciem. Ingenuitate inducitur calliditas, quoad fraudi locus adsit. Nullus Protheus quamlibet cal-

Demosth. de fal. leg. 220.

Demosth. de cor. 317.

In argum. orat. Demosth. de fal. leg. 199.

lidos, & exploratores oculos plus frustratur. Omnia electant, vt inde excerpant illa quæ scire intendunt. Ea duorum fermè sunt generum; Prioris quæ Græcis sunt βȣλεύματα, nobis consilia, ipsis trito vocabulo deliberationes. Alterius, publica fama. Ad notitiam consiliorum perducuntur à perfidia ministrorum principatus, eorumue magistratuum, apud quos fas cedit pretio. Vt enim Cyrus dixit legatis Indorum, quibus speculatoribus apud Assyrium vsus est. Exploratorum eadem ferè quæ seruorum sors est. Neutri aliud ferè sciunt, quàm quod est cuiuis de plebe notum. At homines vestri loci illa quoque resciscunt de quibus etiam consulitur. Isti ergo illi sunt qui pecunia alienam fidem pulsant, atque operam tam versutam pręstant ijs quorum sunt, de quibus supra dixi. Enimuero illi quoque primores, hoc est, qui sunt multa apud principem remuepublicam potentia, numquam contenti sanis muneribus, hoc est, legitimis & stipendijs & laborum præmijs, quæ accipiunt à principe, aut à Repub. illos multo argento emungere solent, quorum largitionibus & muneribus semel labefacta fides disiectatur. Famæ verò murmura, quamlibet incertæ, aucupantur. Quia rumor sæpe est nuntius veri. Hic ergo excipitur à rumigerulis, qui linguas gestant venditarias; quique cibo perduci possunt ad ea deblateranda quę sciunt, quæ nesciunt, quæ audiuerunt, quæ somniarunt. Quippe isti legati corruptrice lautitia apud captatricem mensam deligant rostra aulicorum manduconum. Quibus ipsis sæpe dantur munera mellita, & strenæ vncinatæ, quibus capientes capiuntur. Denique quid quisque ab se hinc inde limatum congesserit apud hosce datores, ipsi, videlicet, referunt in diurna, & arcanum volumen commentariorum. Hinc concinnantur literæ ad principem paucis rebus, plurimis verbis, pari vanitate. Nam malunt peccare in eam partem vt vana scribant, dummodo

Xenoph. lib. 6. Cyrop.

multa, quàm vt non inefficacem diligentiam principi probent. Aduocatur & subsidium stuprorum prius libidini explendæ, mox curiositati. Quippe, expugnata huius aut illius aulicę matronæ pudicitia, rectà irrumpitur ad secreta viri. Simiæ Cyneæ, qui multa inlicia matronarum Romam tulit, quibus corrumperet animos, quos expertus est incorruptos. Anxiam hanc legatorum sedulitatem regnantes intendunt submittendis nuntijs & renuntijs ad quosdam, quibuscum, inscijs legatis, habent arcanam tesseram. Nam ex istis sæpe exploratiora cognoscunt, quàm ab suis legatis. Quas tamen latebrosas itiones, & reditiones odorantur ij legati, quibus, vt ait ille, est nasus sagax. Hi quia sunt ad hoc apertè missi, ne socordes & incuriosos arguat aliena diligentia, imo perfidia illorum, qui hanc operam corruptori suo surripiunt, nihil parcunt labori, vt explorent licita, illicita, plana, ardua, lubrica, solida. Hoc quicquid est improbarum artium, præter eas, quas ego neque suspicari possum, neque scire admodum desidero, pro licito vsurpatur, quia protegitur hoc nomine legationis. Et quisquam etiam miratur, si prisca illa virtus Europæ iamdiu infracta est, si ingenuitas detrita, si quantum vitiorum cuiusque gentis proprium fuit, id vbique dispalatum, & ita cum alijs communicatum est, vt iam omnes ferè gentes viuant moribus permixtis? Non est singulorum maior virtus. Quotusquisque non ab alio accipit affectus? non suum vultum comparat ex vultu amici potentioris? Nam *mores & vitia regis imitari genus obsequij iudicatur.* Omitto gestus aulicos. Hîc enim ecquid aspicias non fucatum & ementitum? vbi audias verba mascula? vbi non putidiuscula? Quis non submittitur in assentationem? non hanc dico gnatonicam natam in comitio, sed illam exquisitam, ad quam diuturna seruitute peruentum est. Vnde, inquis, hæc corruptela? Ab astutissimarum gentium moribus,

Lactant. lib. 5. cap. 6.

quos admiramur, cupidè sectamur & affectamus, dum nostros fastidimus & dediscimus. Sic, dum exotica vituperia captamus, proprias laudes amittimus; dum vitiorum venena haurimus, germen propriæ virtutis extinguimus. Experimur quanta sit æquitas in iudicijs, fides in negotijs, virtus in bellis, quæ verius latrocinia dixeris. Nonam ætatem excessimus, ac decima, si mala nostra circumspicimus, viuimus eaque inuisa Deis. Quæ mala vt quoque aliunde sint, tamen ex magna parte coaceruata firmo ab harum legationum commercijs, quæ gentium simplicitatem mutarunt in versutiam, dum vitia externa vbi sunt, effundunt, virtutes, si quas habent, comparcunt. Equidem laudo pacem, cuius hæ legationes dicuntur esse custodes. Sed vt inter priuatos conuersatio parit contemptum, raritas admirationem, absentia desiderium, ita cunctam hanc non dico societatem qua connectimur, sed misturam qua implicamur, & confusionem qua inuoluimur, haud magis probo, quàm mala quæ sunt ex ea. Atqui, inquiunt, hæc est inuenta ratio, & quidem percommoda rebus gerendis, & negotijs terminandis, Imò serendis. Nam vnde hic inexplicabilis nexus tot rerum, & insuperabilis aceruus tot negotiorum, si non ab æstu feruidæ ambitionis, & libidine latiùs imperitandi, cui & alimenta & fomenta nunquam non subministrat inquies inuidia? Quibus dicam diris istos exagitari, qui suis bonis otiosè frui minimè possunt? qui ideo sectantur aliena, quia ipsis sua nunquam satisfaciunt? Ne te teneam, exemplum fuerunt Gallicæ clades, quàm sint harum legationum portentosi fœtus. Vtinam ista non dico nescire, sed ne suspicari quidem liceret. Cui bono sit illi qui graui & periculoso morbo attinetur, si norit quàm prospera, aut quàm improspera valetudine vtatur hic aut ille? At is qui de industria explorat singula momēta ægrotantis, haud dubiè sua destinata sustinet, mutat, promouet, prout

prout sibi compertum est remissiorem aut intentiorem decumbenti esse morbum. Hîc ego more illorum loquor, qui magis prodesse cupiunt, quàm placere. Sopitos, siqui sunt, excito; oscitantes moneo ne prolabantur in somnum pestilentem. Huic libertati vt venia deprecanda, sic opinor danda. Neque enim loquor de hominibus, sed de instituto; nullam gentem noto, omnes castigo; Neminem odi, multorum me miseret, vsque eò, vt pro virili, ac pleno gradu eam ad extinguendum hoc incendium, quod omnia laudabilia latè populatur. Neque sanè vereor ne quis eorum qui obeunt hasce legationes, in quas tam fidenter inuehor; hæc à me in sese inclementiùs dicta putet. Mihi certè ipsi sim infensus, qui iam septennium hac tam spinosa Rhætica legatione fungor. Nemo item potest ob hæc palā irasci, qui nō ea priùs agnoscat, ac de se satis fateatur. Sed displiceam sanè paucis, dū prosim si non omnibus vt cupio, at multis, at paucis, at vni alicui. Vt vt est, tempore tam luctuoso, probabitur, opinor, pietas mea; & si non auxilium, at consilium. Nam censeri me inter eos, qui solo iuuandi studio censentur, non modò non abnuerim, sed in his profiteor nomen meum. Quò pertinent tam multæ scriptiones adulatoriæ, & pestiferæ? An non præstat condere stylum, quàm falsiloquijs paginas inquinare? Ergo seruiat gratiæ qui volet, ego malo conscientiæ. Equidem vt non sum antiquarius in ijs, quæ meliùs apud nostros reperta sunt, sic perlubens redeo ad priscam ingenuitatem, in quibus ab ea malè recessimus. Interea fateor improbari mihi harum legationum triste institutum. Demosthenes, fat scio, meminit cuiusdam legationis quæ fuit quadriennalis. Legatio Romana, fateor, apud Antiochum, durante bello Macedonico, commorata est; sed causa & exemplo singulari. Equidem sic puto, ea amplitudine rerum, quanta fuit patrato tertio bello Punico, dein Cimbrico, Ligustico,

Zonar. de bello Maced. lib. 2.

Gallico, & ciuibus vsque ad occiduum imperium, vix vllum tempus fuisse, quo non gentium, regumque legationes Romam mitterentur, nempe tertij illius generis, quod supra descripsi. Quæ vt missæ ab externis habebantur præcipuo cultu. Harum singulæ, peractis ad quæ venerant, domum, scilicet, remeabant. Sed hodiernas, quas dico neque vnum aliquod negotium ciet, sed cupiditas rimandi auras naribus patulis inquietas trudit; neque vllum tempus circumscribit, sed perennant. Mutatur enim legatus; at legatio manet. Potest tamen exquisita prudentia è publico hoc blandoque malo excerpere nonnihil compendij. Quippe & factis, & rebus nostris florentibus, hæ legationes tolerari possunt, propemodum ad eam formam, qua speculationes, sicuti certissimæ testes potentiæ nostræ, contemnuntur magis ac ridentur, quàm aut timentur, aut puniuntur. Hic fuit animus masculus Pompeij, *qui legatum Mithridatis ad se missum, quem alij speculatorem dicebant, legatum iudicauit.* Nempe potentia sua vi nixa malignis inspectionibus illorum, quibus vt res est angusta, sic animus liuidus, attollitur & illustratur. Nam quicquid rimatores isti suis renuntiabunt, id ipsum quanto metu eos vexabit tantundem nobis conciliabit externæ venerationis. At opibus fractis, & in Repub. ægra & labante, haud magis hasce legationes ferri oportere puto, quàm vt illi, quem febris intimè vrit, assideat is, qui largiendo quicquid aridæ fauces postulant, omnem vim medicamentorum peruertat, ægrumque impellat ad certissimam mortem. Memorat Liuius *Phileam Tarentinum, cùm iamdiu per speciem legationis Romæ esset, virum inquieti animi, & minimè otium, quo tum diutino senescere videbatur, patientis, aditum sibi ad obsides Tarentinos inuenisse. Hos crebris colloquijs sollicitatos, corruptis aedituis duobus, cum primis tenebris, custodia eduxisse; ipsum comitem occulti itineris factum profugisse.* Patuit ergo tandem quidnam spe-

Cic. pro l. Man.

Liu. lib. 25.

ctaret mora legati, videlicet, proditionem. Minoribus quoque imperijs minimè expedit hasce legationes morari apud se. Constat enim, quicquid propter suam paruitatem contemni, & conteri à sciente potest, propiore intuitu, ac certiore cõsciẽtia tenuitatis despectius fieri. Quocirca nescio an miserear, an rideam illos qui ambitiosè id agunt, vt regum legationes morentur apud se, tanquam ea specie asseratur magnitudo sua. Isti in aliena calliditate sibi decus eunt quæsitum, cùm postremo res agatur in foro ipsorum. Nam dum se maximis annumerant, reperiuntur inter stultissimos. Equidem minoribus hisce imperijs, siue pusillis rebuspublicis suadeo potiùs, vt à validioribus impetrent veniam suis legationibus commorandi apud ipsos. Quippe honesta hac specie officij, ac venerationis obseruari possunt ea, quæ ibi socordiùs aguntur, aut succedunt infeliciùs; & hinc rapi occasiones auctandi rem, tribuendique sibi id quod illis decedit. Latens tamen, ac serpens hæc ratio esse debet. Nam semper verendum est, ne vnde sera compendia captãtur, indidem matura pernicies oriatur. Itaque talibus occasionibus non tam insidiandum est, quàm oblatæ & repertæ non sunt posthabendæ. Inter latebrosa hæc artificia nihil magis obuiũ, quàm error si non is ductu iudicij discutitur. Quæ res magno documento est, non minori prudentia angusta imperia gubernari, quàm lata & valida; atque haud scio an maiori. Quia illorum firmitas in ipsis est. Ideoque si non peccãt excusatiùs, at certè impuniùs ac minori discrimine. Sed socordiam imbecilliorum è vestigio consequuntur inexpectatæ clades. Opulentis etiam, & validioribus summa ope cauendum, ne subdola hac specie venerationis ducantur, dum inualidos & minores plusquam par est, contemnunt. Nam & in illa ipsa quæ firmissima sunt, iactantur semina aliquando venturæ perniciei. Sæpe inde letifer ictus est, vnde minimè speratũ est. Porrò

quæ contemnuntur non cauentur; quæ non cauentur sunt ineuitabilia. Hodie quidem & dominatores Italiæ, ac præter hos pauculi magnis & quæsitissimis artibus, & nunc huic, nunc illi adhærendo suis rebus ita prospiciunt, aliena sic librant, omnia ita implicãt, vt vix vlli potentissimorum regum licitum sit emergere ad noua, insperata, maiora. Mutuæ hinc inde fraudes, mutuus metus, tum fatalis & fœderata quædam sæculi ignauia vtique magnis ausibus intercedunt, dum præoptat quisque præsentia, qualiacunque sunt, retinere, quàm dubia sectando venire in discrimen suæ possessionis.

CAPVT LXXVIII.

Quædam monetur is, cui ordinaria legatio datur.

ETsi ordinaria legatio ob eas causas quas memoraui, exturbanda potiùs quàm admittenda est, tamen mihi ipse vim faciam, & communem errorem sententia mea potiorem ducam. Neque committam vt receptissimum institutum pertinaciùs improbãdo plus mihi ipse quàm vniuersis tribuere videar. Itaque tẽtabo, quoad eius facere potero, vt rem à prauis natalibus ad bonum exitum prosperis auspicijs perducam; vt quibus subruendis inuenta est, horum commodis ancillari cogam. Qua de re commodùm venerunt in manus meas quædam præcepta, quibus nihil neq; verius, neq; ad rem accõmodatius proferri potest. Hæc scripsit clarissimus mihiq; amicissimus vir Triumuir ærarij Stephanus Pugetus Pomosij dominus, cuius politulo iudicio cùm ipse priùs tantùm tribuerem, quantum ipsius singularis virtus, & propensus in me animus postulare videbatur, tum verò perlecta hac scriptione, hominis & acumen & ingenium impensiùs admirari & amare cœpi. Ergo hic

profero illa quæ ex magna parte sunt illius cuius beneficio facta sunt mea, & nunc me scriptore publici iuris.

Primo loco monetur is qui in ordinariam legationẽ electus est, vt sui aduẽtus nuntiam famam eò præmittat quò ipse destinatur. Id confestim & facilè assequetur, si illinc legatum, qui fortè agit in aula, ipse conueniet, & quibus verbis efficacissimè poterit, sibi ad ipsius amicitiam aditum inueniet. Hac, nimirum comitate & beneuolentiæ significatione, illius animum sibi deuinciet, cuius opera futurum est, vt quamprimùm innotescat illis quos aditurus est.

Nullum obuiam itionis, eiusque quæ ad exceptionem pertinet, celebritatis officium aut honorem recuset. Nam vt sua remittere potest, ita illis quæ magnitudo ac dignitas principis, aut Reipub. suæ postulat, detrahere nihil debet. Ad sacros sermones admissus eam orationem instituat, quæ fidem faciat se ab illo missum, qui plurimi faciat beneuolentiam & amicitiam illius ad quem destinata legatio est. Hîc verò omnia syncerè & candidè, atque vt inter bonos moris est, agi constet. Mox summatim delibet potissima capita eorum mandatorum, quibus tota legatio nititur. Ex his si quid est quod vni principi dici oporteat, vnus vni expromat. Quæ longiorem ac difficiliorem tractationem desiderant, ea se, ne principi obstrepat, differre in aliud tempus, aut de his, volente principe, apud Senatum acturum dicat.

De se nonnisi in omnem & gestuum & verborum modestiam compositus loquatur. Illum apud quem legatione fungitur, multa obseruantia, parique verborum honore colat. In primis apud animum eius testatum relinquat, se, quod nullo sui muneris detrimento facere possit, eius & virtuti & felicitati tam fauere quàm qui maxime.

Sequentibus diebus eos ipse legatos, qui in eâdem aula degunt, officiosè visitet. Cum singulis ita agat, ve-

appareat eum & suæ, & vniuscuiusque illorum dignitatis rationem habere.

Eius & in publico & in priuato cultus, totiusque adeò familiæ incessus, ornatus, mores testentur esse homines modestos; ipsum præcipuè legatum ostendant pium & iustum, non ferum & implacidum; nec magis sui principis aut Reipub. imaginem, quàm omnis honestatis exemplar vnicum.

His dotibus annectat industriam. Hæc eò referatur, vt ne nesciat quibus rationibus penetret ad notitiam earum rerum quæ ibi aguntur. Hîc verò nihil omittat eorum quibus & suæ fidei fides fiat, & suæ efficacis diligentiæ efficacia documenta apud principem suum relinquat. Nunquam non sit peruigil, sagax, attentus; in hoc præcipuè cautus, vt omnem ab se amoueat suspitionem improbæ curiositatis. Singillatim tamen ea pernoscat quibus imperia continentur. De his quòd infra in relatione vbertim ago, illhinc ea quæ huc pertinent lectorem sibi sumere æquum est. Tanti est hæc notitia, vt quo se ei pauciora subtraheni, hoc magis legatum factura sit compotem eorum quæ talium ignaro ne speranda quidem sunt. In hoc æstu rerum humanarum quantum quisque scit, tantum posse censetur.

Palam commendet ea quæ ibi constat esse commendabilia. Quibus adoreis censetur princeps, eas nec malignè premat, nec turpi adulatione deuenustet. Vbique ingenuus appareat. De suo principe siue Repub. strictim, verè, modestè attingat ea quorum mentione ab illis apud quos degit plura quàm ipse nouit, elici possint.

Vbicunque fuerit occasio, pronus sit in laudes eius qui missu illius apud quem ipse est, apud suos legatione fungitur.

Quàm est frequens tam sit modesta, amabilis, optabilis conuersatio siue consuetudo eius cum omnibus aliorum principum legatis & nuntijs.

Nunquam edictet nomen illius à quo quidpiam resciuit.

Si qua re cuipiam rogatus commodare potest, facilem se in eo promptumque præbeat.

Munuscula raritate magis quàm pretio commendabilia ijs mittat, quos beneuolentia mittentis veriùs quàm ipsa res deuincire potest.

Quamplurium familiaritatem expetat quò plura quasi aliud agens explorare possit. Nam illos hoc aut illud sciscitari qui negotijs aulicis præsunt, est hominis impudenter impudentis.

Huc omni ope nitatur primùm vt sit, deinde vt hominum existimatione sui siue principis, siue Reipub. minister censeatur fide præcipua, tum prudentia eximia, & candore notabili.

Quæ ipse hinc inde, vt fit, libauit, his illos apud quos legationem obit, participet, dũmodo talia sint quæ nec legationi obesse, nec illis displicere, sed potiùs prodesse possint apud quos expromuntur.

Si quid vero minus maiusue dici audiet, taleque cũi contradici oportet, id dexterè non contentiosè eludat, adhibito lumine rationis, & omni amota peruicacitate. Si quod dicitur, id fortè mordet principem, Remuepub. suam, tunc verò ne sit dilator aut cunctator, sed illico insurgat in confutationem rei mendacis. Mordacitatem mordacibus salibus commordeat, calumniam rerum fide conuincat; maledictum æcritate contundat.

Si quid sibi promissum est, eius rei det operam vt aliqua, licet leuis, inseratur mentio scriptis illis, quæ cùm alia fortasse de causa concinnentur, tamen eius, quicquid est, veluti quædam vestigia dici possunt, è quibus loco ac tempore promissum testatius & confirmatius fieri potest.

Quicquid ipse publicæ rei præter mandata, aut etiam contra præscriptum mandatorum administrauerit, eius rei vbertim & accuratè singulas rationes

ita principi reddat, vt eâdem & fidem & industriam suam ei abundè probet & luculenter commendet. Vt hoc est sapientis, ita anxiè persequi causas eorum quæ mandatis continentur, iam, scilicet, in mente principis libratas, est hominis præposterè diligentis. Quòd multiplex & varia est negotiorum facies, iam monui legatum vt promptam expediat prudentiam, cuius suasu hîc leuitatem, ibi acritatem, quandoque tolerantiam, sæpe constantiam & fortitudinem, sæpe mansuetudinem attemperatè promat. Quæ cùm sit totius huius operis materia, de his hoc loco plura dicere supersedeo. Hoc tantùm addo, legatos principum mandatis instrui, sed nequicquam, nisi ipsis adsit illud quod nostris est sapere, quod est munus vnius Dei, & sanè multo pluris quàm vllæ aut opes, aut potentia & illa omnia quorum in admirationem vniuersa mortalitas cõsurgit. Principes quid sit sibimetis super vniuerso negotio suis mandatis complectũtur. Sed quid contra destinata sua euenturum sit, nec ipsi vllo prouisu assequi, nec legatis possunt prædicere. Hinc fit, vt quid quisque locus, quid vnaquæque res, quid occasiones, quid subita & improuisa desiderent nonnisi ex vno pectore suo legatus promere possit.

Omnia diligenter, perspicuè, ingenuè principi perscribat. Sic putet, bonum principem veritate loco prompta nunquam offendi. Cum alijs ei interdum licet dissimulanter agere, &, dummodo nullum suæ probitati inde præiudicium oriatur, accersito fuco. Cum principe absurda ea ratio & improba est.

Hæc ijs cumulari possunt quæ sibi quisque in hoc itinere vitæ collecta seposuit.

CAP

CAPVT LXXIX.

De reditu legati ad suos.

LEgati arbitrio relinquitur quamdiu manendum, & quando iter ei ad suos retexendum. Ei tamen non priùs cogendum est agmen, & redeundum quàm re gesta, ad quam missus est. Gesta & consummata res dicitur, cùm nihil intentatum relictum est, quo exprimeretur quidpiam certi quod domum referri posset, vnde constaret fructuosus euentus legationis. Non tamen quæro an legato desit successus, dum ei non desit fides. Hæc est in manu cuiusque. Felicitas cœlo demittitur. Ergo legatos liquet mitti ad tentandum arbitrium alienum, &, si fieri potest, flectendum non ad cogendum. Cæterùm redire properè est legationem deserere. Ob quod delictum si legatus municipalis mouetur ordine, quia rem priuatam præuortit præ publica, quantò est æquius duplicari pœnam illius, quem tędium, leuitas, impatientia fecit desertorem muneris tam ardui? Tunc celeritate reditus totam legationem commendari constat, cùm legato compertum, agitari hostilia, vnà cum fraudibus expediri vim; bellum nondum ostendi, sed parari. Quæ omnia si non à suis propediem rescita fuerint, his vndique pericula surgant Nempe, qui talia agitant astutè ducunt legatum, qualibet specie responsum differentes, ac proinde reditum eius. Denique toti legationi callide inludunt, vt sine vllo bono euentu sit frustratio veriùs quàm legatio. Sic Cæsar ludos fecit legatos Heluetiorum, dein Pharnacis; & Philippus Macedo legatos Ætolorum. Hæ artes simulatque legato sunt compertæ, enimuero is sese erigere ac respōsum tanta sedulitate, constantiaque petere debet, vt etiam ab inuitis illud prope dixerim ex-

Vlp. lib. 1. D. de leg.

Cæs. lib. 1. belli Gall.

Appian. ciu. 2.

Front. lib. 1. stratag.

torqueat; potissimùm si missus est à magno validoque imperio. Vulgatus magis est, quàm satis laudatus. M. Popilij, simili re, feruor. Is missus ad Antiochum obsidentem Ptolemæum regem Ægypti, cùm ei mandata exposuisset, aut, vt autor Plutarchus, ne regequidem salutato, sed redditis ei Senatus literis, quibus iubebatur vt à rege socio populi Rom. abstineret, regem cunctãtem, responsumque differentem virgula circumscripsit; ac priusquam hoc circulo excedas, inquit, redde responsum Senatui quod referam. Quo facto tam animoso Rex torpentem subito terrore mentem vix colligens, eodem loci vestigio respondit se facturum quod Senatus censebat, & in populi Romani potestate fore. Hîc si Romanus pauido ingenio fuisset, non Romano, ad suos redijsset inritus, & maiestas Senatus regis calliditate elusa foret, salusque Ptolemæi desperata. Haud minùs firmè Agesilaus. Is cum per nuntios transitum petijsset ab rege Macedonum, isque se deliberaturum dixisset, Ergo deliberet, inquit; Sed nos interim transeamus. Sic M. Æmilius aliorum legatorum consensu cùm venisset ad Philippum obsidentem Abydum; eique rex ab Attalo & Rhodijs vltro se bello lacessitum diceret, num Abydeni, inquit, vltro tibi intulerunt arma? Istis prope sublatior Cornelius centurio, qui Octauio consulatum petebat. Is iam labantia illa columina Romana vehementiùs pepulit, cùm, reiecto sagulo, ostendens gladij capulum, præcipiti confidentia non dubitauit in curia dicere, Hic faciet si vos non feceritis. *Ad Attilam armorum potentem Aetius cum filio Carpilionis legationis est officio non irritè destinatus. Vidit intrepidus quem timebat imperium. facies illas terribiles & minaces fretus autoritate despexit. Nec dubitauit eius altercationibus obuiare, qui furore nescio quo raptatus mundi dominatum videbatur expetere. Inuenit regem superbum; sed reliquit placatum. Et calumniosas eius altercationes tanta virtute destruxit, vt voluisset gratiam quærere, cui expe-*

Liu. lib. 35. Plutarch. in Apophth. Zonar. in Antiocho. Polyb. eclog. legat. 154.

Plutarch. in Apophth.

Liu. lib. 21.

Sueton. in Aug. cap. 26.

Cassiod. var. 1. ep. 4.

diebat pacem cum regno ditißimo non habere. Erigebat constantia sua partes timentes. Nec inbelles sunt crediti qui legatis talibus videbantur armati. Pacem retulit desperatam. Cuius legatio quid profecerit, datur intelligi, quæ tantùm est gratanter excepta, quantum & videbatur optata. Cæterùm quorum manus perpetua serie victoriarum & felicitatis etiam feruent, huius tam odiosæ cunctationis palam sunt intolerãtes. Meritò. Num enim ij, quibus nulla vis obsistere potest, patiantur sibi inludi fraude barbara? Atqui hi sunt regnantibus familiares doli, quos viribus comites addunt. Chosroes proximo vere Iustinianum bello aggressurus neque literis eius respondebat; neque ad eum permittebat regredi Anastasium legatum eius; vt Surena haud multò post à se capta belli principium simul esset & nuntia. Nam tum denique barbaro inrisu Anastasium remisit, qui Imperatori nuntiaret vbi regem reliquisset. Quem astum sibi semel placitum geminauit Persa, cùm apud se detinuit Magnum Episcopum Berrhoeæ legatum Antiochiensium. Hæc, taliáque simulatque deprehenduntur, circumspectandum legato est quà ad suos redire possit. Siquidem anxia hæc diligentia vtique est magnum specimen solertis fidei, quo tota propemodum legatio censetur. Et clandestino sanè effugio se inde subduxissent Anastasius & Magnus, si occulti reditus facultatem habuissent. Ego Mercurium puto fingi alatum, quòd quoties eundum, quoties redeundum est, nulla re compeditur. Ergo quod apud Euripidem caduceatori præcipitur siue præconi, id ipsum sibi legatus dici putet.

Proc. lib. 2. belli Pers.

† ——Τὸν ἄγγελον χρεὼν
λέξανθ᾽, ὅσ᾽ ἂν τάξῃ τις, ὡς τάχος πόλει
χωρεῖν.

Eurip. Suppl. 286.

† Nuntium decet mandatis expositis quamprimùm recedere.

Expedit interdum illi apud quem legatio est, properè remitti legatos, ne ex ipsorum diuturna mora quidpiam emânet quod nesciri ipsius magnopere interest.

Liu. lib. 19. 563. Hæc fuit ſagacia Africani. Nimirum Syphax Numida Romanis auxilia ſpoponderat. Sed paulò poſt illigatus affinitate Aſdrubalis per legatos diſſuaſit Scipioni ne ſuorum auxiliorum fiducia in Africam tranſmitteret. Hac legatione accepta Scipio magna ſpe deſtitutus legatos properè priuſquam res vulgaretur remiſit in Africam. Certè diuturna mora legati, vt dixi, ijs ſemper eſt ſuſpecta cum quibus ei ſunt negotia talia, quæ facilè, & intra breue tēpus confici poſſunt. Cæterùm modus temporis quo concludenda legatio eſt, relinquitur arbitrio legati, vt illud is & contrahat & proferat, prout viſum fuerit. Quod ſi in mora nihil eſt periculi, clam redire, atque ex oculis hominum furto ſe ſubducere, fatendum eſt dedecere quemlibet ingenuum, nedum illum qui tantū munus obit. Præſtat publicari diſceſſum, vt & produci legatus & illis honoribus coli poſſit, quorum ſupra mentionem habui. Sic Themiſtocles à trecentis Lacedæmonijs vſque ad fines Tegietarū deductus eſt, non ſolùm honoris cauſa, ſed & præſidij & ſecuritatis. Herodot. lib. 8.

CAPVT LXXX.

Quædam quæ pertinent ad reditum legati.

Legato, ſi non obiecta ſunt ea impedimenta quæ dixi, non priùs remetiendū eſt iter ad ſuos, quàm reſponſum abſtulerit & quidem ſcriptum; vt documētum rei cumulatum teſtimonio exterorū ad quos itum eſt, fidem, & ſolertiam eius ſuculenter cōmendet. Minoris alicuius imperij legato mos eſt dari literas, quibus inditum reſpōſum, nec præterea quicquā. At ſi is miſſus eſt à maiori & validiori, vereor vt reſcripſiſſe ſatis ſit. Vlteriùs extendenda ea cura. Nam literis inijcienda eſt multa mentio noſtræ obſeruantiæ, & officij ad hunc modum, Etſi è N. legato tuo.

viro strenuo rem omnem, ad quam is huc abs te missus est, vbertim cognosces, tamen nostri quoque officij esse duximus, super hac ipsa re ad te destinare nostram legationem, quæ tuam propediem consequetur. Senatus respondit Porsenæ, non solùm per legatos eius, verùm & per suos ad regem missos. Et cùm Syphax, missis priùs legatis in Hispaniam ad Cn. & P. Cornelios Scipiones, per alios Romam missos, velut ab ipso fonte Romanam amicitiam petijsset, *Senatus non legatis modò benignè respondit, sed & ipse legatos cum donis ad regem misit L. Genutium, P. Petellium, P. Popilium.* Iustinus legatos Cabadis cùm in Persidem remitteret, promisit se suos haud multò post illos missurum, quorum opera & interuentu pax firmaretur. Decem legati Athenienses missi ad Philippum ad hoc vt reuera scirent an is ad pacem inclinaret, cùm Athenas reuerterentur (in his fuit Demosthenes) adduxerunt ab rege tres legatos Antipatrum, Parmenionem, Eurylochum, exacturos super ea pace iusiurandum. Et Elpidius missus legatus ad Chaganum petit mitti secum legatum qui ad Imperatorem proficiscatur. Et Theodibaldus Rex Francorum cùm legatis Iustiniani responsum dedisset, firmauit se propediem de illo ipso negotio legatos missurum Constantinopolim. Ergo legatis redeuntibus adduntur legati de eadem re euntes. Ptolemæus Philopator, licet latè victor, pacem per legatos petenti Antiocho non solùm concessit, sed & Sosibium, vnà cum legatis eius, qui ei suam sententiam planiùs enarraret, ad eum misit. Sic Sylla vnà cum legatis Senatus, qui ad eum missi fuerant, misit suos, qui postulata sua patribus exponerent. Quippe efficaciùs petituros suos, quàm quempiam alium, ei verisimile fuit. Sciendum quoque hac ratione quandoque scribi de alio negotio ad eos quorum legatio est, quàm super quo ab legato ventum est; exemplo Constantini Magni, qui legatis Persicis ad regem

Dionys. Halic. lib. 5.
Liv. lib. 17.
Proc. lib. 1. belli Pers.
Demosth. de fal. legat. 198.
Theophyl. de leg. Rom. ad gen. cap. 2.
Procop. li. 3. belli Goth.
Polyb. lib. 5.
Appian. ciu. 1.
Niceph. lib. 8. cap. 38.

redeuntibus dedit epistolam qua ab eo securitatem Christianis petijt. Hoc loco scio quæri, An legatus rediens ad suos, super responsum, mandata illius quem adijt, in patriam perferenda licitè accipiat. Distinguit Conradus Brunus. Ab inimicis non accipi posse dicit, neque item ab ijs, à quibus legati repulsi discedunt. Itaque M. Tullius in legatos ad Antonium missos inuehi non dubitauit, quòd eius qui Senatui parere dedignatus fuisset, mandata ad Senatum suscepissent. Addit Cicero. *Qui Reipub. non paret non ab eo mandata accipienda sunt. sed ipse est totus repudiandus.* Alibi quoque hoc factum acerrimè exagitat. *Nihil*, inquit, *fœdius Philippo & Pisone legatis, nihil flagitiosius. Qui cum essent missi vt Antonio ex senatus sententia certas res nuntiarent, cùm ille earum rerum nulli paruisset, vltro ab illo ad nos intolerabilia postulata retulerunt.* Contra, ab amicis talia mandata rectè accipiuntur. Sic Latinus rex apud Virgilium.

Cic. Philip. 8.

Cic. Philip. 8. orat. 51. 454.

Cic. epist. fam. l. b. 12. ep. 4. 354.

Vos contra regi mea nunc mandata referte:
Est mihi nata, &c.

Virgil. li. 7. Æneid.

Ego insuper addo, posse accipi ob commune negotium iam cœptum, nondum peractum; quod cõfieri non minùs interest accipientis quàm dantis. Sic Cæsar *per L. Cæsarem, & Roscium prætorem, idoneos nactus homines, per quos ea quæ vellet ad Pompeium perferrentur, petit ab vtroque, quoniam Pompeij mandata ad se detulerint, ne grauentur sua quoque ad eum postulata deferre.* Sed præstat sanè id fieri, vt ferè fit, per adiectionem propriæ legationis, ne negotium aut neglectum, aut desertum dici possit. Ad hoc exemplum Corbulo venientes Tiridatis Vologesisque de pace legatos haud aspernatus, *adiunxit ijs centuriones cum mandatis*, vt Tacitus ait, *non immitibus.* Et Theodahadus Petro legato Iustiniani redeunti Constantinopolim addidit suum. Et cùm Irene Imperatrix misisset suum legatum Leonem Spatarium ad Carolum magnum de sancienda pace inter Græcos & Francos,

Cæs. lib. 1. belli ciu.

Tacit. li. 15.

Procop. li. 1. belli Goth.

Annon li. 4. cap. 89.

viciſſim imperator in hoc ipſum miſit ſuos legatos Ieſſe Epiſcopum Ambianenſem, & Helingandum comitem. Ad hanc formam, hic ipſe Carolus, abſoluto Arſaphio Spatario legato Nicephori Imperatoris, cum quo pax facta erat, eiuſdem pacis ſanciendæ gratia legationem ſuam Conſtantinopolim miſit, cuius principes fuerunt Haidus Epiſcopus Baſſenſis, & Hugo comes Ruronicus. Hæc ratio deſtinandi propriam legationem tunc potiſſimùm ſeruanda eſt, cùm cuipiam munera mittuntur. Ea, ſcilicet, eſt dignitas muneris, & gloria donantis, vt non permixtim & per quemlibet, ſed eorum manibus, quorum miniſterio honeſtetur, perferendum & offerendum ſit. Senatus, reddito reſponſo legatis Syphacis, dona regi decreta non dedit iiſdem eius legatis, ſed Romanis ad id ipſum miſſis. Quid, quod Xenocrati ab Alexandro magno quinquaginta talenta per legatos ſunt miſſa?

Annon. li. 4. cap. 97.

Liu. lib. 17.

Cic. Tuſc. quæſt. lib. 5.

CAPVT LXXXI.

De muneribus quæ dantur legatis diſcedentibus.

VT legato, ſimulatque aduenit, lautia, alioſque ſumptus mitti dixi, ſic diſcedenti mittuntur munera, ſicuti manſura quædam pignora hoſpitalitatis. Hic mos quàm ſit vetuſtus, diſcimus ex Homero apud quem præter cætera pretioſa quæ Priamus profert è ſuis ſcrinijs, eſt poculum † περικαλλὲς, quod ei Thraces dederãt † ἐξεσίην ἐλθόντι μέγα κτέρας. Talia legatis Carthaginienſium, qui ad fœdus tertiò renouandum Romam venerant, miſſa ſunt. Ac præter ea munera; quæ ab Senatu Maſſaniſſæ decreta fuerant, legatis eius Prætor mittere iuſſus in ſingulos dona ne minùs quinum millium; comitibus eorum

Iliad. lib. vlt. 187.

† perpulchrum.
† in legatione profecto magnum domum.

datis millibus æris: & vestimenta bina legatis; cætera comitibus. Ita quoque legatis Ptolemæi & Cleopatræ *gratulantibus quod M. Attilius Consul Antiochum Græcia expulisset, ac reges Aegypti ad ea, quæ Senatus censuisset, paratos fore promittentibus munera dari iussa in singulos quaternûm millium æris.* Sic Polyxenus quidam ex primoribus Reipub. Taurominitanæ, legatus ad Nicomedem, super alia munera, calice Thericleo donatus rediit. *Est videre apud Germanos (* inquit Tacitus*) argentea vasa legatis & principibus eorum muneri data. Chalcidensium legatis*, inquit Liuius, *munera missa binûm millium æris, & vehicula Miccioni* [principi legationis pedibus capto] *publicè locata, quæ eum Brundisium commodè perueherent.* Ne ipse quidem Attila vsque eò humanitatis iurisque gentium immemor perhibetur, vt non aliquando legatis Romanis hoc more munera miserit. Certè Anatolium & Nonum illustres in imperio Romano homines, qui ad ipsum missi fuerant, dimisit cum donis. Dona fuerunt equi & pelles eius generis, quibus vti solent reges, aut regiæ prosapiæ homines. Nec ipse tantùm legatos donis prosequutus est, sed & hoc ipsum à primoribus Scytharum fieri voluit. Hæc munera pertinet ad fidem legati, simulatque redierit, publicè reddi, ne corruptelæ dici possint. Huic tam insigni continentiæ scriptorum vberrima præconia certatim militant, plauduntque magnis illis nominibus Xenocratis, Lysandri, Phocionis, Fabricij, Pompeij; præterea Q. Fabij Gurgitis, C. Numerij, Fabij Pictoris, Q. Vgolini. Isti enim *legati ad Ptolemæum regem missi munera quæ ab eo priuatim acceperant, in ærarium priùs, quàm ad Senatum legationem referrent, detulerunt, ne quicquam ex publico ministerio præter laudem bene administrati officij ad ipsos accederet.* Quanquam hanc laudẽ non modò paucorum hominum, sed & seculorum, aliter commendat Iustinus, qui ingentia Ptolemæi munera ab ijs spreta dicit. Et cùm interiectis diebus ad

Liu. lib. 27.
Athen. li. 11.
Tacit. de morib. Germ. 528.
Liu. lib. 33. 115.
Prisc. ecl. legat. 54. & 55.
Val. Max. lib. 4. & Zonar. li. 2.
Iust. lib. 18.

ad cœnam inuitatis Rex coronas misisset, has illos honoris causa receptas, hoc est, ne liberalitatem Regis aspernari viderentur, postera die statuis eius imposuisse. Hinc liquet, munera regnantium modestè accipi posse, dũ & hæc ipsa publicè reddãtur. Quippe maioris animi est ea reddere quàm meruisse. At prõptè reijcienda cũm in hoc dantur, vt ijs accipientium animi labefiant. Huius moderationis insigne documentum dedit Hystaspis ex interiori amicitia Cyri. Nimirum, is missus ad contrahendam quàm maximã posset vim pecuniæ, cùm regi significasset quantum auri collatitij apud se, atque vnde esset, hæc addidit; Me quoque Rex vtere, ijsque donis, quæ in hoc ipso itinere, quòd abs te missus sum, tuisque literis commendatus, in me vndique congesta sunt. Enimuero prisca seueritas huc potiùs inclinabat, ne vlla munera legati acciperent, imitatione eius statuæ quæ Soloni erecta fuit. Hæc statua manum intra vestem condebat, non sanè quæ accepta celaret, sed Hercule, ne quid caperet. Non concio habenda est manu in sinu condita, inquit Æschini Demosthenes, sed obiri legatio debet manu in sinu condita. Hinc eximo legatos municipales ac prouinciales. Nam isti à principe, & ab Senatu licitè accipiunt munus, & quicquid est loco muneris. Idque fit illius proprium, cui dono datum est. Et verò vt ab externis corrumpi sordidum est & infame, sic iudicio principis honestari pulcherrimum. Ideo Verritus & Maloriges legati Frisiorum ciuitate Romana, qua vtrumque Nero donauit, conspicui domum remearunt. *Vno solatio*, inquit alicubi Apuleius, *freta est vrbs exempli tui, quod qui legatus mittitur, proconsul ad nos citò reuersus es.* At munera externa quò sunt maiora, hoc prõptiùs fides faciẽda animi despectoris earum rerum quibus imbecilli subruuntur. In primis ante oculos habendum illud de Xenijs insertũ elegãtissimo rescripto D.D. Seueri, & Antonini † οὔτε πάντα, οὔτε πάντοτε, οὔτε παρὰ πάντων.

Xenoph. l. 8. Cyrop.

Demosth. de fal. legat. 233.

Tacit. li. 13.

† nec omnia, nec vndecumque, nec ab omnibus.

Vlp. lib. 6. §. 3. D. de off. Proc. & leg.

Denique sciendum, longè aliam esse dignitatem legationis, atq; aduocationis & patrocinij. Hæc enim venalia prostant. At hercule legatio similis est iudicij, quod non magis vendere licet, quàm rapere publicum, aut sacro manus admoliri. Neque verò miror, si Corinthia lex qua cautum fuit ne legati dona acciperet, Dionysio seniori cor perfrigefecit. Quippe fassus est quod vnicum bonum tyrannis haberet, sustulisse Corinthios; qui eo decreto palam fecissent, quàm liberis hominibus formidabilia sint munera tyrannorum. Non solùm iudicibus sed & tibi, quicunque publicæ rei præfectus es, Deus dixit, *Non capias donum. Nam donum cæcat prudentes, & inuertit verba iustorum.* Vide si lubet apud Appianum Alexandrinum in Syriaca, quàm ex dignitate imperij, & probitate sua Scipiones responderint Heraclidi Byzantio, quem Antiochus legatum ad ipsos miserat, vt palam de dirimendo bello multa loqueretur; At reuera & secretò vti magnam vim pecuniæ apud ipsos effunderet. Ergo meritò Democritus apud Athenæum mirari se dicit, Athenienses iudicio non vltos esse os Epicratis nescio cuius, qui captus donis Artaxerxis, quò fœditatem suam sordibus Reipub. insuper contegeret, professus est, se rogationem laturum, vt loco nouem † Ἀρχόντων quotannis capite censi ad regem legati destinarentur, quorum egestatem regia munera subleuarent. Cæterùm hoc specimine moderationis tam raræ, támque solitum excedētis princeps, aut Senatus is cuius legatio est, motus pari quoque benignitate talem legatū remunerari debet; ne ipse ex alieno labore quæstus aucupari, externísque opibus artificiosè insidiari videatur. Ego quidem, si mei arbitrij res sit, iubeam munera manere apud illum cui data sunt. Quatuor illis legatis, quorum nomina memoraui, non solùm decreto patrum, sed & populi iussu, ea quæ in ærarium reposuerant Quæstores distribuerunt. Hæc quoque solet esse & humanitas &

Plutarch. in Apophth.

Exodi cap. 23. 8.

Athen li. 6. Plutarch. in Pelopida.

† magistratuum.

benignitas hodiernorum regnantium, vt talia dona iubeant manere apud illos quibus data sunt. Sic dubites quid primùm, magisue admirere in hoc tam illustri eminentium virtutum certamine; An benignitatem illorum, vnde munus primò profectum est, an continentiam legati, an æquitatem illius, cuius est legatio. Certè hinc princeps apiscitur compendia honoris; & legatus super honorem, pretium suæ moderationis. Quanquam ridiculè illud; quicquid est, dicitur pretium muneris tam ardui, & laborum ingentium; quæ verius dici debet accessio eorum, quæ verè sunt præmia, de quibus infra dico. Sed tamen vsque eò non spernendum aio, vt quoties beneficium accipitur à summo viro, vis eius quàm latissimè fieri potest, extendi debeat. Catè Lysander Lacedæmonius, qui ab ciuitate legatus ad Dionysiū tyrannum, oblatis ab illo sibi stolis duabus, cumque iuberetur vtra placuisset, hanc accipere, filiæque suæ ferre; Imò ipsa, inquit, eligat; abstulitque vtrâque. Haud minùs ingeniosè Aristippus, cui cùm Dionysius ternionem scortorum in cōspectum dari iussisset, eique permisisset ex eis delectam quam vellet mulierculam sibi habere, abduxit omnes. Neq; enim Paridi, inquit, tutū fuit vnam prætulisse cæteris. Sed facetiam, videlicet, terminauit moderatio. Nam fœminas ductas vsque ad vestibulum dimisit. Vt talis virtus præmiis est extollenda, & laudibus insuper cumulanda, ita quoque in illos seuerissimè vindicandum, qui plus æquo muneribus obnoxij sunt. Athenienses Timagoram legatum suum, quem Artaxerxes magnitudine munerū corruperat, damnatum necauerunt. Nam præter vim auri, & argenti, lectum quoque pretiosum, & seruos lectisterniatores, rudibus tunc etiam ad talia Græcis, accipere non erubuerat; præter boues fœminas octoginta cum bubulcis. Et super hæc, lectica ad mare portari se passus erat. Qui sanè cùm mores patrios inquinasset, cuius in persona elucere debuit,

Plutarch. in Lysandro.

Diog. Laert. in Aristip.

Plutarch. in Pelop.

ingenuitas libertatis longè diuersa à luxu regio, tam bene morata ciuitas autorem exempli tam pestilẽtis ferre non debuit, non potuit. Legati discedentes non solùm muneribus coluntur & honorarijs, quæ supra dixi, verùm & singulari gratiarum actione, præsertim si legatio respicit compendia illius ad quem missa est. *Xenoph. lib. 6. Cyrop.* Cyrus legatos Indicos, qui ipsi ab suo rege mutuum attulerant, seorsim coluit multo honore verborũ, ob labores longi itineris; cùm alias etiã gratias amplissimis verbis regi ipsorum ageret, ob illud impetratum.

CAPVT LXXXII.

De responsis quæ dantur legatis, eorumque formis.

Responsorum supra facta mentio desiderat vberiorem executionem. Eius est responsa dare legationibus qui eas admisit, excepit, audiuit. Nempe hinc quoq; exteri intelligũt penes quem in Repub. sit summũ ius. Verba sunt Thesei alloquẽtis Adrastum, *Euripid. Supplic. actu 2: 287.*

—— † σῖγ' Ἄδραστ', ἔχε στόμα,
Καὶ μὴ 'πίπροσθε τῶν ἐμῶν τοὺς σοὺς λόγους
Θῇς. οὐ γὰρ ἥκει πρὸς σὲ κηρύσσων ὅδε,
Ἀλλ' ὡς ἔμ'· ἡμᾶς κ' ἀποκρίνασθαι χρεών.

† Tace Adraste, os reprime, Nec meum tuo sermone anteuerteris. Non enim hic quidem venit ad te vt nunciet iussa principis Thebani, sed ad me. Vnde & nos respondere par est.

Xenoph. de instit. Cy. histor. lib. 2. 46. His dictis ipse respondet nuntio. Nec Cyrus priùs responsum dedit legatis Indici regis, quàm id faceret permissu Cyaxaris ad quem missi fuerant. Hoc munus & princeps & Senatus sæpe delegant primoribus. *Dio lib. 56.* Quo more, principe Augusto, legationibus tres senatores responsa dabant. Quod est argumentum, oppressa libertate, patribus conscriptis liberum fuisse decernere de quauis re, priùs, scilicet consulto principe; *Liu. lib. 20.* quomodo in libertate *mos traditus erat à patribus, potestatem esse interrogandi si quis quid vellet legatos.* *Liu. lib. 27. 348.* Certè legimus Ætolorum legatos ab vno senatore his verbis interrogatos, *permitterentne*

arbitrium de se populo Romano? deinde ab altero, *Habituri ne eosdem quos populus Romanus socios & hostes essent?* Pluribus legationibus non indiscriminatim, sed eo ordine responsa dãtur, quo admittendas dixi. Cæterùm vt legationibus non temerè credendum, ita non præcipitanter est respondendum. Non vt nuntius ab itinere reuocari, ita responsa in integrum restitui possunt. Legatis Thebanis instanter petentibus ab Agesilao vt sibi responsum redderet, An non scitis, inquit, cùm seria res agitur, in mora multum esse consilij? Caluitius Rex Argiuorum neque bellum cœptasse, nec leges tulisse, neque legationibus responsa dedisse dicitur, nisi priùs facta re diuina Deorum consilia sciscitatus esset. *In vita M. Antonini.* Ergo audita legatione, Consus propitius aduocandus; tempus deliberationi sumendum; omnis res excutienda; dicta legati componenda cum factis illius, cuius negotium agit. Vtraque ponderantur, & æstimantur ab ijs quibus prolixa ætas, & multa experimenta dederunt vsum bene suadendi, & monendi vtiliter. Quibus tunc maximè intendendum ingenium, & expedienda prudentia, vt cauta, vt tuta, vt vera suadere possint. Nam huius ætatis Suffenos haud dubiè læuum numen exitio reseruat; qui quæ apud se destinarunt, de his per ludibrium consulunt eos, quorum sapientiam, simulatque abierunt è conspectu, sibi habent facetiæ. Quid? de finibus, de mutuo, de re cuiusque priuata itur in consilium, litigator pressius auditur, lis non priùs dirimitur, quàm iudicum sententijs perrogatis, numeratis, ponderatis. At negotium vniuersorum incuria deseritur, leuitate euertitur, temeritate præceps datur. Cùm tamen vnam esse regulam, normamque regnantium, fidele consilium amicorum, sciri voluerit magnus Iuppiter, qui ipsus nunquam dubitauit aduocare in consilium cætera numina. Ea re probè dictum est, præmium multorum meritorum vnũ dare posse, sed ad persoluendam mercedem boni consilij omniũ

Deorum concursum fieri oportere. Alij peccant in aliam partem. Nam semper consulunt, semper hebent, nunquam se extricant, dum tempora rerum consumunt consultationibus; denique nulla vnquam est eis parata gutta certa consilij. Ergo consilia maturè sunt inuestiganda, reperta discernenda, è discretis periculosa abijci, speciosa etiam introspici, cauta & vtilia seponi debent. Ex his ipsis nondum tempestiua differuntur, rudia expoliuntur, matura peraguntur. Vt sapientia est sal consilij, sic breuitas decus. Ergo verba responsorum succingenda sunt ad eum propemodum, quo libelli subnotantur. Inter encomia Theoderici regis Gothorum illud est, quod intromissis gentium legationibus, audiebat plurima, respondebat pauca. Sic Gelon Siciliæ Rex legatis Græciæ petentibus auxilia contra Xerxem, postquam multum verborum hinc inde factum est, respondit, Renuntiate Græciæ; vernum tempus sibi anno exemptum. Huius responsi vim interpretatur Herodotus. Vt enim ver est anni decor intractatus, sic rex significare voluit, suas copias futuras fuisse robur vniuersi exercitus. Legatis Antiochi Romam exploratum missis non aliud responsum quàm hoc, Si per Antiochum Græcis manebit sua libertas, isque abstinebit Europa, tum vt volet induat societatem Romanã. Talia respõsa, sicuti illa quæ Demetrius legatis dabat, meritò vocantur oracula. Etsi enim audientibus quandoque sunt ingrata, tamen occulta quadam autoritate percellunt conscientiam. Omnino sciendum est, responsum, quod datur legatis, esse purissimum speculum intimarum cogitationum illius cuius est. In responso perlucet socordia aut nequitia respondentis; aut elucet sapientia imperij. Id quod huc spectat, vt quod commodo nostro fieri, ac salua dignitate concedi potest, fiat, & petenti concedatur. Ea item quæ non concedi possunt, ita denegentur vt id, quicquid est, summa ratione factum illi ipsi, quibus

Sid. Apoll. lib. 1. ep. 2.

Herodot. lib. 7.

Appian. in Syr.

Plutarch. de fort. aut virt. Alex.

de ea re negatum est, fateantur. Talium responsorum vt plurima extent apud priscos exempla, tamen vnum profero ad cuius normam cætera æstimari poterunt. *Legati regis Attali expositis in Senatu meritis regis erga Romanos, vereri se dixerunt, ne idem præstare ei per Antiochum regem vltra non liceret. Itaque orare P.C. mitterent ipsi præsidium ad regnum eius tutandum. Si id nollent, ipsum ad sua defendenda cum classe, ac reliquis copijs redire paterentur. Senatus legatis ita responderi iussit. Quod rex Attalus classe, copijsque alijs duces Romanos iuuisset, id gratum Senatui esse. Auxilia nec ipsos missuros Attalo aduersus Antiochum socium & amicum populi Romani. Nec Attali auxilia retenturos vltra quàm regi commodum esset. Semper populum Rom. alienis rebus-arbitrio alieno vsum. Et principium & finem in potestate ipsorum qui ope sua velint adiutos Romanos esse. Legatos ad Antiochum missuros qui nuntient, Attali, nauiumque eius, & militum opera aduersus Philippum communem hostem vti populum Romanum. Gratum eum facturum Senatui, si regno Attali abstineat, belloque absistat. Æquum esse socios & amicos populi Romani reges inter se quoque ipsos pacem seruare.* In hoc responso aduertendum quàm omnia sint dilucida, probeque distincta. Nempe ita precibus Attali Senatus annuit, vt ne eâdem Antiochum meritò offendat. Præterea sibi rebusque suis prospicit; idque agit vt discordes reges conciliet.

Liu. lib. 22, 71.

CAPVT LXXXIII.

Quænam præter iam dictas sint potissima laudes responsorum. Quædam obiter de nuntijs.

LAudes quibus responsum effulgere par est, has potissimùm aduerti, acritatem, sublimitatem, constantiam, dignitatem, argutiam, breuitatem. Talium responsorum aliquot exempla hîc recensebo, vt

quilibet pro arbitrio quid in singulis aduertendum putet, obseruet, sibique hinc quid sumat, quid omittat, suggerat. Et primò quidem memorabo illa, quæ voco acria, ardua, sublimia, summæ potentiæ, parisque dignitatis argumenta perillustria. In his illud est quod supra memoraui datum fuisse à Sapore legatis Denathi. Quis, inquit, est iste vester, & vnde hæc ei fiducia vt ad proprium dominum literas dare audeat? Nunc si leuiori pœna defungi vult, manibus post terga reuinctis, procumbat in conspectu meo. Si non faciet, sciat à me sibi instare perniciem, tum generi & patriæ. Tale responsum, & quidem peracre, valdeque sublime dedit Iustinus legatis Abarorum. Neque inquit, vestra adulatione ductabor, nec minis terrebor. Neque hinc quicquam auferetis, nisi quantum collubitum fuerit animo meo. Et hoc quoque sicuti vestræ seruitutis autoramentum, non, vt existimatis, veluti vllam collationem tributi. Huius responsi austeritate legati vehementer dicuntur fuisse perculsi. Simile propemodum est illud quod Vitalianus dedit Targitæ Abaro. Non qui legationem obires huc venisti, sed qui fidem faceres quales sint Abarorum mores. Simile illud Galerij datum legatis Persicis, in quo sunt hæc verba, Se maiorum vestigijs insistentem scire *Parcere subiectis & debellare superbos*. Tale illud quod Valerianus dedit superbæ & insolenti Iuthungorum legationi. Vos quidem ista commodè narrastis; res tamē aliud loquitur. Nam interdum iniecta mentione pacis bellum nihilominus protrahitis, dum vtrumque remiscetis. Ergo nos quoque incertos reddidistis quonam responso vobis reddito, rebus nostris potissimùm consulamus. Argiui legatis Lacedæmoniorum petentibus quosdam suorum exulum ad supplicium, responderunt, Nisi ante solis occasum abieritis, vt hostibus dabitur vobis malum. Menophilus dux Mœsiæ, de quo supra dixi, auditis legatis Carporum, solutus est in risum; cumque eos

Petr. Patr. ecl. legat. 20.

Menand. ecl. legat. 82.

Menand. ecl. legat. 130.

Petr. Patr. ecl. legat. 17.

Dexipp. ecl. legat. 4.

Demosth. de Rhod. libert. 80.

Petr. Patr. ecl. legat. 16.

haberet

haberet ludificatui dixit, Et super his consulem imperatorem. Ergo post quartum mensem redite in hunc ipsum locum. Inter præcipuas dotes illustrium virorum illa est, quod in medijs difficultatibus constanter, fortiter, acriter hostibus responderunt. Huius generis fuerunt responsa Periclis data Peloponesijs, quæ miris laudibus extulit disertissimus Aristides. Talia responsa ij potissimùm quibus data sunt quàm sæpissimè cum pauore admirantur. Sic Sylla legatis Mithridatis, Quid dicitis? inquit. De Paphlagonia fatetur Mithridates, de nauibus negat? Cui si ego relinquerem illam dexteram interfectricem tot ciuium Romanorum, eum ad genua mea æquum fuit procumbere. Et Alexander legatis Darij, Nuntiate, inquit, Dario gratiarum actionem apud hostem superuacaneam esse, meque quæ clementer & benignè fecerim non amicitiæ eius tribuisse, sed naturæ meæ. Nec aduersus calamitates, sed aduersus hostium vires contendere. Inter laudes Stilichonis disertissimus poëta Claudianus memorat hanc,

Aristid. ἐπὶ ἴσων τεσσ. & in Themist. 38. 6.

Quod nil in tanto rerum terrore locutus
Indignum Latio; Responsa quòd ardua semper
Eois dederis, quæ mox effecta probasti
Securus.

Claudian. de laud. Stilich. lib. 1. 55.

& alibi

Ardua qui latè terris responsa dedère.

Lib. 3.

Huius, inquam, generis responsa fidem faciunt acritatis & generositatis illius, cuius ab ore proficiscuntur, nec nisi ad ipsius insignem laudem referri possunt. His simile illud est datum à Mandane Indo nuntijs Alexandri. Hi enim cùm Mandanem ad Iouis filium vocarent; ac si veniret ei dona, sin minùs malum pollicerentur, ita Indus respondit, Nec Alexander Iouis filius est, nec magnæ parti terrarum imperat; nec ego illius donis permoueor, cui nulla est satietas. Nec item minas timeo, Mihi enim viuo quicquid India suppeditat abundè est; Si moriar, hac carne iam

Strabo. lib. 15.

ſenio attrita liberabor in meliorem purioremque vitam mutatus. His reſponſis proxima ſed longè diſſimilia ſunt illa, in quibus aduertitur & ſuperbia & ſocordia loquentis. Nempe, quæ tumidiùs & ferociùs, verbiſque ſorti loquentis parum conuenientibus enunciantur. Huius illud eſt quod à Dalmatis Fannio legato Romano datum fuiſſe autor eſt Polybius, cum dixerunt, Nihil ſibi & Romanis eſſe commune. Huc refero illud quod ab Heluetijs datum fuiſſe Cæſari ſupra memoraui. Cùm enim ipſis imperarentur obſides & pecuniæ, reſponderunt & quidem apud Romanas aures, ſatis audacter, ſe talia accipere ſolitos. Enimuero in reſponſis inter pares, multoque magis ſi dantur à minori & infirmiori imperio, vitanda eſt ferocia verborum, qua animi aſperantur, & negotia retardantur. Atrox reſponſum datum legatis Carthaginienſium paci impedimẽto fuiſſe memorat Polybius. Atrocitati affinis eſt faſtus, qui vel in ipſis magnis imperijs omnem gratiam conceſſæ & impetratæ rei elidit. Nam fucata & ampullata commemoratio beneficij eadem eſt exprobratrix. Amantur ergo reſponſa ingenuè enuntiata, & verbis contexta temperatis: denique talia, vt, ſi quæ in ipſo negotio amarities eſt, hanc mitis oratio condiat. Aliud eſt reſponſa dare ardua, ſublimia, generoſitatis illuſtria documenta, & aliud, ea concipere ijs ſenſibus, & ea atrocitate aut aſperitate verborum, quæ dedecet os & pudorem ſummæ dignitati plerunque congenitum. Certè vt ſemper anguſtiora imperia modeſta, ſic maxima & opulentiſſima ſublimior oratio decet. Non mirum ergo ſi non ſolùm talium imperiorum domini ac regnatorum maximi, ſed & ipſi talium legati & præfecti hac verborum granditate ſepe cum illis, quos conueniunt, vtuntur. Certè Cæſar præter Syllam & alios quos ſupra nominaui, hac verborum ſublimitate legatis Pharnacis regem apud ipſum excuſantibus reſpondit. Et Cyaxares legatis Indicis, qui dixerant, re-

Polyb. ecl. legat. 202.

Appian. Alex. πα-ṡἰρ.

Polyb. lib. 1.

Hirt. lib. 1. belli Alex.

gem ſcire cupere quæ cauſæ ipſum regemque Aſſyriorum commiſiſſent; verbiſque eius denuntiare, futurum ſe in partibus illius cui fiat iniuria; Renuntiate, inquit, regi veſtro, neque in regem Aſſyriorum, neque in eius imperium quicquam iniuriæ à me profectum, qui iure & innocentia tutus ſum. Cæterùm quiſquis me aggredietur virum ſentiet. Talia, inquam, reſpōſa decent maieſtatē magnorū regū & felicitatem victorum, quorum iura quia ſunt indiſputabilia, non eſt vtique mirum ſi eorum reſponſa terribilia ſunt & minacia. Ad hanc prope formam Conſul Romanus Ætolorum legato, qui dixerat eum imprudentia labi, qui ea imperaret quæ non eſſent moris Græcorum; *Nec hercle*, inquit, *magnopere nunc curo quid Aetoli ſatis ex more Græcorum factum cenſeant, dum ego more Romano imperium habeam in deditos modò decreto ſuo, ante armis victos. Itaque ni propere ſit quod impero, vinciri vos iam iubeo. Aſſerrique catenas, & circumſiſtere lictores iuſſit.* Et quidem hæc habeo quæ dicam de reſponſis acribus, arduis, ſublimibus, conſtantibus, imperij maieſtatem, & illius à quo manant, dignitatem aſſerentibus.

Xenoph. l. Cyrop. & Zonar. in actis Cyri lib. 1.

Liu. lib. 26.

CAPVT LXXXIIII.

Perſequor eas laudes quibus cenſentur ea reſponſa quæ legatis dantur.

SEquitur argutia non minima inter laudes reſponſorum, cui conuenit illud Helenæ verbum quod eſt apud Euripidem † Κάλλιον εἶπας ἢ σ' ἀνηρόμην ἐγώ. Argutiam voco illud loquentis acumen quod ſæpiſſimè in vno verbo poſitum eſt, non ſolùm eius qui laceſſit, ſed potiſſimùm reſpondentis. Quo lepore res per ſe odioſa, quæque argumentis dilui vix poteſt, diſſoluitur. Argutiæ proxima eſt breuitas, de qua etſi

† pulchriùs reſpondiſti quàm ego interrogati.

Euripid. Hel. 536.

ſupra aliquid dixi, tamen hoc loco vt conueniente, aio breuitatem ſiue concinnitatem ſæpe ita continere cauſas reſponſi, vt eas nihilominus excludat. Nempe ita ſtrictim ratio reſponſo inſeritur, vt veriùs monſtretur quàm enuntietur. Cùm Oſroes per legatos peteret à Traiano pacem, multis in eam ſententiam dictis, deniqueTraianus nihil reſpõdit niſi hoc, Amicitiam minimè verb s diiudicari. Ea ratio tã ſolers ijs quibus reſpõſum datur, ſi sũt callidi rerũ, eſt loco cõſilij. Senatus legatis Bocchi, poſtquã erraſſe regẽ & Iugurthæ ſcelere lapſum deprecati ſunt, amicitiã & fœdus petẽtibus hoc modo reſpõdit; Senatus & populus Romanus beneficij & iniuriæ memor eſſe ſolet. Cæterùm Boccho, quoniã pœnitet, delicti gratiã facit. Fœdus & amicitia dabuntur cùm meruerit. Specta in hac paucitate verborũ duas cauſas reſponſi. Nã pœnitenti regi Senatus ignoſcit. Fœdus & amicitiã negat, quia nulla meruit; ac ſi dicat, faciundũ ei aliquid eſt quod Senatus magis, quàm ſua retuliſſe videatur, vt Sylla ipſi Boccho dixit. Callidè quãdoq; breuitati additur obſcuritas. Rebus, videlicet, dubijs, ac nondũ paratis, temporariũ præſidiũ petitur à verbis perplexabilibus; cuiuſmodi fuit reſponſum ab Senatu datum legatis Mithridatis & Nicomedis; ac priùs Achæis & Lacedæmonijs, quod Liuius ait ita perplexum fuiſſe, *vt Achai ſibi de Lacedæmone permiſſum acciperent, & Lacedæmonij non omnia conceſſa ijs interpretarẽtur*. Talia reſponſa legatus petere debet vt ſcripto cõprehendantur; ne obſcuritas non ab exterorũ calliditate profecta, ſed in pectore ipſius nata videatur. Cui cautioni locus eſt quandocunque quidpiam infauſtum, & improſperè geſtum domum referri debet; ne ore legati noteſcant aduerſa. Id quod & legatis & nuntijs perſæpe in perniciem vertit; vt legatis Carthaginienſium, qui vltimum vrbis ſuæ fatum ſuis renuntiantes lapidibus à multitudine obruti ſunt. Eodem æſtu iracundiæ Sertorius nuntium interitus

Dio ecl. legat. 404.

Appian. in Mithr.
Liu. lib. 28.

Appian. Liby.
Frontin. ſtrat. lib. 2. cap. 7.

Herculeij pugione traiecit, Tigranes aduentantis Luculli suspendio necauit; Orætes cladis Darij occidi iussit, Carreni mortis Iuliani coniectu lapidum obtriuerunt. Memorat Athenæus è Theopompo, Cotyn Thraciæ regem mancipium voluptatis & libidinum, apparato conuiuio, tanquam esset illi Minerua nuptura, ebrium expectasse deam in thalamo instructo ornatoque. Ea cùm nusquam appareret, impotem mentis ex hastatis satellitibus quemdam misisse, qui prospiceret an Dea ad thalamum accessisset. Reuersum eum, ac renuntiantem neminem ibi esse, sagittis confecisse. Id quod cùm alteri quoque accidisset, tertium, qui rem gestam resciuerat, cùm ad regem accessisset, renuntiasse deam illum iamdiu opperiri. Nec solùm ipsi nuntij talia sunt passi, sed si quis eos excipi oportere dixerit, vt ille quem Aristides à viris, vxorem eius à mulieribus obrutam memorat. Contra ij nuntij qui læta afferebant, coronati incedebant, vt dixi in coronis; ijque quibus datæ fuerant † ἐπινίκιοι ἐπιστολαί. Meo quidem animo antiquitas nihil finxit effectius ære nuntiorum, quorum manibus inditæ sunt Gratiæ. Et verò immane est quàm adlubescant nuntij, qui, re ancipiti, & suspensis hominum animis inter spem & metum, effundunt lætitiam, lubentiamque qua gestant onustum pectus. Vt verba ordinata, & prorsa, & vorsa facundia legati electant simile responsum, ita sermo proletarius, & incompta loquentia prouocant responsum confusum & amarum. Nam, vt ait vetus poeta,

Non malè respondet, malè enim prior ille rogarat.

Apud Euripidem Agamemnon ait Clytemnestræ,

† σὺ δ' ἂν ἐρωτᾷς εἰκότ', εἰκότα κλύεις.

Sæpe quoque sinisteritas legati mordaci responso confutanda est. Quale fuit illud regis Abderitarum, qui legato locuto plurima, cùm is tandem destitisset, rogaretque quid ciuitati renuntiaturus esset, Te,

Appian. Mithrid. *Herodot. lib. 3.* *Zosim. li. 3. & Niceph. lib. 10. c. 36.* *Athen. l. 12.* *Aristid. Themist. 143. 6.* *Quintil. Instit. lib. 5. cap. 13.* *Euripid. Iphig. in Aul. 333.* *Plutarch. in Apophth. Lac.*

† victrices epistolæ.

† Tu si quæ decent interrogaueris, ea quæ te decent audies.

ait, tacenti mihi tam diu obstrepuisse, ac meam partem orationis exequutum esse. Homines tam inepti sæpe dimittuntur absque vllo responso. *Garrulo respondere*, inquit Sidonius, *conuicium est*. Quandoque legatis nullum responsum datur impulsu iustæ indignationis. Quo, opinor, affectu prohibitus est Augustus quominus legatis Antonij post Actiacam victoriam ad ipsum iteratò missis quicquam responderet; cùm tamen idem Cleopatram responso dignatus esset. Ne Lacedæmonij quidem tabellarijs Antiochi, eius qui apud ipsos regnum occupauerat, responderunt, ira, vt verisimile est, præpediti. Vitellius quoque legatos Othonis dimisit sine responso. Quæ silentij seueritas facilè excusatur cùm ab iniurijs legatio missa est. Constantius quidem legatos Magnentij, licet Episcopos, nullo alloquio dignatus est; quia missi erant à victo, & meritò victo, qui æquas pacis conditiones priùs repudiasset. Et verò in tali taciturnitate sæpe plus est virium, quàm in responso meditato. huiusmodi est illud

Sid. Apoll. lib. 2. ep. 7.

Zonar. in Aug.

Pauf. lib. 4.

Zonar. in Oth.

Zonar. in Constantino, Constante et Constantio.

Frangitur in tacito fœmina sæpe viro.

Propert. l. 2.

Memorat Liuius, duodecim coloniarum, quæ, dum Annibal adhuc in Italia viribus floreret, detrectauerant imperium, mentionem fieri patres prohibuisse; cùm alias, quæ in fidę manebant, honoratissimo decreto extulissent; neque illarum legatos dimitti, neque retineri, neque appellari à Consulibus voluisse. Ea tacita castigatio (verba sunt Liuij) maximè ex dignitate populi Rom. visa est. Sæpe silentium est argumentum hæsitationis, metus, trepidationis. Metu obmutuerunt Lacedæmonij; quibus in acie consistentibus cùm caduceator Mardonij mandata edidisset, responso diu expectato, neque accepto, ad suos regressus est. Quoties quædam necessitate responderi debent, quæ eadem regius pudor coram dici prohibet, quia sunt intimi laniatus audientium, tunc responsum non verbo legatis redditur, sed per

Liu. lib. 17.

Herodot. lib. 3.

literas aut destinata ad id ipsum legatione. Alexander legatis Darij, qui ad se cum literis missi fuerant, orantibus vti matrem, vxorem, & liberos dimitteret, verbo nullum responsum dedit; sed Thersippum vnà cum literis, quibus responsum inditum, ad Persam misit. Hic ipse Alexander Atheniensium legatis gratulantibus de numero, & magnitudine victoriarum eius humaniter respondisse contentus, ab ciuitate per literas petijt quosdam ciues sibi dedi, quibus se meritò infensum putabat. Cùm in responso tantum difficultatis est, vt quid respondendum sit nondum constet, id tunc quoque consultè differtur. Diciturque illud missum iri per propriam legationem. Antiochus, quia non satis in promptu erat quid Epirotarum perplexæ legationi responderet, dixit se ad eos propediem missurum esse legatos, qui de ijs quæ ad illos seque communiter pertinerent, agerent. Sæpe rebus arduis, responso (qua de re supra dixi) additur legatio. *Nec responderi tantùm*, inquit Liuius, *ijs gentibus, sed legatos mitti, duos ad regulum Cincibilem trans Alpeis, tres circa Carnos Istrosque & Iaspidas placuit, qui indicarent quæ patrum sententia esset.* Quandoque, quanquam legatis præsentibus, scripto responsum datur. Hac ratione à Perseo dimissi sunt Cn. Seruilius Cepio, Appius Claudius Cento, T. Annius Lusius legati Romani. Loco responsi quandoque res ipsæ promuntur. Nempe hac ratione & prudenter & scitè illuditur legationibus ineptis, & intempestiuis, qualis fuit illa de qua hæc Liuius, *Per id tempus parantibus vtrisque se ad prælium legati Tarentini interueniunt denuntiantes Samnitibus Romanisque vt bellum omitterent. Per vtros stetisset quominus discederetur ab armis, aduersus eos se pro alteris pugnaturos. Ea legatione Papyrius audita, perinde ac motus dictis eorum, cum collega se communicaturum respondit. Accitoque eo cùm tempus omne in apparatu consumpsisset, colloquutus de re haud dubia, signum pugnæ proposuit.*

Arian. l. 2.

Liu. lib. 26.

Liu. lib. 33. 111.

Liu. lib. 32.

Liu. lib. 9. 536.

Agentibus diuina humanaque quæ assolent cùm dimicandum est COSS. Tarentini legati occursare responsum expectantes. Quibus Papyrius ait, Auspicia secunda esse, Tarentini, pullarius nuntiat. Litatum præterea est egregiè. Autoribus Dijs, vt videtis, ad rem agendam proficiscimur. Huc quoque pertinet illud responsum quod his verbis memorat hic ipse Liuius. *Cùm ad mœnia Satrici admotus esset exercitus, legatisque missis ad pacem cum precibus petendam triste responsum ab Consule redditum esset, nisi præsidio Samnitium interfecto, aut tradito, ne ad se remearent, plus ea voce, quàm armis illatis terroris colonis iniectum. Itaque cùm subinde exequerentur quærendo à Consule legati, Quonam se pacto paucos & infirmos crederet præsidio tam valido & armato vim allaturos? Ab ijsdem consilium petere iussi quibus autoribus præsidium in vrbem accepissent, discedunt. Aegreque impetrato vt de ea re consuli Senatum, responsaque ad se ferri sineret, ad suos redeunt.* Simile propemodum fuit illud quod Senatus dedit Rhodijs ineptis pacificatoribus. *Tradidere quidam legatos Rhodios nondum missos post victoriam nuntiatam, velut ad ludibrium stolidæ superbiæ in Senatum vocatos esse. Legatos ab Rhodijs ad pacem inter Romanos & Persea faciendam, quòd id bellum graue, atque incommodum Græciæ omni, sumptuosum ac damnosum ipsis Romanis esset. Fortunam perbene fecisse, quando finito aliter bello, gratulandi sibi de victoria egregia Romanis opportunitatem dedisset. Responsum ab Senatu, Rhodios nec vtilitatum Græciæ, neque cura impensarum populi Rom. sed pro Perseo legationem eam misisse. Nam si ea fuisset cura qua simularetur, tum mittendos legatos fuisse cùm Perseus in Thessalia exercitu inducto, per biennium Græcas vrbes alias obsideret, alias denuntiatione armorum terreret. tum nullam pacis ab Rhodijs mentionem factam. Postquam superatos saltus, transgressosque in Macedoniam Romanos audirent, & inclusum teneri Persea, tunc Rhodios legationem misisse, non ad vllam aliam rem quàm ad Persea imminenti*

Liu. lib. 9. 539.

Liu. lib. 35. 185. & Polyb. ecl. legat. 154.

nenti periculo eripiendum. Cum hoc responso legati dimißi. De hac ipsa inepta, quæque se magnis negotijs ridiculè interponit, legatione alibi loquitur hic ipse Liuius. *Sub idem tempus Rhodij legati in castra venerunt cum ijsdem de pace mandatis, quæ Romæ ingentem iram patrum excitauere. Multò iniquioribus animis à castrensi consilio auditi sunt. Itaque cùm alij præcipites sine responso agendos castris* [locus hic est mutilus] *pronuntiauit post diem quintum decimum se responsum daturum. Interim vt appareret quantum pacificantium Rhodiorum autoritas valuisset, consultare de ratione belli gerendi cœpit.* Hoc ipsum illi ipsi Rhodij in Senatu Romano verba facientes agnoscunt. *Ex sordido*, inquiunt, *diuersorio vix mercede recepti, ac prope hostium more extra vrbem manere iußi, in hoc squalore venimus in curiam Romanam.* Et paulo post, *Hoc legatos vtroque de pace mittendo consecuti sumus, vt ne ab vtraque parte gratiam iniremus; ab altera etiam crimen & periculum esset.* Inprimis diligenter cauendum ne responsum sit euidens argumentum alicuius sinisteritatis aut nequitiæ illius qui respondet. Talis responsi specimen est apud Strabonem. Leucippus quidam ab Achæis missus est ad ciuitatem habitandam cum alijs. Is in vsum diei noctisque locum à Tarentinis acceperat. Quem locum istis reposcentibus, is respondebat, si ad sequentem noctem repeterent, se redditurum. At noctu repetentes in diem sequentem differebat, talis respõsi vaframento ijs illudens. Responso quandoque additur munus fœdum & spurcum, quo lutulatur is cui mittitur. Cardamus dux Bulgarorum barbara temeritate ab Imperio Romano tributum sibi per legatos petere, intentis minis, non erubuit. Enimuero Constantinus, literis ad hunc nebulonem è dignitate scriptis, addidit stercus equinum, quo tributo eum dignum censuit. Postremò, non omni responso statim credendum; multoque minus ea temeritas est adferenda, inden-

Liu. lib. 34. 168.

Liu. lib. 35. 204.

Strabo li. 6.

Zonar. in Irene & Const.

daque suis. Nã sæpe hac techna in fraudem inducuntur improuidi; Quales fuerunt legati Chalcidenses, *quibus apud Phormionem querentibus de agro suo depopulato, is benignè respondit. Et nocte qua eos dimissurus erat, subditis literis, quibus Athenas redire iubebatur, paulùm regressus, eos dimisit. Quibus omnia tuta, & abysse Phormionem renuntiantibus, Chalcidenses, remissa vrbis custodia, repente reuerso Phormione, prohibere inexpectatam vim non potuerunt.* Haud magis syncerè Corcyræi. Nam legatis Græciæ responderunt, ab se contra Xerxem auxilia missum iri, cùm tamen longè aliud destinarent. Nam classis ipsorum, vt fortunæ applicaret sua consilia, euentum prælij naualis expectauit. Legatis Carthaginiensium in ipso exordio tertij belli Punici ab senatu responsum est, si trecentos illustres pueros obsides tradere intra triginta dies, & quædam alia imperata facere in animum inducere possent, & libertatem ciuitati, & quicquid in Africa suæ ditionis fecerat, relictum iri. Cùm tamen arcanò consulibus mandatum esset, eam vti euerterent. Sic legati Eugenij missi ad Theodosium comitate responsi, alijsque velamentis subdolæ humanitatis decepti sunt. Nam post illorum abitum is summo conatu bellum gessit aduersus Eugenium decepto luctuosum. E fucatis hisce responsis prodeunt iliades malorum. Legati Romani contenti fallaci responso Iugurthæ, *veluti per id bellum soluissent, continuò Aphrica excessere. Iugurtha vbi de illorum discessu certior est factus, multò acriùs quàm antea renouat bellum.*

Frontin. Strat. lib. 3. cap. 11.

Herodot. lib. 7.

Appian. in Liby.

Zosim. li. 4.

Sallust. Iug.

CAPVT LXXXV.

De renuntiatione legationis.

VT neque magistratus ante suum annum, nec sacerdos intra tempus sacerdotio præfinitum, sic legatus, nisi renuntiata legatione, desinere non potest. Porrò non alij renuntianda quàm illi ipsi à quo accepta est. propemodum vt more militari non alij quàm imperatori nuntiatur factum esse quod imperauit. Vlysses ille Homericus quid Achilles iracunda mente responderit, vni regi retulit. Renuntianda ita est, vt ex nuda narratione vti res gesta est, sciri possit, non sicuti ex composita fabula suspitiones excitari. Quid odiosius, quidue inflatius Athenione illo, qui cùm Atheniensibus renuntiaret legationem, quam obierat apud Mithridatem, intantum extulit felicitatem regis, inquantum Romani imperij fortunam extenuauit? Etsi enim illa relatio multa falsa multis veris remiscuit, tamen verbis tam insolentibus contexta est, vt tota pro vana accipi potuerit. Si fucata tam sunt odiosa, quid merum mendacium quod germinat ex infidelitate? Perfidi legati, inquit Demosthenes, suam Philippo operam locant, ac nihil veri suis renuntiant. Ergo hinc omnis oratio mendax excludenda est. nisi fortè eam excusset miseratio, vt pote ab legato inuentam tuendæ saluti suæ, aut suorum. Quidam cùm ciuitas pestilentia laboraret, missusque esset ad consulendum oraculum, *responsum ei est, filium ipsius immolandum esse. Ille non aliud nuntiauit ciuitati, quàm sacra desiderari. neque alij quàm filio confessus est.* Credo, veritus exitum Thasij illius, qui cùm Busiridi monstrasset, immolato hospite, venturos imbres, promissorum

Quintil. decl. 366.
Tacit. lib. 1.
Iliad. 1.
Athen. lib. 5.
Demosth. de cor. 319.
Quintil. decl. 326.
Hygin. fab. 56.

fidem ipse immolatus impleuit. Cùm renuntiatio est odiosa, & acerba illis quorum legatio est, cautè agendum, imitatione Punici astus, quo decem Pœnorum principes renuntiarunt Elissæ mandata Hiarbæ regis Mauritanorum, quem memorat Iustinus, cuius verba hîc referre non piguit, quia cautæ solertisque renuntiationis exemplum ob oculos ponunt. *Cùm*, inquit, *successu rerum florentes Carthaginis opes essent, Rex Mauritanorum Hiarbas decem Pœnorum principibus ad se accersitis, Elissæ nuptias sub belli denuntiatione petiјt. Quod legati reginæ referre metuentes, Punica cum ea ingenio egerunt, nuntiantes regem aliquem poscere qui cultiores mores, victusque eum Afros perdoceat. Sed quemquam inueniri non posse, qui ad barbaros & ferarum more viuentes transire à consanguineis velit. Tunc à regina castigati, si pro salute patriæ asperiorem vitam recusarent, cui etiam ipsa vita, si res exigat, debeatur, regis mandata aperuere, dicentes, quæ præcipiat alijs ipsi facienda esse; si velit vrbi consultum esse. Hoc dolo capta, diu Acerbæ viri nomine cum multis lachrymis, & lamentatione flebili inuocato, ad postremum ituram se quò sua & vrbis fata vocarent, respondit. In hoc trium mensium sumpto spatio, pyra in vltima parte vrbis extructa, velut placatura viri manes, inferiasque ante nuptias missura, multas hostias cædit, & sumpto gladio, pyram conscendit. Atque ita ad populum respiciens, ituram se ad virum, sicut præceperant, dixit, vitamque gladio finiuit.* Si negotium, ad quod legatus missus est, ei succedit sub manus, caueat ne gestis in suam famam exultet. Potius eam laudem sibi detractam gloriæ principis adponat; eius prouidentiam laudibus extollat; ad eius claritatem omnia referat. Et, vt alia desint, eius felicitati adscribat omne decus rei bene gestæ. Industriam, ex qua nata gloria est, consequitur inuidia, si tumidiùs commemoratur. oderuntque merita regnantes, quibus remunerandis impares

Iustin. li. 18.

existimantur. Georgio, qui à Mauritio imperatore missus fuerat ad Chosroëm, vitio versum est, quòd quacunque ratione id euenisset, rex ei plus tribuerat quàm ipsi imperatori, cùm dixit, Persas id dare Georgio vt seruent fœdera, non imperatori Mauritio. Siue hoc; nam vtrumque responsum fuisse memoratur, Propter legati virtutem soluo bellum; Tanquam Persa plus reponeret in fide legati, quàm in maiestate principis. Id quod nullus regnantium, quamlibet ingenio modestissimo, æquo animo ferat. Tunc certè Mauritius, ea re cognita, succensuit Georgio, cum illa legatio parum prosperè successit. Ergo, quod huc pertinet, Demosthenes prudenter dixit, Neminem esse qui nauale prælium ad Salaminem dicat esse Themistoclis, sed Atheniensium. Neque pugnam ad Marathonem esse Miltiadis, sed ciuitatis. Nunc autem, inquit, multi hoc dicunt, quod Corcyram cœpit Timotheus, & legionem cecîdit Iphicrates, & ad Naxum nauali prælio victor fuit Chabrias Nec Agricola, inquit Cornelius Tacitus, *vnquam in suam famam gestis exultauit. Ad autorem & ducem vt minister fortunam referebat.* Huc illud referri oportet quod de Agrippa memoratur. Quippe is dicere solitus fuit, se pugnando non sibi sed Cæsari operam dare. Nam sibi abundè ducebat hostes compressisse, id est, eius tanti facinoris conscientia contentus omni prædicatione abstinebat. Ratio est, quòd plerunq; illi, quorũ opes in excelso sunt, neminem volunt se ipsis haberi diciue præstantiorem. Ergo quæcunque pariunt facilem victoriam, hæc ipsi vltro per se exequuntur. Difficiliora & ancipitia amicis iniungunt. Quòd si quando suis ministris præclariora coguntur mandare, hæc eorum gloriam fieri id verè ægrè ferunt; inuidiaque ipsos non parum sollicitari constat. Itaque illis autor erat qui sibi egregiè prospectum cuperent, vt principem omni molestia difficultateque liberarent; ipsique vni omnis rei benè gestæ laudem integram ser-

Theophyl. histor. lib. 18.38.

Theophyl. de legat. ad gent. cap. 6. 53.

Demosth. de rep. ord. 70.

Tacit. Agric. 549.

Dio Augusto. 52.

uarent. Hæc legatus eò magis memoriæ mandare debet, quo plures reperiuntur suarum rerum nimij & insolentes ostentatores. Quin potius ei sum vehemens suasor, vt nullam omittat occasionem laudandi eius principis, cui ipse operam præstat. Ergo pudore, & verecundia autoris magna beneficia efficacissimè commendantur; eadem deuenustantur ostentatrice prædicatione. Principi & primoribus spatium relinquendum est, singula in animo otiosè volutandi, donec meritorum magnitudo sese inserat sensibus eorum. Polycratidas quidam Spartanus cum alijs missus orator ad duces regios, quærentibus illis vtrum priuatim venissent, an publicè missi? Si impetramus, inquit, publicè, sin minùs priuatim. Vox hercule digna præclaro ciue, & plena charitatis patriæ. Nam decus rei confectæ ciuitati adsignabat, dedecus repulsæ sibi. Hac modestia non solùm colendus est princeps, sed & ipsi legati, si duo, pluresue sunt, ipsi se inuicem anteponere debent, & pudore certare, vnde est vera gloria. Plutarcho adhuc iuniori, & alij cuipiam data est legatio ad Proconsulem. Plutarchus relicto alicubi collega, solus legationem obijt, & rem confecit. Domum reuersus cùm legationem renuntiaturus esset, admonitus à patre est, vt profecti sumus diceret, non profectus sum; neque dixi, sed diximus; aliáque sic eloqui tanquam omnia communicantem cum suo collegato. Quod is sibi detractum illi addidit, cumulatius accepit à republica, nempe, sine vlla cuiusquam inuidia, bonam famam, qui est cumulus magnorum meritorum. Accidit interdum vt vni è legatis datæ sint partes diligenter obseruandi quid quisque è suis collegatis in legatione dixerit aut fecerit. Tali re, iste seorsim ab alijs illa refert quæ sibi sunt mandata. Et hoc certè peruerso & pessimo more. Neque enim talis tantaque suspitio, qua cæteri legati læduntur, aut nimia illa, quę huic in contumeliam aliorum habetur, fides tantum addit ipsi quantum detra-

Plutarch. in Apophth. Lac.

Plutarch. in polit.

Demosth. de fal. leg.

hit probitati illorum qui in eandem legationem fuerunt electi. Nam illo ipso quod sunt electi, satis spectata principi censetur esse ipsorum fides. Ergo princeps omnibus ijs quibus vnam eandemque legationem dat, æqualem se præbere debet; saltem in ijs quæ vniuscuiusque legati fidem & probitatem spectant. In renuntiatione apparere debet omnia angulatim & singillatim fuisse adnotata, non illa tantùm quæ legationi causam dederunt, sed illud, quicquid est, in quo nonnullum quod res nostras respiciat momentum est. Huius relationis, præter quamplurima quæ suis locis dixi, & huc congeri possent, exemplum extat apud Liuium. Legati Romani postquam redierunt è Macedonia, retulerunt P. C. *vidisse se per omnes vrbes Macedonum summa vi parari bellum. Cum ad regem peruenissent, per multos dies conueniendi eius potestatem non factam. Postremò cùm desperato iam colloquio profecti essent, tum demum se ex itinere reuocatos, & ad eum introductos esse. Et præter inclementiam responsi, regem accensum ira denunciasse sibi vt triduo regni sui finibus decederent.* Ita se profectos, &c. Q. Fabius ab Senatu ad Æquos missus, sicuti viseret loca sacra & publica, vt in officinis aduertit expediri machinas bellicas & arma, id quod ex Æquorum simulatis verbis ne odorari quidem potuerat, habuit pro comperto, Æquos accingi ad bellum. Et hæc fuit renuntiatio legationis. Cæterùm ipsissima verba, quæ plerunque referuntur in ostentationem memoriæ, si non sunt luculenta, & insignia, hoc est, quæ signent res insignes, & intimos sensus loquentis, quæque vt non temerè prolata appareat, ita quoque præ cæteris aduerti debēt, ineptiam legati magis quàm curam produnt. Huius generis fuerunt illa quæ Alaricum iaculatum esse supra memoraui, Spissius fœnum faciliùs secatur. Huc quoque pertinent habitus, vestitus, gestus illorum, quos legatus adijt. Nam hæc omnia persæpe sunt magis viuidæ imagines ingeniorum, quàm vlla diligentia verborū.

Liu. lib. 32. 60.

Dionys. lib. 9.

Denique quà rebus, quà verbis, quà alijs quæ dixi, perducendus eſt princeps aut Senatus in medias res. Qui ab duce exercitus mittuntur ad res hoſtium explorandas, vallum, foſſam, murum, propugnacula, numerum & virtutem propugnatorum, alia munimina, ardua, & decliuia, plana, edita, lata, anguſta, locorum acceſſus & receſſus ex fide referunt. Ad eundem modum legatus, tanquam in tabula, totius negotij initia, proceſſus, exitus ſuis repræſentare debet tanta diligentia, vt nihil vſpiam lateat quod eam effugerit. Certè inter illa quorum Demoſthenes ait à legato rationem repoſci oportere, primo loco conſtituit renuntiationem legationis, hoc eſt diſpiciendum cuiuſmodi ſint illa quæ is renuntiat. Et hîc obiter dico, in rebus publicis moris fuiſſe, vt legati è legatione reuerſi, ea expoſita, ſuis rationes redderent, nempe apud eos magiſtratus qui Athenis dicebantur Εὐθυνταὶ. eâdem properatione qua duces exercituum prædam ex hoſtibus captam, & quicquid rem pecuniariã reſpiceret, bona fide repræſentare cogebantur. Neque tamen admiror ſuperuacuum laborem illorum, qui quos locos oculis, aut pedibus vſurparunt, & omnia opera artificis naturæ rimabundi minutiùs & ſcrupuloſiùs adnotarunt. Tenent nomina & culmina montium, lõgitudinem proſpectuum; miracula fontium, formas ferarum, ſpatia camporum, taliaque idonea ſcribendis libris, & oblectandis otioſis, & explendis curioſis; quæ nequaquam eſt finis relationis, ſed tantùm vt inſtruatur princeps, aut Senatus. Eam tamen diligentiam eatenus probo, ſi legatum non interpellat, aut auocat à ſuo munere, ſed inſuper ornat, negotia non retardat, ſed promouet; poſtremò, ſi legatum probat eſſe hominem politicum, non arguit ſcholaſticum. Atque adeò hæc gnaritas ad quaſdam occaſiones ſeponi poteſt. Legatos Arabum, & negotiatores Romanos affirmaſſe Alexandriam abeſſe à littore CXXM. paſſuum, memorat Plinius. Et longiùs ſita quandoque

Demoſth. de fal. legat. 199.

Plin. lib. 6. cap. 27.

quandoque venit tempus cùm scire qualia sint, ad nos magnopere pertinet. Huius generis fuerunt illa † ὑπομνήματα τῆς ἀποδημίας conscripta à Megasthene legato ad Androcotum, & Deimachi ad Allitrochaden eius filium reges Indiæ. Talis propemodum illa relatio eorum legatorum qui renuntiarunt, Abisarum regem Indicum alere duos angues inusitatæ magnitudinis. Huc pertinet illa renuntiatio Prisci, quem Theodosius iunior legauit ad Attilam. *Ingentia*, inquit, *flumina, id est Tysiam, Tibisiamque, & Driccam transeuntes, venimus in locum illum, vbi dudum Vidicula Gothorum fortissimus Sarmatarum dolo occubuit. Indeque non longè ad vicum, in quo Rex Attila morabatur, accessimus; vicum, inquam, ad instar ciuitatis amplissimæ. In quo lignea mœnia, ex tabulis nitentibus fabricata reperimus. Quarum compago ita solidum mentiebatur, vt vix ab intento posset iunctura tabularum comprehendi*, & quæ sequuntur. Vrbium quoque positus, aliaque locorum & regionum describere debēt ij, qui missi sunt ad ea speculanda, noscendaque; Vt duodecim illi speculatores Hebræi, quos Moses per Chananæos alium aliâ disparauit. Talis fuit ille, quem Augustus *ituro in Armeniam ad Parthicas, Arabicasque res maiore filio, ad commentanda omnia in Orientem præmisit.* Tales milites illi Prætoriani, qui cum Tribuno ab Nerone in Africam missi sunt, inter reliqua bella & Æthiopicum cogitante. Omnino, si quis quærat, in qua potissimum parte legatum intendere vires ingenij, quid ad suos ex peregrinatione referre velim, preter quidē pedē & caput eius negotij, ad quod missus est, hoc âme auferat; Vt pernoscat copias illiꝰ imperij, reiuc pub. quā adijt, hoc est, equitatū, peditatū, robur animorū, vires corporū genꝰ armorū, disciplinā, ærariū, vber soli, annonā, opes, inopiā, interiora, exteriora, ingenia, virtutes, vitia; aditus ad prouinciam qui faciles, qui difficiles, vicinas, & conterminas gentes. Talia Araspes retulit Cyro, omniaq; quæ viderat apud

† commentarij peregrinationis.

Strabo. lib. 2.65.

Strabo. lib. 15.668.

Iornand. de reb. Get.

Plin. lib. 6. cap. 27.

Plin. lib. 6. cap. 29.

Xenoph. lib. 6. Cyrop. & Zonar. in Cyro.

Plutarch. de fort. aut virt. Alex.

Assyrios. Talia Alexãder adhuc puer, cùm peregre isset Philippus pater, sciscitatus est legatos Persicos nõ pueriliter de aureo arbusto, aut hortis pensilibus, aut veste regia; sed, nimirũ totus in ea versus, quibus imperia censentur. Quantum copiarum esset apud ipsos. In quibus ordinibus Rex, acie instructa, prælia misceret. Quæ viarum compendia eò à mari tendentibus. Quo ætatis admirabili tyrocinio Persæ vehementer commoti, continuò exclamarunt, Nostrum regem fatemur opulentum; Sed hic puer, Dij boni! quàm magnus iam ab hinc rex est. Hæc, taliaque quisquis diligenter aduerterit, huic licet sine vlla suspitione ineptiæ, aut nota stultæ curiositatis illa quæ dixi, perdiscere, suisque renuntiare, exemplo nõ paucorum legatorum. Ioannes Singellus missus à Theophilo Imperatore ad principem Saracenorum non ob aliud operæpretium, quàm ad ostentandas opes imperij Romani, posteaquam ex ea legatione redijt, Imperatori enarrata inclyta magnificentia ædium principis Agarenorum, tantum in eo excitauit æmulæ cupiditatis, vt intra paucos dies par ædificium à solo excitatum, & absolutum sit. Nempe illa suis prudenter referuntur quæ alicubi conspecta sunt vt egregia & aduertenda, atque adeò in primis & scitu & relatu digna. E' quibus, videlicet, aliquod exemplum salutare in nostra deriuari, & apud nostros, honestissima accendi æmulatio potest. Huius generis est relatio Cyneæ. Quippe cùm is Romæ primores conuenisset, & in eorum vitas inspexisset, præter cætera retulit Pyrrho, Senatum Romanum sibi esse visum consessum Deorum. Etsi paulò aliter hoc negotium Eutropius memorat. *Cùm Pyrrhus*, inquit, *quæreret à Cynea legato suo, qualem Romam comperisset, dixit, regum se patriam vidisse.* Scilicet illic omnes esse tales, qualis vnus Pyrrhus apud Epeirum & reliquam Græciam putaretur. Postremò sciendum, Renuntiationem legationis, extremis Reipub. temporibus, sæpe

Zonar. in Theoph.

Plutarch. Pyrrho. 2. 722.

Eutrop. lib. 2. 219.

esse sicuti æquor speculi, in quo perspicuè licet intueri non solùm ingenium legati, sed, id quod maximum est, fidem. Capuani, & Beneuentani cùm à Sultano graui obsidione premerentur, auxilia vterque populus misit rogatum Constantinopolim. Ea cùm legatus à Basilio imperatore impetrasset, iterque ad suos retexeret, interceptus est à Sultano. Qui terrore ac minis extorsit ab legato promissum renuntiandi suis atrox mendacium, spem, scilicet, auxilij, qua sustententur, esse deploratam. Is ergo perductus ad proxima muro loca, salute patriæ præsenti exitio prælata, ipsos propediem copias imperatoris sub oculis habituros, alta & constanti voce suis firmauit. Ea vix fatus, statim per iram à Saracenis confossus est. Gemino hoc, tamque euidente suæ salutis argumento confirmatis obsessis, Sultanus postridie, obsidione soluta, inritus abijt. Simile quiddam de milite quodam Romano Tacitus alicubi memorat. *Zonar. in Basilio.*

CAPVT LXXXVI.

Quædam alia quæ pertinent ad renuntiationem.

NOn solùm hæc tam necessaria scitu legatus ad suos referre debet, sed & quicquid hinc inde ab se libatum patriam iuuare potest exemplo, consilijs, monitis. Legati exterarum gentium, qui Romæ erant tunc cùm agitata est honestissima illa lis inter principem & Rempub. de qua supra memoraui, seriem iudicij tam inclyti scriptis mandatã ad suos detulerunt; Vt hinc gentes discerent, qua, vt ita dicam, intemperantia amãdus sit bonus princeps. Simulque regnantes intelligerent, quàm pulchrum sit, cum illis, à quibus sic amãtur, mutua facere. Huc pertinet mos Romani Senatus, in quo dicitur fuisse liber, in quem exterorum præclara dicta referebantur. Huc quoque *In vita M. Antonini.* *M. Aurel.*

traho illa, quibus correctis opus est, quæ vel transeundo, ac veluti aliud agendo, ab oculo sagace animaduerti possunt. *Legatorum nostrorum suggestione comperimus* (verba sunt regis Italiæ apud Cassiodorum) *cursuales equos frequenti vsurpatione fatigari; & quos nos necessitatibus publicis cupimus custodiri, in vsum cognouimus priuatæ voluntatis adsumi.* & quæ sequuntur. Renuntiatione legationis etiam contineri debet mentio singularis aut humanitatis, quæ legato exhibita est, aut earum contumeliarum, quæ in persona legati Reipub. factæ sunt. Singula suis nominibus sunt appellanda. Posthumius & collegati postquam Tarento Romam sunt regressi, cùm nullum responsum sibi datum esset quod Senatui referrent, pro eo contumelias acceptas ordine iterarunt. In primis, vestem Posthumij, vt conspurcata fuerat, protulerunt. Quanquam in hoc negotio discrepant Valerius & Dionysius. Contra, si quid legatis à quopiam benignè factum est, nequaquam prætermittendum est. *Legati Rom. qui craterem aureum, donum Apollini Delphos ferebant, cum à pyratis intercepti Liparas deuecti essent, vbi velut publico latrocinio ciuitatis partam prædam diuidere mos erat, Timasitheus quidam, qui eo anno in summo magistratu erat, Romanis vir similior quàm suis, legatorum nomen, donumque & Deum, cui mitteretur, & doni causam veritus ipse, multitudinem quoque religionis iustæ impleuit. Adductosque in publicum hospitium legatos cum præsidio etiam nauium Delphos prosecutus, Romam inde sospites restituit. Hospitium cum eo S.C. est factum; donaque publicè data.* Turpe est, plures ex longinqua legatione redeuntes, non modò non eadem, sed ne similia quidem domum referre. Estque argumentum aut socordiæ, aut negligentiæ, aut etiam perfidiæ, quoties legati dissentiunt in ijs, quibus nititur momentum legationis. Hîc verò suæ conscientiæ vulnera palam fecisse Æschinem.

Cassiod. Var. lib. 4. ep. 47.

Dionys. in excerpt.

Val. Max. lib. 2. cap. 1.
Liu. lib. 5.

& Demosthenem adnotauit Hermogenes, cùm ab vna eademque legatione redeuntes inuicem dona vtrique ab rege data exprobrare non sunt veriti. Quippe Æschines obijcit Demostheni ipsum scripsisse apologiam legationis malè obitę; Demosthenes Æschini, ipsum deprehensum fuisse dum aurum [acceptum] fodit. Tam proterua fuit renuntiatio illorum qui missu Mosis explorauerunt regiones Chananæorum; cùm duo ex istis referrent diuersissima ab ijs quæ memorabantur ab alijs, qui numero erant decem. Et illi quidem duo vera ac diuinis oraculis congruentia loquebantur. Hi contra rerum fidem audacissimè pugnabant. Sed haud multò post pestilentia consumpti suæ audaciæ pœnas dederunt. Contra illis duobus veluti præmium seruatæ fidei, salus data. Liberius ab Iustiniano legatus ad Amalassuntham, cùm super cæde reginæ rem, vt erat, imperatori retulisset, Opilio alter legatus culpam atrocissimi sceleris ab Theodahado amouere enixè cœpit, nescio maiori impudentia an vecordia. Quippe dein de parricidio Iustiniano satis compertum. Inde enim bellum Gothicum. Cùm renuntiatur legatio, mentio fieri debet aliarum legationum, quas illò missas vnde itur, legatus vidit; atque adeò earum rerum, quoad eius fieri potest, ad quas missæ sunt. Cæterùm multis legationibus ambiri, argumentum est felicitatis. Qua de re videndus Isocrates in oratione panegyrica, vbi memorat quibus legationibus antiquitus adiri soliti essent Athenienses; incipiens à filijs Herculis & ab Adrasto. Rerum scriptores adnotarunt, Augustum, pace parta, multis multarum gentium legationibus, ijsque maximis super rebus adiri solitum, & coli. Eadem propemodum memorantur de Traiano, ac de Antonino Pio, ad quem Indi Bactri, Hircani ab orbe Romano remotissimæ gentes, iustitia tanti imperatoris comperta, legationes miserunt. Vbi Xenophon dixit, res Persarum

Hermog. περὶ μεθόδ. 70.

Philo de vi. Mosis. 434.

Procop. li. 1. belli Goth.

Dio. Aug. & Traia.

In excerpt. Sex. Aug. Vict. in Ant. Pio. 191. 6.

Xenoph. in orat. de Ages. 519.

fuisse afflictas, Contra, inquit, Agesilai firmari cœpere. Nam legati ad eum à cunctis nationibus mittebantur, nempe amicitiam eius expetentes. Alexandrum duarum gentium legati centum adierunt. De hac tanta Alexandri felicitate Q. Curt. agens. *Cùm nuntiaretur*, inquit, *legatos ex diuersis terrarum orbis partibus vndique Babyloniam confluxisse, regisque aduentum expectare, quamuis monentibus Chaldæis vatibus ne eam vrbem ingrederetur, is tamen quò destinauerat ire perrexit. Adeò totum orbem nominis eius terror inuaserat, vt cunctæ gentes velut destinato sibi regi adularentur. Igitur tanquam conuentum vniuersi orbis acturus Babyloniam peruenire festinauit. Quo cùm venisset, legatos omnes benignè susceptos domum remisit.* Cæteris laudibus Stiliconis hæc adnumeratur,

Q. Curt. lib. 9. 163.

Q. Curt. lib. 10. 177.

Vndique legati properant; generique sub ore
In tua centenas aptant præconia voces.

Claud. de laud. Stil. lib. 2.

Vt coli frequentia legationum est certissimum argumentum prosperitatis & rerum secundarum, ita quoque principes & Respublicas à nemine frequentari, est euidentissimum signum infelicitatis. Nec mirum si ob hæc officia ab ijs omissa à quibus magna imperia hac se ratione coli æquum censent, magnopere excandescunt. Alexander ei bello quòd in Arabas agitabat hanc causam prætexuit, quòd ij nullum ad se legatum misissent. Nulla quoque legatione honorantur ij quorum est insignis, totoque orbe celebrata improbitas & impuritas. In hanc fermè sententiam M. Tullius Verri exprobrat, *vnam solam ciuitatem Mamertinam publicè legatos, qui eum laudarent, misisse.* Postremò mihi monendus est legatus, vt se è longinqua peregrinatione locupletiorem ac modestiorem redijsse probet. Agesilaus ex Asia victor, plurimisque rebus gestis Lacedæmonem rediens omni cultu fidem fecit, se nequaquam immutasse mores patrios; sed eâdem illa frugalitate vitam instituere qua priùs vixerat. Hoc ego legatis etiam atque

Strabo l. 16. 30.

Cic. Verr. 4.

Plutarch. Ages. 2. 1107.

etiam imitandum propono. Quippe nimio plures video, quos non tam seria atque ardua negotia legationis erudierunt, quàm eius nomen, speciesque infatuauit; tantum ipsis, postquam domum redierunt, superbiæ, socordiæque adoleuit; ictis, videlicet, eo splendore, qui non suus, sed legationis proprius fuit. haud minus ridendi quàm asinus ille gestor sacrorum. Accedit molesta vanitas, & improba dicacitas; cum hæc subinde vanidici homines, vel apud nolentes crebrò effutiunt, Cùm mihi Cæsar hæc dixisset; Cùm me Rex conuiuio adhibitum præ cæteris collaudasset. Quid multa? Vix isti cullei memores suæ sortis fieri, & in ordinem cogi possunt; adeò dictum ac factum emergunt. Nullos item alios vbique quàm de se, suisque rebus gestis rumores spargi autumant. Horum stoliditatem de se loquens graphicè descripsit M. Tullius, cùm audiuit illum qui in Campania sibi obuiam factus erat è Sicilia, vbi Quæstor res gesserat, aduenienti. Quippe is Ciceronem sciscitatus est his verbis, Vbi his diebus fuisti Cicero? Hoc factum ipse Cicero sic memorat, *Verè me Hercules hoc quod dicam. Sic tum existimabam, Nihil homines vnquam Romæ nisi de Quæstura mea loqui. Frumenti in summa caritate maximum numerum miseram, negotiatoribus comis, mercatoribus iustus, municipibus liberalis, socijs abstinens, omnibus etiam visus in omni officio diligentissimus. Excogitati quidam erant à Siculis honores inauditi. Itaque hac spe decedebam, vt mihi populum Romanum omnia vltro delaturum putarem. At ego cùm casu diebus ijs itineris faciendi causa decedens è prouincia Puteolos fortè venissem, cùm plurissimi & lautissimi solent esse in ijs locis, concidi pene, Iudices, cùm ex me quidam quæsisset, Quo die Roma exissem, & numquid in ea esset noui. Cui cum respondissem, me è prouincia decedere, Etiam me Hercules, vt opinor, ex Africa. Huic ego iam stomachans fastidiosè, Imò ex Sicilia, inquam. Tum quidam, quasi qui omnia sciret, Quid, tu nescis,*

Plutarch. Cic. 3. 1582.

Cic. pro Cn. Plancio. 32.

inquit, hunc Syracusis Quæstorem fuisse? Quid multa? destiti stomachari; & me vnum ex ijs feci qui ad aquas venissent. Redeo ad rem, & aio, Quod quisque dum legatione fungeretur, aut fando audiuit, aut quęrēdo comperit, aut experiendo cognouit, ita, dum narratur, pulchrescere, & adlubescere, si non refertur in ostentationem ingenij, sed loco, & rogatu scire desiderantium. Quisquis ita loquitur effugit omnem suspicionem tumoris; ac plura, & maiora scire, quàm illa sunt quæ profert, creditur. Contra quisquis intempestiuè commoda loquitur, huic illud Leonis dici potest; Non opportunè opportuno vteris. Postremò addo, Renunciationi legationis annumerari posse eas omnes literas, quas legatus dum legatione fungitur, dat ad eū cuius est legatio. Itaq; quomodo & vera, & nonnisi prudētia legatus ore suo referre, ita ingenuè & circumspectè, vt apud principem, singula & scribere & renuntiare debet; nec vlla stolida, aut versuta dissimulatione occultare ea, quæ qualia sint scito opus est, etsi quandoque & amara & ingrata. Hippocrates Mindari legatus literas miserat Lacedæmonem. Hæ cùm fuissent interceptæ, Athenas sunt missæ; compertumque eas hoc exemplo fuisse scriptas, Actum est de rebus nostris. Perijt Mindarus; esuriunt milites. Quid agendum sit, nescimus. Tanta, scilicet, est talium epistolarum efficacitas, vt vel ipsos ignauos aliudque agentes principes à desidia & voluptatibus ad curam & prouidentiam reuocare possit.

Plutarch. in Apophth. Lac.

Xenoph. histor. Græc. lib. 1. 335.

CAPVT LXXXVII.

De præmijs quæ reuersis legatis dantur.

PRæclarè Cato dixit, iuuentuti auferri studium honoris quoties virtus præmijs viduatur. Quia ea

Plutarch. in Apophth.

ea vulgo non habetur virtus, cui non emolumentum & honos ancillantur.

—— aut virtus nomen inane est, *Horat. ep. 2.*

Aut decus & pretium rectè petit experiens vir.

Huc accedit, quòd quæ hominibus virtute præstantibus præmia sunt, eadem cæteris sunt exempla; Quæ etsi non faciunt bonos, tamen acuunt industrios, torpentes excitant, calefaciant frigidos. Non ergo mirum, si cuius rei in ciuitate præmia sunt, ea nunquam non magnis auctibus crescit. Cur censes Romam extulisse ingens caput? Nimirum, quia, pectora per se animosa etiam animabat remuneratio; pariaque erant labor & merces, meritum & præmium. Ipsis bellorum simulachris, quòd erant experimenta virtutis, prudens antiquitas adiunxit niceteria. Quid non tribuendum censuit veræ? Si in Olympicis certaminibus palma victori datur; Si in Isthmicis & pugiles, & pancratiastæ, & luctatores pinu coronantur, multò maiori merito qui strenuè fortiterque in bello fecisset, pro concione ab arbitro imperatore laudatus, & corona, nobilissimo insigni, donatus & adornatus enitebat, *Dio Chrysost. orat. 9.* *Arist. lib. 7. politic.*

Vt qui fortis erit sit felicissimus idem *Iuuen. sat. 16.*

Et læti phaleris omnes, & torquibus omnes.

Meritò Carthagine annulorum ornatus pro numero expeditionum, vbi quisque militasset, accipiebatur. Meritò apud Hispanos quot quisque hostes neci dedisset, totidem circa eius sepulchrum statuebantur columellæ, monimenta toties expertæ, toties probatæ virtutis. Romanorum ducum maiestati, ob res prosperè gestas; obuius sese effundebat triumphus ille, quo nihil vnquam mortales oculi viderunt augustius. Si virtuti, vt dixi, adumbratæ vera præmia, si bellicæ solidi honores, si imperatoriæ perpetua præconia, & cumulus omnium laudum est additus, quid non deberi fateamur fidei, industriæ, sapientiæ legati, qui vniuersis dormientibus, ea confecit quæ per

acies tentanda, & insanienti Marti committenda fuerant? Hic deluctando ingentibus ærumnis, dum eius fortitudini nihil est inausum, agmina terrorum excepit, vniuersorum securitati sua pericula posthabuit; regibus ipsis, alijsque summis potestatibus ingentium rerum assertor restitit; validissimas gentes in conscientiam sui perculit; externæ audaciæ opposuit suam constantiam, captionibus artificium, vanitati rem meram, fuco verum decus. Nam hi sunt triumphi legationis. Quæ ideo verè dici potest specimen ingenij, experimentum fidei, cos virtutis, documentum felicitatis. Talis cùm sit legatio meritissimò, quod attinet ad præmia, ipsi conuenit illud ipsum quod de virtute dictum est, Nempe ipsam sibi esse præmium. Verba sunt Plinij scribentis Maximo, *Onerat te Quæsturæ tuæ fama, quam ex Bithynia optimam reuexisti; onerat testimonium principis; Onerat tribunatus, præturaque, atque hæc ipsa legatio quasi præmium data.* Itaque quos hoc munus egregijs dotibus locupletatos asserit, quique laudis compotes reuenerunt ad suos, horum prudentiam æquum est Rempub. sibi seponere vt aureum partum experientiæ; atque adeò ex his oportet constare senatum, aut illud interius consilium principis, qui est oculus imperij, & præsidium securitatis publicæ. Enimuero parum est, lectæ virtutis misisse legatos ad exteras gentes, ac legatione feliciter functos diligenter audisse, si non insuper operosè quæsitis locus assignatur apud animum principis. Cui legati & alij ministri principatus ideo seruiunt, vt ipsi nihil desit eorum, quibus continetur publica quies, & augeri vniuersorum vtilitates possunt. Vt princeps hæc lumina locet in fastigio rerum, non illis tantùm, sed publicæ rei, sed vniuersis, sed sibi tribuat. Denique, cùm legationum is sit exitus, vt imperium sistant in tuto, eius diuturnitati prospiciant, pacem stabiliant, per quem id Respub. consecuta est, quo nihil maius ne voto

Plin. epist. lib. 8. ep. ad Max. 276.

quidem mortalitas complecti potest, si huic sua virtus est amara & infelix, ipsa se odit, lacerat, conficit. Estque metuendum, ne tales præmia, quæ à suis non accipiũt, apud alios quærant; & fidem industriamq; suam aliò transferant. Quò magis miror non paucos, & quidem excellenti virtute homines, postquam è legatione redierunt, sicuti æré dirutos, esse nullo loco, etiam peiore quàm si domi torpuissent. Sed, fateor, erraui; qui dixerim mirari me. Quia non miror, cùm ista sic fiant, omnia sic ire. Magis mirum esset, cùm homines naui & industrij in sentina relinquantur, non tot naufragia fieri. Tales ego legatos haud ferè minùs maleuolente genio domo profectos dixerim, quàm illos qui ab Scythis ad Zamolxin dæmonem legabantur. Isti manibus pedibusque colligatis, in sublime iactati si statim exanimes cadebant, fœda gens numen sibi propitium autumabat. Si eos Orcus nondum reciperet, in illos quæuis opprobria fingebant. Sic salute aut exitio nuntij æstimabatur felicitas aut infelicitas publica. Cuiusmodi fuit sors illorum, qui catharmi, atque pharmaci sunt dicti. Quibus, cùm immolarentur, hæc subinde dici solita, † περίψημα ἡμῶν γένου, ἤ τοι σωτηρία καὶ ἀπολύτρωσις. Bonorum principum alia ratio est, qui, quia non sunt alienæ virtutis fastidiosi æstimatores, nunquam sibi temperant in ijs honestandis, qui Reipub. aut ornamento fuerint, aut saluti. Alexander Seuerus, si quos sciret vel nihil petijsse, vel non tantum quo sumptus suos tolerarent, his accitis, Quid est, inquibat, quamobrem nihil petis? An me tibi vis fieri debitorem? Pete, ne priuatus de me querare. Dent quoque hoc sibi regnantes, vt suum iudicium remuneratione commendent. Ne, videlicet, meritò ipsis exprobrentur mala malignæ cuiusdam cæcitatis, qui eos in honorem legationis elegerint, qui contemptu digni sint. Cyrus ex istis edecumabat duces tam equitatus, quàm peditatus sui. Ac præterea præsides prouin-

Herodot. lib. 4.

† purgamẽtum nostrũ sis, videlicet, salus & redemptio.

Lamprid. in Alex. Seu.

Xenoph. lib. 8. Cyrop.

Zonar. in Alex. ciarum, & Satrapas. Alexander Acaphin principem legationis eius, quæ ad se ab vrbibus obsessis missa fuit, regno dignum iudicauit. Triginta Sabinis, propter legationem ad suos feliciter obitam, ab Romulo & Tatio, supra multa, magnaque munera, perpetuus honor decretus est. Nam triginta curijs illarum nomina sunt indita. Etsi non sum nescius, Varronem aliud tradere, atque Dionysium. Ob exoratum à matronis Coriolanum, *in tantæ rei honorem Senatus ordinem matronarum benignissimis decretis adornauit; sanxitque vt feminis semita viri cederent; confessus plus salutis Reipub. in stola, quàm in armis fuisse.* eisque alia præmia addidit, quæ memorat Valerius Maximus. Calliæ legato suo, ob legationem industrie ac feliciter obitam Athenienses magnos honores habuerunt. Africanus cum alloquitur P. Cornelium Scipionem, *Cùm autem*, inquit, *Carthaginem deleueris, triumphum egeris, Censorque fueris, & obieris legatus Ægyptum, Syriam, Asiam, Græciam, delegere iterum absens Consul bellumque maximum conficies, &c.* Inter Decemuiros creati sunt Sp. Posthumius Albus, A. Manlius, P. Sulpitius Camerinus, qui Athenas legati missi fuerant; vt pro legatione tam longinqua præmio esset honos. Id, nimirum, in tribuendis legato præmiis dispicitur, quàm longinqua legatio fuerit. Nam qui redeunt è longinquis legationibus, inquit Aristides, sunt clarissimi, maximeque admirabiles. Ratio est, quòd hæ sunt periculosiores propinquis. E pluribus legatis Indicis, teste Strabone, qui missi fuerant ad Augustum, tres tantum fuerunt superstites. Et verò ij qui ibant in longinquam legationem antiquitus dicebantur proficisci ad inferos, vt obseruaui in coronis. Periculosæ item legationes propinquis, ac tutis, & negotiosæ otiosis, aut non æquè occupatis antistant. Ideo Impp. Diocletianus & Maximianus rescripserunt; *transmarina legatione apud se perfunctos biennij vacationem & one-*

Dionys. lib. 2.

Val. Max. lib. 5. cap. 2.

Plutarch. Cym. 2: 890.

Cic. somn. Scip.

Liu. lib. 30.

Aristid. πρ. τῶ παςα-φ3.

Strabo lib. 15. 667.

L. 3. & 4. C. de legat.

rum habere; non eos qui de proximo obsequium Reipub. videntur exhibuisse. Et verò nihil est æquius, quàm modum præmij respondere modo meriti. Selinusiani Artemidoro legato, & viuo auream effigiem in templo erexerunt, quòd is vectigalia lacus Selinusij, & ex eo maximos prouentus, optimique generis frumenta, ob crassissimum calamum, vt ait Plinius, à publicanorum violentia vindicasset; & Heracleotim quæ desciuerat, recuperasset. Meminit Plutarchus Ladæ cuiusdam, cui aut corona data, aut triumphus decretus quoties legationem obiret. Et verò Athenis legati è legatione reuersi, simulatque rationes ad ærarium retulissent, corona donabantur. Hilarius legatus ab Antiochenis ad Theodosium ex admiratione virtutis vniuersæ Palestinæ cum imperio præfectus est. Refert Dio Chrysostomus, Apameæ ijs qui legatione functi sint, publicè honorem haberi; eosdemque priuatim ab singulis, data dextera excipi. Cùm è singulis Græciæ ciuitatibus missæ essent legationes sciscitatum causas & remedia inusitatæ siccitatis, responsumque esset, vt Æaco deprecatore vterentur; isque Græciæ imbres impetrasset, statuæ legatis Æginæ positæ sunt. Xenocrates, feliciter perfunctus legatione apud Philippum, à suis ciuibus geminato honore honestatus est. Quemadmodum & Theophilus Indus post legationem prosperè obitam apud nationes orientales. Neque verò superstitibus tantùm, sed & defunctis legatis, & nomini, ac posteris ipsorum præmia decernuntur. Nam si funus publicum curatur ijs, qui in bello ceciderunt; si liberi ipsorum vsque ad pubertatem aluntur publico sumptu; annon eâdem benignitate complectendi videtur qui Reipub. vitam impenderunt? Carthaginienses Philenis fratribus aras consecrauere, quòd Reipub. vitam suam condonauerant. Cn. Octauio misso ad Antiochum ad necandos elephantos, & incendendas naues Antiochi Eupatoris, qui nepos fuit Antiochi magni,

Strabo lib. 14.

Plin. lib. 18. cap. 7.

Plutarch. in Polit.

Æschines in Ctesiph.

Zosim. lib. 4.

Dio Chrysost. orat. 51.

Pausf. lib. 2.

Diogen. Laert. lib. 4. in Xen.

Niceph. lib. 9. cap. 18.

Sallust. in Iug.

Cic. Philip. 9.

Laodiceæ interfecto à quodam Leptine, Senatus statuam poni iussit quàm oculatissimo loco in Rostris. Hîc obiter emendandus Plinius, apud quem, sicuti apud Zonaram, huic Octauio prænomen est Caius, non malè. Sed illud perperam, quòd huic Octauio assignat factum Popilij, à quo extemporali audacia Antiochum virgula circumscriptum supra retuli. Neque enim Popilius in legatione interemptus fuit, sed vtique hic Octauius, missus ad Antiochum quidem, sed non illum cum quo primum Roma bellum gessit, sed illo prognatum. Nempe Plinio imposuit συνωνυμία qui pro filio nominauit patrem, & factum Popilij tribuit Octauio. Ergo quæ ad apud Plinium ita scripta sunt, *ob vnum verbum hic regem Antiochum daturum se responsum*, & quæ sequuntur, vsque ad illud, *Inuenitur*, expungenda sunt, & in horum locum substituenda historia, quæ est apud M. Tullium in Philippica nona, & Appianum Alexandrinum in Syriaca. Quatuor legatis Romanis à Tolumnio interemptis quatuor statuæ in Rostris sunt positæ. *Quia cùm honor mortuorum sit positus in iudicio viuentium, illis iudicatum est æquum esse statuam reddi pro vita, & pro mortalitate immortalitatē.* Statuæ Tullij Cœlij, L. Roscij, Sp. Nautij, C. Fulcinij à Fidenatibus in legatione interfectorum Romæ in Rostris erāt inter antiquissimas. Nimirum, id honoris à Romano populo habebatur ijs qui cùm Reipub. causa abessent, vitam Reipub. impenderant, vt accidit C. Iunio & T. Coruncanio. Pari æquitate Athenienses Antemocrito caduceatori suo occiso à Megarensibus in via sacra erexerunt monimentum. In sententiam M. Tullij factum est S. C. quo, Seruio Sulpitio, qui legatus ad Antoniū missus, in legatione mortē obierat, *statua in Rostris Augusti posita. Circaque eam locum gladiatoribus, ludisque liberi posterique eius quaquauersus vt haberent, decretum; quòd is ob Rempub. mortem obijsset. Eaque causa in basi inscripta est.* Non dubito quin Rhodij grauem casum

Plin. lib. 34. cap. 6.

Cic. Philip. 9. & Liu. lib. 4.

Plin. lib. 34. cap. 6.

Pauf. lib. 1. Cic. Philip. 9. & Pomp. lib. 2. De orig. iur.

legati sui mansuro honore prosecuti sint. Is enim cùm patriæ causam in Senatu magna cum admiratione orasset, in limine curiæ protinus expirauit progredi volens. Cætera legatorum priuilegia, qualis est vacatio biennij à muneribus ciuilibus, & oneribus, prærogatiuæ, ac tituli speciosiores, quibus honestantur illi qui absuerunt Reip. causa, eamque peregre missi feliciter gesserunt, de quibus vbertim Iurisconsulti, & homines impensè docti, qui de legationibus scripserunt ante me, suorumque librorum indagine hanc partem complexi sunt, inde sumi possunt. Ego nihil quicquam tanti esse puto, quod non is mereatur, cui decerno vera præmia, de quibus ago, quæ posita sunt in iudicijs hominum, in ore famæ, in præconijs incorruptæ posteritatis. Quæ omnia magno viro haud magis eripi possunt quàm Herculi claua. Cæterum vt virtuti additur honos, sic sceleri pœna. Sceleri, inquam, non infelicitati, ne eò sęuitiæ prolabamur, ob quam Persæ, Athenienses, Carthaginienses duces suos re malè gesta, accusarunt, damnarunt, interfecerunt. Qui mihi sæuus mos magis ad abolendam rem, quàm ad augendam pertinuisse semper est visus. Itaque in legato nihil puniri placet nisi dolum, malam mentem, turpitudinem. Atque huc spectasse actionem malè gestæ legationis Gręcis vsitatam puto. Hac tam iusta seueritate Q. Fabio, simul primum magistratu abijt, ab C. Martio Tribuno plebis dicta dies est, quòd legatus in Gallos, ad quos missus erat orator, contra ius gentium pugnasset. Sic Seoses Adrastaras apud Persas Salanes à Mabade suo collega insimulatus ea dixisse in legatione iniussu regis, quæ paci impedimento fuissent, capitis damnatus. Et Mithridates de Methrodoro Scepsio, vt supra dixi, capite anquisiuit. Nam cùm ab rege in legatione desciuisset, eum Tigranes inuitum remisit ad Mithridatem. Et Orobazus legatus Arsacis, quòd Syllæ loco cessisset, iussu regis interfectus est. Nempe, tali loco

Plin. lib. 7. cap. 33.

Xenoph. hist. Græc. lib. 1. in fi. & Thucyd. pluribus locis & alij.

Quintil. Instit. lib. 7. cap. 5.

Liu. lib. 6.

Procop. lib. 1. bel. Pers.

Plutarch. in Lucullo.

Plutarch. in Sylla.

Strabo lib. 13. 582.

incogitantia legati accipi debuit pro sinisteritate, qua maiestas imperij minuta. Ille quoque Epicrates à Demosthene memoratus, ob ea quæ in legatione perpetrauerat, capite punitus dicitur. Et hæc quidem in eos legatos constituta sunt qui maioribus delictis tenentur. Id quod etsi quandoque accidisse legimus, tamen & his ipsis qui legationem aliquo dedecore polluerunt sæpissime parcitur, si non ob aliud, certè propter honorem obitæ legationis. In hanc sententiam Demosthenes ait, legatos malè administrata legatione, nec laudari neque in Curiam vocari. Et hoc quoque vsque eò rarò accidit, vt ne Timagoræ quidem, quem postea populus capite damnauit, eueneret. Ibidem Demosthenes firmat, malos legatos ita nocere bonis, vt hi propter illorum commissa plectantur. Hæc habui quæ de legato & legationis munere scriberem, nusquam ambitiosè, vbique ingenuè, & ex fide earum rerum quas legendo, fortè & experiendo comperi.

Demosth. de fal. leg. 237.

Demosth. de fal. leg. 204.

FINIS.

SVMMÆ

SVMMÆ EORVM QVÆ HOC opere continentur, accuratè scriptæ.

Prior numerus caput, alter paginas indicat.

A

D.

[redacted]

M

ob

P

T

V

FINIS.

